Petru TODORAN

REFORMATORUL CONSTANTIN MAVROCORDAT

Editura InfoRapArt
2022

Imagini copertă: *Colecția InfoArt*
Corectură: *Cristina Roșu*
Lector și prefațator: *V. Leonte*
Redactor: *Petre Rău*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
TODORAN, PETRU
REFORMATORUL CONSTANTIN MAVROCORDAT,
Petru Todoran. - Galaţi : InfoRapArt, 2022
ISBN 978-606-012-225-8

821.135.1

© Editura InfoRapArt ©
Galați, România
Telefon: 0726 337376
E-mail: editura@inforapart.ro

Copyright © 2022 - Toate drepturile rezervate

Dedic această carte slujitorilor și închinătorilor
Sfintei Biserici PRECISTA din Galați
(unde mi-am regăsit chemarea de creștin),
de la a cărei primă sfințire,
petrecută în 1647, se împlinesc 375 de ani.

Reformatorul Constantin Mavrocordat

Absența din monocromia diurnă a unor lideri politici credibili, modelatori, convingători, necompromiși îl determină pe intelectualul român să defrișeze zone peste care s-a așternut uitarea, pentru a-și identifica/ recupera posibile modele. Cu cât plonjarea e dirijată mai către începuturi, spre origini, cu atât mărturiile sunt mai subțiri, iar exercițiul imaginativ devine mai solicitant. Cam acesta trebuie să fi fost mecanismul care l-a condus pe dl Petru Todoran spre lumea obscură a domnitorilor fanarioți, judecați în grup și supuși cam acelorași constrângeri administrativ- financiar- economice din partea Sublimei Porți. De câțiva ani, nu foarte mulți, domnul inginer, ca pensionar, practică un soi de arheologie cărturărească, livrescă, în timp ce peste noi, cei din jurul domniei sale, plutește aer pandemic, mirosind a praf de pușcă. Hrisoavele cercetate înregistrează, către sec. XVII-XVIII, prezența unor familii ai căror membri se rotesc/succed pe la tronurile Moldovei sau ale Țării Românești, în concurență cu numele de rezonanță care au marcat veacurile anterioare.

Volumul IV din seria **Furtună la Dunărea de Jos**, botezat **Reformatorul** are caracter de sinteză; prin paginile lui defilează personaje istorice extrase din toate straturile (reale sau imaginate), evenimente interne și externe, toposuri, stări conflictuale comune veacului fanariot. Alexandru Mavrocordat Exaporitul, evocat în volumul din 2020, **Un fanariot cu sânge valah**, ilustrează mitul eminescian: ”Iar din inima lui simte un copac cum că răsare/ Care crește într-o clipă ca în veacuri, mereu crește/ Cu-a lui ramuri peste lume...” (**Scrisoarea III**). Cei doi fii, Nicolae Alexandru Mavrocordat și Ioan Mavrocordat, abili politicieni, prin rotație, au instaurat – e drept pentru perioade relativ surte, cu mari riscuri - o stare de echilibru în cele două provincii românești, mimând o supunere totală în fața coruptei administrații otomane, suferind sincer pentru sărăcirea poporului condus.

Informațiile privitoare la *Domnitorii din familia Mavrocordat* sunt plasate de prozator înaintea textului propriu-zis, servind ca puncte de orientare pentru cititorul dornic de rigoare și detalii. Cuvintele înțelepte ale dragomanului Alexandru„ Exaporitul", răsună, ani la rând, în urechile fiilor. Nerostite speranțe se leagă de proaspătul instalat la tron. „Mergeți cu bine, boieri dumneavoastră și creșteți tânărul înțelept și-l ocrotiți, nu-l dați deoparte, că-i om ce ajunge-va la multe măriri, cu pași iuți după cum îi merge mintea. Că-i om crescut să-l întreacă pe bunelul său, Exaporitul Alexandru, că-i numai potrivit încă de acuma să stea (...) împotriva vulpoilor diplomației evropene." (**Reformatorul**, p.8). Necoptul, ca vârstă biologică, neexperimentatul în arta guvernării Constantin Mavrocordat, instalat pe tron, simte folositoare acumularea de gânduri politico-diplomaticești ale părintelui Nicolae și unchiului. Parcă aș cuteza să întreb, de pe scaunul prezentului, cine susură gândurile ziditoare de soluții viabile în urechile vrednicilor guvernanți de astăzi? Ori fi părinții, neamurile, vânturile, valurile ? Sigur este că prototipuri ale corupției generalizate s-au zămislit la Stanbul veacuri în șir, dar au țâșnit/înflorit în toate cele patru vânturi într-o jumătate de mileniu.Și au găsit sol fertil și peste Dunăre.

Personajul central urcat pe podium în această din urmă carte a gălățeanului de Toplița, Petru Todoran este o adevărată comoară, o generoasă ofertă, o binefacere epică pentru un condei dedulcit la patima voroavei, fără de nedorite întreruperi. „L-au povestit", cu interes, poate chiar admirație, mai vechii I.Neculce, Nicolae Iorga, Constantin Erbiceanu, Șerban Papacostea, Florin Constantiniu, mai proaspeții dornici de titluri și doctorate, greu /inutil de cuprins într-o bibliografie volatilă.

Achizițiile politice și filozofice (mai ales cele venite pe filieră franceză, tradiție inaugurată de bunicul protagonistului), absența oricărei predicții în legătură cu atitudinile/pretențiile/deciziile corupteі, inclementei (dar Sublimei !) Porți, nesațiul boierimii insolente, crescute în umbra tuturor voievozilor români vor impune procese reformatoare în partea a doua a romanului, începând cu capitolele 14-17, *Pohta ce-am pohtit* și următoarele. Ca în orice tulburare de paradigmă nu pot fi evitate riscurile,

eșecurile sau chiar violențele, definitorii pentru vremurile despotice. Datina e puternică, cu vicleșuguri apărată, privilegiile nenumărate, perpetuate între generațiile de mari boieri, nu se lasă lesne îndepărtate doar prin hrisoave semnate și sigilate în cancelariile domnești. Prin inteligență, tact diplomatic, intuiție politică tânărul domn (pentru a asigura credibilitatea deciziilor sale) își ia drept aliat, în confruntarea cu boierii autohtoni, pe însuși unsul lui Allah :„Iată că Măritul Stăpân îmi dă poruncă să fac ceea ce trebuie ca să adun acasă satele risipite, să pun oamenii la munci, ca după anii de iertăciune să putem plăti haraciul cuvenit.”(p. 165). Lungul șir al reformelor este precedat de preparative vădit necesare: discuții cu marii și micii boieri, vizite prin lumea satelor și ținuturile imunde ale Bucureștiului, descinderi la Mitropolie, printre slujitorii plini de har, nu și de știință de carte, ore nesfârșite de meditație, lectură, rugă neîntreruptă în fața icoanelor, într-o totală solitudine.

Iubim literatura în totalitatea ei fiindcă oferă viziuni alternative ale lumii materiale, fie și iluzorii; suferința perpetuă, nejustificată de legile umanității, acumulată în tăcere, a unui popor poate fi sintetizată fie așa, precum la Neculce, în **Letopiseț**: „Într-acești ani pol ce au fost la Constantin-vodă, bișuguri n-au fost nici în pâne, nici în stupi, nici vândzare în nimic. Și moarti în viti încă era, di mure vitele, și văcăritu pe vitele moarti lua. Numai la mazilia lui viile au rodit bini”. Fie, într-alte cuvinte , ca într-o desfătare fără oprelişti a răului sub infinite fațete, la Petru Todoran : „Aman peste noi, vai de biata țară! Așa cum ne știm noi iernile, *acest alai cu nobili ruși* care ne socotesc pe noi, de sus pînă la cel mai de jos moldovean, ca pe niște ticăloși care trebuie să le facem toate voile, vom scăpa de ei numai dacă Bunul Dumnezeu nu-și va întoarce fața de la noi.Trebuie să mânăm spre Suceava cirezi de vite, turme de oi și de mascuri, fân, făină de grâu pentru oameni și făină de orz pentru animale, brânzeturi, unt, miere, nuci, fructe uscate și alte multe alimente. Pe viscol, prin nămeți, toate acestea trebuie să ajungă acolo, că altfel *urgia Porții se va abate peste țară*. Nu avem ce ni se cere, va trebui să cumpărăm din Împărăție multă zaherea. Pentru asta, boieri părinți ai țării, trebuie să punem iară *văcăritul, cunița și vinăriciul*. Peste toți cei înscriși *în cărțile*

de pecetluire. Iar boierii mazâli, adică cei *din a doua clasă de boierie*, vor plăti aceste dajdii cum plătesc țăranii. Altfel nu avem cum să ieșim întregi, din acest năcaz". (p.208). Am marcat în fonturi distincte câteva cuvinte ale căror sensuri se pot deslușI pe îndelete în cuprinsul întregului volum, cu voia răbdătorului lector. Asemenea lungi pasaje (impunând neașteptate/iertate evadări ale cititorului din truda citITului) nu se bazează pe personaje credibile, dinamice, pe conflicte dramatice, pe soluții insolite, sunt doar jeliri asumate de prozator în baza unei condescendențe neimputabile. Mai în spiritul literaturii culte – semnalez - sunt dezbaterile socratice pe teme solicitante ale epocii: legarea țăranului de pământ, atenuarea stării de sărăcie generalizată, împroprietărirea celor mulți și nevoiași, utilizarea limbii române în ritualul religios, subvenționarea învățământului de către stăpânul moșiei etc.(vezi cap.*Hrisovul lui Făurar*, de exemplu).

Mă aflam pe punctul de a reproșa autorului instaurarea unor stereotipii (deși nu e cazul după câteva mii de pagini !), expresie a unei umane, regale empatii. Dintr-o compasiune, aparent scăpată de sub control, paginile privitoare la barbaria stăpânilor, din orice punct cardinal s-ar ivi, la cruzimile îndurate de români devin suspecte, prin repetabilitatea lor. Are și redundanța legile/ limitele și binefacerile ei ! La câteva pagini din carte, alte solicitări ferme, sub strictă și verificată amenințare, de alte sute de pungi. Am redeschis **Letopiseț**ul lui Neculce și din prima ochire am decupat : „Capichehăile fiind greci, cât dzicu c-au cheltuit, atâta le dau, și n-ari gură ciniva să li dzâcă ceva sau să li ie sama, ce dzicu că suti di pungi și mii au cheltuitu.Turcii ce vinu, tot belacoasă(stofă scumpă, n.n), ceasornici di aur, fuzăi(puști n.n.), cai cu șeli, cu rafturi, suti de lei, mii de ughi le dau. 1700- 1800 de pungi de bani să ieu din țară acmu, iar mai înainti, la domnii trecuți, mai multu di 400 – 500 pungi nu să lua. Și altfel di țară era, întemeiată, nu ca acmu. Oh, oh, oh ! vai, vai, vai di țară !" Ce vremi cumplite au agiunsu și la ce cumpănă au căzdut ! Doar Dumnedzău di a faci milă, pre cum au făcut cu izrailitenii, cu Moisei prorocu, de-au dispicat Marea Roșie. Așe să facă și cu tini, săracă țară." Vreo complicitate între cei doi, moldoveanul Ion Neculce și ardeleanul

Petru Todoran (în hățișul de conspirații globale !) rămâne în grija istoriei literaturii .

Cititorul gălățean va descoperi, sub schițele vetuste, cu greu încropite după informații incomplete, imaginea de astăzi a orașului, cu precădere zona Bisericii „Precista", loc de popas, adăpost pentru domnitorii în trecere spre tronul Moldovei.Tot aici, în ultima etapa a vieții, Constantin Mavrocordat trece printr-o experiență unică, rănirea datorată unui slujbaș rus, zelos, rănire aducătoare de moarte.

Ca să lăsăm drum liber cititorului, vom mai adăuga: „veneticii "de neam bun pot influența mersul istoriei, dacă au capacități solicitate de imperativele secolului, așa cum se va confirma peste vreo sută de ani, tot în biografia noastră națională.

Prof. V. Leonte

Mavrocordații

Întâiul: ALEXANDRU MAVROCORDAT EXAPORITUL

Născut la 7 septembrie 1641 – decedat la 23 decembrie 1709.

A fost ca dragoman, unul dintre cei mai importanți politicieni din Imperiul Otoman. Alexandru Mavrocordat provine din familia fanariotă Mavrocordat. Tatăl său, Nikolaos, provenea din Chios, dar s-a mutat în Constantinopol.[3] Mama sa a fost Roxandra Beglitzi de Skarlatou.

Remarcat cu o inteligență sclipitoare, este trimis de tânăr la studii în Italia. Aici studiază filozofia, teologia și medicina în Roma, Padova și Bologna, unde a primit doctoratul la începutul anilor 1660, iar în anul 1664 și-a publicat teza de doctorat, confirmând teoria circulației sângelui din 1628 a lui William Harvey. Întors la Constantinopol, a predat la școala Patriarhiei Ecumenice și a fost medic al mai multor familii turcești distinse.

În 1689 a fost admis la Academia Leopoldină (Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina). Pseudonimul său academic a fost *Alexander Magnus*.

Datorită cunoașterii ample a mai multor limbi străine, el ajunge dragoman (traducător) în 1673 - la acel moment o poziție foarte influentă; în același an, a fost numit mare logofăt, care a mediat între patriarhat și guvernul otoman. El a câștigat astfel o mare influență asupra politicii externe otomane. A fost mare dragoman al Porții Otomane în două rânduri, între 1673–1683 și între 1685–1699.

După înfrângerea otomanilor la a doua asediere a Vienei, a fost condamnat la moarte, dar după un an de detenție a fost eliberat și reabilitat.

După o misiune în numele sultanului la împăratul Leopold I, el a jucat un rol decisiv la Tratatul de la Karlowitz, pe care l-a semnat în 1699 pentru partea otomană.

Între 1699–1703 a fost secretar intim al sultanului Mustafa al II-lea. În această calitate a dobândit titlul de „exaporit", care înseamnă „secretar particular al unui mare demnitar" în limba turcă. Alexandru Mavrocordat a fost primul creștin care a atins acest înalt nivel de încredere la conducerea imperiului otoman

În 1670 s-a căsătorit cu Sultana Chrisoscoleo care era fiica domnitorului Moldovei, Alexandru Iliaș (1620 – 1621 și 1631 – 1633) și al Țării Românești (1627 – 1629).

Au avut cinci copii: Roxandra Ghica-Mavrocordat (1673-?), mama lui Grigore al II-lea Ghica, domn al Moldovei, Scarlat Mavrocordat (1678-1699), Nicolae Mavrocordat (1680-1730), mai târziu domn al Moldovei si Țării Românești, Elena Rosetti-Mavrocordat (1682-1722) și Ioan Mavrocordat (1684-1719), caimacam în Moldova și domn în Țara Românească.

A rămas în istorie ca un diplomat ilustru, a cărui carieră la Înalta Poartă a fost încununată cu meritul de a fi condus delegația turcă la încheierea păcii de la Karlowitz (26 ianuarie 1699). (Sursa: Wikipedia)

Al doilea: Nicolae Alexandru Mavrocordat: s-a născut la Constantinopol la 3 mai 1680 și a decedat la București, la 3 septembrie 1730. A fost domn al Moldovei de două ori (17 noiembrie 1709 – noiembrie 1710 și 1711 – 14 septembrie 1716) și al Țării Românești, tot de două ori (21 ianuarie 1716 – 25 noiembrie 1716 și martie 1719 - 3 septembrie 1730).

A fost primul domnitor fanariot în țările române. Prin bunica sa, Doamna Casandra, fiica lui Alexandru Iliaș, se înrudea și cu familia domnitoare, a Mușatinilor.

A avut doi frați și două surori: **Roxandra Ghica-Mavrocordat** (1673-?), mama lui Grigore al II-lea Ghica, domn al Moldovei, ***Scarlat Mavrocordat*** (1678-1699), **Elena Rosetti-Mavrocordat** (1682-1722) și **Ioan Mavrocordat** (1684-1719), caimacam în Moldova și domn în Țara Românească.

În prima domnie la Iași a aplicat politica impusă de Înalta Poartă de a concentra puterea în mâinile domnitorului și de a slăbi influența boierilor pământeni. Nemulțumirile boierilor moldoveni au fost speculate de dușmanii lui, fiind înlocuit la domnie cu Dimitrie Cantemir. Revine la scaunul domnesc al Moldovei după fuga lui Dimitrie Cantemir în Rusia, fiind considerat trădător al Imperiului Otoman datorită alianței cu țarul Petru I. În a doua domnie se poartă mai blând cu boierii, căpătând un renume mai bun.

Venit la tronul Țării Românești cu misiuni speciale privind recuperarea averilor martirului Constantin Brâncoveanu, Nicolae

se poartă cu duritate față de boierii valahi, executând câțiva din boierii partizani ai Curții de la Viena. Intră în conflict cu mitropolitul Ungro-Vlahiei, Antim Ivireanu și obține exilarea acestuia la o mănăstire îndepărtată din Imperiu. Pe drumul surghiunului, Antim Ivireanu este ucis de escorta turcă.

În timpul războiului dintre Turcia și Austria este trădat de boierii munteni care complotează cu austriecii și reușesc să-l facă prizonier. Este ținut captiv la Sibiu și la Alba Iulia, fiind eliberat în 1718, la terminarea războiului.

În perioada captivității lui, Înalta Poartă a încredințat Scaunul Domnesc de la București fratelui mai mic, Ioan Mavrocordat. Acesta moare subit în 1719 și Nicolae este adus din nou pe tronul Țării Românești.

La a doua revenire la conducerea Țării Românești atitudinea față de boierii pământeni se schimbă, devine concesiv și, treptat, cedează acestora administrarea țării. Dar își plătește obligațiile față de Înalta Poartă, fapt pentru care Sultanul Ahmed al III-lea îi dă mucarerul pe viață.

În cei doi-trei ani de captivitate în Transilvania s-a dedicat scrisului. Termină de scris lucrarea sa de căpătâi „*Despre îndatoriri”,* pe care o tipărește mai întâi în țară, la București.

Între 1722-1724 construiește mănăstirea Văcărești unde va funcționa o tipografie și o școală grecească. Moare de ciumă (diagnostic oficial al vremii) în anul 1730.

Al treilea, Ioan Mavrocordat:

Fiu al lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul, a fost fratele mai mic al lui Nicolae. Viața lui a fost legată de a fratelui, reușind să îl înlocuiască pe scaunul domnesc de la București în anii de război (1716 – 1718). Misiunea pe care și-a asumat-o a fost extrem de dificilă: teritoriul Munteniei a fost devastat de oștirile beligerante, pierderile economice dar și de vieți omenești fiind uriașe. Familiile boerești importante fugiseră din calea războiului în Transilvania, unde făceau demersuri insistente ca Austria să ia în stăpânire Țara Românească, lucru care nu a fost posibil în acele conjuncturi. A dat dovadă de abilitate politică, făcându-și jocurile astfel încât turcii nu au descoperit că duce tratative cu reprezentanți ai conducerii Imperiului Austriac.

A murit la scurt timp după terminarea războiului, de o boală galopantă. Neavând la îndemână nici un candidat potențial care să fie în măsură de a ridica țara din starea dezastruoasă de după război, Sultanul i-a dat domnia aceluiași Nicolae, cel ce abia ajunsese acasă, la Constantinopol, după eliberarea din prizonieratul austriac.

Al patrulea, Constantin Mvrocordat:

Fiu al lui Nicolae Mavrocordat, a fost cel mai strălucit dintre urmașii Exaporitului. A domnit de zece ori, de șase ori în Țara Românească și de patru ori în Moldova. Este cunoscut în istoria țărilor române ca un principe iluminat, fiind autorul unor reforme importante, în administrație, justiție, în plan social și chiar și în plan militar. A fost un erudit, dotat cu o inteligență deosebită pentru acele timpuri, dar și puternic determinat să modernizeze țările române, chiar în condițiile dificile când Poarta Otomană exercita o suzeranitate covârșitoare.

A desființat șerbia, în anul 1746 în Țara Românească și în anul 1749 în Moldova.

S-a născut în Constantinopol, în anul 1710 și a murit în 1769, după ce a fost prins de trupele rusești și rănit la Galați, unde se ascunsese de urmăritori în interiorul bisericii fortificate „Precista".

În anul 2022, anul apariției acestui roman istoric biografic, biserica „Precista" din Galați aniversează 375 de ani de la prima ei sfințire, în septembrie 1647.

Alți membri ai familiei Mvrocordat

Ioan Mavrocordat – Fratele lui Constantin, născut în 12 martie 1712, decedat la 29 iulie 1747. A domnit în Moldova între iunie 1743 și mai 1747.

Alexandru I-ul Mavrocordat (Delibey) - fiu al lui Constantin Mavrocordat, s-a născut la Constantinopol în 1742 și a decedat în 1812. A domnit în Moldova între mai 1782 și ianuarie 1785. A fost un petrecăreț, porecla Delibey însemnând „Nebunul" în limba turcă

Alexandru al II-lea Mavrocordat (Firaris) – fiu al lui Ioan, fratele lui Constantin Mavrocordat, s-a născut în anul 1754 și a decedat în 1819. A domnit în Moldova între ianuarie 1785 și decembrie 1786. Porecla Ferarris înseamnă „Fugarul"

Capitolul 1

O probă de domnie

Vestea trecerii la ceruri a voievodului bolnav ajunse repede la Curtea Domnească. Divanul fu convocat de îndată și boierii cei mari, care se aflau în preajmă nefiind plecați pe la moșii, ajunseră în curând. Erau destui ca să ia o hotărâre. Cei puțini care nu fură găsiți la conacele lor din jurul Curții Domnești apucaseră să plece la moșii, după slujba de Înălțare a Sfintei Cruci. Ziua întâia după această mare sărbătoare din calendarul ortodox deschidea săptămânile chiverniselii, cum se spunea, dat fiind că boierii toți, de la cei mai mari la ultimul pricopsit, se întorceau cu fața și cu amănuntul să-și socotească roadele și să le pună în hambare. Era vremea culesului viilor, prilej de mare bucurie și zbenguială, căci după datina străbună, cea de dinainte de Hristos, culegătorii deveneau slujitori supuși și veseli ai lui Dionisos, zeul butoaielor pântecoase și al alaiurilor de dănțuitori în jurul focurilor arzând prin vii până târziu în noapte.

Dar, în acest an 1730, boierii divaniți fură întorși din drum de la vechile și statornicele obiceiuri ale toamnei. Pricina amânării plecării lor după treburile culesului a stat în tulburarea iscată de moartea voievodului Nicolae Mavrocordat, cel ce căzuse bolnav încă din luna mai a acestui an. Această tulburare își găsise leacul și iată, acum țara se așează la bine, primindu-și conducătorul așa cum îl aleseră boierii divaniți, după vechile datini înscrise în capitulațiile dintâi cu Înalta Poartă.

Despre cel plecat să dea socoteală la picioarele scaunului ceresc al Dreptului Judecător se spunea că bolise de multă vreme, dar nu se arătase lumii. Spun gurile cele purtătoare de vorbe culese de pe la colțuri, cei care pe toate le știu și se jură mereu că ei au știut adevărul adevărat. Că de mult Vodă Nicolae se simțea din ce în ce mai sleit de puteri. La scurt timp după ce-și luase de soață femeie cu foc în trup, din neamurile alese ale Eladei. Diminețile se scula din așternuturi târziu, nu de puține ori l-a prins apusul soarelui. Dar noaptea, da, noaptea Vodă obișnuia să se dedea hârjoanei. Chicoteli, cântări, râsete și chiar țipete se auzeau din iatacul domnesc în mai toate nopțile, la rând. Vodă și Doamna

se bucurau de zburdălniciile trupului, că Năsoasa – cum era cunoscută în tot Balcaniul, din insulele grecești până la Hotin – Smaranda Stavropoleos avea foc în vene și-l făcea pe soțul domnesc să joace ca un tinerel, fără să țină seama de ani și de poverile ce i se adunaseră de-a lungul vieții. Vodă se sleia, pe zi ce trece. Iar după marele ospăț din luna mai, când toată țara l-a sărbătorit la împlinirea a cincizeci de ani de viață, Vodă s-a retras în culcuș și nu s-a mai sculat, începând să bolească tot mai rău. Iar doftorul evreu adus tocmai de la Stanbul nu stătu prea mult pe gânduri până decretă că Vodă bolește de ciumă. Alți doctori aduși de la Viena și de la Budapesta au susținut că nu-i ciumă ci altă boală, care se cheamă serpengea[1]. În Țara Românească boala se mai cheamă și dalac. Provine de la animale, vite, oi, capre. Nu are leac cunoscut. Până la urmă, doctorii au convenit să declare că era vorba de ciumă, ca să nu fie constrânși de familie sau de înalta nobilime la eforturi de a găsi leac, altfel să plătească cu viața. Deci s-a zis că-i ciumă. Curios lucru, doar nu se mai cunoscuse acest cumplit flagel de destui ani. Să fi rămas un rest de boală, ascuns pe undeva în corpul supus la multe și grele încercări ale voievodului? Orice este posibil, că faptele omului cel mai ades se întorc împotriva lui. Iar Vodă avea destule păcate, unele dintre cele mai grele! După ani mulți, cel care avea să se apropie de adevăr în privința bolii tatălui fu Constantin, mezinul ce urmă la Scaunul Domnesc, când la Iași, când la București. El spuse într-o doară, că decât ciumă, mai degrabă boala fusese stârnită de vreo ciupercă otrăvitoare ce-și găsise spornică acoperire pe vechile pergamente din colecția cea vestită a voievodului. Că mare plăcere avea Vodă să stea cu nasul în acele suluri gălbenite de vreme și în cărțile ce se zdrențuiau pe la margini. Că de le lua cu binișorul nu era mai nimica. Dar dacă le arunca cât colo, ori de le scăpa din mână atunci se isca un norișor ce stârnea iute strănuturi ce țineau multă vreme.

Trupul bolnav s-a umplut de bube, așa că doctorii adunați la patul bolnavului decretară izolare totală. Doar două măicuțe bătrâne de la Sfânta Mănăstire Văcărești, ctitoria Mavrocordatului, primiră cinstea de a se ocupa de bolnavul ce putea răspândi

[1] serpengea = antrax la oameni (dex)

molima. Nimeni nu avea voie să se apropie de această aripă a palatului domnesc de la Văcărești, nici chiar cei din familie. Iar în ziua de 3 septembrie, după ce se stinse dangătul clopotelor celor mari de la biserica ctitoriei, se auzi clopotul de rea vestire sunând într-o dungă, de mai multe ori decât în zilele din urmă. Slugile atrase de chemarea clopotului deslușiră vestea: măicuțele stăteau în genunchi, pe prispă, cu lumânări în mână, rugându-se. „Petrec sufletul mortului să găsească prima treaptă a scării ce urcă la cer!" Așa se spunea despre obiceiul de a sta, o jumătate de ceas în afara odăii unde trupul tocmai începea să se răcească, petrecând sufletul spre sălașele Raiului.

Doctorii fură chemați la patul mortului. După ce-l văzură, hotărâră și dădură poruncă, toți într-un glas, că mortul să fie spălat, îmbrăcat cu straiele voievodale și apoi pus în racla ce fusese pregătită din timp. Iar capacul să fie bătut în cuie. Nimeni să nu aibă îngăduire lângă raclă, doar preotul slujitor al mănăstirii să citească slujba de îngropare. Iar trupul să fie dus în altarul mănăstirii și așezat în locul cuvenit ctitorului. Și să fie pecetluit. Abia acum familia avu îngăduință să se apropie, însă la mulți pași depărtare și să cânte „Veșnica pomenire" la rând cu mitropolitul și întregul sobor preoțesc al Bucureștiului.

Boierii divaniți începură să șopocăie despre scaunul domnesc rămas liber încă din timpul praznicului de după îngropare. Dar numai pe șoptite. Apoi s-au adunat toți într-o chilie care servise de salon voievodului cărturar. Acolo au început să-și spună, pe rând, dragostele pentru un pretendent sau altul. Toți au fost într-o vorbire că aveau de ce să-l plângă pe defunctul voievod. Mai ales de când își găsise împlinirea ca scriitor și colecționar de cărți rare. Lăsase cu totul deoparte grijile țării, domnia îi fusese acordată de Sultan pe toată durata vieții. Deci nu avea de ce să se mai frământe cu grija zilei. Aveau această grijă destui boieri, toți aceia care îl firitiseau mereu pentru aleasa cultură și bogăția de cunoștințe. Ei îl îndemnau să-și vadă de lumea lui de cărturar, că de grija țării se vor ocupa ei.

După rudenii, boierii divaniți se împărțiră în trei tabere. Unii îl voiau pe Racoviță Vodă, alții se gândeau la Grigore Vodă Ghica, cel care era pe scaunul domnesc de la Iași. Iar alții, poate cei mai

mulți, îl voiau pe beizadeaua Constantin, fiul cel mai mare al răposatului căruia tocmai îi mâncau coliva. Susținătorii beizadelei îl aveau în frunte pe Iordache Crețulescu, ginerele Doamnei Marica, văduva lui Constantin Vodă Brâncoveanu. Acest boier Crețulescu se făcuse mult plăcut neamului Mavrocordat, slujindu-l cu mare devotament pe Ioan, mezinul lui Nicolae, cât timp acela fusese prins și ținut în cușcă de aur la Sibiu și Alba Iulia. Acum boierul Crețulescu îmbătrânise, era cel mai vârstnic divanit, așa că vorba lui avea mare trecere în acest Sfat al Țării.

-Boieri dumneavoastră, socot că gândesc ca oameni cuminți și cu capul pe umeri pe toți aceia care-l văd pe Scaunul Domnesc pe Vodă Mihai Racoviță sau pe Grigorie Ghica Voievod. Că sunt domni înțelepți, care știu ce înseamnă Țara, oamenii ei și ne cunosc pe noi, boierii, stâlpii acestor locuri. Ne cunosc metehnele, ne cunosc și soiul de inimă din piept. Dar sunt oameni pățiți. Ei ne cunosc pe fiecare dintre noi și cred că, venind de mai multe ori la domnie, au îngrijit să-și meșterească ac pentru cojocul fiecăruia dintre noi. Pe când beizadeaua ...

-Cuminte om, dumnealui bădia Iordache, zise Radu Greceanu, alt boier îmbătrânit la curtea lui Nicolae Mavrocordat. Pe tânărul Constantin îl cunoaștem, este un tânăr care poartă înțelepciunea neamului de cărturari a Exaporitului. În câțiva ani va fi, poate, mai vrednic decât străbunul lui, Vodă Brâncoveanu. Dar acum este mult prea tânăr, n-are decât 18 ani împliniți. Marele Vizir și măritul Padișah vor râde de noi, că suntem niște bătrâni care dădurăm în mintea copiilor.

-Eu cred în omul așezat, gospodar și cumpătat, care a dovedit cu fapta că poate face slujba de voievod, făcând ordine în țară și bună pace la hotare, așa cum îl cunoaștem pe Gligorie Ghica Voievod. Privit-am în Moldova și am văzut ținuturi binecuvântate și de-a lungul Siretului, dar și mai către răsărit, pe Prut în sus.

-De aia zic eu, Iordache Crețulescu, că la acest om trebuie să cerem bunăvoire și aplecare spre năcazul nostru. Să purceadă dumnealui, marele nostru vistier Constantin Văcărescu la Iași, să-l ispitească cu vorbe potrivite dar să-i pună și anume socoteli sub ochi, ca să vadă Măria Sa Gligorie ce culoare are aurul nostru.

-Voi purcede, împreună cu doi fii de-ai mei, până la Iași, să-l aduc pe Vodă Gligorie la București, se învoi pe dată marele vistier. Mare desfătare ai adus urechilor mele, domnia ta, boier Iordache. Tare bine-i să știi ce preț ai, mai ales când samsar de soi ales spune câți galbeni faci!

-Bun ar fi și numai potrivit pe acest Scaun la București acest Gligorie, reveni boierul Greceanu. Dar de n-o vrea el, să nu-l ispitim cumva pe Mihai Racoviță? Aflai că-i exilat pe o insulă, în Marea Egee, dar nu-i ținut acolo de rău, ci ca om de schimb al vizirului, de va avea dovadă împotriva voievozilor așezați în Scaune cu oarece pricini. Și iară mă întoarce gândul la tânăra beizadea Constantin: aduceți-vă aminte, boieri dumneavoastră, de purtarea acestuia la Sfatul țării, în anii în care tată-su, Nicolae Vodă, s-a retras printre terfeloage. Că Vodă Nicolae a zis despre fecioru-su că-i gata școlit pentru domnie. Iar el a dovedit cu înțelepciune, făcând judecată la urmă, după orice hotărâre a noastră, a boierilor bătrâni și adeseori întorcându-ne pe loc, pomenind el de legi voievodale și de legi cerești de care noi, în grabă, n-am ținut seamă. Cuminte a șezut la locul lui, nu s-a băgat în vorbă deși ar fi avut tot dreptul, că l-a pus tat-su pe un scaun mai mic de-a dreapta lui dară deasupra noastră. Eu zic, boieri dumneavoastră, că mai cuminte ar fi din partea noastră să nu ne strofocăm să țintim cioroii de pe garduri străine ci să-l mângâiem pe puiul de vultur ce-l avem legat de piciorul Scaunului. Că vulturii sunt soi de păsări cerești care cresc repede, puternici, că se înalță mereu mai sus, spre înalte zări acolo unde păsăretul de rând nu poate ajunge.

Până la urmă Divanul ascultă de zisele celor doi moșnegi din capul țării, Iordache Crețulescu și Radu Greceanu. Și ascultară și vorbele de întărire ale vistiernicului Văcărescu, care se gătă de drum chiar de-a doua zi, spre Iași, să-l aducă pe Gligorie Ghica în Scaunul Domnesc de la București ori de nu va putea, să-i ceară sprijin pe lângă Marele Vizir Ibrahim Pașa pentru numirea beizadelei Constantin Mavrocordat. Gândul cel bun care trase de partea acelui tânăr cumpăna hotărârii Divanului fu că țara a cunoscut liniște, pace și chiverniseală cât Vodă Nicolae avusese

hatișerif[2] de domnie pe viață. Iar de va voi Înalta Poartă să asculte de alegerea țării, așa cum scrie că este dreptul pământului în vechile capitulații iarăși reluate de la alegerea lui Matei Vodă Basarab, apoi nu va trebui să grijim de strâns noi biruri pentru a face daruri și peșcheșuri și bacșișuri la toate ușile căpeteniilor de pe treptele Seraiului.

Zis și făcut. De astă dată, socoteala de acasă se potrivi cu cea din târg. Că de n-o fi cu izbândă aducerea lui Vodă Gligorie la București, atunci acela să pună vorbă bună, cu greutate în cumpănă, la urechea Ibrahimului, Marele Vizir, pentru puiul de vultur.

-Mergeți cu bine, boieri dumneavoastră și creșteți tânărul înțelept și-l ocrotiți, nu-l dați deoparte, că-i om ce ajunge-va la multe măriri, cu pași iuți după cum îi merge mintea. Că-i om crescut să-l întreacă pe bunelul său, Exaporitul Alexandru, că-i numai potrivit încă de acuma să stea în fruntea Nișanciului[3], împotriva vulpoilor diplomației evropene.

Pe poarta Curții Domnești de la Iași ieși, odată cu boierii munteni, și olăcarul cel iute ce ducea carte specială pentru Marele Vizir Ibrahim, cu bune referințe despre tânărul Mavrocordat. Așa că solia muntenească a marelui vistier Constantin Văcărescu împreună cu doi fii ai acestuia, avu bun spor. Mai puse cuvânt bun, de sprijin, însuși Topal Osman Pașa, beiul de la Vidin, care primea tain de hrană ori de câte ori cerea de la Banul Craiovei și se ținea la mare prietenie cu mulți boieri valahi. Așa că iute sosi de la Înalta Poartă la București capuchehaia[4] țării împreună cu micul imbrohor[5], cu caftanul de voievod și cu cele două tuiuri de bey

[2] hatișerif = ordin sau decret emis de cancelaria Porții Otomane către marii demnitari ai imperiului și către domnia țărilor române, purtând pecetea sultanului, pentru a fi executat întocmai

[3] Camera Nișanciului – Departamentul de Externe al Înaltei Porți. Instituție ministerială unde funcționau cărturari greci, vorbitori de limbi străine, lucru interzis de Coran pentru dreptcredincioșii Islamului.

[4] capuchehaie = reprezentant sau agent diplomatic al domnilor români la Poarta Otomană

[5] micul imbrohor – comis împărătesc (marele imbrohor) sau al vizirului (micul imbrohor), trimis cu misiuni politice, uneori să mazilească pe domn sau să dea investitura noii domnii.

musulman, mai mare peste raiaua Cara Iflak-ului[6]. Iară cumințenia alesului s-a văzut și din faptul că acela a respins vrerea boierilor divaniți de a se așeza în Scaunul Domnesc încă înainte de a avea firmanul Porții. Vorba cea bună din bătrâni: „Să nu zici hop până n-ai sărit!"

-Dar ce vorbe slobozi Măria Sa Gligorie Vodă de se încontră așa de rău la ispitirea voastră, boierule Văcărescu? întrebă Greceanul. Că nu i-ați dezvăluit destul aur de soi ales și ușor de cules, din ocnele cele multe și mari, dar și din turmele de vite cornute și oi multe de pe plaiurile munților noștri? Nu i-au sticlit ochii la așa o mare bogăție?

- Apoi, soiul de domn cu cap scump pe umeri, așa cum se dovedește a fi Gligorie Vodă, nu se lăcomește la momeală deșartă. El ne puse în cumpănă, dădu socoteală boierul vistiernic, aleasa prețuire de care se bucură la fața Luminatului Serai după ce a izbutit să ridice la liniște și pace raiaua Moldovei și a făcut-o să aducă rod bun în haznalele Împărăției. S-a temut să se mute la București, unde socoate domnia sa că greu va fi să ne cumințească pe noi, boierii cei mari de acum, la fel cum greu i-a fost și lui Neculai Vodă în acel an 1716 când a descins prima oară la București. Așa ne-a dat răspuns Măria Sa, că să nu ne fie cu supărare de refuz. Însă mai degrabă decât oricine acest pui de vultur – chiar așa l-a numit pe beizadeaua noastră! – va aduce liniște și pace în Țara Românească pentru că a fost bine școlit pentru aceasta de părintele său.

-Cuminte om și bine cumpănit Vodă Gligorie Ghika, deie-I Domnul Dumnezeu zile luminoase și bună răsplată în Ceruri. De-o fi să-i fie vreodată roata sorții înspre București, eu unul cu dragă inimă îi voi pune toate puterile mele, așa slăbite și îmbătrânite cum sunt, la genunchi și la talpă, zise Iordache Crețulescu.

Cuvântul lui nu mai lăsă loc de nici un adaos, decât încuviințări și clătinări de cap și de alăturare a întregului Sfat al Țării.

[6] raiaua Cara Iflak – termenul de „raia„" are sens de unitate teritorial administrativă, iar Cara Iflak era numele sub care era cunoscută Muntenia sau Țara Românească în imperiul otoman.

Capitolul 2
De-a ascunselea după Scaun

Scrisorile pline de mierea laudelor despre iscusința într-ale politichiei moștenită de la tatăl său i-au adus confirmarea la Scaunul Domnesc. Fără egal de repede, în anii din urmă, fu trimis acel imbrohor să-l puie pe tânărul Constantin în fruntea raialei Țării Românești. Deci, la 3 septembrie murise tatăl său, Vodă Nicolae, iar la 14 septembrie, după doar 11 zile, băteau clopotele la Biserica Domnească vestind mirungerea întru domnie a celui ce avea să aducă multe schimbări în rânduiala țărilor române, vrednicul de pomenire chiar și în zilele noastre, Constantin Vodă Mavrocordat. Dar Soarta l-a pus la încercare iute, în doar câteva zile. Domnia întâia fu scurtă, doar de o lună, ba chiar mai puțin de atât. Soarta i-a jucat un renghi, lovind în altul. Unde dai și unde crapă!

În estimp, la Stanbul se punea la cale o răzmeriță. Dar aceste scandaluri nu erau o noutate în capitala Imperiului. Cei care adesea deveneau nemulțumiți peste noapte erau ienicerii, copiii de suflet ai lui Alah. De câteva sute de ani ienicerii făcuseră avere. Din jafuri, din prăzi de război. Iar dacă nu era rost de ceva războaie, atunci ienicerii cereau bani de la sultan. Cu nerușinare. Fiind puternici în cazărmile lor, având tot acolo și arme câte voiau, căpeteniile răzvrătite îl amenințau pe Sultan cu tăierea capului. Iar Sultanul plătea, până la urmă, că gărzile lui personale erau formate tot din ieniceri. Iar aceștia erau frați cu răzvrătiții. După marii cuceritori, Baiazid, Mehmet, Soliman, urmașii acestora începuseră să se moleșească. Duceau o viață de huzur în Serai, haremul avea câteva sute de femei, alese dintre cele mai frumoase din Imperiu. Laptele și mierea curgeau neîncetat. Iar când se pornea o asemenea zaveră tot Istanbulul ieșea la luptă, de partea ienicerilor sau de partea Sultanului. Era mare distracția! Atunci se spărgeau și se jefuiau magazine în bazar, se dădeau lovituri la casele negustorilor bogați, se puneau la cale răzbunări sângeroase.

O asemenea revoltă izbucni la 17 septembrie 1730. Sultanul Ahmed al treilea, care domnea de 27 de ani, tocmai plecase de

câteva zile la Scutari, la băi termale. Scutarii nu erau foarte departe de Istanbul, dar când se pornea revolta ziua aleasă era socotită cu grijă, din timp. Cele mai importante unități militare care ar fi putut veni în ajutorul Sultanului erau departe de capitală, fie la iernat, fie în campanii militare. Așa că îi lua ceva timp Sultanului până își aduna oarece oaste. Această revoltă, din septembrie 1730, îi avea în frunte pe câțiva comandanți mărunți de ieniceri, pe numele lor Patrona, Muslu și Chel Ali. Se dovedi, până la urmă, că în spatele acestor gălăgioși au stat niște ulemale, adică mărimi din clerul mahomedan și ceva demnitari, ațâțători de revolte, care pândeau funcții grase în administrație, dar la care nu aveau acces pe timp de pace. Iar pacea lui Ahmed al treilea dura de ani buni!

Cele trei căpetenii au pornit răscoala doar cu o mână de ieniceri, să fi fost vreo 15 sau 20 de oameni. Ei au pornit cu zarvă mare în piețele capitalei strigând să se închidă magazinele toate, cele mari dar și prăvăliile mărunte, că va urma o mare răscoală, cu baie de sânge. În jurul acestei semințe de scandal s-au adunat iute câteva sute de ieniceri din cei care aveau asemenea prăvălii amenințate cu distrugerea. Curând vâlvătaia revoltei a devenit amenințătoare. Sultan Ahmed a fost anunțat de primejdie, așa că el s-a suit pe o corabie și a trecut pe malul european, reușind să ajungă în palatul său din capitală. Acolo s-au adunat, venind care cum a putut, mulțime de înalți demnitari, pașale și ulemale, toți arătând că sunt de partea Sultanului și că îl vor servi cu credință. Așa se face că având atâția oameni de partea lui, Sultan Ahmed a prins curaj și a trimis doi ofițeri în vârstă, oameni serioși respectați de oștire, ca să stea de vorbă cu răzvrătiții și să afle de la aceștia care le sunt nemulțumirile și care le sunt cererile. Acei răzvrătiți voiau niște capete. Ale Marelui Vizir care era ginerele Sultanului și al ginerelui Marelui Vizir. Acești doi gineri serveau de multă vreme pe Marele Stăpân și se dedulciseră la avere. Nu se mai săturau. Și ca să-și satisfacă poftele făceau multe treburi necurate. Aveau mâinile pătate cu sânge. Cu mult sânge. Și cel care cerea aceste capete, mai vârtos decât toți răzvrătiții, era Patrona, ienicerul. Sultanul l-a chemat pe Marele Vizir și i-a spus care erau pretențiile răzvrătiților. Iar cei doi vinovați de toate relele au cerut

să nu fie predați vii răsculaților. Sultanul le-a dat dreptate și, de dragul anilor mulți de servicii împlinite cu fidelitate față de Luminatul Padișah, a dispus să fie sugrumați. Și le-a pus trupurile într-o căruță și le-a trimis răzvrătiților. Dar de aici s-au născut certuri, între ei, răzvrătiții.

Dar ca să n-o lungim prea mult cu această poveste a luptelor dintre ei, câinii necredincioși, până la urmă răzvrătiții l-au forțat pe măritul Sultan Ahmed al treilea să se lepede de domnie, să lase loc pentru fiul fratelui său. Deci noul sultan care s-a înscăunat în acel an 1730 se numea Mahmud întâiul, și a domnit 24 de ani. Iar el l-a ales Mare Vizir pe Mehmed pașa, un alt ginere al sultanului detronat, Ahmed al treilea. Și gata! Asta s-a întâmplat la Istanbul, între 17 septembrie și 16 octombrie 1730. Cam o lună de zile, răstimp în care în Țara Românească a domnit Constantin Mavrocordat, cu voia Sultanului Ahmed al treilea.

Când lucrurile s-au așezat la Istanbul, ca semn al statorniciei, noul Mare Vizir Mehmed Pașa și Luminatul Padișah Mahmud întâiul au trimis un imbrohor la Iași, cu un firman prin care i se aducea la cunoștință lui Gligorie Vodă Ghica precum că i se întărește hatișeriful de domnie peste țara Moldovei. Dar nu același lucru s-a întâmplat la București! Iată cum s-au petrecut lucrurile aici.

Patrona, răzvrătitul care se dădea a fi mai mare peste toți răsculații, avea o datorie de onoare de plătit unui anume Ianachi Buțucachi, care era om de încredere al lui casap-baș[7]a. Când Patrona s-a făcut cunoscut ca om greu la noua împărăție, acel Ianachi Buțucachi a venit la el și i-a reamintit făgăduința de plată a vechii datorii, de onoare. Și ca răsplată a cerut, nici mai mult și nici mai puțin, decât Scaunul Domnesc al Moldovei. Dar Patrona n-a avut nici un spor cu al său protejat, nici la Marele Vizir și nici la alți înalți demnitari otomani prin care a încercat să pună presiune pe Sultan Mahmud. Mare supărare și-a atras acest Patrona Halil, încât chiar Musliu, tovarășul său de răzvrătire, l-a mustrat aspru. Dar treburile s-au rezolvat cu câteva pungi de bani, împinse lui Patrona de unii oameni ai lui Vodă Ghica. Și acest

[7] casap-baș[7]a – șeful măcelăriei, însărcinat cu aprovizionarea capitalei Istanbul cu vite

Patrona a renunțat la Buțucachi și l-a dat legat oamenilor împărăției, iar Vodă Ghica s-a bucurat pentru sine.

-Mărite Vizir, zice Patrona într-o bună zi omului cu cea mai mare putere în Împărăție după Luminatul Padișah, avem știre că s-a iscat mare nemulțumire la București dar și aici, în capitală, prin numirea ca voievod a beizadelei Constantin, al lui Neculai Mavrocordat, cel care a murit de ciumă pe la începutul lunii septembrie. Că acest copil nu are decât 18 ani și nu-i vrednic de o asemenea înaltă cinste. Că fiind încă neînțărcat, mare pagubă ar putea aduce Împărăției. Deci n-ar fi, oare, mai nimerit să fie pus în acel scaun Mihai Racoviță, care a mai fost domn, e drept că în Moldova, nu în Muntenia? Că noi îl știm de om serios, ascultător de puterea noastră, harnic și săritor să ducă la împlinire toate poruncile ce vin de la Înalta Poartă.

-Așa socoți tu, Patrona Halil, că mai cu folos este acest Mihai Racoviță pentru Împărăție decât ce au ales boierii locului? La ce te-ai gândit ori ce fel de mărturii ai tu? întrebă Mehmed Pașa, Marele Vizir.

-Mărite, acest beizadea Constantin stă sub ascultarea boierilor care l-au pus voievod și nu va ieși din cuvântul lor. Și se știe, de când lumea, că boierii valahi totdeauna au fost răi de plată față de împărăție. Deci păgubos va fi Constantin Vodă cel necopt. Pe când Mihai Vodă Racoviță știe cum să le spargă dinții la cei mai câinoși boieri și, ca să-și păzească Scaunul Domnesc, se va arăta cu mare credință față de noi și sârguincios la strânsul birurilor.

Judecata lui Halil Patrona i s-a părut dreaptă Marelui Vizir. Numai că acesta nu avea știre că Vodă Racoviță avea datorie 300 de pungi cu galbeni, din haraciul pe care l-a strâns de la țară, dar l-a dosit pentru sine. Însă Patrona știa! Că omul lui Racoviță a venit la el și i-a spus: „Așa zice stăpânul meu, Mihai Vodă Racoviță. Sunt exilat în insulă, la Mitilene, pentru 300 de pungi cu galbeni pe care nu i-am plătit la Serai. Că de-i scăpam din mână, sărac lipit rămâneam. Nu crezi, stăpâne Patrona, că jumătate din aceste multe pungi ți-ar șade bine în cuferele tale? Doar scoate-mă din surghiun și dă-mi firman de domnie la Kara Iflak și îți voi îndestula poftele, ani mulți de acum înainte!”

Deci vorbele lui Patrona i s-au părut cuminți Marelui Vizir. „Mă voi duce la Luminăția Sa și îi voi da acest sfat, care va fi în folosul Înaltei Porți. Îi voi arăta că nu a greșit alegându-mă ca mâna sa dreaptă. Așa că acesta, adică Sultanul, a hotărât împotriva lui Constantin Vodă. Și pe când imbrohorul aduse firman de laudă și întărire în Scaunul Domnesc lui Ghika Vodă Gligorie, la Iași, lui Constantin, tânărul voievod Mavrocordat i-a adus firman de mazâlire. Mare supărare se stârni printre boierii pământeni care fuseră de față la această judecată strâmbă a Înaltei Porți. S-au scuipat multe înjurături, printre dinți, împotriva lui Mihai Racoviță. Iar unii boieri voiau să aleagă dintre ei o delegațiune care să meargă cu arzuri[8] la Înalta Poartă și cu dovezi din vechime, de pe vremea lui Matei Vodă Basarab, care s-a urcat pe acest Scaun, ales fiind de boieri după cum scria în vechile capitulații. De ce să nu fie respectată alegerea țării? De ce unii demnitari otomani pot hotărî altfel decât este interesul mai mare, al țării?!

Dar imbrohorul a ascăpat fugind, ocrotit fiind de puținii bostangii pe care-i avea ca pază la drum. Iar împotriva boierilor cârcotași s-a pus caimacamul trimis de Vodă Racoviță, marele armaș Panaghioti. Acesta venise cu un alai de slugi ca să pregătească suirea pe Scaunul Domnesc a stăpânului său. În fapt, acele slugi erau oșteni deprinși să se bată aprig. Ei au sărit la beregățile boierilor divaniți și i-au bușit și i-au cotonogit până s-au liniștit cu toții. El, acest armaș Panaghioti atât avea de făcut, să bage frica în oasele boierilor, că de scurtat capete va fi treaba lui Vodă Mihai. Acesta a venit iute și s-a înscăunat peste Țara Românească. Iar Constantin beizadea a fost dus la Istanbul, să dea socoteală Porții pentru datoria pe care el nu a plătit-o încă, așa cum făgăduise la urcarea pe Scaunul Domnesc, dar și pentru averea tatălui său, decedat.

Neamurile Mavrocordaților erau multe și puternice în Fanarul constantinopolitan. Aflând de mazilirea nepotului lor, aceia s-au pus pe alergat pe la felurite porți și seraiuri și au tocmit demnitari cu putere în cuvânt ca proaspătului mazâl să nu i se clintească fir de păr din cap. Că-i tânăr și nevinovat. Doar boierii l-au împins la

[8] arz – plângere scrisă, prezentată Sultanului sau Marelui Vizir

acest păcat, voind să-l sucească după trebuințele lor. Și așa s-a întâmplat, că nevârstnicul a scăpat fiind ocrotit de înșiși anii lui puțini, cu care nu s-a putut pune de-a curmezișul vrerii boierilor care l-au ridicat voievod. Au spus neamurile din Fanar că n-a fost voia lui, că nevoit a fost. Însă acum, după cele puse la cale de Racoviță și propteaua lui, Patrona Halil, liniștea se lăsase la marginea Împărăției, în cele două raiale valahe.

Dar asta nu însemna că liniștea s-a așezat și la Istanbul. Noul Sultan Mahmud și noul Mare Vizir Mehmed încă aveau multe supărări din partea răzvrătiților care se obrăzniciseră foarte, văzând lipsa de volnicie a noilor stăpâni. S-a întâmplat că Mehmed Marele Vizir s-a hotărât să pună capăt samavolniciei lui Patrona și ciracilor săi. Drept pentru care le-a pregătit, cu iscusință, o capcană foarte bine pusă la cale, în interiorul palatului imperial. I-a ispitit trimițând vorbă că a venit vremea să le împartă daruri, după cum promisese în zilele zaverei. Și așa, cei mai mulți dintre capii răscoalei și-au pierdut zilele acolo. Însă cei care nu fuseseră chemați la împărțire de daruri au scăpat din această capcană. Dar zilele lor erau cu mare primejdie acum. Așa că ei s-au grăbit să se pună sub aripa ocrotitoare a lui Caplan Gherei, Hanul tătar. Acesta primise poruncă de la Mehmed Marele Vizir să plece de îndată în Crimeea, să facă pace printre mârzaci. Dar Hanul nu avea nici o grabă, el ar mai fi vrut să zăbovească până se vor liniști apele de tot, că și el trăsese ceva foloase din aceste vremuri tulburi. Mehmed însă îl zorea, să plece, să plece. Deci Caplan Gherei ceru intrare la Luminăția Sa Padișahul, pentru a-și lua rămas bun. Juruindu-i credință stăpânului, Caplan a socotit că este bun prilej pentru el ca să se răzbune pe Mehmed pașa vizirul. Și l-a pus bine la Împărat! Că i-a destăinuit că în sufletul său, Mehmed a rămas credincios sultanului Ahmed al treilea. Pe de altă parte, tot Mehmed a făcut scăpați o parte dintre răzvrătiți, pe care avea de gând să-i folosească la o nouă tulburare. Iar Sultanul l-a crezut! Și pe dată l-a mazilit și pe acest credincios, dar fără să-i taie capul sau să-i facă altă vătămare. Doar l-a îndepărtat, exilându-l la Damasc, unde i-a dat funcția de pașă peste vilayet.

Vedeți, oameni buni, cum se învârte roata vieții? Azi ești sus, mâine poți să nu mai fi. Așa că până să afle un musulman

dreptcredincios cu adevărat, sultanul Mahmud a făcut mai multe încercări. După Mehmed vizir, în grațiile Sultanului a intrat pașa Ibrahim chehaia, poreclit Cabaculac. Sub viziratul acestuia răzvrătiții iarăși au prins curaj și într-o noapte, pe la mijlocul lunii martie 1731, s-au strâns în piața hipodromului, care se cheamă *at-meidan* pe turcește, iar de aici au pornit spre cazarma cea mare ca să se răzbune pe ienicer-agasi, pe numele său Muhsinoglu. Această mare căpetenie a ienicerilor nu s-a speriat de gloata de neisprăviți ci le-a ieșit în cale, cu iataganul scos și s-a luptat cu ei, vitejește. Până când a fost rănit. Atunci a fugit și a reușit să se salveze în seraiul Marelui Vizir. Aici și-a organizat apărarea, cu buna învoire a Sultanului care i-a încredințat marele steag al Profetului, *sangeac-șerif,* sub faldurile căruia sunt obligați să se adune toți dreptcredincioșii adevărați. Oastea adunată sub steagul sfânt a devenit mai numeroasă decât cea a răsculaților, astfel că aceștia au fost înfrânți în lupta ce a avut loc în piața mare împărătească, numită Divan-iolu. Acum lucrurile se liniștiră, răzvrătiții – câți or mai fi rămas! – se ascundeau, nu mai aveau curaj să iasă la răspântii și să atâțe lumea la nesupunere. Pe jos era bine, cum s-ar zice în mulțime, dar pe sus intrigile nu încetau. Marele Vizir Ibrahim Cabaculac avea mare pică pe eunucul șef, din harem, care avea mare trecere la Sultan. Deci Cabaculacul prinde un moment bun și-l vorbește de rău pe vrăjmașul său, cerându-i mazilirea și exilarea. Pregătise chiar o corabie cu un catarg – numit în lumea marinarilor catargă – care aștepta în apele Cornului de Aur să-l ducă pe eunuc în exil. Dar acesta a prins de veste ce i se pregătise de către ticălosul Ibrahim – pe care chiar el, eunucul, îl susținuse la Sultan! Și a intrat la Stăpân și, având dar politichesc ales de vorbire, a reușit să întoarcă lucrurile în folosul lui. Vorba aceea, din bătrâni, care-i de folos la multe neamuri: „Cine sapă groapa altuia, cade el însuși în ea!” Și Ibrahim dus a fost! Numai că la el proverbul se sucea un pic: „Cine pregătește catargă altuia, dus va fi el însuși!”

Acum veni rândul altui ales să poarte turbanul de mare vizir. Sigiliul împărătesc pe care-l purta această funcție de mare cinste fu trimis tocmai la Vidin cetate, unde mai mare peste vilayet era Topal Osman-pașa, vechi prieten al lui Nicolae Vodă

Mavrocordat. A venit, așadar, apa și la moara noastră! Cum Topal-pașa avea drag de Constantin beizadea și mai avea și mare ură împotriva lui Mihai Racoviță, din pricini mai vechi, sigur că Mihai se aștepta să fie mazilit, iar Constantin aștepta să i se dea Scaunul înapoi. Dar diplomația înseamnă mare viclenie. Mihai Racoviță pregăti alese daruri și trimise boieri de încredere la noul Mare Vizir Topal Osman-pașa, cerând mucarer[9] de înnoire a domniei sale. Viclenia cu viclenie se plătește, își zise Osmanul Topal. El pregăti mucarer pentru Ghica Vodă, la Moldova, ca să nu creadă careva dintre domnitorii valahi că n-ar fi plăcut la fața Marelui Vizir. Deci imbrohorul se duse mai întâi la Iași, acolo citi firmanul de înnoire cuvenit lui Vodă Gligorie Ghica, apoi plecă la București, ca să facă același lucru. Nimeni nu bănuia ce se va întâmpla în fapt. Acesta a fost vicleșugul Topalului, că în spătăria mare, în loc să dea citire firmanului, imbrohorul scoase năframa neagră și o puse pe umărul lui Vodă Racoviță. Care fu dus fără zăbavă la Istanbul, unde fu închis la Edicule, închisoarea cea rece, deoarece mai avea de plătit 300 de pungi cu galbeni pentru haraci. Și mai avea multe de povestit despre mulțimea de pungi cu galbeni pe care i-a luat cu împrumutul. Însă de la boierii mai îndestulați a luat mai puțin, că deh! îi era teamă voievodului de ura și răzbunarea acestora. Dar de la cei mărunți, de la boierii mazâli[10] lua mai mult, vânzându-le pielea ursului din pădure. Dar și aceștia au trimis jalbe la împărăție, cerând dreptate.

Deci fu zi de 15 octombrie 1731 când mazilirea îl atinse pe Mihai Racoviță. În aceeași zi Constantin Vodă Mavrocordat, care împlinise între timp 21 de ani (fiind născut la 27 februarie 1710), a primit hatișerif de domnie asupra Cara Iflakului. El trimise de la Istanbul pe marele postelnic Mihalachi Rusăt să stea caimacam până ajunge el la cetatea de scaun.

-Postelnice, grăbește să-l prinzi în hotarele țării pe ticălosul armaș Panaghioti, cel care are de primit răsplată de la toți boierii

[9] mucarer – procedură de reînnoire a domniei, constând din firman semnat de Marele Vizir ori de însuși Sultanul. Iar demnitarul în cauză trebuie să plătească un bir anume, cuvenit ca datină la acest procedeu.

[10] boieri mazâli = boieri de rang mic, care au avut funcții administrative, dar li s-au luat, la schimbarea domniei. Cum ar fi, că au fost mazâliți din funcții!

noștri pentru purtarea lui prea ticăloasă, din urmă cu un an, când fusei mazilit. Să spuie fitecare boier divanit ce pedeapsă merită acela și să i se dea, ba să-i mai puie și pe deasupra.

Astfel și-a început domnia, de adevăratelea, Constantin Vodă, al patrulea mare bărbat din neamul Mavrocordaților, după bunicul său Alexandru Exaporitul, tatăl său Nicolae și unchiul său Ioan. Avea să ducă bunul renume al neamului său, cel mai sus, dintre toți.

Capitolul 3
La școala puterii

Vodă își începu cuvântul de pornire a Divanului după ce mitropolitul Ungrovlahiei, chir Mihai Deju, a spus rugăciunea de început de lucru și a stropit cu apă sfințită Spătăria și pe toți cei ce erau de față.

-Boieri dumneavoastră, rămân în slujbele domnești toți aceia pe care am apucat să-i căftănim anțărț. Are cineva ceva de adaos la vorbele mele? Știe cineva că oarecine dintre cei pe care i-am blagoslovit, luându-i la sânul meu, s-ar fi câinoșit împotriva casei mele? Să spuie acu, pe față! Că mulți îs aceia ce-s prieteni la bine și mușcă mâna care a dat pâine, când îi la greu.

Tăcu, privind roată la toți cei prezenți. Rostise vorbe înțelepte, nu foarte aspre, dar ochii lui, cele ca două mărgele negre au săgetat cu suliți înspăimântând pe câțiva. Dintre cei care își mai aduceau aminte de mânia dezlănțuită a lui Nicolae Vodă, tătâne-su, când i-a certat cu sabia și cu buzduganul pe ticăloși. Tânărul voievod își făcu astfel, cu acele cuvinte de început, bună intrare printre boierii care înțeleseră că au în fața lor un stăpân, născut din mădulare domnești, învățat din leagăn să fie stăpân. Dar Vodă se opri aici. Nu continuă cu asprime, ci lăsă ca vorbele lui să pătrundă în mintea fiecăruia, după priceperea de care avea har de la Dumnezeu și dar de la maica lui. Ar fi vrut ca acele cuvinte să coboare și în inimi, să-i facă pe ticăloși să se cutremure și să se lepede de relele apucături. Dar erau destui boieri divaniți care nu aveau inimă de fel. Ori aveau altceva în loc de inimă.

Lungi tăcerea peste timpul potrivit. Acum nu se mai uita la nimeni, ci părea a se scufunda în gânduri. Apoi spuse:

-Boieri dimneavoastră, știe oarecine să spună de ce mujicii noștri trăiesc atât de puțin? Că mor la jumătate din anii noștri, ai boierilor?

Era o întrebare al cărui rost nimeni din Sfatul țării nu-l pricepu. Unii gândiră, scurt: „Vorbe de clacă la acest băietan!” Dar își schimbară iute căutătura ochilor când acel băietan-voievod zise mai departe:

-Eram băietan mucos, aveam doar opt ori nouă ani, când tatăl meu, Vodă Nicolae fie iertat de Dumnezeu și odihnească-se în pace, primise această întrebare de la contele Ișstvan Teleki, prietenul baronului ghinărar Stephen von Steinville, guvernatorul militar al Transilvaniei, când ne aflam prizonieri în colivia de aur de la Sibiu. Eu și Ioan, fratele mai mic ne duelam cu săbii de lemn, în timp ce fratele Scarlatos, mai mare, trăgea cu urechea la cele ce sfătuiau tatăl voievod și ghinărarul, cu prietenul lui Istvan Teleki. Eu am ținut minte întrebarea. Răspunsul nu l-am auzit. Îl pocnisem cu sabia pe frățior destul de tare peste degete și acela a început să scâncească. Sigur că joaca noastră s-a oprit, am fost scoși din preajma celor mari și duși la cvartirul nostru. Dar l-am întrebat pe fratele Scarlatos care a fost răspunsul la întrebare. Nu l-am înțeles din prima. Nici acum nu știu care-i răspunsul ăl bun. De aceea vă întreb pe domniile voastre, poate sunteți mai luminați decât mine. Că de înțelepți sunteți mai înțelepți, că de aceea aveți părul sur și bărbile albe.

Boierii se foiră, nepricepând jocul lui Vodă. Până la urmă, vel paharnicul Constantin Ciuchi îndrăzni să-l întrebe pe Vodă:

-Iertare cer, Măria Ta. Oi fi fiind eu cu părul sur și barba colilie, dar n-am cetit nici pe sfert atâtea cărți câte ai cetit Măria Ta. Îi grea întrebarea, dar mai greu este să pricep rostul. Care-i rostul acestei pilde? Ce mă privește pe mine, boier velit, cum își așterne mujicul din satul meu, pe care îl am moștenire de la tatăl meu?

-Rostul îi ușor de dezlegat, răspunsul este mai greu de aflat, zise Vodă, zâmbind abia vizibil în colțul gurii. Rostul este, boier Ciuchi, că pe domnia ta trebuie să te slujească doi mujici pentru pus și scos nădragii, o viață întreagă. La ei, la osteraichi, sluga trăiește tot atâția ani cât și stăpânul. Așa că la ei o singură slugă îl îmbracă și-l dezbracă pe baron, iar a doua slugă aduce roadă muncind la câmp, ori la vie, ori la animale. Priceput-ai, boier Constantine?

-Acu pricepui, Măria Ta. Și de pricepui, ce înseamnă asta? Nu se lăsa boierul, neînțelegând ce fel gândește Vodă și unde vrea să ajungă.

-O fi din această pricină bogăția osteraichilor mai mare ca a noastră, Măria Ta? intră în vorbă marele vornic Constantin Rusăt.

-Drept ai grăit, aista îi rostul domnia ta, bine ai gândit cu înțelepciunea omului care ești de mulți ani pe loc potrivit, în Sfatul țării. Osteraichii, nemții, franțujii și toate popoarele cele tari din Evropa sunt cu mulți pași înaintea noastră. Sunt mai puternici, au bresle meșteșugărești iscusite, au oștiri și arme mai tari ca ale Sultanului otoman. Decât că noi, amărâții, nici pomeneală să ne ridicăm la degetul cel mic al lor. Noi așteptăm să ne trimită Domnul Dumnezeu ploi la vreme potrivită, ca să avem roadă cât să dăm pântecelui nesătul al turcului, iar de îi secetă murim cu toții, cu mic și cu mare. Dar nemții au săpat heleșteie unde adună ape și le dau drumul pe șanțuri anume săpate, când îi secetă. Ei fac cuie, cuțite, seceri și fiare de plug în potcovăriile lor, cu meșteri și calfe de soi ales. Ei ne vând nouă un fier de plug pe câțiva saci de grâu, mulți la număr. Ei se hrănesc pe îndestulate din bucatele noastre, trudite un an de zile, din toamnă în toamnă, pe când ei bat fierul de plug într-o singură zi, sau două, cel mult.

-Așa-i, Măria Ta, așa-i! Dar ce ne facem noi, că turcul nu ne lasă de fel să ne chivernisim și noi, cât de cât? întrebă și Sandu Sturza hatmanul.

-Oare turcul nu ne lasă? Ori nu ne pricepem noi să ne chivernisim, așa cum fac nemții? Iaca, boieri mari, divaniți, aici îi răspunsul la întrebarea că de ce trăiește mujicul nostru așa de puține zile. Trecut-ați munții, dincolo, în ungurime? V-ați uitat la Ioșka sau la Hans, care lucrează pământul și v-ați gândit la mujicul nostru, cum arată? Acela îi cât stâlpul, al nostru-i slab, bătut de vânt, îl ia pe sus de-i iute ca crivățul, iarna. Și știți de ce acea slugă îi mare și tare, iar mujicul nostru îi prăpădit? Pentru că acela mănâncă bine, are hrană să-și facă putere. Pe când al nostru are doar blide goale, n-are hambar pentru grâne, care să fie ale lui, n-are decât o văcuță prăpădită, care abia se mai ține pe picioare. De asta mujicul nostru moare cu zile dacă apucă să nu moară a doua zi după ce l-a născut mamă-sa. Vreți să vă chivernisiți? Faceți cum fac nemții. Vacile voastre, boii voștri, caii de jug, îi hrăniți cu jumătate de tain? Ori le dați mâncare cât trebuie? Mujicul acesta,

de pe moșiile voastre, boieri mari și rotunzi la pântece, nu-i tot un fel de animal ca și cel din staul?

Acum Vodă devenise certăreț. Se vedea de departe că adunase multă mânie în el. Iar acum dădea pe afară, toată această obidă strânsă ca o otravă în rărunchi și în suflet. Se vede treaba că în anul cât stătuse acasă, cu neamurile în Fanar, tânărul cărturar nu șezuse cu mâinile în sân. Avea prieteni destui, în Pera, printre ambasadori și negustori evropeni. Citise cărți destule, aflase despre Voltaire, despre ceilalți iluștri iluminiști, savanți, filozofi, ingineri, medici care împingeau știința înainte. Voia, tânărul Mavrocordat, să facă și el ceva pentru ridicarea țării pe care o va conduce. Planul lui era măreț. Visa nopți și zile la lucruri mari, greu de înfăptuit. Dar ambiția lui era hrănită, în acele ceasuri de visare, de conștiința poziției de voievod, de om care conduce și trebuie să i se dea ascultare.

În puține cuvinte tânărul voievod își dezvăluise firea, planurile ascunse, visele ... Ce mai era de zis? Da, mai trebuia să dea acestor bărbi albe câteva găluște gustoase, bune de mestecat.

-Să împărțim, boieri dumneavoastră, slujbele cele mari din capul țării. Drept îi că am venit de la Împărăție cu multe neamuri de-ale mele, că așa sfat și poruncă mi-a dat Marele Vizir, să nu las pe boierii pământului în slujbele cele de socotit dările și de adunat ce i se cuvine Luminatului Padișah, ci să-i pun pe grecii mei, că aceia sunt cu mai mare cinste și frică pentru capetele lor. Că voi, valahii de o parte și de alta a Milcovului, la fel de lacomi și de furi sunteți și dosiți pentru folosul vostru tot ce trageți de pe spinarea mujicilor. Așa am să fac, precum fu porunca ce am primit. Dar în slujbele cele mari, din Divan și din județe, voi pune boieri pământeni, după cum fu de înțeleaptă și judecata tatălui meu în ultima lui domnie.

Și împărți Vodă Constantin Mavrocordat boieriile din Divan, după cum fuseseră ele date în anul cât a stat pe Scaunul Domnesc doar 22 de zile. Apoi le zise, acelora:

-Aveți, boieri dumneavoastră, puterea țării în scaunele de slujbași în care v-am așezat. Fiți vrednici, gândiți la binele obștii nu doar la binele pântecelui și la sipetele cu galbeni mulți, dosiți în tainițe ascunse. Că eu singur voi fi jude pentru cei amărâți. Să luați

aminte! Mai bine și degrabă să vă sfătuiți cu preoții și călugării cărturari să deslușiți adâncimile cuvintelor sfinte. Împliniți cele 10 porunci dumnezeiești, citiți și cugetați la pildele spuse de Mântuitorul nostru, înscrise în Evanghelii. Să ne ajute Bunul Dumnezeu, pe toți!

În Spătărie se lăsă liniștea. Atârna în aer, liniștea grea părea să le stârnească mulțimea de exclamații, de cuvinte fără noimă, apoi de întrebări. Explodară deodată toate acele voci omenești și curând unii și alții dintre boieri se ridicară de pe divan și veniră la scaunul domnesc, strigându-și părerile, aprecierile, întrebările. Un lucru fu comun la toți divaniții: tânărul voievod le apăruse un bătrân înțelept, cum nu mai văzuseră și nu mai auziseră niciodată în viață.

La un semn al lui Vodă, slugi și copii de casă aduseră cafele, siropuri și sorbeturi, apă rece de băut în carafe de sticlă. Vânzoleala aceea se lungi mai mult de o jumătate de ceas. Treptat lucrurile se liniștiră, gălăgia se domoli și boierii se așezară, așteptând din partea lui Vodă să continue cu alte lucruri și îndemnuri grozave sau ciudate.

-Maica mea, Doamna țării Pulcheria Tzoukos, a aflat de relele și necreștinești obiceiuri ale unor hangii și crâșmari care foloseau la servit și la odăi fete tinere, arătoase, smulse de lângă părinți săraci și neputincioși ori cumpărate pe un blid de mâncare, fete pe care le sileau să împlinească cele mai urâte lucrări păcătoase ale diavolului. Iar cei ce intrau în acele case ale pierzării erau mari închinători la sfinte icoane, nelipsiți la slujbe în biserici și mănăstiri, fălindu-se cu sârguință ca mari credincioși, precum acel cărturar din pilda vameșului. Maica mea, Doamna țării l-a sfătuit pe Vodă Nicolae, tatăl meu și domnul țării Moldovei, să le strângă pe acele fete și femei de pe tot cuprinsul și să le aducă la cetatea de scaun. Maica mea le-a spălat, le-a curățat, le-a ascultat plânsul și jalea, le-a mângâiat și a făcut curat în acele case ale stricăciunii. Iar tatăl meu, Vodă Nicolae, a dat ucaz[11] de aprigă mânie împotriva acestor stricate obiceiuri care pierdeau Moldova la fața Domnului nostru Iisus Hristos. Lăcustele, secetele, ciuma și

[11] ucaz = ordin, ordonanță, decret. Figurativ: hotărâre care nu admite discuție.

alte boli grele s-au împuținat la fața acum curată a țării. Unde sunt aceste rânduieli care erau ținute sub aspră pedeapsă de ispravnici, vornici și pârcălabi? Că au fost aduse din Moldova și făcute legi și pentru acest neam din Țara Românească. Poruncă dau ca grabnic să se facă iarăși curățenie, peste tot, în târguri și în sate, în codri și la șes, la răspântii de drumuri.

De data aceasta capetele cele acoperite cu păr sur se aplecară spre urechile vecine, adeverind că stricăciunea iar și-a făcut cuib în această țară și că porunca Măriei Sale este un lucru cu adevărat înțelept. Iar Vodă avu, din nou, răbdare până când zarva se domoli, apoi se stinse.

-Cu zintâi de mâine voi colinda țara, în lung și în lat, să aflu, să văd și să cercetez totul, eu însumi, cu amănuntul. Boieri dumneavoastră, faceți cele ce v-am zis și bine ne va fi nouă, tuturor. Îi vom dovedi pe ticăloși, vom opri bejenia satelor de sărăntoci și vom face să avem și noi, valahii de aici, parte de rod bogat.

Dar boierul Crețulescu, Iordache, cel ce fusese unul din apropiații tatălui Nicolae Vodă, se ridică cu îndrăzneală și spuse:

-Măria Ta, îngăduie mie, nevrednicului slujitor al tatălui Măriei Tale și al unchiului Măriei Tale, Ioan Vodă, să spun și eu două vorbe. Și de n-or fi vorbele mele cu trecere la boierii divaniți să nu mi se mai îngăduie să vin la fața lor și a Măriei Tale macar un an de zile. Iaca, eu am o socoată de dus la capăt cu Măria Ta. După cum bine știe Măria Ta, că mai mult de câțiva ani Vodă Nicolae cărturarul s-a ținut de capul beizadelelor să știe foarte bine, cu ținere de minte, întâmplările mai din trecut dar și cele mai de câțiva ani în urmă. Și zis-a Vodă că un domnitor ce nu are lângă el trup de muiere să-i țină căldură la șale când o fi iarna mai aspră, acela numai din greșeli în greșeli și cu păcate o duce. Iar din aceste păcate care-l încearcă mai des, mai de rușine este preacurvia. Că asta-i boală grea, Măria Ta. Prea multa poftire la trup tânăr de fecioară sau de femeie coaptă lesne îi strică dreapta judecată lui Vodă. Așadar, mă încumet Măria Ta să-ți dau sfat de însurătoare. Că bine-i șade lui Vodă să aibă și pe Doamna Țării alături, în scaun de domnie. Iar pe boierii Sfatului îi rog să fie de

partea mea și a vorbelor mele, să te îndupleci, Măria Ta, să cugeți o vreme la acest sfat al nostru, de oameni cu minte bună la cap.

Cei mai mulți divaniți încuviințară, cu glas mare, sfatul mai bătrânului lor prieten și se oferiră, care mai de care, să-i facă lui Vodă poftire la casele lor, să vadă de nu cumva îi va cădea cu tronc o fiică ori nepoată din cele ce stau ca florile de frumoase în ferești.

Divanul își opri sfatul, boierii se ridicară în picioare și făcură tot felul de mișcări hazoase, ca să-și dezmorțească oasele bătrâne. Apoi fură poftiți la zaiafet[12], acea petrecere care se termina cu gestul voievodal al turnării vinului ales, domnesc, în cupele fiecărui mesean. Iar Vodă cerceta banul pus de boier în cupa de vin pe care trebuia, musai, să o golească în fața voievodului. Și după culoarea și mărimea acelui ban își cunoștea Vodă, pentru prima sa părere, oamenii cu care va sta la sfat, de acum înainte. Afla astfel câți zgârciți, strânși la pungă, se vor afla să pună stavilă risipei. Va afla, totodată, câți boieri se vor da în lături de a scoate un ban pentru cheltuieli spre folosul țării. Dar va afla cine vor fi aceia, de nădejde, cumpătați cu care va putea merge la drum lung. Apoi tânărul Voievod se trase la iatacul său pentru odihnă, că el nu era obișnuit cu aceste petreceri cu băuturi multe.

A doua zi Vodă se duse direct la Mitropolie, fără să fi zăbovit la mâncarea cea de la început de zi. Încă nu se luminase de ziuă când el bătea cu garda sabiei, frumos încrustată, în porțile sfântului lăcaș, speriind călugării și măicuțele ce începură să alerge de colo-colo, surprinse de neobișnuita vizită.

-Vreau să-l văd pe vlădica Mihai Deju! Acum!

-Iertare, Măria Ta, iertare! Înaltpreasfinția Sa încă se odihnește. Toată noaptea a stat la rugăciune în genunchi, la icoana făcătoare de minuni, a bătut sute de metanii rugându-se pentru toți, dar cu osebită osârdie pentru sănătatea Măriei Tale. Vlădica s-a bucurat de adânca înțelepciune a Măriei Tale, Doamne. A lăudat vorbele înțelepte și gândurile de bine pentru poporul de jos, rugându-L pe Bunul Dumnezeu să te țină în viață, sănătos și în putere să duci la capăt tot ce ai spus în Divan, că de la Marele

[12] zaiafet = chef mare (cu lăutari); ospăț, chiolhan

Brâncoveanu Constantin n-a avut Țara Românească un domn atât de ales.

Călugărul secretar, care ieșise în graba mare să-l întâmpine pe Vodă și să-i taie calea spre iatacul chiriarhului, turuia mereu, făcând pași mărunți, cu spatele la drum și închinându-se mereu la crucile pe care le făcea peste pieptu-i sfrijit, sub sutana neagră. Îl aduse către pragul unei chilii mici, un fel de capelă plină cu icoane și candele. Acolo, sub icoana cunoscută ca fiind făcătoare de minuni, a Maicii Domnului, se aflau puse pe jos pernuțe frumos brodate și bine umplute cu puf de gâscă ori de rață, ca să nu aducă vătămare oaselor vlădicăi. Secretarul îl rugă pe Vodă să zăbovească la rugăciunile dimineții până când se va găti chiriarhul să-l primească.

-Iute, părințele, că țara-i în nevoință, nu-i timp de zăbavă.

La glasul pe jumătate răstit al lui Vodă, apăru din penumbra culoarului însuși mitropolitul, trăgându-și un halat peste cămeșoiul alb, brodat cu cruciulițe și ramuri de finic.

-Iertare, Măria Ta, iertare! Am zăbovit îndelung la rugăciune și oasele mele cele bătrâne m-au tras la somn. Se apropie târșindu-și picioarele în papucii îmblăniți, întinzând mâinile să-i fie sărutate, după obicei. Dar Vodă nu luă în seamă gestul, ci îl apucă de mâini, scuturându-i-le. Atunci chir Mihai Deju se luă aminte și își îmbrățișă voievodul, dându-i acolada de trei ori, după obiceiul ortodox. Ca de la egal la egal. Că asta erau, amândoi stăpâni, unul peste o țară de mireni dreptcredincioși ortodocși, celălalt peste o țară de slujitori ai Domnului, preoți, călugări, monahi și monahii, ortodocși, trăind în țara mirenilor.

Vodă îl trase pe vârstnicul mitropolit în capelă, se așeză pe perne punându-și picioarele cruciș, după obiceiul turcesc. Mitropolitul făcu la fel, dar stătu în genunchi, în timp ce secretarul îi așeza pe umeri, grijuliu, o bundiță din blană de oaie ca să nu-i fie frig Preasfințitului la șale.

-Preasfințite, i se adresă Vodă ca un stăpân slujitorului său. Spune-mi câți preoți și câți călugări neștiutori de buchea cărții slujesc aici, la Mitropolie?

-Sunt câțiva, Doamne, și călugări dar și preoți. Că nu poți învăța oamenii trecuți de o vârstă, azbuchea[13], ca pe unul tinerel. Dar de ce întrebi, Măria Ta?

-Mai spune, Înalte, îi școlești pe aceștia așa cum se face la o școală așezată, cu tot rostul, ori doar din când în când, după cum se nimerește?

Chiriarhul se uită pieziș la tânărul voievod, încercând să ghicească rostul acestui interes cu totul neobișnuit, la ora la care nici măritul Soare nu s-a sculat de-a binelea din așternutul său.

-Și care-i treaba Domniei în școlirea călugărilor și a preoților? Vrei, Măria Ta, să sprijini cu bani din vistierie, așa cum a făcut tatăl Măriei Tale când a luat domnia a doua oară?

-O vom face și pe aceasta, Preasfințite, dar numai după ce Sfatul Țării va cumpăni din ce pungă să scoatem banul trebuincios. Până una – alta, să luăm aminte cum stăm cu cei care conduc, cu adevărat Țara aceasta și peste tot locul, să cercetăm cine are puterea, cum o folosește și cum împarte dreptatea de la mic la mare.

Vodă dăduse pe gură acest șuvoi de cuvinte, dezvăluind spre cine țintește și către care pungă cată, ca să-i vadă rotunjmea. Că era, această pungă, a bisericii ori numai a Mitropolitului, încă Înaltpreasfinția Sa nu se dumirise. Dar putea să afle intențiile tânărului Voievod, provocându-l ușor și dominându-l, de la înălțimea poziției sale pe tronul bisericesc, însă mai cu seamă de la înălțimea vârstei. Totdeauna își dominase neamurile mult prea hrăpărețe, aducându-i la ascultare față de el, cel mai vârstnic dintre toți cei ce se trăgeau din stâlpii acestei țări și erau înrudiți prin sânge, valahi dar ;i greci Încercase și vodă celălalt, tatăl acestuia, să folosească punga Mitropoliei pentru a da țării o școală așa cum era în Evropa și în Imperiul Otoman. Dar se lăsase păgubaș după ce chiriarhul îi ghicise slăbiciunea. Aceea de a-și scoate de sub tipar scrierile sale filozofice despre care Nicolae Mavrocordat avea o părere atât de bună. Fusese ușor să-l abată din drumul reformei. Acum acesta, fiul, ce vrea să facă? Știe el mai multe

[13] azbuchea = alfabetul (vechi)

decât aflase taică-su? Ia să încercăm să scoatem de la el o mărturisire laică, dreaptă și cinstită!

-Au nu-i Vodă și tot Divanul acela? întrebă vlădica, cu prefăcută mirare.

-Ei sunt, Preasfințite, dar numai până la ușile și ferestile Cănțălariei domnești. Că mai încolo, îs alții care au călimările înfipte în brâu.

-Și care ar fi aceia, Măria Ta, că nu pricep cuvintele Domnului meu. Ai venit Măria Ta cu știri mai de soi, de la Țarigrad? Ți-a dat Sultanul ori Marele Vizir carte să ne cauți pricină, nouă, clerului creștin ortodox? Nu uita, Măria Ta, că tatăl Măriei Tale a venit cu gând de pace când s-a scoborât de la Iași spre vadul Milcovului, dar o anume carte de taină de la Înalta Poartă i-a schimbat firea, peste noapte, făcându-l să verse sânge de boieri vechi, din stirpe bizantină, împărătească. Și plată grea a plătit tatăl domniei tale, Mărite, pentru această slujire preaplecată a lui Mamona. Să iei aminte, Măria Ta, că rănile țării sunt încă rozii, fragede, nu s-a întărit pielea peste ele!

Vodă primi mustrarea fără a se răzvrăti, așa cum se aștepta Înaltpreasfințitul. Iar replica lui îl lăsă fără glas pe cel ce se credea mai înțelept decât tinerețea. Avea să afle imediat, nu fără a trăi un picuț de spaimă, că acest nevârstnic are în capul lui mult mai multă filozofie elină dar și evropeană decât a avut tatăl său, după îmblânzirea ce i s-a făcut în cușca aurită de la Sibiu.

-Și tatăl meu, Dumnezeu să-L odihnească și să-I ierte păcatele, a venit cu gânduri bune de la Iași. Nu oarece carte de taină adusă de la Stanbul l-a făcut să pună iute mâna pe mânerul sabiei și să o tragă din teacă. Ci răzvrătirea unora dintre boieri și viclenia lor, ce era obiceiul casei, pe acest pământ valah de a se crede mai mare și mai statornic în drepturi decât orice domnitor vremelnic. Ceea ce și Preasfinția Ta încerci să-mi vâri sub nas, crezând că mă voi speria. Amarnic te înșeli, Vlădică! Deschide bine ochii și urechile și cată să vezi și să auzi ceea ce am auzit și am văzut eu, în anii cât am crescut și am lepădat cașul de la gură. Țara aceasta este condusă, Vlădică, nici mai mult și nici mai puțin, decât de preotul de mir, acela pe care nimeni nu-l poate dovedi în înțelepciune și nici nu-l poate întoarce de la căile sale, nici cu

sfatul, nici cu biciul și nici cu anatema. Știai acest adevăr, Preasfințite?

Mitropolitul se uită la Vodă cu ochii holbați, o vreme, apoi izbucni în râs. Și râse fără a se învrednici să-i dea răspuns tânărului voievod.

- *Fariseul, stând drept, se ruga în sine astfel: Dumnezeule, îți mulțumesc pentru că nu sunt ca ceilalți oameni, răpitori, nedrepți si desfrânați, sau ca acest vameș. Postesc de două ori pe săptămână și dau zeciuială din toate câte câștig.* Cunoști, Stăpâne, zise Vodă, pilda aceasta pe care Luca Evanghelistul o spune, după Iisus? La fel ai gândit și Sfinția Ta, privind la mine de sus, de la înălțimea vârstei și înțelepciunii adunate, cu anii. Dar nu spun mai multe, că n-am venit cu ceartă. Însă Sfinția Ta ai rămas cu cele vechi și nu vrei să iei aminte cum trece vremea și Dumnezeu ne lasă să scormonim, cu mintea noastră, și să aflăm cum este tocmită lumea aceasta. Iaca, Înaltpreasfințite, privește de aici, de sus, de pe Dealul Mitropoliei și spune, câte mahalale are Bucureștiul? Și în fiecare mahala, cine este cel mai puternic om? Dregătorul domnesc ce își are curțile în acel cuprins? Ori negustorul cel mare căruia îi dau ascultare toți breslașii săi? Furul mai mare peste ucenicii săi? Nici unul nu este mai mare peste toată suflarea din cuprinsul mahalalei, decât preotul de mir al bisericii care fost-a zidită de vreun domnitor cu frică de Dumnezeu, ori de un boier chivernisit, ori din banul văduvei ce locuiește în toată mahalaua aceea. Ai cercetat, vreodată, Înaltpreasfinția Ta, câte puteri are preotul de mir în cuprinsul mahalalei și cât de felurite sunt acestea ? Ai auzit, Sfinția Ta, cum se închină și se jură boierii, negustorii și breslașii, chiar și oamenii cei mai mărunți, să fie atașați și credincioși bisericii în care au primit sfântul botez? Ei dovedesc prin fapte că sunt legați de biserică, dar și de slujitorii ei. Preoții din aceste parohii au un rol mult mai mare decât cel de mântuitori de suflete. Ei își arată, la rândul lor, prețuirea și ocrotirea față de cei care sunt darnici cu daniile la biserică, îi învață pe copiii acestora buchea cărții – dacă cunosc, la rândul lor, carte! – judecă micile pricini dintre membrii obștei și chiar depun mărturie de partea protejaților lor, ori de câte ori aceștia le-o cer. Preotul este întâistătătorul în mahala. Credincioșii, după ce stau și ascultă

sfânta liturghie, se adună în curtea bisericii și chiar dincolo de împrejmuiri și acolo își netezesc alișverișurile[14] lor. Când ajung într-o fundătură cer ajutor de la înțelepciunea preotului acelei biserici. Știe, Înaltpreasfinția Ta, toate acestea? Dar mai știe, Înaltpreasfinția Ta, câți preoți slujesc la o parohie, aici în București? Pot fi și cinci preoți acolo unde mahalaua este mare și biserici sunt puține. Pe ce se întemeiază înțelepciunea acestor preoți, în frunte cu parohul lor? Cunoștințele lor, cele bisericești și cele laice, sunt dobândite tocindu-și coatele în vreo școală? Rareori, Sfinte Părinte, rareori. Ei învață unii de la alții, repetând cuvintele și cântările liturghiei până o știu de la cap la coadă. Nu se spune în popor „Că știe acela sfânta liturghie, ca pe apă”? Dacă cel de la care a învățat cuvintele și cântările slujbei a fost un preot școlit, deci știința lui de carte este cea adevărată, atunci el transmite corect, mai departe, toate cunoștințele lui. Și după cum știe, după cum a învățat, tot așa aceste cunoștințe le dă înapoi, în popor. Bune, dacă ele au fost bune. Ori altfel, știrbe. Așa cum preoții slujitori dau mai departe învățătura la popor, așa avem poporul nostru. Bun sau rău, corect sau greșit!

-Acum ai vorbit cu înțelepciune, Măria Ta. Recunosc, dar nu pricep încotro bați? zise Mitropolitul, forțând destăinuirea până la capăt.

-N-ai vrea, Înaltpreasfinția Voastră, să adunăm niște preoți din mahalalele Bucureștiului și din satele mai acătării din jurul Bucureștiului, aici la Mitropolie ori la Cotroceni, ori la Văcărești și să-i ascultăm cum slujesc? Și când vom vedea ce fel se propovăduiește Cuvântul Domnului, atunci să stăm și să facem sfat de folos?

Chiriarhul se uita la tânărul voievod cum i se aprindeau pe obraji pete roșii, din ce în ce mai vineții, pe măsură ce se înfierbânta, vorbind. Mai mult sfrijit și fără prea multă carne pe el, cu ochii aprinși de avântul răbufnirii unor gânduri multă vreme ținute sub obrocul frunții late, ca o boltă deasupra nasului subțirel și ascuțit, Vodă își ieșise din fire peste măsură, făcând necuviință

[14] alișveriș – afacere, negoț, pricini

după necuviință la obrazul întâistătătorului bisericii ortodoxe a Ungrovlahiei.

-Ai la îndemână Academia Bucureșteană ridicată la vremuri grele de vrednicul martir Constantin Vodă Brâncoveanu, cu sprijinul și nevoința celui ce a fost lumina ortodoxiei nu doar în Țara Românească ci în multe ținuturi din răsărit, vorbesc de cel trecut la cele veșnice ca un martir, Antim Ivireanu, precum și a Preafericitului Patriarh Constantin Notara, ai dascăli vestiți de dogmatică, de filozofie, de matematică și de fizică, de elinească, de latinească, de slavonească, de limbi evropene, iar voi îi școliți pe călugării de la Sfântul Munte și pe plozii grecilor din mahalalele fanarioților venetici, în loc să ridici călugări și dascăli și preoți care să ducă Cuvântul Domnului pre limba acestui popor însetat de adevăr și mângâiere. Un preot care repetă ca pe apă aceleași vorbe, de la începutul slujbei până la capăt și repetă aceeași predică despre bine sau rău, rostind în slavonește ori elinește, nu aduce lumină în parohia sa. În Paraclisul Maicii Domnului, la Irmosul din Cântarea a 3-a, cel ce se roagă așa spune**: *„Doamne, Cel ce ai făcut cele de deasupra crugului ceresc și ai zidit Biserica, Tu pe mine mă întărește întru dragostea Ta; că Tu ești marginea dorirorilor și credincioșilor întărire, Unule Iubitorule de oameni.”*** Înțelegi, Preasfințite? Doar Unul, Bunul Dumnezeu este cel ce dăruiește credincioșilor toate de care au ei nevoie. Iar voia lui Dumnezeu o spune, în cântările liturghiei și în predica despre pildele Evangheliei, acel preot care poate ceti, măcar din când în când, cuvântul cel aducător de folos, scris în cărțile bisericești. Poate face acestea un preot neștiutor de carte? Ce zici, Înaltpreasfințite? Nu știu ce gânduri ai, Cuvioase, dar în ceasul acesta te rog, cugetă și te închină la sfintele icoane din această biserică și la cele făcătoare de minuni din tot cuprinsul păstoririi domniei tale, și ia aminte la cuvintele ce le-am zis și caută în adâncul inimii lumina credinței ce o ai sădită acolo. Și hai, împreună, cu toți slujitorii Mitropoliei și ai Domniei, să ridicăm la carte pe toți cei ce au primit poruncă de la Mântuitorul să-I ducă Cuvântul la urechile neamurilor. La carte pe limba românească, pe înțelesul poporului, a aproapelui!

Vodă se ridică, repezit, în picioare și ieși nereținându-și furia ce izbucnise cu mânie mare, întocmai cum îl încerca Nenumitul și pe răposat tatăl lui, Vodă Nicolae. În cale, era cât pe ce să răstoarne un călugăraș ce mergea pe același culoar. S-au agățat unul de altul, însă călugărul, văzând de ce fel de haine atârna s-a speriat și a încercat să se desprindă. Mai rău a făcut. Că Vodă s-a agățat mai vârtos de el și a stat așa până când a devenit sigur pe propriile picioare.

-De unde ai apărut, călugăre? întrebă Vodă.

Dar acela nu-i răspunse ci bălmăji niște vorbe greu de înțeles. Dar Vodă desluși câteva cuvinte în grecește, așa că i se adresă pe limba aceluia.

-Care este numele tău? De unde vii? Pe cine slujești? Toate acestea i le rosti în față, în timp ce îl ținea de brațe, să nu-i scape. Călugărul răspunse că el este grec, că vine din Stanbul, de la Patriarhia Ecumenică. A fost trimis aici la studii. Că la Academia Bucureșteană nu trebuie să plătească nimic, totul fiind gratuit pentru cei trimiși de Patriarhie.

-Și sunteți mulți? Dar călugări valahi sunt? Ei plătesc sau nu plătesc?

Aici călugărul își dădu sema că nu face bine răspunzând întrebărilor acestui boier care este prea curios și parcă, parcă, destul de amenințător. Așa că făcu o sforțare mai puternică și reuși să se desprindă din cleștele brațelor stăpânului. O luă la goană, fără să se uite înapoi. În urmă-i unul din slujitorii Mitropoliei își ceru iertare pentru necuviința acelui student, despre care nu avea prea multe de spus. Dar va cerceta și îi va spune Înaltpreasfinției Sale despre întâmplare.

Vodă plecă în drumul lui, dar acum avea convingerea că acolo, la Mitropolie, ce se făcea nu era destul pentru a fi pe deplin spre folosul țării. Știa și el, din familie, că Patriarhiile cele două care stăpâneau lumea creștină ortodoxă, adică cea de la Ierusalim, de la Sfântul Mormânt și cea Ecumenică, de la Istanbul, trăiau mai mult din daniile acestor două țări valahe. Că de la Moscova nu primeau mare ajutor, fiind și slavii aceia cu destule năcazuri pe capul lor. Iar dinspre creștinii ce stăteau în Balcani, sub papucul cel greu al osmanlâilor, nici nu putea fi vorba de chiverniseală.

Dar, așa cum se exprimase de multe ori tatăl său, Vodă Nicolae și unchiul său, Vodă Ioan, nu se făcea să iei totul de la gura valahilor și să nu le faci lor parte, măcar cât de puțin, din rodul trudei lor. Dar va face el ordine. Stați numai să vedeți, grecoteilor!

Vodă se mai liniști pe drumul de întoarcere la palat, răcoarea zilei stingându-i fierbințeala iscată de furia și clocotul inimii. Se duse drept la încăperile logofeților terfelogari și ceru să i se spună, pe dată, câte lăcașuri de cult ortodoxe existau în tot Bucureștiul și în împrejurimi. Cel mai bătrân dintre scârțari scoase un terfelog cu coperți frumos ornate cu chenar ca la marginile de pereți din palatele răposatului Vodă Constantin martirul. În acea carte, bătrânul Ioan Moruzan adunase tot ce trebuia să știe, la nevoie, Vodă sau înalții slujbași domnești despre bisericile și mănăstirile capitalei. El spuse fără suflare:

-Măria Ta, în București sunt zidite 21 de mănăstiri cu han și șapte fără han. Iar biserici sunt cincizeci zidite din piatră, douăsprezece din lemn și mai sunt zece paraclise. Nu le-am pus la socoată și pe cele din Curtea Domnească. Am strâns aici, între aceste scoarțe, Stăpâne, tot ce am putut afla și este bine de știut despre aceste ctitorii. Dacă aveți trebuință, Stăpâne, poftiți de luați din nevrednicile mâini ale slujitorului Măriei Tale.

Vodă luă cartea din mâinile subțiri, cu pielea scorojită ale bătrânului scriitor domnesc și îl răsfoi în grabă. Rămase uimit de frumusețea slovelor așternute în cuvinte, de zugrăvelile cu arcade, bolți și stâlpi împodobiți cu ghirlande de flori dintre cele mai frumos colorate. Văzu schițe ale unor biserici pe care le recunoscu, cu ușurință. Mai văzu schițe de rame de icoane, fără picturi, dedesubtul cărora erau înscrise numele sfinților făcători de minuni ce se aflau în acele biserici. Ochiul cunoscător al tânărului care își tocise coatele în anii tinereților citind cu sete tratate interesante ori abia târându-se printre pagini plicticoase, aprecie lucrarea de artă dar rămase mult mai încântat de conținutul informațiilor ce se aflau acolo. Fără vorbă și fără să fi stat să gândească, Vodă trase de la brâu punga cu cei zece, douăzeci de galbeni pe care îi avea asupra lui ori de câte ori pașii îl purtau în afara palatului domnesc și azvârli mica comoară în poalele bătrânului Moruzan. Doar clinchetul inconfundabil al galbenilor

dădu măsură premiului acordat pentru truda artistului. Apoi, din încăperea cu zidurile acoperite cu rafturi pline cu cărți și suluri se ridică murmurul de admirație amestecată cu invidie al slujitorilor mai mărunți, măsură adevărată a osanalelor ce-i încălziră sufletul bătrânului scârțar care, iată, cu o clipă în urmă n-ar fi visat că poate primi recunoașterea valorii muncii lui, de o viață.

Vodă se trase în spătăria mică și, din mers, începu să împartă porunci. Pomeni de zece biserici dintre cele mai apropiate, ca așezare, de Curtea Domnească. Și porunci ca, pe dată, să fie aduși întâistătătorii acelor așezăminte, preoți ori călugări, cu rang sau fără rang în cinul monahicesc.

-Într-un ceas să fie aduși la fața măriei mele. Care cum sosește să-mi fie înfățișat, fără zăbavă. Vodă i-a cercetat pe toți, neslăbindu-i din întrebări. A aflat că la fiecare biserică există cel puțin un preot hirotonit fără să aibă știință de carte. Aceștia sunt oameni cinstiți, mult lăudați pentru ținerea de minte pe care Dumnezeu le-a dat-o. Toți preoții cu care a stat de vorbă Vodă în prima zi au spus același lucru: cărțile mai conțin greșeli, destule, dar memoria acestor creștini este fără greș. Ce spune unul dintre aceștia este mai de încredere decât cărțile scrise ieri-azi, de cele mai vestite tipografii.

În zilele următoare Vodă a vrut să verifice aceste afirmații susținute cu înflăcărare de preoții pe care i-a cercetat. Și a văzut că lucrurile nu stăteau chiar așa. Ținerea de minte a acelora era, cu adevărat, un dar minunat, dar ei țineau slujba liturghiei așa cum au învățat-o. Adică bine, fără greșală foarte rar, iar acele abateri de la textul pe care l-au ascultat prima oară, pe acelea le repetau mereu, susținând cu încăpățânare că ei nu greșesc. Jumătate de an s-a străduit Vodă să aducă lumea pe calea cea dreaptă, dar până n-a umblat la punguță nu a căpătat ascultare. A scos lege că nici un preot care nu are carte nu va primi scutire de la vistierie nici o lețcaie. Pe partea ailaltă, a scos scutire de dări tiparnițelor care fac cărți în limba română pentru slujirea liturghiei, psaltiri, minee, ceasloave și altele asemenea.

Boierii divaniți începură a se îngrijora de apucăturile tânărului Voievod. Că se arăta cuminte și fără glas ori de câte ori în Divan se judecau pricini între boieri ori din cele care țineau de

buna gospodărire a țării. Însă devenea aprig părtaș când era de făcut dreptate la o jalbă a unui om sărac împotriva boierului său ori a megieșului mai bogat. Atunci Vodă prindea glas. El iute pricepea de era o nedreptate sau o încălcare a unui amărât. Cetea dintr-o ochire hrisoavele măsluite și ghicea după glas pe martorul mincinos. Iar dacă din Divan se ridicau glasuri în apărarea vreunui boier megieș ori neam – cât de depărtat ar fi fost – de-al părții cu averea neîndestulată, atunci Vodă trimitea poruncă ispravnicului de ținut ori pârcălabului să fie cu luare aminte la cercetarea acelei pricini că altminteri ...

-Ce ne facem, boieri dumneavoastră, cu beizadeaua noastră? Aista-i de alt soi decât tătâne-su? Vedeți cum amușină împotriva noastră, a boierilor pământului, și pălește tot fără milă, ca cel care i-a dat viață. Nu-i așa, boieri prieteni, că dreaptă-i vorba ceea despre așchie că nu sare departe de trunchi?!

-Vodă al nostru-i tinerel, dar are ceva foc într-însul, zise un alt divanit. Carte multă a cetit până acum și sfetnici de soi ales a avut printre terdzimanii[15] și elcii[16] evropeni, pe care i-a cunoscut la Stanbul, în casele neamurilor ori ale prietenilor de rang înalt. La tinerețea și vlaga multă pe care o are, musai să-i dăm de lucru, oameni buni. Dar lucru care să-i placă și să-l țină departe de aceste treburi care nu-s de nasul lui, încă.

-Și anume, la ce fel de corvezi te duce gândul pe domnia ta?

-Care-i treaba cea mai plăcută pentru focul ce se aprinde iute în mădularele omului tânăr? Nu păcatul? Nu plăcerea cărnii? Să-i dăm de lucru în iatac, boieri dumneavoastră! Vodă-i tânăr, dar musai să-l însurăm, altfel nu avem zile de pace și liniște. Să-l apăsăm cu însurătoarea, în Divan, dar și printre neamurile cu ceva stare bună în moșii, dar și cu fete tinere, frumoase și focoase. Că trebuie să dăm de una dintr-acelea, știți domniile voastre, rele de muscă! Că dacă stă ca vaca legată la gard ...

-Drept grăit-ai, mărite! Se vede priceperea la trebile de acest soi, cum ar fi săritul peste pârleaz, în poala vecinei! Dar, măriile voastre, gânditu-v-ați la oarecine? Că eu zic să nu fie dintre noi,

[15] terdziman = diplomat (turcism, arhaic)

[16] elci = consuli, reprezentanți diplomatici sau ambasadori ai unei puteri occidentale la Înalta Poartă

adică pământean din Țara Românească. Mai degrabă om nimeri-o cu una dintre moldovence, nu credeți?

-Mă bătu un gând după ce zisei, măi frate, despre moldovence. Iaca, fuse marele nostru paharnic Constantin Ciuchi la Iași, să-l firitisească pe Vodă Gligorie și să-i spuie de căftănirea beizadelei noastre? Fuse! Iară acum este ajuns la noi hatmanul Constantin Ipsilanti, să-i întoarcă lui Vodă al nostru firitisirea? Oare cineva știe de mai stă au ba acest hatman o zi ori două? Că trebuie să sfătuim cu el, să-i zicem ori să-i dăm carte către Măria Sa Vodă Gligorie, să-l ademenească pe tânărul nostru la însurătoare. Că omul însurat, mai iute ori mai apoi, tot ajunge să asculte de femeia lui. Așa, poate că l-om strânge de pe drumuri!

-Înțelept sfat! Așa să facem!

Uneltirea boierilor munteni pentru liniștirea sângelui prea înfierbântat al beizadelei veni, chiar de a doua zi, la bună potriveală cu dorirea de însurătoare a tânărului voievod. Că el mai trecuse prin aceste frământări pricinuite de aţâţarea sângelui la gândul însurătorii. Fuseseră făcute vorbele, înainte de a muri tată-su Nicolae Vodă, să se cunune cu fata lui Mihai Vodă Racoviță, pe când acesta era în scaun la Iași. Umblase luni și ani numai miere și lapte dulce, acest Racoviță, pe la fața lui Nicolae ca să se împrietenească ei, să fie de un singur trup în credința către Sultanul. Că dacă Vodă Nicolae primise înaltul dar al hatișerifului de domnie pe viață, atunci musai la mare cinste va fi, în ochii Sultanului, și cel mai bun prieten al lui. Deci trebuie să fim mai mult decât prieteni, trebuie să fim de un neam! Și așa a lucrat de bine Mihai Vodă, ungând cu pungi niscai boieri munteni, dar și dintre grecii care aveau bună trecere la fața megieșului muntean, încât Nicolae s-a înduplecat a-l logodi pe feciorul încă nevârstnic cu fata moldoveanului. Dar gătirile de nuntă s-au stins când durerea cea mare îi atinse pe toți. Vodă Nicolae se îmbolnăvi, iar nunta se trecu în amânare, apoi în uitare. Dar aţâţarea rămăsese. Beizadeaua de 18 ani voia să-și aibă jucăria sa, în patul de noapte, dar și în cel de zi, de drept, fără să-i fie teamă de cearta tatălui și afurisenia părintelui duhovnic dacă nu-și mărturisea păcatele toate, chiar și pe cele săvârșite cu gândul. Acum gândul însurătorii se înnoi. Vodă voia mireasă din neam valah, dar nu dintr-o casă

boierească muntenească. Aceasta ar fi dus la dihonii între boieri. Că socrul mic musai s-ar fi semețit la ceilalți veliți, știindu-se ca tată adoptiv pentru domnul țării.

La două zile după ce sfatul boierilor hotărî cum să facă să-i stingă sau măcar să-i astâmpere lui Vodă fierbințeala sângelui, hatmanul moldovean Constantin Ipsilanti ceru înfățișare la Vodă pentru a-și lua rămas bun, urmând să plece de îndată spre târgul Ieșilor, în treburile lui. Vodă îl primi.

-Măria Ta ...

-Te întorci la domnul și stăpânul domniei tale, hatmane! Îmi dai încredințare că nimic nu ți-a fost cu știrbire în vremea ședерii matale aici, la Curtea noastră?

-Încredințez pe Măria Ta că tot Divanul Țării Românești, slugile Curții și mosafirii ce s-au aflat la mirungerea Măriei Tale s-au arătat la fața mea ca și când l-ar fi văzut pe Domnul și Stăpânul meu, Vodă Gligorie Ghica. Mulțumit mă întorc și îi voi da încredințare Stăpânului meu de marea prietenie ce i s-a arătat aici, la București. Asemenea, încredințez pe Măria Ta de aceleași gânduri cinstite și frumoase din partea lui Vodă Ghika. Fie ca țările noastre surori să ...

-Așa să fie, hatmane, să dea Bunul Dumnezeu! Acu, la plecare, boierule, primește acest caftan din partea mea, ca semn al prețuirii mele, deopotrivă cu prețuirea pe care vărul nostru Gligorie ți-a arătat-o încredințându-ți această de mare cinstire misie. Te mai rog, boierule drag mie, să-i dai lui Vodă Gligorie această scrisoare a noastră, în care am pus gândurile și urările noastre de bine. Și i-am cerut Măriei Sale să fie pentru mine pețitor. Că voi a mă însura cu o domniță aleasă, totdeodată frumoasă, înțeleaptă, cuminte, din neam bun și cinstit. Să fie știut acel neam ca fiind roditor, cu nașteri de fii sănătoși, că țările noastre au mare nevoie de urmași puternici, care să ne ducă bunul nume mai departe. Iaca, ți-am zis și ți-am destăinuit ce anume sunt scrise în foile pecetluite, ca nu cumva păcătoasa curiozitate să te îndemne la a cerca să tragi cu coada ochiului și să faci fapte necugetate. Acum mergi cu bună pace, și cu Maica Domnului ca ocrotitoare la drum lung!

Solul se trase îndărăt, rămânând tot cu fața spre Domnul țării, până ajunse la ușa spătăriei. Când oștenii din garda Curții închiseră ușa după el, boierul moldav își făcu trei cruci mari, bolborosind vorbe greu de deslușit. Dar după câțiva pași trei boieri îi ațînură calea, din cei ce îl îndemnaseră să pună vorbă la Vodă Ghica să fie bun sfetnic spre însurătoarea vărului său.

-Te firitisim, hatmane, pentru frumosul și de mare preț caftan cu care te-a îmbrăcat Domnul nostru.

Mai multe nu apucară să zică aceia, că hatmanul Ipsilante le destăinui cum l-a umplut tânărul voievod de mare uimire, încredințându-i o scrisoare prin care îi cere vărului său princiar să-i fie pețitor, cu bună pricepere, pentru a-i alege mireasă vrednică de încuscrirea celor două țări surori.

Uimirea căzu peste toți boierii. Pe dată începură să bată cruci și să facă plecăciuni, aducând slavă Maicii Domnului și Fiului Sfânt, pentru gândul înțelept al lui Vodă. Așa că nimeni nu se mai miră când, după doar trei săptămâni hatmanul Ipsilanti Cosntantin se întoarse la București cu altă misie, tot plăcută pentru el, aducătorul, dar și pentru cel căruia îi fu adus dar de mare preț. Nu zăbovi prea multă vreme solul, în spătăria mică. Ținându-l de braț, Vodă Constantin îl aduse pe hatmanul Constantin Ipsilanti în fața Divanului, arătând boierilor săi față luminoasă și bucuroasă.

-Boieri dumneavoastră, dragi sfetnici ai țării, acest sol ne aduce veste minunată de la vărul nostru Vodă Gligorie Ghica, voievodul Moldovei. L-am rugat să-mi fie mie pețitor, să găsească fecioară frumoasă, înțeleaptă și roditoare, care să-mi stea alături în taina cununiei, cât mai curând. Și iată, pețitorul și-a dus la bun capăt ceea ce i-am încredințat, cu dragoste frățească, să facă pentru mine și pentru țara noastră: un frumos izvod, iată ce chip minunat a ales vărul meu. Este Ecaterina, fiica boierului Constantin Rusăt, vel vornic. Știe cineva cum este această casă de boier moldav?

Tot Divanul izbucni în urale. Căciuli zburară spre grinda spătăriei, urale și firitisiri umplură încăperea și iute zburară dincolo de uși și de ferești.

-Dacă cele ce spuneți, boieri mari și părinți ai țării, sunt adevărate, să-l rugăm pe Domnul Țării Moldovei să îmi fie naș și

să-l pună pe drum de nuntire pe vel vornicului Costache Rusăt, împreună cu scumpă comoara pe care ne-o va da să ne fie soață și Doamnă Țării Românești? Ce ziceți?

-Ura! Uraaa! Să ne trăiești, Măria Ta! Să fie într-un ceas bun!

Bucuria se întinse peste toată țara, iar în luminoasă zi de 12 noiembrie, în acel an 1732, Vodă Constantin Mavrocordat se cunună la Biserica Domnească, punându-și pirostriile cu Ecaterina, din neamul cunoscut cu bunul nume Rusăt, în țară, iar după rădăcinile eline, Rosetti. Doamna Ecaterina i-a dăruit doi fii, pe Ioan și pe Alexandru Deli-Bei și două fiice, Maria Balș și Ecaterina Racoviță.

Capitolul 4
Schimb de scaune

Din vârful muntelui Dunărea se zărea șerpuind între după șirurile de răchite crescute ca o perdea protectoare. Din loc în loc, mai cu seamă spre apus, către zidurile cetății Brăilei, apa fluviului ieșise din matcă și se lățise peste câmpie, strălucind ca o uriașă oglindă în lumina puternică a soarelui de primăvară. Era o zi senină, fără pic de nor pe cerul de un albastru adânc. Din vârful muntelui călăreții priveau spectacolul revărsărilor de ape ce le apăruse în fața ochilor, stârnindu-le îngrijorarea. Pe unde vor trece fluviul pe malul moldav? Dar cum vor ajunge până la malul fluviului, acolo unde era trecerea cunoscută, cu podul manevrat de oameni pricepuți la acest meșteșug? Erau patru, oșteni după port, cunoscându-li-se meseria după arcurile tătărăști petrecute peste umărul stâng, spre oblâncul șeii. Cel ce părea a fi mai mare peste ei arătă cu coada biciului scurt spre două acoperișuri de stuf ce se zăreau printre sălcii, la poalele dealului. Din pragul ogrăzii acelei așezări pornea spre Dunăre o brână de piatră, când mai lată când mai îngustă, scufundându-se în apa revărsată, dar reapărând în apropierea satului ce se zărea lângă mal, înconjurat de ape ca o insulă ancorată de cercul copacilor cărora încă nu le ieșiseră frunzișoarele noi. În depărtare, prin ceața ce se rărea spulberată de un vânticel molcuț, Galațiul se ivea pe malul stâng al fluviului, parcă așteptându-și călătorii.

Îndemnându-și căluții osteniți de alergarea multă, olăcarii porniră pe pantă spre așezarea de la poale. Trecerea Dunării nu fu pe atât de anevoioasă pe cât s-ar fi părut, văzând apele clocotind pe mijlocul fluviului. Mai mult s-au chinuit să nu piardă de sub copitele cailor drumul de piatră acolo unde apele umflate acopereau cărarea. Au fost nevoiți să coboare în apă, ducând caii de căpestre prin șuvoiul care nu a fost prea puternic, dar destul cât să abată cal și călăreț spre bulboane ce puteau fi ghicite, în locuri unde apa se rotea în vârtej. Au ajuns la poarta mănăstirii ce se ridica pe culmea delușorului aflat la doar câteva prăjini depărtare de malul moldav al apei. Curând soarele va apune și trebuie să

facă popas. Dacă nu găseau cai de schimb, neapărat trebuiau să îngăduie animalelor o noapte de odihnă.

Din cămăruța de nuiele clădită ca un cuib de pasăre pe schela din dreapta porților grele, un cap acoperit cu comănac se iți, privind spre ceata călăreților. Era mai degrabă un comănac cu barbă multă, din care cu greu se puteau deosebi cei doi ochi scrutând musafirii nepoftiți. Vor deschide poarta, se vedea că acel grup de patru oșteni erau purtători grăbiți de știri, mai mult ca sigur foarte importante pentru Vodă de la Iași. Așa era. La același ceas al zilei un alt grup de olăcari trecuse Dunărea pe la Rusciuc cetate, în dreptul târgului Giurgiului, așezare apropiată de București, Cetatea de Scaun a Țării Românești. Veștile ce erau scrise pe pergamente strâns rulate și introduse în etuiuri de argint aveau să aducă tulburare atât la București, lui Vodă Constantin Mavrocordat cât și la Iași, lui Vodă Gligorie Ghica.

În ziua următoare vremea se schimbă cu totul. Din norii care acopereau cerul cădeau, în rafale scurte, perdele de zăpadă spulberată de vântul ce nu avea stare locului. La Galați plouase peste noapte, drumul prin mijlocul târgului fiind, acum, un pârâu de noroi ce se mișca încet, spre Dunăre. Musai trebuiau să ajungă, la noapte, la Iași. Poate că multe capete se vor afla în primejdie dacă știrile acelea nu ajungeau la timp la locul cuvenit.

La București, Constantin Mavrocordat, domnitorul Țării Românești răsuci pergamentul, derulându-l și trecând cu ochii peste literele scrise cu cerneală neagră. Știrea era scurtă, cu atât mai tulburătoare. Doar două propoziții scurte. „Topal Osman-pașa mazâl. Vodă Mihai stă la casele lui din Stanbul.” Atât.

Aceste cuvinte avea să le citească și Gligorie Vodă Ghika peste o zi, la Iași. Neliniștea lui nu fu atât de mare ca a vecinului din București. Vărul Constantin avea de ce se teme. Sigur că Vodă Mihai Racoviță va râvni raiaua mai bogată. Ce să caute la Iași? Acolo avea și mai mulți neprieteni decât la București, de aceștia trebuia să-și păzească pielea. În ziua următoare sosiră la Curtea Domnească din Iași, pe rând, marele vistier Teodor Paladi și apoi, la o mică de ceas în urmă-i, vornicul Țării de Jos, Sandu Sturdza. Capetele li se adunară ca nici o șoaptă să nu răzbată mai departe de urechile lor.

-Stai, Măria Ta, nu te grăbi. Doar oamenii noștri să fie treji, să prindă urma pașilor oamenilor din casa Mavrocordat. Capuchehaia noastră să-și noteze porțile la care vor bate acești greci. Apoi să urmărească dacă de la casele lui Racoviță va ieși olăcar cu traista pe umăr, bătând drumul spre miazănoapte, către Dunăre. Dacă acel olăcar va lua drumul Rusciukului, să-l lase în pace, să nu-i zădărnicească umblatul. Dar dacă va veni spre târgul Măcinului, musai este să-l grăbească. Să facă schimb de cai din loc în loc și să trimită olăcari odihniți de la ispravnici, să aducă știrea fără zăbavă.

Din București, de la Vodă Constantin plecară patru oșteni, a doua zi cu noaptea în cap. Fiecare purta câte o traistă grea pe umăr. La brâu toți aveau câte două pistoale și o sâneață cu țeava lungă pe spate. O lună întreagă, de la Stanbul la București alergară solii, nu mai mult de două slugi de casă. Și apoi de la București la Stanbul, solii fură înlocuiți cu oșteni, câte 4 sau 6, bine înarmați și ducând poveri bine ascunse la oblâncul șeilor.

-Acu, Măria Ta, după ce am zădărnicit uneltirile lui Vodă Racoviță de a lua scaunul domnesc de la Iași, deși are trecere de prietesug vechi la Marele Vizir, după capul meu care nu este potrivit să fie cap de voievod, zise Paladi vistierul, cred că ar fi ceasul prielnic de făcut o încercare spre mai bine. Socot eu, care nu-s așa de priceput la politichie precât mă cred de priceput la socoteli, cum că Măria Ta ai merita un loc mai bun de dovedit credința cu care știi să slujești pe Luminatul Padișah. Un loc de unde să capeți, după faptă, mai bună răsplată!

-Vulpoiul, cică n-are cap de politichie, zise Vodă Gligorie într-o dimineață când își servea slugile apropiate cu o cafea. Dar de încâlcit vorbele se pricepe mai dihai ca un logofăt de taină. Că din ce zice dumnealui, boierul Toader Paladi, poți să pricepi și așa, dar și altmintrelea. Domnia ta, boier Sandule, cum priceputu-l-ai?

-D-apoi Măria Ta, aist vulpoi cum bine l-ai asemuit cu cumătrul său din codru, umblă să-mi vadă capul la picioare! Că de grăiesc eu după cum am priceput, pot căpăta tăișul gâdelui pe gâtul meu. Că mare supărare fac Măriei Tale, spuind vorbe de clacă ce pot jicni urechi domnești!

-Dar spuneți, bre, o dată ce aveți în gușe, nu mă suciți de cap ca muierile cum sucesc cămeșile la spălat! se întoarse Vodă spre ei în timp ce copilul de casă îi încheia brăcinarul peste șalvarii scumpi.

-La Scaunul Munteniei făcu vorbire hainul acesta, Măria Ta, zise cu obidă Sandu Sturdza. Că el nu-l vede potrivit pe tinerelul Mavrocordat pus peste acea țară unde curge, mai din belșug, și lapte și miere și turme de mioare și pungi mai dolofane cu galbeni. O fi el bun de gură la filozofeală, Vodă Beizadea, dar mare risipă face cu banii care nu i se cuvin lui. Că vorbesc bărbile albe ale unora ca Greceanu, Băleanu, Dudescu și alții la fel de vechi în Divan, că Vodă Constantin ar fi împărțit multe sute de pungi cu galbeni ca să-l piardă de cap pe dumnealui, Vodă Mihai Racoviță, care a ajuns la mare preț la fața noului Mare Vizir Ali Hechimzade, care l-a și iertat de surghiun și l-a adus la poarta seraiului.

-Nu vizirul îl prețăluiește pe Vodă Mihai, sări de colo Paladi vistierul, ci noul ienicer-agassi Ismail-aga, care l-a înlocuit pe Sahin Mehmed-aga, căpetenia ienicerilor lui Topal Osman-pașa, proaspătul mazâl, prietenul lui Constantin Vodă Mavrocordat. Că aceștia doi, Ismail aga ienicerul și cu Ali Hechimzade s-au bucurat de zornăitorii îngrămădiți de Racoviță și la fel și de Constantin. Că Vodă Racoviță s-a împrumutat cu camătă mare de 300 de pungi cu care era ținut dator la haznalele Împărătești, pentru haraciul nevărsat la timpul potrivit, al ultimei lui domnii. Urma să dea alte multe pungi pentru cele două tuiuri care să-i fie date împreună cu caftanul de bey la Cara Iflak. Dar aici s-au pus în cale multele pungi ale Mavrocordatului, care au făcut zid de împotrivire la porțile seraiurilor Marelui Vizir Ali și ale ienicerului-agassi Ismail-aga. Acum Vodă Constantin îi sleit de galbeni, a tăiat și din plapuma cu care se învelea de ger ca să pună toți banii la bătaie. Nu mai poate mișca, sireacul, că-i mai neputincios ca un hodorg de o sută de ani, hi, hi, hi! râse Paladi, la urmă.

-Carte mi-a trimis, mai zilele trecute, vărul Constantin, că slujba noastră în contra lui Vodă Mihai Racoviță ieșit-a cu izbândă, zice Gligorie Vodă. Că după ce am trimis și eu un arzaun cu plângere la Înalta Poartă, vorbind despre relele ce-mi făcuse

Mihai Vodă, Constantin a repezit la Stanbul 20 de oameni, boieri și călugări, care au hulit numele lui Mihai Racoviță pe la porțile seraiului. Așa că cercetând pricina acestei zarve nemaipomenit de mari, Marele Vizir Hechimzade a poruncit exilul pentru Racoviță, la Mitilene. Asta s-a întâmplat la 30 iunie, în acest an, 1732. Deci ziceți voi, șireților, că acum n-am a mă teme nici de Mihai Racoviță și nici de Constantin Mavrocordat, că unul îi în exil, iar altul nu poate mușca, nemaiavând dinți?!

Apoi șezând puțin pe gânduri și schimbând privirea de la unul din boierii credincioși lui la celălalt, Vodă Gligorie continuă:

-De aia ziceți voi, vulpoii mei prieteni, să mă încumet să merg la împărăție și să cer Scaunul Domnesc de la București? Dar cum să fac una ca asta?! Că mare prieten sunt la fața lui Constantin, care mă ține nu numai de văr bun, ci și de naș de cununie.

-Măria Ta, ce ai zice să-i cășuneze Hechimzade-ului să te mute pe Măria Ta la București, iar pe Vodă Constantin pe Scaunul mai sărăcuței Moldove? Purta-vei mătăluță vreo vină, pentru această hotărâre venită de sus? Că așa, nici usturoi n-ai mâncat, nici gura Măriei Tale nu miroase!

Vodă îl mai iscodi o dată pe vistierul Paladi, dar nu ghici vicleșug în ochii aceluia. Știa că Paladi era nepot lui Mihai Racoviță, deci se putea foarte bine ca acela să umble cu făcături ca să-și aducă unchiul la cârma Moldovei ori a Țării Românești. Dar acum asta nu era cu putință. Prea căzuse Racoviță rău de tot!

Și uite așa, pe banii poporului de jos se învârti morișca scaunelor domnești, de la deal la vale și înapoi. Că vorbele fură rostite, iar cele două hatișerifuri trimise de Luminatul Padișah spuneau așa: *„voia Luminăției Mele este de a vedea mai potrivit locul supusului meu slujitor Gligorie Vodă la Cara Iflak raia”.*

Schimbarea șezuturilor domnești pe înaltele scaune avu loc la 16 aprilie 1733. Aceasta fu ziua în care Sultanul, la sfatul Marelui Vizir Ali Hechimzade, a poruncit mutarea domnilor. Hatișeriful avea marea pecete roșie, pe care întâiul vizir o ținea și o folosea numai când îi da poruncă stăpânu-său. Aflând vestea aceasta, mare mirare îi cuprinse pe amândoi verii. Dar unde-i poruncă în bună regulă, nu-i loc de tocmeală. Domnii trimiseră scrisori de

înscăunare de caimacami care să conducă țara până or ajunge ei să se înscăuneze, după datină. Cât de curând fu cu putință, rădvanele aurite porniră de la Iași spre Focșani, pe drumul Siretului, iară de la București tot spre Focșani, urmând ca de aici să-l ducă pe Constantin Vodă la noua sa reședință, mergând pe calea Bârladului. Așadar, cei doi veri tocmiră să se întâlnească la Focșani, ca buni prieteni, fără nici o ranchiună. Și această faptă de mare dragoste domnească se petrecu la vedere, în fața mulțimii de boieri munteni și moldoveni adunați acolo, la Focșani, în ziua de 23 aprilie 1733.

Alaiurile voievozilor ajunseră către seară la locurile de mas, în zilele următoare. Pe vremea domniei sale de-a doua în Țara Românească, Vodă Nicolae Mavrocordat ridicase mănăstire, cu hramul Maicii Domnului, în partea de apus a Focșaniului, iar Ghica Vodă avea o mănăstire ridicată de strămoși, la răsărit de Focșani, cu hramul Sfântul Ioan. Prima întâlnire avu loc într-un cort, ridicat de arnăuții lui Vodă Constantin pe câmpie, la malul Milcovului. Verii se strânseră în brațe, cătând unul către altul, să afle cât de mult s-au schimbat, cu trecerea anilor. Nu mulți, doar vreo 12 la Constantin și ceva mai mulți la Gligorie. Începură a vorbi pe limba copilăriei lor, amintindu-și câte ceva din Fanarul unde s-au întâlnit prima dată, la catedrala Patriarhiei, împreună cu părinții lor.

Apoi trecură la altele. Cum ar fi, să dezlege taina poruncii Sultanului care îi mută, ca pe niște păpuși, dintr-un loc în altul.

-Ori ca pe niște piese pe o tablă de șah, zise Gligorie. Io cred, vărule, că te-a adus aici, la Iași, ca să fii mai aproape de cetatea Hotinului, de care se vor apropia, curând, oștile moscoviților, ale leșilor și poate, chiar ale nemților. Că se zvonește că vor fi tulburări, cât de curând la Varșovia, la alegerea de rege în Seim. Că unul care cere tronul pentru sine ar fi acel Leszczinski, prințul care a trecut prin Iași mergând, ca un oarecare slujbaș mărunt, la protectorul lui, Carol al XII-lea suedez, aflat și el departe de țara sa, la Bender cetate, găzduit de Sultanul turc. Iar tatăl tău, Nicolae Vodă, l-a primit cinstindu-l după rangul său. Poate de asta să te fi mutat aici, să fie tot un Mavrocordat la Moldova care să-i stea aproape acelui rege fără țară?

-Nu știu ce să zic, știrile ajung greu de la Stanbul până la mine, iar gazetele nemțești și cele franțuzești ori austriece sunt vechi de o lună și chiar mai mult. E greu așa, să nu știi ce se mai întâmplă în lume.

În ziua următoare cei doi voievozi făcură scaun de judecată. Fiecare la cvartirul său făcu ascultarea pricinilor ce stăteau, unele de mulți ani nici măcar citite de juzi, cu neînțelegeri din aceste părți, de hotar. Fu multă ușurare peste oameni năpăstuiți în această zi, atât moldoveni cât și munteni. Ce nu-și găsi dezlegare fu amânat la judecare în Divan, fiecare în țara lui.

Iar în a treia zi se întâlniră iară cele două neamuri în câmp, lângă saivanul de oi al lui Gligorie Vodă și acolo au tâlcuit numai ei doi, singuri, multe ceasuri

-Măria Ta, Constantine, rău mă muncește cugetul și multă părere de rău am că în anul care a trecut am făcut lucrare nepotrivită împotriva unui om bătrân. Mihai Vodă Racoviță a ajuns la greu exil din pricina noastră, a amândurora. Vinovat mă simt că am făcut lucrare împotriva lui și acu, în loc să-și ducă zilele de pe urmă în tihna casei, cu fiii și nepoții, trebuie să-l ardă dorul de ai lui, departe, în insule înconjurate de ape. Eu am să fac un arz către Luminatul Padișah prin care o să-i cer să-l ierte pe sluga sa care a domnit, așa cum a putut și a adus mult folos Împărăției. Nu se cade ca noi, creștinii, să nu dăm dovadă de iertare și de împăcare. N-ai vrea Măria Ta să iscălești această carte către Sultan, alături de mine? Să ne punem pecețile amândoi?

Așa făcură și astfel dădură bună pildă de milă creștinească la fața osmanlâului. Apoi plecară fiecare pe drumul lui.

Constantin Vodă avea conace[17] pregătite din vreme de boierii moldoveni pe drumul Bârladului. Această cale era mai pustie, cu sate mai rare și mai sărace. Mergând pe aproape de malul Prutului, Vodă văzu cât de rău loveau, din vreme în vreme, nohaii din Bugeac și câtă sărăcie, pârjol și jale lăsau în urmă. Acești sălbatici ticăloși, necredincioși, așteptau să se gate secerișul, adăpostirea

[17] conace – case de popas; erau construite din lemn sau cărămizi, solide și împrejmuite, de cele mai multe ori ascunse în păduri, pe văi neumblate. Aceste adăposturi erau folosite nu numai de domnitor ci și de trimișii Porții, de rang înalt, sau de călători străini aflați în trecere spre Istanbul, cu misiuni diplmatice.

hranei în hambare și în tainițe. Năvăleau în cete de câteva zeci de călăreți, spărgeau depozitele, îi puneau pe săteni să scurme pământul până dădeau peste gropile unde amărâții își ascunseseră bruma de bucate pentru a trece peste zilele lungi și geroase ale iernii. Apoi plecau la sălașele lor, mânând turme de oi și vite și șiruri de robi legați unii de alții și plesniți cu bice nemiloase peste spinările numai oase, abia acoperite cu ceva piele și zdrențe de haine. Iar în urma prădătorilor ardeau cu pălălăi acoperișurile de paie ori de stuf ale bordeielor săpate în pământ și miriștile țepoase, abia ușurate de stogurile de snopi ori de căpițele cu paie. Pe partea cealaltă, spre linia munților și lângă malurile Siretului, locurile erau ceva mai chivernisite deoarece acolo nu îndrăzneau să se aventureze nohaii decât rar, în timpul campaniilor militare.

-Vai de zilele acestor amărâți, uitați de Dumnezeu, scăpă Vodă fără să țină seama de cugetarea rostită cu voce tare, nepotrivită pentru un domnitor venit doar să strângă cât mai multă avere, pentru sine și neamurile lui mai înainte de toate, apoi pentru bulucurile nesfârșite de guri nesățioase de osmanlâi, mai mici și mai mari, până la poarta seraiului.

-Și ce-ți pasă ție de acești robi, lăsați de Domnul pe pământ anume să ne fie de folos nouă și neamurilor noastre?! răspunse aspru, cu reproș neascuns Smaranda, mama sa vitregă. Călătoreau împreună în rădvanul domnesc pe care Vodă Gligorie i-l dăduse, luând în schimb caleașca cu însemnele Țării Românești.

-Îmi pasă, Doamnă, că de pe urma acestor amărâți trebuie să punem la loc cele ce am cheltuit astupând gurile veșnic flămânde ale nesătulilor osmani și să plătim haraciul și toate celelalte biruri pe care ni le pune în cârcă Sultanul și Marele Vizir. Bașca peșcheșurile și bacșișurile trimișilor cu treabă și fără treabă, care trec în șir nesfârșit spre fruntariile Imperiului de la miazănoapte, la Hotin, ori către sălașurile hanului tătar. Iar amărâții aceștia sunt sleiți de vlagă, fiindu-le supt sângele mai întâi de boierii pământului, la fel de lacomi și nemiloși precum stăpânii turci.

-Să n-ai tu grija amărâților pământului! Că nu pentru ei te-a pus Marele Vizir, atât de tânăr, să domnești peste aceste Iflacuri de la Dunăre. Ci peste căpușele care sug, primii, sângele dătător de aur al robilor acestora. Trebuie să-i zdrobești între unghii ca pe

scârbele de paraziți, așa cum a făcut și tatăl tău, iertate să-i fie păcatele de Dumnezeu și unchiul tău, Ioan, cât a domnit și el pe aici. Că dacă acești boieri nebuni ar pricepe ce le spui, că dacă gospodarul bun nu-și hrănește vita îndestul, aceasta va cădea chiar înainte de a face un pas, înhămat la carul cu poveri. Degeaba le dai, tu, pilde despre cum se țin apusenii cu pași mari înaintea noastră, ei nu-și văd decât de poftele lor.

-Mă gândesc, slăvită Doamnă, că zilele cele călduroase încă întârzie, deși suntem în prag de Florar[18]. Iar Prierul acesta, care încă nu se gată, face casă bună cu Baba Iarna. După cum zice într-o carte scrisă de un călător străin pe acest meleag, când zăpezile se topesc și iese Sfântul Soare, o dată cu razele de lumină începe să bată un vânt hain ce vine din stepele Rusiei, botezat de oameni cu numele de Traistă Goală ori Crivăț. Acesta usucă pământul și lasă ierburile firave. Iară de se nimerește să nu vină ploile în luna lui Florar, atunci foamete mare se așterne până în pragul Postului Nașterii Pruncului Sfânt. Iar eu, slăvită mamă, văd că întocmai cu cele scrise de străinul călător ni se așterne în fața ochilor. Că mai avem puțin și ajungem la conacul de dinainte de târgul Bârladului și n-am văzut crescând iarbă verde, grasă și bună de hrană pentru mieluți și vițele. Semn, mamă, că nu vine un an prea bun. Iar datoriile noastre sunt mari, mamă. Iar domnia ta, fără să mă întrebi, adus-ai din țară sumedenie de neamuri mărunte, să-i chivernisești și pe aceștia, ca pe cei ce i-ai adus și lăsat în Țara Românească.

Cronicile vechi pomenesc că în acel an al primei lui domnii în Moldova, Vodă Constantin Mavrocordat a adus în țară mai multe sute de greci, neamuri mai mărunte și prieteni ai acestora. Unii zic că ar fi fost vreo opt sute, cu totul. Alții nu spun câți or fi fost, ci zic numai de urgia ce a lovit Moldova, mai rău ca lăcustele. Dar până atunci mai este ...

Conacul ce fusese pregătit din vreme era așezat într-un cotlon al drumului, în dosul unei stânci ce se ridica drept în sus, ca o față de om, tăiată și sculptată anume să-i tragă atenția trecătorului. Acolo, la cotul acela al drumului, tot omul ce umbla fără să fie

[18] Florar – luna mai; aprilie sau Prier, iunie sau Cireșar

pierdut în gânduri se oprea locului, surprins de vederea ce i se arăta. Dar nu zăbovea prea mult, nici unul. Chiar dacă se abăteau din drum, apropiindu-se de fața de piatră, nu aveau ce vedea în dosul ei, decât o pădure deasă de salcâmi, trunchiuri subțiri, o pădure greu de trecut. Cine se încumeta să facă pași mai departe de colțul stâncii putea desluși urmele unui drum umblat, care ducea la acel conac, sălaș de odihnă și popas de hrănire pentru cai și oameni. Drumul era podit cu trunchiuri de salcâm și chiar de-ar fi fost adormiți în strajă paznicii de la poarta conacului, tot s-ar fi trezit la zgomotul ce-l făceau roți de căruțe ori copite de cai mergând pe acel așternut de bârne.

Vodă privi cu mult interes locul, făcând câțiva pași înapoi în drum, nelăsându-i pe arnăuți să închidă poarta. Cugetă la aspectul acelui loc, parcă Dumnezeu l-ar fi creat anume ca o minte luminată să-l vadă și să-i deslușească rostul. Făcu o cruce mare, aruncată pe umeri și se plecă, mai mult în fața gândului la măreția creației lui Dumnezeu decât la ceva ce scăpa oricărui privitor din apropiere. Cercetarea scurtă pe care o făcuse îi creă acea stare de siguranță că poate dormi liniștit în casele ce îl așteptau cu pat așternut și masa întinsă. Fumul ce se ridica dintr-un singur horn nu putea fi văzut și nici simțit din drumul mare, deoarece vânticelul ce se forma de-a lungul acelei văiugi îl trăgea spre adâncul pădurii, așa cum trage hornul fumul din vatra cuptorului.

Somnul călătorilor fu odihnitor. Vodă se întoarse pe partea cealaltă, mormăind către nevastă-sa să fie lăsat în pace, deși aceea se lipise cu trupul cald și pielea mătăsoasă de spinarea bărbatului. Așa că alaiul domnesc porni la drum aproape de amiază și nu-i trebui decât un ceas ca să bată la porțile târgului Bârlad. Povestea despre numele acestui târg îl distră copios pe tânărul cărturar. Își dădu seama că se adeverea ceea ce citise la Cănțălaria Înaltei Porți din rapoartele de călătorie ale unor caimamcani ce trecuseră prin aceste țărișoare, venind spre cetatea de scaun a Sultanului. Anume că dăduseră, pe aici, de un popor de oameni săraci aflat în bătaia vânturilor din stepa rusească și în calea hoardelor de prădători nohai, ce nu lăsau piatră peste piatră în urma lor când veneau la jaf de hrană și robi. Dar hâtri, știind să ia totul în râs, chiar dacă din acoperișurile surpate ale bordeielor săpate în pământ se mai ridica

doar un fir de fum. Cică pe aceste locuri apele unui râu mărunt mai tot timpul anului, se revărsau primăvara la topirea zăpezilor, formând un lac întins, greu de străbătut pentru cine nu cunoștea secretele pământului din aceste locuri. Însă ciobanii care-și purtau turmele de mioare spre coastele pe unde iarba creștea mai grasă și mai înaltă, știau pe unde trebuiau să calce apele puțin adânci. Ei își încărcau avuțiile pe niște lăzi făcute să plutească și înhămau la ele oile bătrâne, cu blana mițoasă, ce nu se puteau scufunda din pricina acestei blăni. Iar conducătorii de turme le îndemnau, atingându-le doar cu niște crengi lungi, strigându-le doar așa: „Bbbââârrrr, lada, bbbâârrr, lada!"

În târgul Bârladului fură întâmpinați de mulțime de norod, în frunte cu ispravnicul locului și cu Ramadan spătarul, pe care-l trimisese de la Focșani să-i fie înaintemergător, adică să zică mulțimilor despre tânărul voievod ce sosește din urmă-i, cum a promis acesta că se va purta, cu blândețe și mare dragoste față de poporul ce i s-a încredințat. Spătarul Ramadan s-a îngrijit de conacul cel dintâi unde a mas voievodul său. Iar marele vornic Gheorghe Cantacuzino, al doilea caimacan numit de Măria Sa, acolo, la Focșani, plecă înainte, grăbind spre Iași și aranjând conacele și drumurile pentru bunul mers al alaiului lui Vodă.

Măria Sa n-a dorit să șadă la masă, așa cum îl îmbiau ispravnicul ținutului și ajutoarele sale, ci trecu la lucru, adică deschise divanul de judecată. Așa era obiceiul locului, ca la sosirea în țară pe drumul mirungerii Vodă să facă dreptate, să judece toate pricinile ce îi erau prezentate și să hotărască, așa ca nimeni să nu fie amânat. Nu i se înfățișară prea multe jalbe. Ispravnicul, dorind să câștige aprecierea Voievodului, se străduise să-i convingă pe anumiți oameni ai lui să nu iasă la judecata lui Vodă, că el, ispravnicul, le va face bine chiar după ce alaiul domnesc va trece dincolo de bariera târgului. Primul care i se înfățișă fu un boier trecut de tinerețe. Se închină adânc și îi adresă stăpânului câteva vorbe de firitisire, bine ticluite, astfel ca să nu pară nici lingușiri, dar nici prea curajoase, ca din partea unui om trecut prin necazurile vieții, care-și privește stăpânul de sus, ca pe un nepot ce mai trebuie pus la învățătură.

-Măria Ta, pricina pentru care cutezat-am să mă înfățișez nu-i lucru cine știe ce greu de deslușit. Putea foarte lesne să dea ucaz potrivit însuși Măria Sa, Ispravnicul nostru. Dar întâmplându-se de curând, îmi spusei că acest lucru trebuie să câștige bunăvoința lui Vodă. Eu, Măria Ta, sunt scutelnic de multă vreme, fiindu-mi dăruite scaune de boierie și de conducere a locului, cu dreptate. Sunt de rang mărunt, fiind eu boier mazâl de mai mult de 30 de ani. Numele meu este Nicolae, care mă trag din tatăl meu boier Vasile Gociu. În lucrul ce l-am făcut în viața mea, l-am luat să-mi fie proptea de partea umărului meu din dreapta, pe frățiorul meu Ionel. Deci, având ceva moșie și chiar un sat cu mai mult de 1700 de suflete, Smulți pe dealul Râpeștilor, am săpat un puț de apă limpede și curată, să fie de folos trecătorilor, dar și ciobanilor ce caută a-și adăpa mioarele și a găsi leacuri la nevoie, pentru grabnică însănătoșire. Puțul l-am zidit cu un lucrător bine priceput din partea locului. Am tras și un scoc de patru stânjeni, mai într-o parte față de zidul cel ce dă apă bună și folositoare. El este pus alăturea de drumul mare, pietruit, la încrucișare cu drumul ce duce peste creasta din dreapta noastră. Apa-i limpede, răcoroasă, numai bună pentru ogoirea setii celor ce se opresc, bucurându-se de popas. Apa viind din belșug, am hotărât și am pus un jgheab ce dă într-un trunchi de stejar bătrân, pe care l-am scobit cu meșteșug potrivit. Acolo, acel trunchi nu va rămâne nicicând secat câtă vreme izvorul va da apă. Toate acestea gătindu-le eu și fratele meu, din neamul lui boier Gociu Vasile, m-am gândit să închin această lucrare Măriei Tale, ca dar spre folos trecătorilor. Aceasta îi pricina pentru care mă înfățișez înaintea Măriei Tale, cerându-ți îngăduință să bat în piatră câteva slove despre darul ce-l făcui eu și cu toată casa mea și pe care, iată, Măria Ta îl dăruiești iarăși, poporului. Să dai poruncă, Măria Ta, oamenilor locului din satele Smulți și Crăiești să se îngrijească de puț și de locul din preajmă, să fie curat și drumul nestricat, în veac.

Vodă cătă în ochii celui ce se învrednicea de o asemenea danie. O fi cinstit și cu inimă curată acest om? Dacă este așa cum zice acesta, apoi trebuie să văd, cu ochii mei, ce fel de slove vrea să bată în piatră, deasupra puțului. Fi-vor scrise cu gând curat? Ori au vreun vicleșug într-însele?

-Să scrii așa, boierule Gociu: „Cu voia Domnului Dumnezeu și cu ocrotirea Maicii Preacurate s-a zidit acest puț, la anul domnului 1732, de către noi, Boierii Nicolae și Ioan din neamul lui Gociu Vasile, spre a fi de folos oricărui trecător și animalelor sale.” Atât să scrii și nimic mai mult! Asta-i voia mea!

-Bine, așa voi scrie, Măria Ta! răspunse acel boier viclean. Că până la urmă tot își dezvălui gândul lui necinstit.

-Dar, Măria Ta, să nu scriu de danie?

-Ce-ai fi vrut, boierule ticălos?! Că dacă scrii că-i danie către stăpânire, să pui vamă pe această apă? Ai? Spune, cinstite boierule! îl îndemnă Vodă, dar acum vorbind cu glas amenințător.

Boierul se închină, căzând apoi la picioarele Măriei Sale și, îmbrățișându-le zise, aproape plângând:

-N-am vrut gând rău și faptă rea, Stăpâne! Nu mă tăia, că n-am vrut să fac rău, nimărui! Aracan de mine, aman!

Vodă îl îmbrânci cu piciorul și făcu semn ispravnicului să-l scoată afară. Azvârlit din ușa Isprăvniciei, boierul Nicolae se dădu de-a rostogolul, sărutând pământul. Râsete se auziră, apoi un glas se ridică, urmat de mulțime: „Trăiască Vodă! La mulți ani! Trăiască Vodă Constantin!”

Alaiul domnesc își văzu de drum și în cea de a treia zi ajunse la locul numit Ezereni. Acolo așteptau caimacamii numiți de Vodă și mulțime de boieri moldoveni, dar și grecotei din cei ce se chivernisiseră cu slujbe domnești încă de pe vremea lu Gligorie Vodă Ghica. Aceștia se îmbrânceau să iasă în față, strigându-i noului voievod urări pe limba lui, ca să fie băgați în seamă. Dar Vodă trecea mai departe și, cu dinadinsul, dădea mâna la sărutat numai boierilor pământeni. Apoi Vodă s-a suit în caleașcă și a îndemnat mulțimea să pornească spre Iași. După obicei, Vodă a intrat mai întâi la Biserica Domnească, unde s-a închinat la sfintele icoane și a primit mirungerea creștinească de la Mitropolitul Țării, chir Antonie.

Iar a treia zi a adunat Divanul și a împărțit boieriile. Așa zic cronicile cele vechi. Dar ele nu zic despre ce a făcut Vodă în ziua a doua de la suirea sa pe scaunul domnesc. Că aceasta nu era de povestit la tot norodul, că nici măcar acei cronicari vestiți nu aveau de unde să știe, că nu fuseseră chemați la odăile domnești.

Doar atât au spus – dar n-au lăsat scris – acei clevetitori, că din zorii zilei Vodă trimisese seimeni să-l poftească la Curte pe socrul său, Constantin Rusăt. Cu acesta și cu Ecaterina Doamna țării, cu Doamna Smaranda, mama sa vitregă au stat la sfat toată ziua aceea de au împărțit boieriile cele mari și o parte din slujbele cele mai grase, adică plătite cu bani buni de la vistieria țării.

Deci în a treia zi de la sosirea sa pe Scaunul Domnesc, tânărul voievod dărui boieriile. El nu uitase sfatul tatălui său care fusese pus pe acel scaun la București, la puțină vreme după slobozirea din colivia de aur de la Alba Iulia, că nu trebuie să te pui rău cu marii boieri pământeni din sfatul țării. Că aceștia poartă dușmănie aprigă voievozilor și că nu pierd niciodată în aceste încleștări. Mai bine este să-i lași în pace, dă-le slobod la facerea și desfacerea de legi și împărțeli de lucruri mărunte, ca să nu le dea prin cap să trimită arzuri la Sultan, cerând alt voievod în loc.

-Poftesc să șadă în Divanul țării pe dumnealui, mare logofăt Constantin Conachi. Are oarecine ceva taine de deslușit împotriva acestui cinstit slujitor al țării?

-Vrednic este, vrednic este! se auzi glasul celorlalți divaniți care se ridicau de pe locurile lor să îl firitisească pe capul Divanului.

-Poftesc să se alăture marelui logofăt pe dumnealui, mare hatman boierul Constantin Rusăt, dragul meu socru. Are oarecine vreo plângere în contra lui? Să spuie pe dată, că aici sunt voievodul țării, la loc de obște și slujitor al tuturor, nu ginere ori alt fel de rudă.

-Vrednic este, bun oștean ți-ai ales, Măria Ta, să apere țara și casa domnească!

Tot așa continuară ceremonia ocupării locurilor pe sofaua Divanului. Primele boierii erau cele de mare răspundere, față de țară și față de temeinicia domniei. Peste Țara de Jos a pus mare vornic pe Sandu Sturdza, iar peste Țara de Sus pe vornicul Iordachi Cantacuzino. Boieria de mare vistiernic a dat-o lui Teodor Paladi. Aceste cinci boierii erau cele mai însemnate pentru el. Fiind prea tânăr voievod, oricât de bine ar fi ticluit el măsurile de bine pentru țară, pe aceștia cinci ar fi trebuit să-i aibă mereu de partea lui ca să aibă reușită sigură. Dar tot de la aceștia cinci i s-ar

fi tras mazilirea dacă s-ar fi iscat ceva neînțelegeri. Învățase din pățania tatălui său și a unchiului Ioan, că până la urmă tot aceștia cinci ar fi izbândit împotriva lui. Așa, încă de la Istanbul i se întărise convingerea că trebuie să inverseze rolurile. Celor cinci le va da toată puterea iar el va folosi dreptul de veto, ca la senatul roman. Astfel, el singur ar fi putut întoarce lucrurile ca să fie crezut în tot ceea ce ar fi vrut să hotărască.

Următoarele boierii le aranjase cu Ramadan spătarul, cel ce fusese grecul de încredere al tatălui său. Stoarse pungi bine rotunjite pentru boierii destul de mănoase. Pe ruda socrului, Mihalache Rusăt îl făcu postelnic. Era o boierie de trei pungi cu galbeni. La fel era și boieria de mare spătar, tot de trei pungi, o dădu și pe asta în familie, lui Andrei Rusăt. Gătă de chivernisit neamurile socrului său făcându-l mare paharnic pe Iordachi Rusăt. Mai ieftine fură boieriile de mare stolnic, de care se bucură Ioan Bogdan, iar ultimul dintre cei ce îi vor fi cei mai apropiați era comisul Constantin. Tânărul voievod strânse douăzeci de pungi cu galbeni cu care își cumpără liniștea și bunăstarea.

Așa cum era datina, Măria Sa pofti la masă, în spătăria cea mare, pe noii boieri divaniți. Când aceia se delectau cu ceva șerbeturi și cafele, frecându-și mâinile cu bucurie, Vodă se trase în iatacul său la taină cu Petrulis, secretarul său intim. Acest Petrulis era un om ales, pe care Vodă îl câștigase ca pe un dar de preț la Stanbul, într-o zi când sta în genunchi și se ruga în Catedrala Patriarhiei Ecumenice. Simțise prezență de om străin în spatele său și din instinct, mâna i se strecură la brâu, apucând cu vigoare mânerul jungherului său ucigaș. Lecția de luptă pe care o învățase încă din anii prunciei era ca în astfel de momente trebuie să se rotească pe genunchiul piciorului său cel mai puternic și să cosească cu jungherul tot aerul din spatele său. Apoi trebuia să salte în picioare și să se proptească bine pe tălpi. Dar în acea zi nu apucă să-și repeadă mâna ca un secerător. O voce care suna mai aparte decât tot ce auzise până atunci, i se adresă cu două vorbe: „Nu-ți omorî cel mai bun câine de pază!” Beizadeaua se suci spre cel ce-i vorbise. Era un tânăr cenușiu, la port dar și la fața cu bărbița ce o avea așternută pe fălci. Se ridică în picioare și mâna

cu jungherul zbură spre chipul acestui Lup Cenușiu, proptindu-se cu vârful sub bărbie.

-Cine ești și cum îndrăznești? Răspunsese în valahă, limba pe care o deslușise încă din pruncie.

-Petrulis îi numele meu, Măria Ta și trimis sunt de Ceruri să-ți fiu slugă credincioasă, scut de apărare și armă ucigașă cu mână lungă, câte zile voi mai avea de trăit.

-Ce vorbești? Ce fel de vorbe sunt acestea? Nu-mi trebuie nici un câine, eu nu iubesc câinii! Vorbele beizadelei sunau ciudat, era speriat foarte de acest cadou ciudat ce îi venise - după cum afirmase acel Lup Cenușiu – tocmai din Ceruri.

-Acum poate că nu mă iubești, dar în puțină vreme vei avea mare nevoie de mine! Și ca să mă cunoști, ce fel de om sunt și ce pot face pentru tine, ia-mă copil de casă ori paj, cum se zice pe aici. Am fost copil de casă și mai sunt și acum. La casa mamei tale, casa Tzoukis, poți să zici că m-ai câștigat la zaruri ori la pariuri.

-De unde știi că joc zaruri? întrebă beizadeaua, surprins.

-Am stat în preajma ta multe zile, stăpâne. Cu puterea minții mele am împins norocul spre mâna ta, astfel ai putut fi acum aici, la rugăciune și ai primit ploconul acesta, adică pe mine. Ia-mă, stăpâne, că multă nevoie vei avea de un suflet credincios în chiar zilele ce se apropie. Că singur te vei afla în mijlocul unor haite nemilostive și lacome. Atunci mă vei afla pe mine, Petrulis, liman de ocrotire.

-Fie cum zici tu! Și cum o să mă arăt eu acasă, la mama mea, însoțit de o slugă pe care, chipurile, am câștigat-o la jocuri, ce nu-mi sunt îngăduite?

-Tu intră, stăpâne, singur pe poartă. Eu voi veni din urmă și voi spune acele vorbe care vor lămuri pe toată lumea. Domnia ta, stăpâne, doar încuviințează tot ce voi zice eu.

Cu vorbe meșteșugite și purtare plăcută Petrulis își făcu intrare în casa Voievodului Constantin Mavrocordat. El duse la împlinire poruncile stăpânului său, îndeosebi pe cele pe care Voievodul nu le putea rosti cu cuvinte. Și nimeni, niciodată nu află și nici nu bănui că Vodă Constantin ar fi avut vreun amestec în treburi necurate.

Capitolul 5
Și se făcu așa cum vru el

Dinspre odăile Doamnei Smaranda, Doamna cea mare a țării cum era cinstită această maică a lui Vodă, măcar că era mamă vitregă, se auzea zarvă mare. Vodă nu lăsase ca petrecerea din spătăria mare să se lungească prea mult. Nu-i plăcuse, de mic copil, să-i vadă pe cei adulți cum se îmbată și devin scârboși, cu toate acele pocale de vin băute fără măsură. Boierii cei bătrâni își schimbau înfățișarea primii. Mai întâi scăpau vinul pe haine, iar bărbile cărunte nu li se mai uscau, deși slugile se nevoiau să le șteargă mereu. Apoi începeau să bâjbâie pe masă, prin talgere și străchini, după bucăți de carne. Și mai mereu dădeau cu degetele lor butucănoase prin sosurile din tocane ori prin mierea din platourile cu sarailii și baclavale. Vinul bun îi înmuia repede. deveneau iubăreți, voiau să se îmbrățișeze cu toată lumea, să sărute pe toți câți erau de față, că aceia toți le erau nespus de dragi. Iar el, beizadeaua, fusese cel mai dorit mesean, toți acei babalâci îl voiau în brațele lor, la piepturile lor mânjite, voiau să-i jure credință pe viață. Acum, voievod fiind, se trăgeau unii pe alții de mânecă, spunând fără rușine: „Boierule, vezi că acea beizadea a crescut mare! Acum e Vodă! Poate să-ți taie capul cu o singură lovitură de sabie sau de iatagan!”

Îi trimise acasă pe toți, de la primele semne de beție. Era obosit, ziua fusese lungă și grea, iar el avea poftă să stea în pat cu doamna lui, cu Ecaterina, de care încă nu se sătura. Dar acum avea parte de o neplăcere, el știa cât de greu este să o liniștească pe mamă-sa, grecoaica cu nasul mare, ori de câte ori ceva îi cășunase dincolo de apusul soarelui. Se îndreptă înspre acele odăi și, întâlnind în cale doi copii de casă cărând în brațe niște saci mari, umpluți cu paie, își dădu seama că mamă-sa avea bun motiv de supărare.

-Ce s-a întâmplat, mama mea, ce anume te-a supărat așa de tare, că nu-ți vine somnul după această zi care a fost lungă și obositoare?!

-Nenorocitul de văru-tău, Vodă Gligorie, nici saltelele nu le-a lăsat, le-a luat cu el pe toate. Noi n-am făcut așa ceva, tatăl tău – Dumnezeu să-L ocrotească! – nu s-a coborât atât de jos, fiindu-i teamă să se facă de râsul Înaltei Porți. Iar acest barcagiu din insulele cele mărunte ne-a lăsat saltele ca la slugi, ba mai rău de atât. Noroc că am pus în boccelele noastre de la Istanbul și câteva saltele din puf de gâscă. Iar slugile astea proaste de aici, din zestrea Curții Domnești, nu le găsesc printre tarhaturi. Și asta mă supără cel mai tare, prostia omenească mai sus de orice și prostia și nepriceperea slugilor cel mai mult.

-Lasă maică, rabdă puțin că face bine în fața icoanelor să dovedești smerenie și îngăduință față de cei mai mici, mai slabi și mai nepricepuți decât noi. Toate se vor așeza la locul lor, curând, și vei avea parte de liniște și odihnă bine meritată.

O luă în brațe pe Năsoasa și o legănă, că asta îi era slăbiciunea, copiii să o răsfețe mai ceva ca pe puii de om. Îi vorbi cum face o mamă, mângâindu-și și legănându-și pruncul până reuși să o liniștească. Apoi o lăsă în grija slujnicei ei, la fel de bătrână ca și ea, adusă de acasă, din insula Chios unde se născuse și crescuse primii ani ai vieții. Vodă se îndreptă spre iatacul său, dorind să se întindă grabnic lângă Ecaterina lui de care fusese neapropiat mai toată ziua, din pricina slujbelor voievodale ce nu-l lăsaseră slobod. Dar nu-și duse dorința la bun capăt, că pe drum îi aținu calea Petrulis, sluga lui cea credincioasă.

-Măria Ta, doar un bob zăbavă, rogu-te, să-ți dau o veste bună pentru liniștea somnului.

De un an, de când acest tânăr intrase în slujba lui, în viața lui cu tot dinadinsul, Vodă nu făcea nici un pas fără să fi primit informații ori sfaturi de la acest Lup Cenușiu. Căci iute se dovedise folositor, astfel că își ocupase locul despre care îi povestise tânărului prinț în prima clipă când i se alăturase acolo, în catedrala Patriarhală din Istanbul.

-Ce veste bună ai a-mi da, Lupule? Și dacă-i așa bună, nu poți să o lași pe dimineață, la trezire, ca să-mi faci ziua plăcută de la primul ceas?! Nemulțumit, Vodă vru să-l înlăture din fața lui, dar acela nu se dădu, proptindu-se bine pe picioare.

-Nu pot lăsa pe mâine, Măria Ta, că încă din zori vei fi luat cu asalt de multe griji și de nu vei ține seama de cele ce-ți voi spune acum, vei hotărî greșit și îți va părea rău, pe urmă.

Răspunsul acesta, de slugă încăpățânată dar și curajoasă îi înmuie nemulțumirea și Vodă simți că trebuie să-l urmeze la un ceas de sfaturi.

-Măria Ta, vestea bună este că toți boierii de care am vorbit înainte de a porni Sfatul Țării vor veni mâine, de la primul ceas, să ți se închine și să-ți aducă plocon acele pungi pe care le-am socotit pe seama fiecăruia. Se vor aduna aproape douăzeci de pungi. Dar vestea cea rea este că taman când va pleca de la fața Măriei Tale ultimul divanit și Măria Ta te vei juca cu pungile așa cum o fac pehlivanii în târguri, imbrohorul Sultanului va intra în spătăria mică fără să fie anunțat. Și te va prinde cu aurul la vedere. Și nu vei avea scăpare, va voi să-i dai toată acea comoară. Că pricina pentru care va intra nechemat și fără vestirea cuvenită, va fi să-ți dea știre de grabnică plecare, fiind chemat acasă de Marele Vizir. Așa că din această pricină te-am silit să mă asculți, Măria Ta și să mă ierți de necuviința purtării mele, de slugă proastă.

-Te iert de astă dată, dar curios sunt să știu de unde ai aflat că imbrohorul va da năvală în sala mea de lucru. A venit vreun olăcar osmanlâu, în seara asta, aducându-i porunci noi slujbașului turc? Și nu mi-ai șoptit la ureche această știre?

-Nu, Măria Ta, n-a venit nimeni pentru slujbașul turc din afara Cetății de Scaun. Dar a intrat în încăperile lui Iuda, a acestui imbrohor, unul din boierii proaspăt căftăniți. Deși a intrat cu mare fereală, să nu fie zărit de nimeni de la Curte, la ieșire s-a arătat tare bucuros, ca cel ce a fost bine primit, ba chiar ar fi primit bună răsplată pentru vânzarea făcută. La câțiva pași, mai încolo, îi ieșiră în cale trei tovarăși de vânzări, pe care omul meu nu i-a deslușit în umbra zidurilor. Dar bănuieli avem, Măria Ta, că aceștia nu se vor opri doar la această faptă. Că par a fi tocmiți spre facere de rele. Iar noi, Măria Ta, trebuie să ne păzim să nu ne lovească săgețile vicleanului vrăjmaș.

-Și cine crezi că ar putea fi cel ce se află în umbra ticăloșilor? Ori în spatele lor?

-O bănuială am, Măria Ta, dar nu spun până nu voi avea temei să pot spune fără frică de greșeală. Că-i mare păcat să lovești în omul nevinovat, mai cu seamă dacă se va nimeri să fie chiar o slugă bună.

-Bine, una peste alta am priceput ce trebuie să fac. Deci grijește să îmi aduci un sipet cu giuvaericale, imediat ce-l vei vedea pe slujbașul turc năvălind la mine. Să fie darul pe care îl pregătim să-l ducă Marelui Vizir, împreună cu cele două pungi pe care le voi avea în mână, taman atunci. Ce ai mai aflat? Va pleca imbrohorul chiar mâine? Ori va mai adăsta pe aici?

-Altceva nu am mai aflat, Măria Ta! Doar că va mai face ceva opriri pe la turcii din cetate, vechi cunoștințe de-ale lui.

-Bine, ne vedem mâine dimineață. Vino la mine la primul ceas ca să bem împreună o ceașcă de cafea și să ne îndulcim gurile cu ceva. Mai adu-l și pe marele vistiernic, poate să avem ceva de vorbit și cu domnia lui !

A doua zi de dimineață la ușa iatacului Măriei Sale sta de pază un tânăr oștean. Fusese mai deunăzi copil de casă, dar cum trecuse de vârsta acestor slugi Măria Sa l-a oprit oștean și îl ținea de pază de noapte. Tânărul avea auzul foarte ascuțit și știa tot ce se întâmpla în dormitorul lui Vodă, având slobozire să intre nechemat dacă ceva i se părea ne la locul lui. Acum Vasilică – așa-l chema pe acest tânăr – le făcu semn boierilor ce soseau la ușa lui Vodă continuând o discuție începută, să facă liniște, deoarece Măria Sa încă nu se trezise. Dar nu șezură degeaba prea mult timp și ușa iatacului se deschise, iar Vodă se arătă în prag, scoțând un cap ciufulit la iveală.

-Poftiți, boieri dumneavoastră, poftiți! Acușica punem și de o cafea, dar până atunci băiete, Vasilică, adu-mi tipsia cu chisele de care îți zisei aseară să o ai pregătită în zori.

Șezu la sfat cu aceia mai mult de două ceasuri. Încă de când plecase de la Focșani, Vodă Constantin se lăsase furat de gânduri. Mintea îl purta pe coclauri, colinda Moldova gândind cum să facă să scoată și din această țară sume de bani la fel de mari precum scosese din Țara Românească. Iar boierii moldoveni avuseseră mare dragoste față de Vodă Gligorie Ghica. El se purtase blând cu ei, încredințase trebile țării la doi boieri apropiați lui, care știau în

ce fel să țină partea marii boierimi. El, Vodă Constantin, trebuia să calce pe urmele predecesorului său, ca moldovenii să nu aibă temei să zică: „Ne-am procopsit cu un voievod tânăr și nepriceput. Halal să-i fie lui Vodă Gligorie, că el a știut a ne oblădui, s-a purtat cu noi ca un adevărat voievod moldovean, chiar dacă nu era de sânge pământean:" Așa trebuia să facă, măcar la început, adică în primul an de domnie.

-Boierule Paladi, mare vistiernic, rogu-te să cercetezi ce fel adunase Gligorie Vodă dările, cum a reușit să plătească la timp potrivit haraciul la Înalta Poartă și toate taxele ce i le-au cerut vizirii și ulemalele și cadii. Că trebuie să fi avut om tare priceput la Cănțălarie de s-a descurcat așa de bine. Cată și vezi ce fel de taxe a pus pe tot boierul, adică pe marii boieri divaniți de o parte, pe boierii mazâli pe altă parte și pe tot poporul. Că la fel trebuie să facem și noi, adică năpasta sau rupta și sferturile să le socotim la fel, pentru toți, la un loc. Să spui boierilor divaniți că boieriile lor vor fi la fel de tihnite ca și pe vremea lui Gligorie Vodă. Că mâna mea dreaptă la fel de ușoară sau de grea va fi, precum o cunosc chiar ei. Că hrisoavele cu moșiile dăruite de înaintașii mei le voi întări, să le fie spre folosință și cunoaștere la neamuri și megieși. Că de voi pune în unele boierii oameni străini de țară, adică neamuri cu mine și soția mea, acelea vor fi cu răspundere de colectat banii Împărăției. De ce să fie doar Vodă Constantin bun de mazilit? Să fim deopotrivă cunoscuți de Înalta Poartă și de obștea boierească și socotiți la fel precum boierii pământeni.

Vodă îi dădu drumul marelui vistier să meargă la treabă, să facă toate cercetările ca să-i pună Măriei Sale toate registrele cerute. Vodă rămase cu Petrulis.

-Spuneai aseară, Lupule, că alte socoteli avem a discuta decât cele ce privesc bunăstarea divaniților. Ia spune, la ce te duce mintea ta ascuțită?

-Măria Ta, abia din această clipită vei vedea de cât de mult folos pot să-ți fiu. Că dintr-o zi în alta ți se vor arăta cu nemulțumiri doamnele din casa Măriei Tale. Cea mai nerăbdătoare o să fie Doamna Mamă, ea fiind învățată cu Țara Românească unde soțul ei, slăvitul tatăl Măriei Tale primise hatișerif de domnie pe viață. La curtea lui Nicolae Vodă Moldova era cunoscută ca

sora săracă a Munteniei. Nimic nu o va putea liniști pe Doamna Mamă, Smaranda. Decât făgăduința că grabnic vei face tot ce-ți stă cu putință pentru a recâștiga Scaunul Domnesc al Țării Românești.

-De unde știi, Lupule, cum gândește maica mea? Nu cumva ești spionul ei? Te-a plătit să-i cânți în strune? zise Vodă, nemulțumit că această slugă se băga în treburile familiei, fără să aibă încuviințarea sa.

-Nicidecum, Măria Ta. Eu sunt sluga ta supusă, sortit sunt să-ți fiu de ajutor la grele încercări și să-ți dau sfatul cel bun în toate clipele vieții. Că viața mea, Doamne, este legată de viața Măriei Tale. Dar nu supărarea Doamnei Mame va fi cea mai grea povară de dus. Pe aceasta o poți rezolva, Măria Ta, chiar mâine sau azi, dacă voiești.

-Ei, care-i sfatul tău, istețule?

-Mai întâi, Doamne, dă-i Doamnei Smaranda bani de cheltuială pentru casa ei, atâta cât va cere. Arată-te fiu iubitor și mai adaugă un leu sau doi mai mult decât cere, pomenindu-i de alte nevoințe peste care Doamna a trecut, uitând. Apoi, Măria Ta, scoate firman de proprietate pe numele maicii Smaranda, pe veci, pe conacul zidit de Măria Sa Nicolae, tatăl domniei tale, pe dealul Copoului. Roag-o pe maica Măriei Tale să fie grabnic răspunzătoare peste slugi și lucrători care să facă din acel conac ceea ce ar fi vrut Vodă Nicolae să fie. Că doar singură ea, Doamna Țării, știa ce planuri avusese în minte soțul ei. O să vezi, Măria Ta, că Doamna Mamă îți va fi recunoscătoare că te-ai gândit mai înainte ca ea să-ți fi cerut ceea ce i-ai dăruit.

-Ai dreptate, Petrulis. Dar de unde știi că eu nu m-am gândit la aceste treburi mai înaintea ta?

-Păi, Măria Ta, sigur că te-ai gândit și chiar mi-ai pomenit, în treacăt, de mai multe ori, că ai această datorie de fiu iubitor, de împlinit pentru maica Măriei Tale. Acu mai am de adaos încă ceva:

-Ai spus vorbă dulce în Divan, ieri, când ai căftănit pe boierii cu slujbele înalte. Anume, că vei lăsa pe mâinile lor grija țării, că nimeni alții decât ei știu ce și care sunt nevoile țării și cum anume trebuie făcut pe voia fiecăruia, ca treburile să iasă bine. Le-ai spus,

Doamne, că țara-i pe mâinile lor, facă ce vor cu ea! Crezi, Doamne, că aceștia au priceput altceva din zisele Măriei Tale? Nici vorbă! De vei încerca să te amesteci în modul în care-și duc la capăt puterile, apoi să te ții Măria Ta, vei vedea cum vor curge pârile și plângerile și arzurile la Înalta Poartă! Răul l-ai făcut, nu-i loc de întors acum.

-Și ce, vrei să zici că am greșit? Că eu nu pot tăia câteva capete de înalte cinuri, așa cum a făcut tatăl meu? zise tânărul Voievod, roșind fără să vrea.

-Sigur că ai putea, că ai învățat a mânui bine sabia, iataganul și buzduganul. Dar ce va urma după o asemenea faptă, mai ții minte, Măria Ta, că ar putea să fie la fel ca în pățaniile Măriei Sale, tatăl Nicolae Vodă? Nu astfel trebuie dres busuiocul, după pilde greșite. Eu am văzut la alte neamuri cum un mare demnitar de stat poate fi doborât, luându-i-se puterile foarte ușor, adică cu dibăcie. Iaca, să luăm cei doi vornici ai țărilor de jos și de sus. Nu îngădui, Măria Ta, ca aceștia să-și așeze neamurile lor în scaunele de ispravnici, de vameși și de gospodari. Dă poruncă scrisă, Măria Ta, ca toate numirile în funcțiile ce pot fi mazâlite să le facă un locțiitor al marelui vornic. Că acela, Vornicul, să se ocupe de dreapta judecată a tuturor pricinilor dintre oameni, nu să-și piardă vremea cu aceste lucruri mărunte. Și pune, Măria Ta, ca împărțeala să o facă neamurile Măriei Tale. Iar mie dă-mi, Stăpâne, putere să-i țin din scurt pe aceste neamuri, să verse la vistierie tot ce-i datorie față de Înalta Poartă și față de Curtea Domnească. Iar eu voi avea grijă să nu scoată de pe spinarea celor de jos nici măcar un rând de piele mai mult, ca să nu piară aceia, că-s albine lucrătoare, harnice.

-Dacă tu, Lupule, te vei griji de toate acestea, mie ca Voievod, ce-mi va mai rămâne de făcut?

-Măria Ta trebuie să te grijești de Divan și de judecățile ce vor apare în fața Măriei Tale. Să fii, Măria Ta, apărătorul săracilor. Să întorci orice judecată ce o va da Divanul împotriva omului sărac, de rând, să pui să fie cercetate cu mare grijă toate înscrisurile, să-l faci de rușine, fără milă, pe cel bogat ori de câte ori îl vei prinde cu mâța în sac. Să bați țara, în lung și în lat ca să cercetezi tot lucrul domnesc, ca lumea să te firitisească de Vodă al

Săracilor. Și chiar ai putea începe, mâine, să chemi breslele să înceapă să pună podeț de scânduri în piața din fața Curții Domnești, că ne îneacă tina.

De când se așezaseră la sfat trecuse ceva vreme. Aprodul ce era de jurnă[19] bătu la ușa iatacului domnesc mai întâi cu un ciocănit ușor, apoi de două ori la rând cu mai multă hotărâre.

-Măria Ta, iertare îmi cer, dar este vremea să îmbucați ceva de-ale gurii înainte de a trece la spătăria mică, unde vă așteaptă imbrohorul, de o mică de ceas, spuse acel aprod cu curaj.

Dacă ar mai fi întârziat câteva minute risca să-și piardă slujba, dacă nu chiar capul! Cum auzi de imbrohor, Vodă sări drept în papuci, cum s-ar zice, adică se îmbrăcă singur cu iuțeală, apoi punând în brațele lui Petrulis sipetul cu giuvaericale ieși spre spătărie. Acolo îl găsi pe slujbașul otoman plimbându-se, gata să-și iasă din fire de supărare că, iată, sluga asta ghiaură, îl ține la așteptare tocmai pe el, purtătorul sorții acestor păduchi pe care Măritul Sultan – Alah să-i dea zile glorioase! – îi poate strivi dintr-o singură mișcare. Dar se liniști de îndată ce-l văzu pe Vodă intrând, iar pe secretarul lui, Petrulis, purtând în brațe un sipet frumos încrustat și ornat cu ceva pietricele colorate.

-Iertare îmi cer, efendi, aman ce slugi proaste sunt aici, la seraiul meu, zise scuzându-se pentru întârziere. Bătu din palme și aprodul se ivi în prag.

-Aduceți neîntârziat, ceva de îmbucat pentru mine și înaltul oaspete, slugi nemernice! Dar mai înainte aduceți cafele fierte proaspete și ne puneți apă de trandafiri și șervete curate la îndemână. Nu-i așa, efendi, că pot eu, un bei de Kara Bogdan cu doar două tuiuri, să te servesc cu mâna mea cu ceva de amețit gâtlejul flămând? Dar cu ce gând ai venit la mine, de dimineață, mărite slujbaș? Doar nu porți în adâncul buzunarului șalvarilor tăi, năframa cea urâtă a lui Ucigă-l Toaca?!

-Nu, beiule, stai liniștit, azi nu-s aducător de moarte, că de-ar fi fost vești rele aș fi dat năvală cu bostangiii mei și aș fi dat foc bordeiului acestuia. Doar am trecut pe la odăile tale să-ți aduc aminte că azi mă gătesc de drum, că slujba la Înalta Poartă nu iartă

[19] de jurnă = de serviciu de zi (slavonește)

bob zăbavă. Și după ce ies din Curtea Domnească mai trec și pe la alte conace, că m-au rugat boieri anume să nu plec fără să îmi încredințeze ceva daruri și scrisori pentru prieteni de-ai lor din Istanbul.

Turcul știa foarte bine arta aruncării vorbelor în doi peri, acelea care pot aduce zornăitori din aur și argint, pentru a dezlega mai abitir limbile. Sigur că tânărul voievod intră iute în joc și, întorcându-se spre secretarul lui, i se adresă:

-Petrulis, ai știință despre boieri de-ai noștri care ar fi nemulțumiți de ceva sau de însuși Domnul țării, de cutează a trimite înscrisuri la Serai?

-Nu, Doamne ferește, zise Petrulis, scuturând din cap. Dar poate că măritul Imbrohor Selim ne poate desluși despre care boieri ar fi vorba?

-Asta, Măria Ta, eu nu pot face, că obrazul meu cu cinste îi purtat prin Împărăție, peste tot. Eu nu spun niciodată treburile unui prieten la alt prieten. Asta mare păcat este față de Alah, dar și față de om, că cu mare cheltuială se poate spăla obrazul pătat cu trădare.

Vodă se aplecă la urechea slujitorului său de taină, îi spuse ceva și acela pe dată părăsi spătăria, dar iute se întoarse cu trei pungi în mână, punându-le pe sipetul ce-l așezase pe măsuța din fața voievodului.

-Iată, cinstite Imbrohorule, am pregătit acest mic sipet cu giuvaericale pentru Luminatul Padișah, Alah să-i dea zile senine, cu bucurii, precum și aceste două pungi cu ceva galbeni olandezi, din cei ce au un cap de leu pe o față. Te rog pe domnia ta, efendi, să le duci la Serai, cu adânci ploconeli din partea mea, nevrednicul slujitor, dimpreună cu un răvaș de mulțumire pentru Scaunul Domnesc ce mi s-a încredințat, din mila Stăpânului. Iar punguța aceasta – care era pe jumătate față de cele două destinate Sultanului – are tot câțiva guldeni olandezi, ca să fie pentru cheltuiala ta, efendi, cât vei fi pe drum de la Dunăre spre Istanbul. Că până la târgul nostru Galați, te va însoți un pâlc de seimeni care te va conduce pe la conacele ce ți-au fost pregătite, efendi, pentru odihnă și somn de noapte. Așa, efendi, ne-am gândit să nu faci

cheltuieli prin Țara Moldovei, că doar ai venit cu vești bune, pentru domnia mea!

Slujbașul luă în mână punga ce-i fusese destinată lui, o cântări cu dexteritate și o pipăi cu degete pricepute, apoi și-o strecură în sân. Iar Vodă continuă:

-Cât despre obrazul tău, efendi, care este curat și roz ca de cadână de harem, m-am gândit să-ți dăruiesc acest inel de pe degetele mele, să-l pui în lighenașul cu apă de trandafiri cu care îți clătești ochii, ori de câte ori ai avea nevoie.

Cu ceva trudă prefăcută cu grijă, Vodă scoase de pe degetul mic un inel masiv, cu o piatră de jad frumos tăiată în multe fețe, mărunte, și i-o dărui slujbașului. Ochii acestuia străluciră scurt și, aplecându-se spre secretarul Petrulis, zise patru nume de boieri, pe la casele cărora avea să treacă înainte de a ieși din cetatea domnească. Își luară rămas bun unul de la altul, făcând temenele și promițând că nu vor strica niciodată bunele relații de prietenie, așa cum sunt ele acum. Apoi plecară, imbrohorul împreună cu secretarul Măriei Sale. Acesta îl petrecu prin tot Iașul, pe la casele celor patru boieri pomeniți de turc la ritualul spălării obrazului de rușinea trădării. Petrulis stătu pitit printre căruțele alaiului turcesc și nu se arătă la chip acelor boieri dăruiți cu darul scrisului. Află de la imbrohor dacă acele înscrisuri ce-i fuseseră încredințate erau pâri către Sultan ori Marele Vizir, dacă cel sau cei pârâți erau unul ori altul din voievozii Moldovei ori ai Țării Românești. La sfârșit, la bariera Iașului de la capătul drumului cel mare al Păcurariului, Petrulis îi mai dărui 10 galbeni, numărați într-o pungă mică, din mătase, prin care îl lega pe imbrohorul Selim să-i fie prieten cu chezășie, care să-i trimită vești cât se poate de proaspete despre orice s-ar vorbi la Înalta Poartă despre Vodă Constantin Mavrocordat cât și despre oricine s-ar vântura pe acolo, cu vorbe nepotrivite ori lingușeli pentru a pune mâna pe scaunul domnesc.

Știa că suma arvunită pentru acest fel de slujbă era mult prea mică. Mai știa că Imbrohorul Selim, ruda Marelui Vizir nu va vinde vești doar așa, din prietenie. De aceea mai pusese în pungă un petecuț de hârtie cu alte îndemnuri la cinste și bună slujire, care urmau să fie cu plată bună, de la o sută de monezi până la cinci sute de monezi din aur, după cum se va negocia între Petrulis,

purtătorul de bogății garantate de Vodă și nepotul acestui Mare Vizir.

În zilele următoare Vodă își ajută soția, pe Doamna Ecaterina, a Țării Moldovei, să așeze toate câte erau de așezat în Curtea Domnească, după cum știa ea, fiică de mare boier velit, învățată să facă după cum voise mama soacră, Doamna Smaranda, la București. Că nu-i ușor să faci după cum ar fi pofta unei femei mai în vârstă, dar cu pretenții alese, de elină de rang princiar și tot deodată cu pretențiile bărbatului, un om cu rădăcini din trunchi de mare preț. Să faci, chiar știind ce trebuie să faci, și tot un lucru greu este. Dar mai înainte trebuie să ghicești care-i gustul și care-i pofta altuia și toți din jur se uită la tine, fiică de casă boierească aleasă, de ca și cum ai fi umblat pe la înalte academii de gusturi și ordine domnească. De aceea, de câteva ori Vodă Constantin își găsi soția cu ochii plânși deasupra nasului umflat și nu pricepu ce necazuri putuseră să o supere așa de tare pe această păpușă pe care învățase, fără să-și dea seama, să o iubească cu adevărat. Fiind un om cu multă carte, Vodă nu lăsă deoparte cele văzute, ci se strădui să vadă mai multe. Deci privirea pe furiș, strecurată de după colțuri de ziduri ori urechea deschisă spre auzire de după perdelele grele, de brocart vișiniu, îi deslușiră iute pricina de supărare a Doamnei Țării. Și atunci Vodă începu a se răsti la slugi și a-i bruftului mai aspru ca oricând.

-Mărie, care ești mai mare peste oale și ulcele la cuhnii, ai uitat că mai înainte de a duce Doamnei Țării strachina de gustare cu felurile cerute de Doamna Mamă, trebuie să guști singură și să-i spui Doamnei mai tinere despre ce gust ar trebui să fie, după cum ai folosit felurite legume și boabe și prafuri. De ce nu faci așa cum trebuie? Au vrei să o pui la încercare pe Doamna mai tânără? Pentru această obrăznicie și nerușinare acum să primești zece verge la dos, peste rochii și foi. Iute! Să te aud cum răcnești, ca să știu că ți se așează mințile la locul lor!

-Măria Ta, Doamne, iart-o de data asta, intervenea, miloasă, Doamna Ecaterina. Că eu am cerut să calce alături, ca să văd dacă ghicesc singură cele folosite la gătit. Că mai am de învățat despre felurite gusturi, ori de-i rece, ori nu destul de caldă mâncarea și așa de multe, altele.

-Ca să le înveți pe toate câte le știe o Doamnă Mamă, care-i cu o viață deja trăită în mijlocul acestor obiceiuri, trebuie ca slugile să te ajute, să vie înaintea ta spunând care-i porunca și cum se orânduiesc lucrurile, în șir, unele după altele. Servitoarea cea bună trebuie să fie ca ucenicul silitor: să spună mai întâi lecția, dacă a învățat-o, așa cum scrie la carte ori nu. Și dacă-i spusă foarte bine, trebuie să afle dacă ai avut gustul de pe limbă la fel cu cel ce scrie la carte, ori altfel.

Implicându-se în jocul de-a dascălul și ucenicul silitor, Vodă reuși să o înveselească pe scumpa-i Ecaterină și văzu cum bobocul de mireasă crește și înflorește, de la o zi la alta, făcându-se mai pricepută ziua, la fel ca și noaptea! Ba, cu darul pe care nu-l avusese nici taică-su, Nicolae Vodă, însă el, beizadeaua îl deprinsese de la dascăli, reuși curând să o tragă și pe mamă-sa, Doamna Pulcheria, în acest joc de încercări academice elinești, în marea aventură gastronomică.

Dar nu stătu prea multe zile la instrucție cu neamul femeiesc. Își aduse aminte că la București se repezise, cu destulă asprime, la cinul călugăresc și al preoților de mir, iute obținând ceea ce își dorise. Așa că Vodă își începu lucrarea de mare examinator de știința dogmelor și a canoanelor bisericești. Află, din prima, că acest cin ales, al slujitorilor lui Dumnezeu în casele Lui de pe pământ, avusese timp să se schimbe, auzind de la frații lor munteni cum îi pusese Vodă Tinerelul să stea, oameni bătrâni ori numai în puterea vârstei, cu burta pe slove și semne ale cântărilor de strană. Și fu foarte mulțumit. Care lucru îl spuse, cu bucurie, Înaltpreasfințitului Antonie:

-Am văzut, Sfinte Părinte, că slujitorii lui Dumnezeu din biserici și mănăstiri, preoți de mir, monahi și monahii, cunosc cu toții buchea cărții și o folosesc cu mult câștig pentru sine, dar mai ales pentru norodul ce stă înainte, ca un pământ însetoșat ca să primească slova cea vie, a învățăturii lui Hristos. Lucrarea cea de mare și aleasă nevoință, pornită de Sfântul Dosoftei, este adusă la ziua de azi cu mai multă roadă aici, la Iași, ca în altă parte. De aceea voiesc să răscumpăr cheltuiala făcută de acești vrednici părinți pentru ridicarea de la pământ a turmei celei mari. Și poruncă dau ca toți acești slujitori ai sfintei biserici, care știu carte

și dau învățătură pruncilor, să fie scutiți de orice dări și taxe împărătești și domnești. Tot aici, poruncă dau și rog pe Înaltpreasfinția Voastră să o întăriți, ca acei slujitori din biserică ce cunosc rânduielile sfintelor slujbe nu după canoanele rămase de la Sfinții Părinți ai bisericii ortodoxe ci numai după urechi, învățând ca pe apă a spune pe de rost slujba liturghiei și toate celelalte, aceștia să plătească pe jumătate toate taxele și dările pe care le plătesc țăranii și boierii mazâli. Iar dacă se vor nevoi a intra în rând cu cei mai tineri învățăcei și vor izbuti a prinde taina scrisului și a cetitului, iertați să fie de aceste taxe și biruri.

-Mare bucurie îmi faci, sufletului și inimii mele de slugă bătrână, Mărite Doamne, cunoscând și apreciind cu premiul pământesc toată nevoința noastră, a bisericii luptătoare a lui Hristos. Văzând cum cei ce se străduiesc pe calea învățăturii primesc aleasă răsplată, voi da canon de muncă în ale scrisului și cetitului de carte, spunând că însuți Măria Ta vei face scutelnici pe toți aceia ce vor trece cu frumoase rezultate examenele și probele ce le vei rostui în primele zile ale viitorului nou an bisericesc. O fi gândul meu bine rostit, Măria Ta?

-Sigur, dintr-o minte înțeleaptă doar picături de aur pot ieși în lume! Fie în voia celor spuse acum de Sfinția Voastră.

Deja se făcuse mijloc de vară. Vodă văzu că în puținul timp ce-l petrecuse în Scaunul Domnesc fusese pus la trudă de zi și multe ceasuri din noapte. Oboseala trupească creștea de la o zi la alta. Dar și mintea începuse să obosească. Tot mai des răspundea cu țâfnă întrebărilor rostite fără opreliști, în locuri nepotrivite și de față cu mulți martori. Așa că într-o bună zi, Vodă explodă, la rândul lui.

-De ce toate doar eu trebuie să știu cum se cuvin a se face? De ce nu ești acea slugă ce ai spus că vei fi? Nu vezi că trudesc din zori până noaptea târziu și răsplată nu primesc nici măcar o vorbă bună, din inimă?

-Ai vrut să fii Domn, acu trage foloasele și ponoasele, îi răspunse cu destulă obrăznicie sluga cea curajoasă. Singur trebuie să alegi, Măria Ta, partea de bune de cele rele. Acum te plângi, dar așa cum știi, după noapte vine și ziua cea însorită și călduroasă. Sunt pe cale să primesc o dovadă scrisă, Măria Ta, care îți va

desluși de ce trebuie să pui atâta suflet în tot ceea ce faci. Și vei desluși cum trebuie să faci ca să-ți vină, în palmă, curând, toate foloasele. Eu, Lupul pe care l-ai numit să-ți fiu partea necruțătoare a firii tale, sunt acum pe drumul cel bun, stăpâne. Doar mai ai olecuță de răbdare, Măria Ta!

-Ce tot bolmojești acolo, ticăloase? Au crezi că ești parte din trupul și sufletul meu? Despre ce dovezi vorbești? întrebă Vodă, căruia vorbele lui Petrulius îi aţâţaseră curiozitatea.

-Doar atâta îți pot spune acum, stăpâne, că este o vorbă scrisă, de dragoste multă și de mulțumire față de Înaltul Stăpân. Nu-mi cere să spun mai mult despre cel ce a scris acele slove, că dacă această misivă nu ajunge în palma mea, mai mult rău ți-aș face și aș merita, atunci, pedeapsa cea mai aspră.

Au trecut două zile după această vorbire în dodii, cum o pomenea mereu tânărul voievod. Dar în cea de a treia zi – era începutul postului Adormirii Maicii Domnului – Petrulius îi puse în față, în cancelaria Curții Domnești, acea hârtie despre care făcuse atâta vorbire. Un etui de argint, cu capac sigilat cu bourii Moldovei. Înăuntru găsi un sul de hârtie, scris cu slove turcești, prin care Vodă Gligorie Ghica îi aducea slavă și adâncă mulțumire Marelui Vizir pentru mutarea sa pe Scaunul de la București. „Acum, rogu-te Mărite, mai ai puțină răbdare ca să prind cheag și până la anul cel nou creștinesc îți voi întregi plata de galbenii cuveniți pentru ce ți i-am făgăduit atunci când am făcut înțelegerea de mutare a tânărului Mavrocordat la locul ce i se cuvenea.”

-Ce vrea să spună acest ticălos bătrân? Asta-i dovada că și-a cumpărat scaunul de la București? N-a fost voia Sultanului, așa cum scrie la hatișeriful ce mi l-a trimis mie ticălosul de vizir?

Ceața i se lua de pe ochi. Care va să zică, fusese jucat de unchiul cel iubitor, ca un copil ce poate fi dus de nas cu o acadea și o mângâiere pe plete?! Se simțea umilit și folosit de acești adulți împărătești. Și tocmai în această zi întunecată se găsi mamă-sa vitregă, Doamna Smaranda, să-l ia la rost pentru banii puțini ce intrau la vistierie și banii mulți ce îi scotea Vodă de acolo, ca să-i risipească pe daruri mult prea scumpe și nemeritate ce le dădea tuturor slujbașilor Porții ce poposeau la Casa Domnească a

Moldovei, venind aici cu treabă sau fără treabă, doar pentru a culege peșcheșuri bogate.

-De vor neamurile Măriei Tale, Doamnă Mamă, bani mai mulți la Constantinopol, vor trebui să scoată alții, mai mulți, pentru a-mi răscumpăra scaunul ce mi l-a furat iubitul meu unchi, Vodă Gligorie.

S-a certat cu mamă-sa, ca la ușa unei Cămătării din Pera. Că neamurile din Istanbul trebuiau să soată saci cu galbeni pentru a netezi calea spre lăcomia Marelui Vizir așa încât acesta să primească să facă schimbarea la loc, pe seama banilor acestor doi proști, greci fuduli ce căutau la Osmani ranguri și glorii, fără luptă, doar pe plată!

Postul Adormirii Maicii Domnului căzu, în acea lună a lui Cuptor din anul Domnului 1734 într-o vreme de mare arșiță. Câmpul fusese frumos până atunci, toate ierburile câmpului și pomii din livezi rodiseră frumos. Aerul era plin de miresme și de zumzetul albinelor. Peste zi, însă, vipia era tât de mare încât mulți săraci, din cei ce erau lipsiți de un adăpost și de neamuri, pieiră ca muștele. Apa în puțuri se împuțina de la o zi la alta, râurile scoteau pe mijlocul albiilor spinări sure, de pietre, iar pâraiele mărunte de pe câmpia Covurluiului, din Țara de Jos, secară cu totul. Preoți cu icoane făcătoare de minuni ieșiră zile în șir pe câmpuri, stropind cu aghiasmă tulpinile porumbului, îngălbenite înainte de vreme, viile și livezile de meri, cântând imnuri și spunând rugăciuni de ajutor de la Domnul Milei și de la Maica Lui. Seara, când arșița zilei se mai domolea, prin sate pruncii ceva mai răsăriți porneau pe uliți jucând în praful gros o țopăită doar de ei știută și cântând *Paparudă – Rudă, paparudă – rudă, sai în sus și udă, udă cu găleata, ca să crească vița ...”* Pentru acești copii vremea secetei era prilej de scaldă și de pescuit cu mâna goală pești molatici, mișcându-se alene în bulboanele unde mai rămăsese ceva apă mai multă. Oamenii săraci vorbeau, făcând cruci peste cruci și aducând slavă lui Dumnezeu, că iată, soarele usucă iarba, dar dă poporului pești buni, mari, care vin singuri în năvod, ba chiar se lasă prinși cu mâna. Apoi se duceau cu darul de pești la preoți și își mărturiseau păcatele, cel mai mare fiind cel al lăcomiei și încălcării postului, *„că Doamne, mulțime de pești ne-ai dăruit, iar*

noi, săracii și flămânzii, ne-am lăcomit, că niciodată n-am fost sătui în viața noastră amărâtă!"

După Schimbarea la Față vremea se înăspri mai mult. Pe ici pe colo căzură câțiva stropi de ploaie prin satele răzlețe ale Moldovei, dar se porni o vântoasă amarnică, vrăjmașă rău. Copaci mai puțin viguroși fură smulși din rădăcini, alții mai înalți, fură rupți de la mijloc. Puține acoperișuri de stuf și paie scăpară neluate de vânt. Dar Domnul se îndură de Moldova și în ajunul marelui praznic al Înălțării la Ceruri cu Trupul a Maicii Domnului cerul se acoperi de nori, vântul se opri și căzu ploaia făcătoare de bine. Cerul se limpezi în zorii zilei și aerul nu mai clocoti de căldură.

În zilele acestea de încercare a răbdării, Vodă Constantin stătu la rugăciune în capela domnească mai toată ziua. Se ruga fierbinte la Iisus Mântuitorul să-i dea Țara Românească înapoi.

-Nu de alta, Doamne, ci ca să pot face dreptate tuturor celor ce stau la fața mea și întind mâna după pâinea cea de toate zilele și după galbenii la care, zic ei, că au tot dreptul. Că mulțime de neamuri din Elada și din Constantinopol au purces, cu boccelele în spinare, la loc de chiverniseală în Țara Românească și au venit după mine aici, în Moldova care este mai săracă. Ei cer slujbe, cer leafă din vistieria țării, cer moșii. Iar Moldova nu are de unde astupa toate gurile. De aceea îți cer, Doamne, dă-mi ajutor să iau înapoi scaunul de la București, că de acolo pot să dau grecilor săraci. Și mai rămâne și sărăcimii valahe, ca să nu moară de foame.

Iar Dumnezeu îi dădu semn bun. Vodă fu tulburat în rugăciunile sale de bâzâitul enervant al albinelor. Pătrundeau în încăperi, roiuri întregi stăteau ciorchine pe crengi de copaci. Stupii dădeau pe afară de rod bogat. Oamenii spuneau că anul acela fusese binecuvântat de Maica Domnului cu dar de pești și miere de albine. Așa că Vodă dădu poruncă și luă bir de miere de la tot poporul, chiar și de la boierii toți, mici și mari, la fel cum lua și de la mujici. Deseatină se chema această dare, pe albinărit. El și-a făcut socoteala că fiind un an cu rod bogat de miere, dacă lua deseatina toată și de la boieri, va avea câștig bun, cu care să acopere darea de oi sau de vite, care nu se făcea din pricina secetei. Vodă Gligorie luase deseatina la boieri doar pe jumătate.

Iar Constantin Vodă, văzând că din deseatină nu se adună atâta câștig, se rușină și dădu înapoi, luând tot atât ca și Gligorie Vodă.

Rugându-se neîncetat la acea vreme de grea cumpănă, Vodă hotărî că trebuie să facă ceva ca să îmbuneze cerurile. Hotărî să ridice de tot darea arhiereilor și a preoților, cerându-le în schimb să facă slujbe pentru ploaie și rod bogat. Asemenea înaintașilor Moldovei, când țara era la greu și oamenii de jos abia aveau cât să treacă de la o zi la alta, voievozii cei mari slobozeau de dări pe boierii mazili, că aceștia nu aveau atâta cheag încât să-și păstreze țarina neștirbită. Dar Vodă Constantin nu a fost pe placul întregii Moldove. Deși a căutat să se împace bine cu divanitii și ceilalți mari boieri, Vodă s-a întors fără milă împotriva celor de jos. El avea nevoie de bani, de mulți bani. Neamurile de la Constantinopol îi cereau pungi cu galbeni ca să dea cămătarilor din datoria mai veche, altfel aceștia nu mai voiau să le mai dea cu împrumut nimic. Ori pașalele, vizirii, ulemalele care aveau trecere bună la fața Marelui Vizir și a Sultanului cereau multe pungi ca să fie mulțumirile lor pe măsură să aibă curaj să ceară schimbarea domnului la București. Vodă trimisese neamurilor la Constantinopol o carte în care trecuse după nume și rang pe toți osmanlâii care trecuseră prin Moldova, cu rost și fără rost, cărora el le dăduse daruri în bani, giuvaeruri și atlasuri. Acum neamurile trebuiau să bată la porțile acestora și să-i roage frumos să pună vorbe bune pentru Vodă Constantin Mavrocordat, să-și facă chip voios la Marele Vizir. Unii din acești turci mai mărunți au promis că vor face ceea ce le cere Vodă, alții doar au promis, însă nu au mișcat nici un deget, iar câțiva, nu mulți, i-au dat afară pe trimișii lui Vodă, amenințându-i.

Dar Cerul se îndură de Constantin, tânăr voievod. De multe ori ajutorul îți vine din lume, pe căi pe unde n-a călcat neam de neamul tău și de la oameni, regi sau împărați, ori pașale cu care nu ai fost în cunoștință niciodată. Se făcu că Topal Osman pașa, protectorul lui Constantin Vodă Mavrocordat a căzut în capcana propriei uneltiri împotriva Marelui Eunuc al seraiului. Acest eunuc a avut mai mare trecere la fața Sultanului și l-a trimis pe Topal Osman mazâl la Erzerum, în răsăritul Anatoliei. Începând din 1730, între Imperiul Otoman și cel Persan se pornise un mare

război. Persanii aveau un general tare iscusit într-ale războaielor, Nader, care îi bătuse pe turci în multe lupte. Dar câștigaseră și turcii câteva bătălii. Asta s-a întâmplat când Nader a decăzut de la fața Șahului Persan, fiind pârât cu minciuni de dușmanii săi. Dar Nader i-a dovedit pe acei ticăloși, iar Șahul l-a trimis înapoi, să recâștige Armenia și Georgia, care trecuseră la turci. Nader, general vestit, se duce și împresoară Bagdadul, oraș foarte important pentru turci, deoarece era capitala Babilonului. Nader își făcuse socoteala că, de va ocupa Bagdadul, va face pace cu Sultanul turc și, în schimbul Bagdadului și provinciei Babilon va obține Armenia și Georgia, care erau pofta cea mare a Șahului său.

Bun! Asta era situația când Topal Osman a ajuns la Erzerum. În urma lui a sosit firman de la Padișah fiind numit seraschier – adică mare comandant peste toate pașalele și oștile acestora – al părții de răsărit a Anatoliei. Noul seraschier, Osman pașa, a primit poruncă să despresoare Bagdadul. Osman nu era un turc oarecare, adică el nu a ajuns mare vizir numai prin intrigi, așa cum bârfeau țațele și scopiții prin cafenelele Istanbulului. Nu, Osman Topal era un bun general. El sosește cu armata sa la Bagdad și despresoară cetatea. Din cetate iese Ahmed pașa, comandantul, cu oastea sa și împreună îi alungă pe perși. Victorie mare!

Vestea acestor bătălii câștigate ajunge la Istanbul. Se declară mare șenlik[20], adică sărbătoare, o bucurie pe care trebuie să o cunoască toți musulmanii supuși, iar ei trebuie să sărbătorească victoria Padișahului. Vestea șenlikului a ajuns la Iași, la Constantin Vodă prin Iahia-Bey, care era frate al Marelui Vizir Ali Hekimzade. Sigur că Vodă Constantin își zice că nu există alt prilej mai bun de a ajunge la urechea Marelui Vizir decât prin fratele acestuia. Deci îl ia în brațe pe beyul Iahia și îl onorează cu multă cinstire, daruri din belșug și promisiuni de mărire a haraciului, dacă va primi firman de trecere înapoi, la Curtea Domnească de la București.

-Petrulis, răspunzi cu capul, băiete, dacă Iahia-Bey va avea vreo nemulțumire în zilele cât va fi la noi! Să-i fii umbră, să-i intri în minte ca să-i citești orice dorință și să i-o împlinești, pe dată.

[20] șenlik = manifestare de bucurie, cu cântece și detunături de arme de foc (turc)

Vreau să-l aud pe Iahia-Bey spunând că nicăieri, în toată Împărăția, nu a fost primit ca la Constantin Vodă. Bagă-i în cap că fratele lui, Ali-pașa Hekimzade, Marele Vizir nu are niciunde un slujitor mai bun decât în Iași, la Bogdan Iflak. Dar mai mult va face acest slujitor de va fi mutat la București, că de acolo mai multe daruri și mai multe pungi cu galbeni vor curge spre seraiul Marelui Vizir.

-Da, Măria Ta, așa voi face!

Acum Constantin începu să creadă că iar vor veni peste el zilele cele bune. Intra-va în grațiile Marelui Vizir, iar Topal Osman va primi multă mărire și laude de la însuși Sultanul. Constantin Vodă vedea că îi este sortit să intre sub protecția celor mai puternici doi oameni din Imperiu, după însuși Padișahul. Ce-și poate dori de la aceste pașale? Sigur, domnia peste ambele țări valahe ar fi cel mai potrivit lucru.

-Petrulis, m-am gândit că este numai potrivit acum să cerem scaunul domnesc de la Iași pentru fratele meu, Ioan. Ce crezi, putem să-i șoptim lui Iahia că numai sub domnia neamului Mavrocordat poate să fie liniște și pace în cele două provincii valahe? Va înțelege acest turc ce-i cerem? Ori ne cheltuim banii degeaba?

-Măria Ta, nimic nu va fi în zadar când Iahia își va începe lucrarea pe lângă fratele lui. Dar încă nu am primit vești de la slugile Măriei Tale, caimacamii noștri de la Stanbul, despre cât de aproape este Iahia-Bey de fratele lui și câtă trecere are el, în neamul Hekimzade. Sigur, vorbele mele la urechea beiului vor fi ca susurul izvorului, ca trilul privighetorilor. Dar nu cheltui, Măria Ta, acum mai mult! Va trebui să avem putere la Stanbul, acolo unde se fac zarurile sorții.

-Petrulis, adu-ți aminte câteva lucruri din slujirea neamului Mavrocordat la Înalta Poartă. Niciodată să nu treci cu vederea numele Exaporitului, cel care a primit cea mai aleasă răsplată de la Luminatul Padișah pentru fidelitatea sa. Toată lumea știe despre Alexandru Mavrocordat, despre mintea lui și inima lui. Mai apoi, când te vei întâlni față la față cu Iahia și cu alți demnitari înalți, dar și cu cei mai mărunți, din cei ce sunt folositori mărimilor, și zi, și noapte, și care pot spune vorbe ce devin folositoare nouă. Adu-

le aminte tuturor că Padișahul Ahmed al treilea i-a trimis lui Nicolae Mavrocordat hatișerif de domnie pe viață. De ce ar fi făcut Lumina Lumii așa ceva? Pentru că sluga cea bună a meritat răsplată aleasă. Doar ca răsplată pentru ceva ce a făcut în urmă, a primit acest dar ales, Vodă Nicolae? Nu, Petrulis, nu! Ci pentru că Nicolae Mavrocordat a făcut aici, la București, voia Padișahului, fără crâcnire, ca o slugă bună ce este. Iar la urmă, dar nu aruncând vorbe goale în vânt, să spui cum au ales boierii pământului pe beizadeaua Constantin să-i fie urmaș tatălui Nicolae, atunci când acela a plecat să se închine la Poarta Raiului. Doar pentru numele lui, de Mavrocordat? Nu, Petrulis, pentru vrednicia lui, pentru școala cea bună ce a primit de la tatăl său, pentru învățătura de bună slujire a Seraiului Otoman. Cei din neamul Ghica se pot mândri cu asemenea slujitori de mult folos pentru Înalta Poartă? Dacă nu se ridică la acest măreț merit, de ce să primească ei loc de domnie în cele două țări valahe? Nu este mai de folos neamul Mavrocordat? Nu a dovedit neamul Mavrocordat că face treabă bună, pe placul Luminatului Padișah și a Marelui său Vizir? Așa să te zbați pentru neamul căruia ai intrat să-i slujești, Petrulis!

Lupanul slujitor de taină ascultă zisele Voievodului cu capul plecat. Nu doar ca să arate că-i slugă supusă, ci mai mult ca să nu i se zărească zâmbetul de mulțumire că, iată, Vodă umblă pe cărările gândurilor politicheşti pe care el, Petrulis, le-a călcat mai înainte. Că la Curtea Iașului unul pleca, altul venea. Și nu apuca acela venit să șadă prea mult, că altul venea și împingea din cale pe cei ce ar mai fi șezut acolo, dacă ar fi fost chip. Și cum slujbașii Înaltei Porți nu trebuiau să se vadă la chip, unul pe altul, prin târgul Iașilor sau pe drumul mare al Moldovei, Petrulis avea de împlinit cu mare grijă această trudă, a depărtării fețelor de la vedere. În preziua plecării lui Iahia-Bey, Lupul Petrulis îl primi cu mare cinste pe solul Padișahului care îi aducea lui Vodă carte cu porunci grabnice de împlinit. Ce să facă sluga lui Vodă? Cum să se împartă în două locuri unde era musai să fie văzut clipită cu clipită. El singur, cinstitul secretar domnesc, prepară un elixir ușor pe care-l strecură în beutura răcoritoare a solului. Curând, acesta trase la somn, scuzându-se de grea trudă ce îndurase în călătoria sa grabnică. Pe dată Petrulis încălecă și zbură la Palatul Domnesc și

apucă să-l vadă pe Vodă Constantin îmbrățișându-se cu Iahia-Bey. Pe care-l scoase, în brațele sale, și îl duse și pe acela la somn bun, înainte de călătoria de a doua zi. Anevoioasă mișcare, fu cât pe ce să-și prindă coada stufoasă (de Lup ori de Vulpe, de care o fi?) în porțile de la conacele de cvartir. Dar scăpă cu blana întreagă!

-Cinstite Imbrohorule, ce vești grabnice îi aduci stăpânului meu? Spune-mi, rogu-te, să știu ca mai dinainte să pregătesc cele cuviincioase, astfel ca Vodă Constantin să nu sufere știrbire la fața slăvitului Padișah. Asemenea, ca și domnia ta să ieși din spătărie mulțumit și îndestulat, pentru sine la fel ca și pentru Înaltul Stăpân de la Istanbul.

-Pișicher grecotei, hoț mare ești! Voiești să-ți spun ție ceea ce numai urechilor lui Vodă se cuvin a fi spuse. Nu scapi doar cu un cal alb și un colier de argint și niscai pietricele mărunte, pentru așa o știre importantă.

-Dar asta ce-i, cinstite Imbrohorule? zise Petrulis,scoțând la vedere, din sân, o pungă dolofană cântărind nu mai puțin de 75 – 80 de galbeni înăuntru.

Făcură împreună câțiva pași prin fața scărilor ce duceau la marea spătărie. Așa află Petrulis că Vodă Constantin trebuie să fie sprijin și ajutor hanului tătar care se va așeza cu oastea sa, cea mare, pe malul Prutului până la cetatea Hotin.

-Este porunca Padișahului ca nohaii să-i țină în sperieți pe muscali și pe poloni, să nu aibă aceia îndrăzneală de a porni război cu Sultanul, în toamna acestui an.

-Am auzit, beiule, că-i zarvă de război la leși. Dar să fi intrat muscalii cu oaste la Cracovia? Asta n-am auzit-o! răspunse Petrulis.

-Zarva de război frățesc între leși este iscată de împărțirea panilor în două tabere, asta trebuie că o știi, boierule, mai din vechime. Că unii îi țin partea lui Stanislas, iar alții lui Frederic, cei doi pretendenți la scaunul de rigă al Poloniei. Iar Frederic are ajutor rusesc. Împărăteasa Ana a dat poruncă să intre cazacii de la Kiev în hotarele Lehiei, să nu-l lase pe Stanislav să-și adune oaste cu care să-l amenințe pe Frederic, dar și tot Seimul ce se pregătește de alegere de rigă. Vodă al tău trebuie să-l slujească pe Han tătar, cu zaherea, cu care de povară, cu cherestea și

meșteșugari așa fel ca acela să-i țină pe leși în hotarele lor. Porunca Padișahului este strașnică!

Aflase marea taină a soliei turcești. Acum Petrulis va avea timp să pritocească sfat bun lui Vodă Constantin în acel ceas cât Imbrohorul îi va ceti porunca Padișahului.

-Imbrohorule, ai știre că Marele Vizir a dat poruncă Hanului să-și aducă bulucurile la Nistru? Când se vor mișca aceia? întrebă Vodă.

-Beiule, eu n-am alte știri decât cele pe care ți le-am adus, răspunse solul.

-Atunci, pot eu, bei cu două tuiuri, să-l poftesc pe Han să vină la Iași ca să punem la cale împlinirea poruncii Luminatului Padișah? întrebă Vodă.

-Nu știu ce poți, beiule, nu-i treaba mea. Decât să nu-l chemi pe Han tătar la tine, în numele Padișahului. Că dacă asta faci, imediat îți voi lua capul de pe umeri și îl voi duce Marelui Vizir, să-i spui lui, cu gura ta și cu capul tău, fără trup și fără picioare, tot ce ai făcut, de capul tău.

Amenințarea oștirii muscale în preajma hotarului cu Moldova, în fapt cu hotarul Imperiului Otoman, era foarte mare. Nu era de joacă. Prezența tătarilor la acest hotar ar fi tăiat o încercare polonă de a porni război cu moldovenii. Dar cum îi oprești pe nohai să nu intre la pradă în Moldova? Doar cumpărându-l cu bani grei pe Han.

-Cu porția trebuie hrănit Caplan Gherei, Măria Ta. Giuvaericale puține, pietricele colorate puse în montură de aur și de argint și vorbe de dezmierdare despre puterea și curajul său nepereche. Apoi un pumnal cu mânerul lucrat în filigran ales și un scut rotund, cu pietre prețioase pe margini și iarăși vorbe, multe și frumoase vorbe.. Și tot așa, Măria Ta. De la un dar la altul, Măria Ta, pune pe zlotași să mai adune sfert, mai umblă la mazâli după un văcărit, mai strânge darul de la grecoteii ce au pus osânză pe burți într-o mică de săptămâni și amenință-i pe aceștia că-i trimiți acasă, în Patrie. Doar amenință-i, Stăpâne, că strâng eu de la aceștia dar bogat pentru ochiul cel lacom al Ghereiului.

Între două întâlniri cu Caplan Gherei la Căușani, acolo unde primise poruncă de la Înata Poartă să facă tabără cu Hoarda,

Constantin Vodă făcea sfat cu unii din boierii cei apropiați și cu mamă-sa, Năsoasa, la ce fel de lucruri mai pot face pentru a mări, mai mult, oastea de prieteni și curteni din jurul Seraiului. De la Soroca cetate primi vești, după ultimul viscol și câteva zile geroase de la sfârșit de Făurar, că cete de nohai s-au depărtat de tabăra de la Nistru și au intrat cu jaf în Podolia, cătând către satele de leși mai chivernisite din hotarul de sud al ținutului Volâniei și Kievului. Două săptămâni au jefuit nohaii, până când gerul mai ținu drumurile înghețate. Apoi se traseră spre Nistru, mânând turme de oi și cirezi de vite. Robi au luat bărbați sănătoși, buni de mânat turmele. Nu-i hrăneau decât pe sponci, că nu aveau nevoie de guri mai multe de hrănit. În bivuacurile pe care le lăsau în urmă zăceau, totdeauna, câteva leșuri de robi care muriseră de foame ori de răni. Apoi sosi știre de la căpitanul Gherman al apărătorilor cetății Soroca precum că jefuitorii s-au întors, cu toții. Rod bogat au adunat și Hanul ținu sfat cu daruri, sărbătorindu-i pe mârzacii cei vrednici. Câteva zile focurile dintre corturi au stat aprinse până târziu, în noapte, auzindu-se zvon de mari petreceri. Pândarii moldoveni deslușeau, după zgomote, viața nohailor din jurul corturilor celor mai mari, ale căpeteniilor. Apoi dădeau semnalul că bulucurile au început să flămânzească.

-Petrulis, trimite carte Hanului Caplan că vreau să mă întâlnesc cu el. Să spună unde vrea să ne vedem, dar cel mai bine ar fi cât mai aproape de cetatea Hotinului.

Caplan Gherei se învoi să se vadă cu Vodă. Acesta ajunse aproape de vadul pe unde treceau turmele și căruțele când apele erau așezate, dar nu se arătă. Curând se zăriră câteva cușme țuguiate și sulițe cu cozi de cal legate la vârf. Atunci ieșiră la vedere câțiva seimeni și traseră cu flintele în aer, atrăgând atenția. Cele două solii ieșiră la vedere aproape deodată și se apropiară de malul apei.

-Vino la mine, beiule, strigă Caplan jucându-și calul alb, de soi ales, pe care Vodă i-l trimisese cu serdarul Armagiu atunci când primise carte de la Înalta Poartă cu porunci de la Marele Vizir pentru a-i fi de ajutor hanului.

Vodă se încumetă să intre, cu calul, în apele ce curgeau domol, tulburi. Câțiva seimeni i-o luară înainte, cercetând fundul

vadului. La locul cel mai adânc apa încă nu ajungea la burta calului. Vodă trecu Nistrul în siguranță. Urcă malul și se trezi cal spre cal, cu Caplan Sultan. Așa i se adresă Vodă, știind că nohaiul se simțea măgulit când ghiaurii i se adresau cu titlul cel mai înalt, rezervat numai turcilor osmanlâi.

-Caplan Sultan, am primit poruncă de la Înalta Poartă să te ajut cu cele trebuincioase dacă vei intra la război cu muscalii ori cu leșii. N-am primit de la tine nici o cerere. Ori ai de toate?

-Beiule, bine te văd sănătos! Plăcut îmi ești, precum și tatăl tău prieten cu jurământ mi-a fost. De când ai ieșit de sub aripa ocrotitoare a lui Nicolae Voievod, ai uitat de bună cuviință?

-Nicicum, Stăpâne! Dar suntem egali în fața Divanului pe care șade Sultanul Mehmed, iar acela porunci ne dă la amândoi, zicând mie sau ție prima dată, după cum îi este voia. Am venit să te îmbrățișez și să te văd, de ești sănătos și voinic, precum te știu. Dar văd că nu ești prea vesel! De aceea ți-am adus câteva pietricele, din cele colorate, în care Soarelui îi place să-și joace razele. Poate te vei bucura, Mărite!

Vodă făcu semn și mai marele cetei de seimeni împinse calul mai în față, descălecă și veni lângă calul hanului. Acolo puse un genunchi în pământ și întinse un sipet, nici prea mic, dar nici prea mare, spre a fi preluat de mârzacii care-l înconjurau pe mai marele lor. Hanul făcu semn să deschidă sipetul. Modoveanul deschise capacul cutiei care era garnisit în interior cu postav roșu, fin. Sipetul avea trei despărțituri. Pe laturi se aflau frumos așezate giuvaericale – inele, pandantive, cercei, diademe – într-unul, pietre semiprețioase de culori vii – rubine, smaragde, opale, câteva diamante – iar la mijloc despărțitura era plină cu galbeni buni, cu zimți nestricați. Hanul privi și o lucire de apreciere îi străluci, scurt, în ochi. Făcu semn să fie preluat sipetul, apoi se apropie de calul lui Vodă și îl îmbrățișă, strângându-l la piept ca pe un fiu iubit.

-Ai crescut mare, beizadea! Nicolae ar fi tare mândru de tine! Zici că n-am trebuință de nimic?! Nu știi, fiule, că Hanul tătar nu cere, niciodată? El pune mâna și ia, tot ce-i face trebuință, fără a cere îngăduință de la nimeni!

-A fost așa demult de tot! Și mai este și acum, în poveștile pe care le spui nepoților, în cortul tău iarna, când Crivățul te ține de rău, la foc de balegă uscată. Acum slugi plecate suntem, amândoi, Stăpâne. Dar pentru mine ești Sultanul pe care tatăl meu, Nicolae Vodă îl cinstea cu acest titlu măreț când vă întâlneați în locuri ca acesta și unde și eu eram pe cal, alături de tatăl meu.

-Tatăl tău ți-a fost bun dascăl în politichie. Ar trebui să știi ce se întâmplă pe aici, pe Nistru, la Hotin, la Cracovia sau la Danzig. Stanislas a pierdut tronul, a pierdut și cetatea care-l apăra. Acum este fugar. A sărit în brațele ginerelui, regele Franciei. Dar acela nu are cum să-l mai ajute! Singurul ajutor îl poate primi de la Luminatul Padișah. Acela m-a trimis la hotar să-i sperii pe muscali așa încât aceia să iasă din Lehia. Dar acelora nici că le pasă de mine și de nohaii mei. Iar panii care îl iubesc pe Stanislas au trimis solie rugându-mă să intru în țara lor și să-i scot pe cazaci. Am trimis o parte din oastea mea, cu Selim Han în frunte, fiul meu mai mare. Să prade și să jefuiască, să aducă zaherea pentru toate corturile. Cazacii nu s-au mișcat. Înalta Poartă încă nu s-a hotărât ce să facă, să intre în război cu Mărita Țarină ori nu. De aceea nu-mi trimit carte mie, doar să mai stau cuminte. Cu tot dragul, nohaii mei se adună pe la corturi și uneltesc să mă dea jos dacă nu-i las la jaf, în Moldova ta. Crezi că mai pot să-i țin în frâu, cu sipețelul acesta pe care l-ai rupt de la gura pruncilor Moldovei?

- Mărite Sultan, poți să-i ții în frâu dacă faci un joc cu ei, dar și cu noi. Adu-i în hotarul Moldovei, să zicem până la Chișinău. Până acolo să dai foc la câteva sate pe care ți le las, la jaf. Acolo vei afla și turme de oi, cirezi de vite, saci cu grâne. Dar nu oameni. Mergi încet, să fie timp să ajungă la Istanbul plângerile mele. Nu te atingi de alte sate, nici nu vei lua oameni în robie. Îți voi trimite bani, ca să cumpăr mersul vostru agale. Dar mai mult de Chișinău să nu intri. Vrei?

-Bine te-a învățat tătâne-tu! Fie după voia ta. Dar grăbește cu zarva la Stanbul, că și aceia se scarpină mult, pe la urechi!

Planul lui Vodă îi plăcu Hanului. Mai stătu în așteptare, cu grosul armatei sale la Căușani, apoi la sfârșit de Prier, când iarba pe dealuri crescu numai bună de pășunat, porni agale să se împreune cu Selim Han, fiul său, care stătea cu tabăra mai jos de

Hotin. Cum în Evropa bătăliile se duceau pentru moștenirea tronului Spaniei, nimeni nu se mai ocupa de Stanislas și de Reci Pospolita. Problema era dacă Sultanul va porni un nou război cu Rusia au ba. Și nu-l porni, că încă se bătea cu perșii, la răsărit. Așa că Caplan Gherei primi poruncă să se retragă la corturile lui, în Crimeea. Și el porni, la 9 august. Până atunci, din loc în loc și din când în când, Petrulis cu câțiva oameni mânau turmele de oi adunate din vreme pentru a hrăni gurile cele rele ale nohailor care se porneau cu strigări și blesteme către Caplan Han, cel care nu-i lăsa să intre la jaf în satele Moldovei. Când nohaii au intrat în hotarul Moldovei, Constantin Vodă îl trimise pe armașul Paleologul, să stea pe lângă Caplan și să nu-l slăbească, să nu-i lase pe nohai să calce țara la jaf nesocotit. Iar când Vodă primi știre că Stanbulul s-a săturat de jocul de-a mâța și șoarecele polonez, îl trimise pe boier Liberi, vătaful copiilor de casă, de urmă acesta pe tătari până se pierdură în stepă, peste Nistru.

Vodă adună Divanul la sfat. Le spuse boierilor că gata, scăparăm și de astă dată cu viață. Să ne veselim, boieri dumneavoastră! Și s-a încins un chiolhan, ca la o nuntă de șapte zile.

Dar pace nu-i pe plaiurile Moldovei. De la Stanbul capuchehaia trimise carte cu o știre care îl puse pe jar pe Constantin. Ali-pașa Hechimzade fu mazilit! În locul lui sigiliul cel mare fu trimis lui Ismail Pașa, valiul Bagdadului. Acesta era bun prieten cu Mihai Racoviță, cel ce fusese pedepsit peste măsură de pârile nedrepte ale vrăjmașilor săi. Cu adevărat, pe Constantin Vodă îl usturau tălpile de focul ce se apropia de el, tot mai mult. Cumva, Marele Vizir Ismail Pașa trebuia să fie îmbunat, să nu-i facă rău lui ci să-i facă dar de scaun domnesc lui Mihai Racoviță la București. Într-ajutorul planurilor lui Constantin Vodă veni veste prielnică, iute după ce noul Mare Vizir ajunse în Istanbul. Astfel, Ismail își arătă adevăratul chip de om lacom și crud, de îndată ce avu puterea în mână. Începu să caute pricină la unii și la alții din demnitarii cei mari și bogați ai Împărăției, le făcea o judecată sumară și îi tăia, luându-le averile. De la Stanbul sosi veste, adusă de o persoană specială.

Secretarul particular al lui Vodă, Constantin Dapontes îl introduce în spătăria mică pe noul medic al Curții Domnești, doctorul Petru Depasta Peloponesianul.

-Măria Ta, doctorul Depasta mi-a fost recomandat special de neamurile mele. Ei au căutat cunoscuți care au depus mărturie despre acest medic și priceperea lui în lecuirea multor boli ale trupului, dar și ale spiritului. Medicul este un om de aleasă cultură, vorbește multe limbi străine și are o bibliotecă uriașă în cap. Va fi pe gustul Măriei Tale! El aduce și vești proaspete, de mare importanță, despre cele ce se pun la cale la Stanbul.

-Ai mers cu grăbire, domnule Dapontes, grijind să aduci încă un medic la îndemână, de-o fi să fie ca Domnul Dumnezeu să ne dăruiască un cocon la moștenire. Bucuros sunt, așadar cere-mi ce răsplată dorești pentru această bună treabă ce ai îndeplinit-o.

-Nimic nu voiesc alta, Măria Ta, decât să fiți sănătos și ocrotit, ca să duceți la bună plinire gândurile cele binecuvântate cu care vreți să ridicați această țară și să o aduceți în rândul popoarelor celor binemeritorii!

Vodă și Petrulis îl sfredeleau de mult, cu privirea pe noul sosit. Apărea ca un om șters, fără nimic deosebit la el, privit din cap până la picioare. Doar ținuta apuseană ce-l deosebea de ceilalți bărbați din spătăria mică. Se va dovedi pe dată că omul nou sosit la Curte știa să-și joace șansa dintâi, cea a prezentării sale la fața Domnitorului.

-Dați-mi voie, Alteță, să vă prezint o timidă încercare literară prin care voiesc să cer îngăduința Voastră să probez a fi, nu doar medic de zi ci și Cronicar al Timpului ce trece cu mare grăbire peste noi, parcă voind a veni în contra Memoriei ca să nu rețină oameni și fapte ce vrednici sunt a fi cunoscuți de viitorime, ca Eroi ai neamului, trăitori azi, cu mare onoare și glorie. Și îi întinse Voievodului un sul de foi, vreo zece la număr, pe care se înșirau cuvinte așternute cu o caligrafie din cele mai măiastre. Constantin desfăcu sulul și își trecu privirea peste primele rânduri. Apoi ridică ochii și îl privi cu insistență pe cutezătorul venetic ce-și zicea, cu pretenție nobiliară „Peloponezian!"

-Ne vom întoarce și spre cele ale Muzelor, la timpul potrivit. Acum însă, trebuie să ne grijim de furtuna ce vrea să se stârnească,

iarăși, pe aceste meleaguri. Adus-ai, doctore Depasta, ceva știri nouă de la Înalta Poartă? Ori pe acolo te-ai delectat doar cu miere de la cuhnii, de ți-ai spoit limba cu atâta dulce că vorbirea ți s-a făcut bulgăre de sarailii?

„Atins la țintă! zise în gând Petrulis, căruia vorbirea căutat aleasă a doctorului nu-i plăcea și îi părea bine că nici Vodă nu plecase urechea la aceste lingușeli."

-Adus-am, Alteță, știri care grăiesc că Ursitoarele n-au cuvântat în dodii când s-au adunat la capul Măriei Tale, prunc fiind în leagănul abia-nașterii Alteței Tale. Că zis-au atunci, că la vremuri grele norocul își va întinde aripile peste Soarta Alteței Tale și când vrăjmașul va vrea să te piardă, mai iute va cădea, el singur, în capcana ce v-o pregătește. Ismail Pașa, Marele Vizir, l-a firitisit în public pe Vodă Mihai Racoviță și l-a căinat pentru soarta haină ce i-au hărăzit-o oamenii răi, nu de puține ori fiind foarte apropiat de malul Stixului, unde bătrânul Caron aștepta să-i culeagă din mână ortul[21], pregătit ca bilet de trecere în lumea umbrelor. „*Dar zilele cele întunecate au trecut, bătrâne prieten și curând vom chema la judecată pe cei ce trebuie să-ți dea socoteală!"* Acestea au fost cuvintele cu care Marele Vizir și-a mângâiat prietenul, făcându-i astfel legământ de grabnică ridicare în rang.

-Hm, hm! Poate n-o uita cine a pus obrazul la Marele Vizir Ali-pașa Hechimzade și i-a obținut iertarea din surghiun! zise Vodă.

-Alteță, îndrăznesc a vă aduce aminte de un proverb ce umblă la fel, la cele mai multe popoare evropene. „Fă bine și vei culege rău!" Umblă vorba că Mihai Racoviță a pomenit doar de Gligorie Ghica al doilea. Pe el îl socotește căuzaș al iertării lui, pe acela îl pupă și îl strânge în brațe, de față cu Marele Vizir. Iar acu, vă zisei mai deunăzi, cu câteva zile înainte de a purcede la drum către Curtea Domniei Voastre, Mihai Vodă și-a întors fața de la marele și multiubitul lui prieten, Gligorie Vodă. Am aflat de nunta ce ați

[21] ortul = monedă de argint de valoare mică, reprezentând a patra parte dintr-un leu vechi (sau dintr-un taler). ◊ *Ortul starostesc* (sau *vătășesc)* = taxă specială în Moldova (sau, respectiv, în Țara Românească) plătită unui staroste pentru vinul adus la vânzare în târguri (Dex).

pus-o la cale, cu beizadeaua Mihai Deju a lui Mihai Racoviță care va lua de soață pe sora Alteței Voastre, domnița Sultana. Chiar unii din slujbașii turci de la Cancelaria Nisanciului mi-au povestit de furia ce l-a apucat pe Alexandru Ghica, marele dragoman, când a aflat că Valiul Bagdadului (noul Mare Vizir) umblă să-i ia domnia fratelui său, de la București. Că n-ar fi vrednic!

-Domnia ta, doctore, ai aflat că scaunul lui Vodă Gligorie s-ar clătina abitir de tot. Mai apoi, aflat-ai și ce s-a mai întâmplat? întrebă Petrulis care, știind el ceva mai multe, voia să-l pună pe acela în umbră, în ochii Stăpânului.

-Altele n-am aflat, efendi, că drumul către Iași m-a tras repede spre încoace!

-Ei bine, ce mai știi domnia ta, Petrulis? întrebă Vodă.

-Mai știu, Măria Ta, că acum Vodă Mihai nu mai este în dragoste mare cu Vodă Ghica. S-au răcit zilele acelea, de când Vodă Mihai a zis că-i mai de folos să se încuscrească cu Măria Ta, Doamne, care ești un cărturar tânăr și „ocoș”[22], cu mai mare noroc în anii ce vin, decât să țină mare amor cu un domn obosit și care nu mai dă bine la fața Sultanului. Se mai zice că Sultanul nu-l are la inimă pe Mihai Racoviță, încă de pe vremea răzmeriței ienicerilor, că ar fi omul acestor ieniceri iubitori de tulburări, că aceia l-au pus pe scaunul Țării Românești în locul Domniei Tale, stăpâne.

-Și, adică ce ar vrea să însemne acest lucru? întrebă Vodă Constantin. Cum se va încheia povestea asta? Cine va câștiga și cine va pierde dintre aceștia trei?

-Dacă am știi cine a clinchenit cu mai multe pungi la urechile lui Ismail, Marele Vizir, am putea spune cine va ieși câștigător. Dar tot așa de bine, putem spune de pe acum, că Vodă Mihai Racoviță nu va fi un pierzător!

Liniștea se lăsă în spătărie preț de clipe grele. Apoi secretarul lui Vodă, Constantin Dapontes dădu glas, parcă ar fi fost sub o mare presiune:

-Crezi, Măria Ta, că Vodă Mihai ar căta acum să adune foloasele pentru beizadeaua Mihai Deju? Se opri, speriat, luându-

[22] ocoș – deștept (ardelenism)

și seama că intrase în treburile stăpânului său, iar acest lucru putea să-l coste nu numai slujba ci poate chiar capul. Dar Vodă trecu ușor peste neobrăzarea slugii și zise:

-Musai că Vodă Mihai știe că-i el mult prea bătrân față de fiu-su Mihai Deju, când se uită la acela!

Ce nu știa nici secretarul Dapontes și nici medicul Depasta, doar de Vodă știut și de Lupul său, Petrulis, era faptul că Mihai Racoviță fusese atras către Constantin Vodă după ce acesta promisese că-i va plăti toate datoriile mai vechi și împreună să pună o sumă mare către ochii cei lacomi ai Marelui Vizir Ismail Pașa, ca pe Mihai Vodă să-l pună domnitor la Iași, iar pe Constantin Vodă la București.

Capitolul 6
Nunta Sultanei

Zilele lui Răpciune[23] începură cu frig, ploaie și vijelii.Trei zile lungi ținu urâtul și oamenii se temură pentru vii, pentru livezi, ba chiar și pentru porumbul ce nu se uscase încă pe tulpini. Picături mari căzură din norii negri ce se ridicaseră din toate zările peste biata Moldovă, speriind bătrânii ce-și făceau cruci peste cruci, murmurând rugăciuni cu glas temător spre Fiul Mântuitor și Maica Lui Preacurată. Dar parcă zeii păgâni din vremurile necreștine se treziră din uitare, acolo sus, în colțul lor de cer și se îndurară de oamenii locului, că se minună lumea din hotar în hotar când soarele se așeză pe boltă, la locul lui. Anume, vânturile ocoliseră, în cele trei zile aproape toate viile. Nici ploile nu fuseseră prea abubdente peste vii, iar grindina nu s-a arătat pe niciunde.

Ploile – cum veniră, tot așa trecură. Adică repede. Dar limpeziră aerul care fusese greu, grețos înainte de ploi. Mirosurile urâte, de fructe fermentate de prea coapte, căzute covor pe sub pomi, rămaseră în urmă și din acele poame – pruni, caiși, zarzări – nu se aleseră decât sâmburii, pulpa putrezită topindu-se în apa ploii care se scurse repejor, în pâraie și râuri. O zi, una singură, fu de ajuns ca pământul să se zvânte. A doua zi oamenii ieșiră la muncă, pe dealuri și în câmpii, în livezi și în vii.

-Minune mare făcu Domnul cu noi, părinte! spuneau babele de prin sate. din toți anii cât am trăit pe pământul aista, de când mă știu copilă nevinovată, n-am pomenit ca Dumnezeu să trimită ploile să ne curețe grădinile de tot ce era stricat. Uite, părinte, vezi și matale, cu ochii matale cu care ai citit Liturghia și Psaltirea și toate rugăciunile lăsate de sfinții Părinți, cu acești ochi privește cum zoaiele s-au dus cu puhoaiele. Ce a rămas în copaci, în pomii livezilor, îi numai rod curat. Soarele ne zâmbește îndemnându-ne să nu pregetăm, să culegem și să punem în hambare.

[23] Răpciune = luna septembrie (popular)

Bieții oameni, sărmanii, care nu primiseră dar mai îmbelșugat și mai sănătos decât în acele puține ore din ziua limpezirii, se bucurară și se închinară, dând laudă și aducând mulțumiri Cerurilor. Că viața lor de Dumnezeu era legată, toate câte le știau de la Dumnezeu veneau. Așa că acum scoaseră feliile de mămăligă rece și mâncară pe săturate, din poama curată a naturii.

De la mic la mare, de la malurile Dunării până în Obcinile Moldovei și pe dealurile Bucovinei, acea zintâi de septembrie, începutul anului nou, bisericesc fu pomenită ca Anul Darului de la Dumnezeu. Pe seară, sătui de mâncare bună și veseli că Domnul Cel Darnic s-a milostivit peste toți cei ce sunt lucrul mâinilor Lui, cei săraci puseră mâinile pe fluiere, pe lăute și dobe și porniră cântări de veselie și jocuri. Boierii mari și mici fură cuprinși și ei de veselia norodului și, ca niciodată, se prinseră în hore alături de slugile lor.

Iar a doua zi începu culesul viilor. Mai abitir ca în toți anii, viile adunaseră frumusețile pământului alături de frumusețile oamenilor. Băieți și fete, tineri sănătoși la trup, cu fețele strălucind de sfânta bucurie a recunoștinței, adunau poama în care Sfântul Soare se sălășluise cu bunătățile dăruite de Domnul Slavei.

La Iași, în cetatea de scaun a Moldovei, Vodă Constantin Mavrocordat se alătură casei sale și porniră, la ceasul când ziua se apropia de asfințit, spre dealul Copoului, acolo unde Vodă avea conac ales, construit de maică-sa Pulcheria, cu mulți ani în urmă. Curtea acelui conac era întinsă, largă, cu alei prunduite și străjuite pe margini cu nuci, pruni, meri și peri. Mai încolo, spre repezișurile Sărăriei, via trimitea în patru zări parfum de poamă coaptă.. Zările erau pline de arome!

Ajuns în pragul casei, Vodă puse genunchii pe piatra primei trepte și se închină, făcând metania până la pământ. Cu jumătate de glas începu Rugăciunea Împărătească. Măria Sa Doamna Ecaterina, Doamna Moldovei, îi ținu isonul. Vodă spuse psalmi după psalmi, dădu glas rugăciunilor serii și recită, din inimă, toate rugăciunile mulțumitoare. Când fu aproape de capătul puterilor, Doamna Ecaterina, cu voce aleasă porni să îngâne cântare de slavă: *„Pentru Tine, Doamne, florile înfloresc! Pentru Tine, Doamne, stele strălucesc!”* I se alăturară glasurile slugilor, ale

doamnelor însoțitoare, ale tinerelor domnițe, fiice de boieri mari care cresc pe lângă familia Voievodului, deprinzând bunele reguli ale vieții curate, creștine, dar și pe cele de la Curtea Domnească. Când liniștea se așternu peste fire, deasupra coroanei pomilor se ridică tipsia rotundă, de argint, a Lunii pline. Chiar și ultimele păsărele se retrăseseră în cuiburi, la odihna binemeritată. Și în liniștea sfântă Vodă rosti, din inimă, rugăciunea:

-Îți mulțumim, Doamne, pentru această zi aleasă, cum n-am trăit alta pe pământ. Ne-ai lăsat să vedem, Părinte Ceresc, cum arată Raiul în care Tu locuiești și unde ne vei primi și pe noi, fiii Tăi, la sfârșitul veacurilor. Ne-ai arătat cum este Pacea Ta, tihna bunei înțelegeri, ne-ai făcut să simțim cât de puternică este Dragostea Ta. Ziua aceasta este cea care mi-a deslușit mie, nevrednicului păcătos, sluga Ta, cum ne-ai făcut pe noi oamenii, pe toți după chipul și asemănarea Ta. I-am văzut pe boierii mari și pe cei mai mici, i-am văzut pe cei săraci, pe cei liberi dar și pe robi. Toți arată la fel în Raiul Tău pe care ni l-ai dezvăluit azi. Am înțeles, Doamne, îndemnul Tău: mi-ai dat putere peste oamenii acestei țări. Iar prețul pe care trebuie să-l plătesc pentru darul Tău este să mă străduiesc să-i văd pe toți supușii egali, la fel cum ne-ai făcut Tu, Doamne, egali născuți ca prunci, curați și frumoși, după chipul și asemănarea Ta! Va fi greu să-i fac liberi pe robii oamenilor, va fi greu să-l fac pe cel bogat să-și rupă din averea sa și să-l hrănească, să-l îmbrace pe cel sărac, pe cel nevoiaș. Dacă pentru această trudă mi-ai dat, Doamne, putere, Te rog să-mi dai din marea înțelepciune a lui Solomon, măcar o mică fărâmă ca să pot să fac voia ta. Să deslușesc Calea, să aleg cuvintele potrivite, să dau oamenilor legile cele cuvenite. Amin!

Era prea puțin spus „uimire”ceea ce se putea ceti pe chipurile bărbaților din preajma lui Vodă care ascultaseră cuvintele rugăciunii lui. După ce rostise, abia șoptit, acel „Amin!” de încheiere, Constantin căzu într-o liniște adâncă, rămânând ca și o stană de piatră. Nici nu mișca, nici nu clipea. Răsuflarea lui era liniștită. Blândă. Cu totul, Voievodul parcă se răsucise spre interiorul lui, continuându-și cugetarea asupra celor ce exprimase mai înainte. Nimeni nu avu curajul să-i tulbure meditația profundă. Într-un târziu Vodă se ridică de pe piatra treptei și spuse liniștit, ca

și cum ar fi pus capăt unei întâlniri obișnuite, de sfat, la Divanul țării:

-Ne vom reuni mâine, să stăm bine și să socotim toate cele ce Domnul ni le-a spus azi, în această zi sfântă, a sa!

Și se retrase în iatacul său. Copilul de casă ce îl urmă ca să-și facă datoria obișnuită, la ceas de seară, dezbrăcă un om adâncit în gânduri, care răspundea ca o păpușă de bâlci la rugămințile șoptite ale acestei slugi timide. „Rogu-vă, Măria Voastră, să scoatem caftanul! Rogu-vă, Măria Voastră, să scoatem cămeșa!" Vodă întindea mâinile, ascultător, absent însă în totalitate din încăpere.

Când rămase doar în cămașa de noapte din pânză de in topit, lucrat de cele mai îndemânatice mâini de la Curte, Vodă se trase în firida unde avea așternute, pe jos, mai multe perne de care se folosea când sta la rugăciuni. Perne pentru genunchi, perne înalte și tari pe care le folosea ca reazem, sub braț, perne de așternut pentru un somn scurt ce cădea asupră-i la capăt de rugă ... Acolo, în colțul cu icoane, stătu Constantin Vodă până când fereastra iatacului începu a se albi, cu zorii zilei. Apoi se întinse în așternutul său și dormi somn pe săturate.

Trezirea lui Vodă era așteptată cu nerăbdare de mulți boieri. Stăteau la ușa iatacului domnesc boierii divaniți, totdeauna însoțiți de unul sau doi, trei boieri mazâli care își încercau norocul cu vreo jalbă la Măria Sa. Că Vodă își luase obicei să stea la vorbă lungă cu mai mulți boieri, dimineața, la cafele. Chema la el în iatac pe toți cei ce erau acolo, în fața ușii de era cald, ori de era frig, adică în toate anotimpurile.

În dimineața cu pricina intră la cafelele lui Vodă socrul său Constantin Ruset mai întâi. Un bob zăbavă, boieri dumneavoastră, poate că Vodă are o treabă de casă cu tata socru. Aprodul nu stătu prea mult de-a curmezișul ușii, că primi semn dinlăuntru că poate chema la cafea pe cei de afară, adică pe Constantin Costachi marele logofăt, pe Petrulis care stătuse de vorbă, până atunci, cu proaspetele sale cunoștințe Constantin Dapontes și doctorul Petru Depasta. După veghea de noapte și îndelunga rugă spre Ceruri Vodă se arăta vioi. Somnul îi priise și trupul lui, de om tânăr, se învigorase iute. Acum strălucea de neastâmpăr, cătând la cei din fața lui dacă sunt ei potriviți pentru o discuție mai aleasă.

-După minunata zi pe care ne-a arătat-o Tatăl Ceresc în ziua de ieri, eu nevrednicul de o așa mare cinste m-am închinat la sfintele icoane și pe dată mi-a venit în minte o grea întrebare, pe care mi-a pus-o nu doar Marele Vizir Topal Osman, ci și ambasadorul Franciei și cel al Imperiului Austriac. Acu, dacă fusei ispitit la lumina opaițului cu o asemenea curiozitate, mă gândesc că la lumina zilei mă pot aștepta de la domniile voastre, cei ce sunteți de față, la o mai lesne deslușire. M-au întrebat acei înțelepți ce părere am despre dezrobirea robilor în împărăția noastră, după asemănarea faptei pe care împărații lor au făcut-o ori aveau de gând să o facă.

-Adică de ce să fie dezrobiți robii, Măria Ta? Să umble teleleu-tănase pe drumuri, fără treabă? Din ce-ar trăi aceia? Din furtișaguri și tâlhării? Iară noi, cu cine ne-om lucra moșiile? întrebă tulburat peste măsură, marele logofăt Constantin Costachi.

-Măria Ta, ai vreun gând anume? întrebă, precaut, socrul Ruset. Ori îi numai așa, ca să ne ticnească cafeaua?! Secretarul Dapontes, un tânăr cu mare înclinare spre filozofie, care cetise pe mai toți filozofii Eladei antice și înghițise toate cugetările unor vestiți oameni din academii occidentale, cu toată vârsta lui – că încă nu împlinise 30 de ani! – se ținea că ar fi măcar puțin un erudit, ceru îngăduință de la Stăpân:

-Îngăduie Măria Ta, unui tânăr ca mine, să îndrăznesc să dau deslușire la această întrebare ce nouă ni se pare nepotrivită, dar în împărățiile evropene, de la soare apune, se poartă discuții aprige, chiar în Divanuri sau Parlamente?

-Spune, secretarule, spune! zise Vodă.

-Însuți Măria ta ai cel mai bun răspuns la această întrebare! De bună seamă, că-l ai acolo, în cămara secretă, în atâtea cărți scrise de înțelepții Evropei, dar și de cei din lumea arabă și persană. Am cetit și eu câte ceva din acele cărți, am mai auzit vorbind unii cărturari pe la academii și la curțile Patriarhiei și mi s-au deschis ochii, un picuț. Doar așa, mijit, cum sunt ochii nohailor, mai migdalați. Și am cetit într-o gazetă franțuzească cum un înțelept de-al lor și-a pus întrebarea: unde, când și cine scoate cea mai bună recoltă, de pe același soi de pământ? La ce-i folosea această întrebare? Ori, mai degrab, la ce-i folosea un răspuns la

această întrebare? Mi s-au deslușit și mie niște înțelesuri, după ce am căutat mai multe scrieri despre acest lucru. Foarte de mare preț, acest lucru! De ce? De bună seamă, știm din cele ce am aflat, că de mai mulți ani imperiile cele mari și regatele cele puternice se află în războaie. Aceste războaie sunt, toate, parcă fără sfârșit. Se sfădesc împărații, se sfădesc regii, ducii și prinții, ghinărarii și rar, rar de tot, se adună la mesele cu postav verde ca să se împace. Acolo, cât durează împăciuirea, împărățiile își trag sufletul, pe ascuns adună alte armate, fac tunuri , ascut săbii, fac gloanțe, cată recruți și fac planuri cum să pornească alte războaie. Pentru toate de câte au nevoie, împărații și regii au trebuință de oameni, de oameni sănătoși, puternici, tineri. Cât mai mulți. Iar astfel de oameni nu se găsesc printre robi. Nici o împărăție nu are o armată de robi. Robii lumii, azi, nu au vlagă să țină o armă în mână. Ei merg la muncă, mânați cu biciul, ca vitele. Muncesc până cad la pământ și mor. Robii sunt mai jos ca animalele. De aceea, înțelepții Evropei spun că a venit vremea ca robii să fie ridicați la loc, printre oameni. Socot acei înțelepți că acești robi dezrobiți pot aduce împăraților cel mai mare câștig, nu pământurile pe care le-ar ocupa cu oștile, în războaie.

-Ia auzi, ce parascovenie! zise Constantin Costachi, marele logofăt. De când mă știu pe lume, am trăit cu robi muncind pământurile boierești. Neam de neamul meu nu s-a gândit să-i facă liberi pe robi. Ba dimpotrivă, răzeșii ne-au stat în coaste și ne-au vrut răul. Pe răzeși i-am adus în robie și așa ne-a fost nouă bine!

-Așa cum spui domnia ta, boierule mare logofăt, întocmai așa au gândit nobilii, patricienii, consulii și senatorii Romei antice, interveni doctorul Depasta. Îngăduie, Măria Ta, să zic și eu două vorbe din cele ce se vântură la Istanbul, în mahalalele ghiaurilor. Romanii au pierdut rând pe rând pământuri după pământuri. Cine i-au cucerit pe romani? Oamenii liberi, care au venit din lumea largă. Și când romanii au văzut că nu mai au pe cine să pună să lupte pentru ei, atunci i-au slobozit pe sclavi. Dar era prea târziu!

-Măria Ta, ce gânduri îți umblă prin minte? întrebă și socrul Ruset. Ai de gând să slobozești rumânii? Pe iobagi? Cum ai să faci? Ce o să le dai să mănânce? Dar mai abitir să-mi spui, cu noi,

boierii, care suntem țara, că noi ducem tot greul, cu noi ce vei face?

-Încet, socrule, nu te aprinde! răspunse Vodă. Nu arăta a om speriat de glasurile ce veneau, din ce în ce mai aspre, de la tata socru și de la capul Divanului, marele logofăt. Slobozirea iobagilor se va face la noi după ce regatele cele mari, din Evropa, o vor face. Iară noi vom vedea cum au făcut aceia și ce câștig au avut. Că noi acum, fără voia Luminatului Padișah nimica nu putem face. Cât timp Înalta Poartă mai are vlagă să poarte războaie cu imperiile cele mari, noi trebuie să stăm după cum va fi porunca de la Istanbul. Am pus această întrebare ca să aflu dacă cele mai nouă vorbe ce umblă prin Evropa au ajuns și la urechile boierilor noștri. Am vrut să aud, eu însumi, cum ar răspunde marii noștri boieri la aceste gânduri socotite în Evropa, ca gânduri luminate. Iar scornitorii lor se cheamă „iluminați!" Aceste vorbe spuse azi, în ietacul meu, sunt doar vorbe de cafea, ca să bem cafeaua pe îndelete, nu repejor ca să ne frigem limba! Așa să rămâie, vorbe doar de cafea! Bine?

-Sigur, Măria Ta, doar vorbe de cafea! îl asigură Petrulis.

-Spune, Petrulis, am primit vreo veste de la Măria Sa Racoviță Vodă, despre ce mai urmează după logodna surorii mele, Sultana, cu fiul lui, beizadeaua Mihai Deju? Spune Mihai Vodă ceva despre nuntă?

De fapt Constantin altceva voia să știe: dacă Ismail Pașa, Marele Vizir, a făcut vreun pas spre Lumina Lumii, Padișahul Mahmud întâiul? Așteaptă să primească ceva din acea sumă foarte mare de bani care i s-a promis, în schimbul scaunelor domnești de la Iași, pentru Mihai Racoviță și de la București, pentru Constantin Mavrocordat?

Era ceva ce Petrulis nu putea spune de față cu atâtea urechi de auzit și nici n-ar fi vrut să-i spună Stăpânului, căci acesta avea să-și verse furia peste capul lui. Dăduseră greș în planul lor să-l înlăture pe Gligorie Vodă Ghica de la domnie și totdeodată, de a-l îndepărta pe Ismail Pașa de Mihai Racoviță. Vorbiseră despre multe pungi cu galbeni, îl făcuseră pe Ismail să-i sticlească ochii și să-i picure din barbă balele poftei, însă nici o singură pungă nu fusese adusă la Stanbul. Iar necazul cel mare nu era nerăbdarea

Marelui Vizir, ci dezamăgirea lui Racoviță Vodă, că Constantin nu i-a plătit datoria către haznalele Sultanului, fără de care viitorul cuscru nu se putea arăta la Serai cu vreo cerere de căftănire.

-Nunta va fi la Constantinopol, așa zice Vodă Racoviță, la casele mirelui. Domnița Sultana trebuie adusă cât mai curând, ca să nu ne prindă iarna pe drum. Măria Ta trebuie să poruncești să ne gătăm de drum!

De fapt, Petrulis ar fi vrut să prindă o clipă cu Vodă între patru ochi. Îi mirosise lui, după ultima întâlnire cu omul lui din Stanbul, că Vodă Mihai s-ar putea întoarce de la promisiunile făcute. Asta ar fi fost rău pentru toată casa Mavrocordat, dar cel mai mult ar fi avut de suferit mireasa, Sultana. Constantin trebuie să trimită câteva pungi cu galbeni din datoria mai veche a lui Mihai Vodă, ca să se liniștească acela și să îl oprească de la hotărâri luate la mânie. Asta voia să-i spuie Petrulis. Dar Constantin nu părea că se grăbește. Parcă aștepta să se întâmple ceva ce numai el, Vodă, ar fi știut că se va întâmpla. Petrulis mai trecuse prin astfel de situații și aștepta cu nerăbdare ca Vodă să dezvăluie acel lucru secret, din viitor, ce va să vie. Petrulis știa cel mai bine că planul lor ținea de cuvântul dat de Mihai Vodă. Acel cuvânt era îndoielnic. Cum de se învoise Mihai Vodă să schimbe dragostea de Ghica Gligorie pe dragostea de Constantin? Musai că era vorba de bani, mai întâi, apoi poate chiar de un scaun de domnie. Dar ce fel se învoiseră tânărul voievod cu cel bătrân și fără de țară, asta el, Petrulis, nu știa.

În aceeași zi, mai către seară, un nohai bătu la porțile Curții Domnești. Aducea vorbă de la stăpânul său, Devlet Han. Că ei pleacă, toată oștirea lor, lăsând la corturi doar pe bătrâni, femeile și copiii și ceva oaste de pază. Așa că Vodă Constantin să știe că nu-l va găsi pe Măritul nostru, poate chiar toată iarna.

-Unde pleacă o oaste așa mare? întrebă Vodă.

-Nu-mi spuse Hanul, dar auzit-am prin corturi că moscalii vor să bată Crimeea, să o pună la loc, în hotarul lor. Iar Crimeea este a noastră, n-o dăm nimănui.

-Dacă se pornește un război între Împărăție și Rusia, negreșit focul și pârjolul va ajunge și la hotarele noastre, spuse cu îngrijorare Constantin. Petrulis, trebuie să duci la capăt lucrarea

noastră. Nu vreau ca acest război să mă găsească în scaunul Moldovei.

Petrulis împreună cu caimacanul lui Constantin Vodă la Înalta Poartă reînnoiră promisiunea de bani către Marele Vizir. Acesta devenise atât de lacom încât nu mai ținea sama de nici un pericol. Și doar se adunaseră la Sultan multe plângeri împotriva lui. Ismail Pașa prinse prilejul cu acest început de război cu moscalii și se duse la Sultan să-i facă o propunere de pregătire a apărării hotarelor împărăției.

-Luminăția Ta, dacă războiul cu Împărăteasa Ana se va porni, asta va fi taman la primăvară. Am știre de la Gherei Han că armata muscalilor s-a întors la iernat în sălașele lor, din pricină că a dat viscolul și gerul peste ei, taman când se apropiaseră de malul mării. Dacă marșul muscalilor l-a oprit Alah, trimițându-le viscol și ger, trebuie să ne așteptăm, Slăvite, ca la primăvară, după dezgheț, rușii să pornească iarăși să cucerească Crimeea. M-am gândit, Slăvite, că trebuie să avem, la Bogdan Iflak, un bei priceput la treburile grele din vreme de război. Să-l punem acolo pe Gligorie Ghika, Slăvite, iar la Cara Iflak să-l punem domnitor pe Mihai Racoviță. El este în vârstă și boierii îl ascultă, Slăvite. Țara Românească trebuie să aprovizioneze oștile noastre, așa că este bine să stea, acei ghiauri, sub ascultarea unui voievod cunoscut.

-Drept ai socotit, Vizirule, cu mutarea lui Grigore Ghika la Iași. Este priceput la război, este bine primit de întreaga țară. Așa să faci. Dar pe Mihai Racoviță nu-l vreau la Cara Iflak. Îl știm de om lacom, a strâns dările care ni se cuvin nouă, dar a ascuns sute de pungi cu galbeni. Dator ne este chiar și acum. Mai de ispravă este tânărul Mavrocordat decât acel ghiaur bătrân. Cunoști bine, Vizirule, că la vreme de război nu putem avea încredere în ghiauri. Așa a fost cu Brâncoveanu, cu Mihai Deju Cantacuzino, cu Dumitrașcu Cantemir. Ghiaurii ne joacă pe la spate, una-două ne vând austriecilor și rușilor. Să-l duci pe Constantin Mavrocordat la Cara Iflak. Toată casa Mavrocordaților ne-a fost nouă credincioasă. Bătrânul Exaporit și-a crescut bine fiii.

Ieșind de la Sultan, Ismail Pașa își mușca mustățile de furie. Galbenii pe care îi visa, noapte de noapte, că vin cu carul de la

Constantin Mavrocordat și de la Mihai Racoviță, prietenul căruia îi promisese ... ei bine, galbenii aceia se duc pe apa sâmbetei.

Astfel, aproape fără nici o cheltuială, Constantin Vodă a primit Scaunul Domnesc al Țării Românești și s-a așezat acolo la 16 noiembrie 1735. Cam tot atunci s-a așezat, la Iași și Gligorie Vodă. Acum a înțeles Petrulis, Lupul Cenușiu, de ce Vodă Constantin n-a dat ghes cu măritișul domniței Sultana, sora sa.

Capitolul 7
Miros de pârjol

Constantin Vodă Mavrocordat s-a înscăunat la București în ziua de 16 a lunii noiembrie, anul Domnului 1735. Micul imbrohor citi, în spătăria mare, hatișeriful împărătesc mai întâi în limba Sultanului, apoi pe grecește și la urmă și pe limba acestor boieri care s-au adunat în Divan la împărțirea dregătoriilor. După ce se isprăvi chemarea de așezare pe sofaua cea mare a Sfatului Domnesc, Vodă pofti pe toți purtătorii de noi caftane dregătorești la bairamul obișnuit. Care închinare de pocale nu dură mult, cunoscut fiind obiceiul tânărului voievod de a nu zăbovi la îndestularea pântecului și, mai ales, la înecarea ciosvârtelor de necuvântătoare cu soiuri alese de vinațuri și sorbeturi. Cum pofta de chiolhan de abia se deschisese la purtătorii de înalte cinuri domnești, petrecerea spartă la Curte trebuia continuată acasă, la boierii care erau cunoscuți ca fiind cinstiți și ascultați la sfat bun de cei mai mărunți boieri, din neamul acelei case, dar și de cei ce se adunau în jurul celui puternic, după interesul scris sub fesul pus pe chelia văduvită de coama de păr. Petrulis se amestecase printre acești cheflii nemulțumiți de ora nepotrivită a ridicării lui Vodă de la masă și îi însoțise, ținând un pocal din aur ornat cu rubine și smaragde, dar cu nu mai mult de un deget de vin tămâios, de Drăgășani. Se băteau pe umeri unii cu alții, firitisindu-se de dregătoriile căpătate, apoi se despărțeau îmbrățișându-se și pupându-se pe umeri, după cum era scris la pravila domnească din vechime. Oamenii lui Petrulis aveau să-i urmărească până la casele lor, pe cei ce stăteau în fruntea grupurilor de prietești și aveau să-i spună mai marelui lor, cine erau capii și cine erau ciracii.

În ziua următoare, la trezirea lui Vodă mai marele copiilor de casă nu întâlni, la ușa iatacului domnesc, decât pe obișnuiții servi de taină: Petrulis, doctorul Petru Depasta și secretarul Constantin Dapontes.

-Spune, Petrulis, lupii se adunară în haită sau rămaseră răzleți, fiecare cu puiandrii lui? întrebă Vodă.

-Adunarea haitei va fi mai târziu, Măria Ta. Acu toți sunt sătui de osișoarele pe care le-ai aruncat, fiecăruia din cei ce fuseră la mare cinste la Vodă Gligorie. Sunt mulțumiți, după cum îmi spunea înainte de puparea de rămas bun, boierul Ramadan, că-i pare tare bine că nu trebuie să îndrepteze pe nimeni din cei ce-i ațineau calea, tot spunând pe nume boieria cea nouă la cei ce îi spuneau după vechea boierie.

„-Auzi, Petrulis, șoptește-i lui Vodă la ureche să ne boierească pe fiecare după rangul din vechime, ca la nobilii evropeni. Mie mi-ar sta bine să mi se zică „contele Ramadan" și nu paharnicul Ramadan. Nu zici la fel? " îl maimuțări Petrulis pe acela, cu glas îmbăloșat, de bețiv înrăit.

Râseră și se jucară, ca niște învățăcei adunați la Academia Patriarhală din Constantinopol, înainte de rugăciunea de dimineață ce se rostea sub privirile aspre ale preoților profesori. Gluma aceasta, cu atribuirea de titluri nobiliare, a circulat prin cancelariile evropene, la baluri și prin saloane după ce prințul Gheorghe Cantacuzino, învestit Mare Ban al administrației civile austriece în provincia „Oltenia de dincoace de râul Olt", se făcuse de tot râsul prezentând această cerere insolită la Cancelaria Aulică a Imperiului. Nu cererea și nici sugestia atribuirii de titluri nobiliare au fost miezul hazului, ci faptul că la investigarea trecutului nobiliar al fiecărui candidat a reieșit că aceia, adică fiecare și toți *in corpore,* nu puteau dovedi nicicum un trecut ... nobiliar. Titlurile pe care și le revendicau ca fiind de sorginte nobiliară, de mare logofăt, spătar, hatman, comis și toate celelalte nu erau decât funcții, trecătoare, în administrația provinciei. După dezvăluirea acestui fapt, maimuțăreala pe seama boierilor olteni a fost gluma saloanelor vieneze câteva luni bune.

-Ce facem, boieri dumneavoastră, în ceastă primă zi de domnie nouă? întrebă Vodă, provocându-i pe cei trei – sfetnicii lui de nădejde – să înșiruie, ca mărgăritarele pe ață de borangic, măcar câteva din necazurile cele multe și mari care stau în țară și pe la hotare, gata să dea năvală peste bieții valahi.

-Măria Ta, începu Dapontes secretarul, cea mai grea năpastă ce ne pândește este războiul, ce fost-a amânat de viscolul și gerul rusesc, dar care neînduios va începe imediat ce se va

desprimăvăra. Rușii sunt cei mai flămânzi lupi ce stau gata, mai tot timpul, să rupă hălci cât mai mari și mai bune din trupul Împărăției Otomane. Cred, Măria Ta, că trebuie să socotim ce poveri a avut de dus Țara Românească în toate războaiele Înaltei Porți, cu osebire când acestea au fost purtate pe pământul Evropei.

-Bine ai grăit, secretarule, acest război este grija noastră cea mai mare. Am învățat de la tatăl meu, Vodă Nicolae, să caut către viitor totdeauna când împărățiile se bat cu cea mai mare îndârjire. Că nu se bat pentru o ciosvârtă pe care să o mănânce de amiază ori de cină. Ei se bat pentru ca să aibă de unde a se hrăni pe vecie, dacă se poate. Cu douăzeci de ani în urmă s-au războit turcii cu austriecii și aceștia, creștinii, n-au voit a intra ca stăpâni pe pământul nostru. Aveau totul la picioarele lor, fără prea mare cheltuială. Tatăl meu, aflat atunci în cușca de aur, la Sibiu, l-a întrebat pe ghinărarul conte de Steinville, de ce nu ocupă tot malul de miazănoapte al Dunării, până la Marea Neagră? Ghinărarul acela, care era guvernatorul Transilvaniei, s-a ferit să spună de ce. Nu că nu le-ar fi plăcut să fie stăpâni pe Dunăre. Musai voiau asta. Dar la sfârșit, când prizonierul a fost trimis acasă, ghinărarul i-a spus lui Vodă Mavrocordat: „Nu ne trebuie o țară care n-are popor! De vei ajunge din nou pe Scaunul Domniei la Valahia, cată să păzești neamul tău de bejenie. Oricât ați vrea voi să scăpați de necredincioși, nici noi și nici Țarina Rusiei nu vor voi pământ nelocuit. Să ții minte asta, Principe!”

Doctorul Depasta privi spre tânărul voievod și se înclină în fața înțelepciunii acestuia. Îndrăzni să dea drumul la întrebarea ce îi stătea pe buze:

-Îndrăznesc, Măria Ta, să întreb: avut-a Principele Nicolae un plan să apere Valahia de pustiire?

-Am pus și eu această întrebare tatălui meu, doctore, într-o zi când își așeza comorile pe rafturile bibliotecii, ștergându-le de praf și răsfoind acele file în care mari înțelepți ai timpurilor îi lăsaseră povețe de aur. Tatăl meu m-a privit fără să zăbovească prea mult cu ochii pe mine. N-am să-i uit cuvintele cu care m-a blagoslovit pentru întreaga mea viață: „Dumnezeu, în marea lui bunătate pentru omul pe care L-a creat, ne-a lăsat întreaga înțelepciune scrisă în Biblie. Acolo tot adevărul ce a rămas în urmă, dar și cele

ce vor veni, sunt scrise fără ascunzișuri. Apleacă-te, cu inima curată peste cele cinci cărți ale lui Moise și cugetă la fiece cuvânt pe care-l vei ceti. Robia lungă sleiește vlaga din mădulare și împâclește mintea și inima omului. Evreilor le plăcea mai mult starea de robie decât rătăcirea în pustie. Oare de ce? Oare valahii noștri nu-s ca și evreii lui Moise?"

-Oare la care valahi s-a gândit Măria Sa? continuă Vodă. Că la mujici nu-i loc de sucit gândurile. Pe mujic îl doare spinarea de la bici și-i ghiorăie mațele de foame. El nu știe a se gândi la ziua de mâine. Iar mazâlul, da, mazâlul se gândește la ziua de mâine și vrea să vadă cufere cu galbeni, conacele întărite pe din afară și cu scumpeturi prin multele odăi. El nu se gândește la Țara Caananului, nu tânjește după învățătura mamei lui Moise și nici după sfaturi ale omului dăruit cu de toate, dar mai ales cu har de la Dumnezeu. El vrea bogăție acum, în viața asta trecătoare. Adeseori Vodă s-a plâns de boierii valahi. Și de cei din Țara Românească, dar și de cei din Moldova. Că nici unul din aceștia nu se trage din osul lui Vodă Mihai Deju cel Binecuvântat și nici din Mircea cel cu pletele albe sub coroana de fier. A secat vlaga bărbăției pe aceste locuri. În loc de stejar și gorun pe aici crește doar pir și neghină. Dar asta-i filozofie lungă și fără rost, boieri dumneavoastră. Dacă v-ați beut cafelele, hai să lucrăm la cele care or să fie mai de folos țării, dar și nouă.

-Cum ar fi?... Ce anume, Măria Ta? întrebară într-un glas cei trei.

-Pornit-am, mai în primăvară, oarece vorbe cu Vodă Racoviță, să ne încuscrim. Mai țineți minte, boieri dumneavoastră? Că erau legați prin logodnă, sora mea Sultana cu Mihai Deju, beizadeaua lui Mihai Vodă. Făcut-am noi înțelegerea de încuscrire după vorbele ce le vorbirăm ca să-l facem pe Ismail Pașa, Marele Vizir, să-i fie mai drag de mulțime mare de pungi cu galbeni, decât de Gligorie Ghica Vodă. Ca să-i luăm acestuia Scaunul Domnesc de laȚara Românească, la care să mă întorc eu, iar Scaunul Moldovei să-i fie dat cuscrului, Mihai Racoviță. Degeaba i-am spus cuscrului să aibă răbdare, că pungile cele multe le voi aduna după ce m-oi așeza voievod la București. El nu și nu, că să-i plătesc datoriile mai vechi ce le avea la Înalta Poartă. Poate că din

această pricină, de nerăbdare, s-a sucit de la fața noastră și s-a întors la Gligorie Vodă, stricând logodna beizadelei Mihai Deju cu sora mea, Sultana. Nu zic, mare supărare i-a căzut pe inimă soră-mii această stricare de logodnă, dar mie mi-a priit, că prin mazilirea lui Ismail Pașa toate promisiunile de galbeni s-au rupt și am ieșit cu fața curată. Acu, vă întreb, boieri dumneavoastră, teamă trebuie să-mi fie mie de dușmănia lui Gligorie Vodă? Mai poate porni acesta, dimpreună cu frate-su Alexandru, marele dragoman al Porții, vreo pără rea în contra mea? Că aflat-am că laudă mare i-a adus însuși Sultanul vărului nostru Gligorie pentru vrednicia lui ca guvernator, dar și ca destoinic într-ale războaielor, fiind omul cel mai potrivit la vreme de cumpănă, pe acest loc de la fruntarii.

Nimeni nu se grăbi să dea vreun răspuns. În acești ani când se duceau tot timpul lupte pentru putere, combatanții foloseau orice fel de lovituri, drepte ori viclene, căutând să fie mereu sus, deasupra tuturor. Puteai să dai un răspuns încurajator? Sigur că riscai să îți tulburi chipul în ochii oamenilor. Cel ce-și dădu cu presupusul fu tot Vodă, când văzu că toți ochii erau coborâți spre pământ.

-Câinele acela de Alexandru Ghica, mare dragoman, șade la Înalta Poartă doar să-l apere pe frate-su, Gligorie. Vorbele lui sunt luate de adevăr, că a câștigat multă încredere la Stăpân. Acel post înalt, de mare dragoman, a fost al casei noastre, a Mavrocordaților. Dar vremea și vremurile ... Ce să mai vorbesc?! Singura mea nădejde sunteți voi, cei de față, să mă apărați aducând veștile cele mai proaspete, din tabăra acestor neprieteni. Că de poți știi din vreme, poți a te și apăra. Ce se mai întâmplă la Iași, aveți cunoștință, de-o pildă?

-Am aflat acu, de o zi, veni la cuvânt Petrulis, că omul cunoscut bine Măriei Tale și prețuit la fel, boierul Constantin Costachi, a dat ortul popii tocmai la Sucevița, la mănăstire. Mai întâi l-a lovit damblaua, apoi peste două ceasuri și-a dat obștescul sfârșit. Măcar că nu era bătrân. Dumnezeu să-L odihnească. Iar ce este mai aparte din această pățanie, se cheamă moștenirea pe care a lăsat-o în urmă vel logofătul. Toiagul de cinstire se cheamă că îl lasă moștenire cuiva dintre divaniți. E un toiag prețios, Măria Ta!

Că Vodă Gligorie a adus la Iași o noutate: întâistătătorul Divanului va purta, de acum înainte, toiag ornat cu măciulie de sidef. Iar vel vornicii – Țării de Sus și Țării de Jos – precum și hatmanii vor avea toiege cu măciulii de argint. Iar restul divaniților vor avea toiege din lemn, neornate, la fel cu vornicii de poartă.

-Măria Ta, trebuie să afli tot ce se mai învârte prin fața Înaltei Porți, vorbi secretarul Dapontes. Că veștile pe care le-am primit sunt proaspete și glăsuiesc, fără tăgadă, despre războiul ce se va porni, la primăvară, în anul ce vine. Adică 1736. Află, Măria Ta, că Împărăția Turcească va fi lovită curând, de un mare război. Sultanul și-a întins stăpânirea departe. La răsărit are hotar cu Împărăția Perșilor. Tot prin părțile Asiei, cele două împărății, a turcilor și a moscalilor, se bat peste tot locul unde se întâlnesc, cu voie ori din întâmplare. Moscalii vor cetatea Oz, de la porțile Crimeeii. Iar turcii n-au liniște și pace la hotarul cu Persia. Acolo va fi război, Măria Ta, în Babilon. Bine că-i departe de ograda noastră!

-Nu există „departe" în zilele noastre, secretarule, îl îndreptă Vodă, pe dată. Nu zice valahul vorba veche „unde dai și unde crapă?!" Se bat turcii și perșii iar durerea o simțim noi, cei de la Dunăre. O să vedeți cum vor curge firmanele de la Serai cu porunci de galbeni, grâu, orz și ovăz, miere, oi și boi, cai de luptă și de povară și câte și mai câte, altele. Că nu ducem noi, de din totdeauna, greul hranei oștirilor?! Iar noi avem de adunat mulțime de galbeni pentru plata cămătarilor, ale căror glasuri flămânde se aud tocmai de pe malurile Bosforului. Să verifici, secretarule, de-i adevărat cele ce strigă vărul Gligorie că el ar fi strâns haraciul cuvenit pentru acest an. Și că l-ar fi trimis la Înalta Poartă. Ține ochii pe vel vistiernicul căruia i-am pus caftan de boierie, să nu se vicleneasca cumva. Că de se pornește gâlceavă mare, noi trebuie să lepădăm orice recunoaștere de bani ori de zapisuri și înscrisuri în registrele de la vistierie. Că Gligorie va pretinde ca banii aceștia, haraciul, să-l plătesc eu, din averea mea, către el. Ar pofti el, nerușinatul, la o așa plăcere nemăsurată!

Capitolul 8
Întâiul an de război

După liturghia de Bobotează soborul de preoți în frunte cu mitropolitul Mihai Deju sfințiră apele Dâmboviței, pe locul ce fusese curățat de murdăriile ce se adunau de la un an la altul. Apoi același sobor urcă înapoi Dealul Mitropoliei și sfințiră și apele adunate în douăzeci de butoaie mari, cu canea, ca să fie pentru pus în casă, la colțul icoanelor, spre trebuință la necaz și cumpănă. Apoi Vodă pofti Divanul, cinul monahicesc de frunte și pe alți boieri cu slujbe isprăvnicești la marele ospăț de bucurie, spre slava lui Dumnezeu care a vorbit celor ce-L puteau auzi, îndemnându-i să-L cinstească pe Fiul Său iubit.

După obiceiul împământenit la toate ospețele domnești prilejuite de sărbători împărătești, liniștea se puse stăpână peste capetele sure ori cu păr puțin, adunate jur împrejurul meselor, până ce se topiră primele străchini cu mâncăruri, luate cu asalt așa cum devenise regulă vorba săracului, scornit de popor: „Și mâncară de se băteau turcii la gurile lor!" Veni rândul închinării vinului domnesc, obicei păstrat cu sfințenie la acest popor închinător, din vechime, la sfântul viilor și al licorilor stoarse din boabele de chihlimbar ori de rubin. Vinul domnesc la valahii munteni era rod al viilor din părțile Drăgășanilor, o parte, iar alta, mai pentru zile mari și bucurii alese, din dealurile de la Pietroasele Buzăului. Vodă turnă câte o cupă de vin, din cel roșu ori din cel auriu, după pofta celui poftit și numit de vel Paharnicul Divanului, pe numele și cinul său boieresc. Când se gătă ceremonia aceasta mult prețuită de români, Vodă își începu cuvântul.

-Boieri mari, divaniți și ispravnici, se îndură Bunul Dumnezeu și ne dădu din belșugul său să trecem cu bine postul cel sfânt al Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, căruia se cuvine să-i mulțumim pentru multă bunătate. Tot așa, ne bucurarăm cu neamurile noastre și cu prietenii, de trecerea spre anul nou, al 1736-lea de la nașterea Domnului Iisus. Iar acum, slăvind Botezul Fiului să ne rugăm Tatălui Ceresc, Sfintei Treimi să ne dea ocrotire și bună pază în zilele ce or veni de acum înainte și până

când oamenii, împărații și regii cei mari se vor îndura de noroade și vor căuta pacea. Fac această închinare, boieri dumneavoastră, că vremuri grele se tălăzuiesc spre hotarele noastre, dinspre Soare Răsare, dar și dinspre Soare Apune. Că miros de pârjol și glas de puști aduseră vânturile spre țara noastră, dar mai cu seamă de Crivăț, dinspre răsărit. Mai apoi caimacamul nostru de la Înalta Poartă ne trimise carte cum că muscalii și cazacii au năvălit, în ultimele zile ale lui Brumărel și apoi în Brumar[24] peste ținuturile nogailor, dând foc așezărilor acestora și făcând mare prăpăd. Dar Hanul cu mârzacii lui aflaseră din vreme de aceste rele gânduri ale muscalilor și stăteau pregătiți să dea răspuns greu celor pe care și ei, la rândul lor, adeseori îi călcau după strânsul recoltelor. Zice cartea ce o am primit că generalul Leontiev cu 20.000 ruși oaste și încă 10.000 cazaci au năvălit în Bugeac. Bătăliile au fost grele și până la urmă paguba a fost mare de partea rușilor. Hanul a trimis carte la Seraiul Sultanului că nouă mii de capete de ruși și de cazaci au fost numărate, clădindu-se movilele de țeste, după datina acestor sălbatici ai stepelor.

Uimirea mesenilor se manifestă prin clătinatul capetelor și țâțâit din buze.

-Nu-i bine, boieri dumneavoastră, când neamurile cele puternice și războinice își caută pricină unii altora, continuă Vodă. Cei mărunți care trăiesc printre cei puternici și în latura lor, sunt călcați în picioare, striviți ca muștele, fără nici o părere de rău. Cei mai vârstnici dintre domniile voastre mai țineți minte câtă durere a fost pesta țara noastră nu mai mult de douăzeci de ani în urmă. Cum s-a bejenit țara toată, cum au fost arse satele și târgurile, holdele și viile au fost călcate în picioare, iar floarea junimii a fost luată în robie. Câtă durere, cât pustiu! Ferește-ne, Doamne, de această urgie, a războiului dintre neamuri!

-Crezi, Măria Ta, că această năpastă ne va păli din nou? întrebă unul dintre boierii mai adușI de spinare, cu ani mulți pe umeri. Nici la dușmanii cei mai răi nu le doresc să treacă printr-un război atât de greu cum a fost cel din urmă.

[24] Brumărel = octombrie; brumar = noiembrie (popular)

-Eu, boieri dumneavoastră, eram prunc mărunt când am plecat ca prins de război, cu tatăl meu, în Transilvania, la Sibiu și apoi la Alba Iulia. Am simțit amarul și rușinea pe care le-a trăit tatăl meu, Vodă Nicolae. De multe ori l-am zărit, cu coada ochiului cum strângea pumnii și își înăbușea scrâșnetul măselelor. Să fii trădat de apropiații tăi, de cei în care ai avut încredere, asta s-a mai pomenit, dar să fii umilit prin înșelăciune astea sunt dureri pe care un bărbat pus să conducă o țară, cu greu le poate suporta. Și totuși, tatăl meu a trecut și peste această încercare a sorții. A luat lucrurile pe toate părțile și le-a scris în cartea lui *„Despre datorii”,* în care mi-a lăsat mie, urmașului și moștenitorului lui, sfaturi pentru a fi un bun, drept și înțelept voievod. Ce s-a întâmplat cu țara, cu poporul, le-am văzut cu ochii mei, deși eram prunc și prea puțin înțelept. Mi-a trecut prin inimă durerea bejenarilor pe lângă care ne-a dus cușca de prizonieri, trasă de cai, pe tot drumul până la Sibiu, în acea toamnă urâtă, a anului 1716. Mult am stat și am vorbit cu tatăl meu despre risipirea țării, despre cum trebuie să își apere poporul un principe vrednic, să nu-i lase să se risipească, despre cum să-i facă să-și iubească voievodul, pământul, neamurile.

-Gândesc, dacă-mi îngăduie Măria Ta să cuvântez și eu câte ceva, zise secretarul Daponte, că nu avem cale de scăpare de acele nenorociri pe care le-a cunoscut Țara Românească în războiul din 1716 – 1718. Acum Imperiul Otoman este înconjurat numai de dușmani, nimeni nu îi este prieten. Rusia a mușcat încercând să ocupe Crimeea. Persia este o veche dușmană cu care greu se poate semna un acord de pace. Imperiul Austriac cere să i se dea împuterniciri de la Înalta Poartă ca să grijească de prieteni, să mijlocească pacea cu Rusia. Dar câtă încredere poți avea în Împăratul de la Viena care a reînnoit de curând un tratat secret de prietenie cu Țarina Ana încheiat cu 10 ani în urmă? Imperiul Rus caută ieșire la Marea Neagră, apoi la Marea Mediterană. Dar calea spre aceste două mări este închisă de Imperiul Otoman. Oricâte războaie s-or purta și oricâte păci s-or încheia, Rusia nu se lasă până nu va obține Crimeea. Aici își va construi nave de război, așa cum face acum la Marea Baltică. Iar pe partea cealaltă, către Balcani, jinduiește Imperiul Habsburgic. Serbia, Croația, Bosnia,

Muntenegru, Bulgaria își doresc independența. Ei vor măcina Imperiul Otoman din interior și îi vor ajuta pe neprietenii Sultanului să muște din afară. Iar Viena a dovedit că are puterea militară cea mai mare acum, în aceste părți de Europă.

-Viena va juca la două capete, zise Vodă. Va fi prietena Turciei și se va preface că cearcă să înlesnească pacea cu Rusia, până îi va veni bine să lovească, mișelește, când Sultanul va fi epuizat și ușor de bătut. Dar nu numai asta, Viena va căta să pună stăpânire pe țări și pe popoare chiar fără a duce război. Dacă s-ar pune de un Congres de Pace acum, la clipita aceasta, Austria ar veni la masa verde cu cele mai nerușinate cereri.

Discuția se opri aici. În acest punct boierii ar fi vrut să afle dacă tânărul Mavrocordat va merge pe mâna creștinătății ori va arăta devotament Sultanului. Domniile voastre, boieri mari, ce vă doriți mai abitir ca oricine?

Dar toți pricepură că acum tăcerea ar fi mai de preț ca aurul. La un semn al lui Petrulis meterhaneaua porni a cânta. În zarva creată de alămuri nici o părere nu se auzi deslușit. Cei mai mulți dintre boieri se întoarseră cu fața spre străchini și pocale, dând răspuns chemării pântecelor. Doar Petrulis, lup mai viclean decât o vulpe bătrână, se ridică și privi peste mese. Acolo unde zări grupare de bărbi adunate către unul care glăsuia cu înfocare, acolo se îndreptă și sluga Voievodului. Mai întâi întrebă cinstita adunare de capete împreunate dacă le lipsește ceva, din cele ale gurii ori ale ulcioarelor. Apoi, aplecându-se spre cel ce fusese la vorbire, îl îndemna, scurt: „Și ce anume ziceai matale, boierule?" Sigur că acela o lua pe arătură și trecea vorbirea de la politichie spre cultivatul pământului, ori spre necazuri cu slugile leneșe și hoațe. Atunci Petrulis se desprindea de la acea masă, nu înainte de a privi cu luare aminte la chipuri de boieri pe care să-i recunoască mai târziu, peste o zi sau două, când îi va chema în beciul domnesc să cinstească împreună o cupă de vin ales. Acolo, la răcoare, îi va învăța pe acei boieri prea vorbăreți zicala din străbuni, de la Traian Împărat, că *„In vino veritas!"* Și le va arăta, atârnate pe pereți ori pe grinzi, clești, topoare, lanțuri, belciuge, cuțite, iatagane și alte multe scule de fier, cu ajutorul cărora se scoate adevărul, chiar și din vinul cel mai ieftin – ori scump?!

A doua zi dimineață, cam la aceeași oră ca și în toamnă, după înscăunare, la ușa iatacului domnesc așteptau trezirea lui Vodă aceiași boieri prieteni: Constantin Dapontes secretar, Petru Depasta doctor și Petrulis, om de taină. Dinlăuntrul iatacului se auzi zgomotul zăvorului ridicat din lăcaș, apoi cele două canaturi ale ușii se deschiseră, iar copilul de casă grăbi la cuhnii, zicând: „Măria Sa vă poftește să beți împreună o cafea!" Vodă arăta iarăși față odihnită, deși stătuse mai mult la masă, decât în toamnă. Ba chiar băuse o cupă mare de vin și vorbise vrute și nevrute cu vel boierii divaniți.

-Bună-i beutura asta neagră, cafeaua, mai ales dimineața după beție! zise Măria Sa, plescăind a plăcere din ceșcuța mare cât patru degetare de jupânească. Ce-ați mai vorbit cu boierii, aseară? Sau nu au mai avut curaj și îndemn să ghicească ce va aduce ziua de mâine?

-Unii au vorbit, dar când m-am apropiat de ei iute au schimbat vorba, dând cu oiștea-n gard, zise Petrulis. Dar pe aceștia îi voi cerceta de aproape zilele astea, să văd dacă nu cumva se gândesc la pilda boierilor Golescu, Băleanu și Șerban Bujoreanu.

-Boierii valahi au dovedit de atâtea ori că au dragoste și mare grijă doar de pieile lor. Scurteica, cămeșa și punguța sunt ibovnicele lor, doar de acestea au mare drag. Au dovedit-o aceștia, din Țara Românească, după cum bine vă mai aduceți aminte de pățania tătânelui meu. Cea mai grăitoare pildă zace în Cancelaria Nișanciului, care-i doldora de pârile românilor contra românilor, și nu doar de azi ori de ieri, ci încă de pe vremea voievozilor de toată cinstirea, a Basarabilor și a Mușatinilor.

Vodă tăcu, tristețea îl învălui ușor. Dar secretarul Dapontes nu-l lăsă să cadă mai la adânc.

-Măria Ta, crezi că Imperiul Austriac are ca scop să pornească război cu turcii, aici, în Balcani? Acum austriecii nu-l mai au pe ducele de Savoia să le aducă victorie după victorie și să cucerească mari cetăți, precum Belgradul, Timișoara și toate împrejurimile.

-Secretarule, marii comandanți de oști sunt rari, istoria ne-o dovedește. Dar aceștia, mari și vestiți, nu s-au născut deodată, gata făcuți. Geniul este din naștere, dar priceperea se câștigă în lupte.

Poate că în acest război care se pregătește acum se vor naște niște generali iscusiți. Că Măritul Împărat are nevoie de noi provincii, mănoase, cu locuitori sănătoși, buni de muncă dar și de războaie. Cât despre nevoia de noi cuceriri asta nici nu se pune la îndoială. Acum, dacă privim cu atenție harta Europei, o să vedem că Austria are ochii țintă pe guberniile cele mai apropiate de hotarele sale: Croația, Bosnia, Serbia, Macedonia. N-are poftă de Țara Românească și nici de Bulgaria.

-Pe acestea, Măria Ta, le-ar lăsa rușilor? întrebă Depasta. Dar rușii au treabă, acum, la Crimeea, la cetatea de Azov. Am putea fi ocoloți de războaie și de năvăliri, de această dată?

-Greu de spus de pe acum, tare greu! răspunse tânărul voievod. Dar de strâns zaherea, de dat turme de oi și cirezi de vite, scânduri, căruțe, cai și galbeni, mulți galbeni, de toate acestea nu vom scăpa. După cum am aflat de la un neam de-al meu din Fanar, pe vremea asta de iarnă între Imperiul Rus și cel Otoman se joacă un dans special, care în apus are un nume special. Un pas înainte, un pas înapoi. Se zice că celor doi dansatori le place tare acest dans. Ei nu se vor opri, căci nu vor obosi câtă vreme iarna mai ține oamenii în case, din cauza frigului. Dar plăcerea dansului acestuia se va găta, deoarece unul din jucători îl va călca pe celălalt pe picior. Va fi o călcătură dureroasă, care nu se va vindeca prea curând, poate niciodată. Dar va fi pricină de război!

-Îmi place cum vorbiți, Majestate, în pilde care pe la curțile evropenești se cheamă „șarade". Și cine ar putea fi cei doi dansatori? Care dintre ei îl va călca pe celălalt? întrebă doctorul, nemaiputându-și ține în frâu curiozitatea.

-Să nu-mi mai zici niciodată „Majestate" doctore! Cum nu pot fi săltat în rang până la acest titlu, reiese că îmi dorești să fiu „săltat" altfel! Acum am atâta putere, doctore, să te salt eu! Dar încă nu mi-i de grabă, încă îmi ești de folos. Pe unul din cei doi îl cheamă Vișniakovski și este ambasadorul rus la Istanbul. El folosește tot felul de scuze diplomatice pentru a înlătura sesizările Hanului privind faptele de agresiune ale trupelor rusești asupra așezărilor tătărăști. Micșorează vina Rusiei în această perioadă de așteptare a desprimăvărării, astfel încât să nu se justifice o declarare de război din partea Sultanului. Iar celălalt partener de

dans este însuși Sultanul. El s-a lăsat îmbrobodit de acest Vișniakovski, arătând doar uimire până la consternare când află că Rusia a intrat în zona Azovului chiar cu două corpuri de oaste.

-Adică acest război pornit de ruși se întâmplă chiar acum, Măria Ta? întrebă doctorul Depasta. Și de ce este Sultanul astfel? Chiar îl crede pe ambasadorul Vișniakovski și nu poruncește nimic căpeteniilor oștirii ?

-Îl crede ori numai se preface, Sultanul nu se încumetă să se arate bătăios și amenințător deoarece îi este teamă de ieniceri. Dacă ar porunci Marelui Vizir să pornească cu oastea cea mare către Dunăre, atunci ienicerii ar porni o nouă răzmeriță. Ei nu luptă, prin tradiție, la îndemnul Sultanului ori al Marelui Vizir, pe zloată ori pe ger.

Ceasul cafelei se lungise multișor. Era aproape de prânz, Vodă voia să vadă ce se mai întâmplă prin Curte. Boierii se retraseră, cătând fiecare să-și vadă de treburile obișnuite ale zilei. Dar toți rămăseseră cu acea stare de neliniște pe care ți-o dă orice veste neplăcută.

Zilele se scurgeau una după alta. Din când în când fulguia, apoi gerul se înmuia și făcea ca drumurile să se desfunde, înnoroindu-se. Dar primăvara era încă departe.

-Măria Ta, aflat-am că Marele Vizir a făcut tabără la Babadag, în Dobrogea, anunță Petrulis. Că la cortul Marelui Vizir urmează să vină solie nemțească. Solie de împăciuire a rușilor cu turcii. O fi treabă serioasă asta, ori îi numai ceva așa, ca să treacă timpul până la primăvară?

-Lupule, Lupule! Vrei tu să fii și vulpe totdeodată, dar nu poți, de la gâtul înțepenit, răspunse Vodă jumătății de știre adusă de omul lui. Nu-i treabă de mântuială, că nemții au împins oștire destul de multă, în Banatul Timișoarei, sub comanda contelui Palfi. Cu aceste trupe amenință de război, iar Sultanul îi strâns cu ușa, rău de tot. Că ce zic eu că-i strâns cu ușa, îi strâns din trei părți, de perși, de ruși și acum și de austrieci. Nu poate ceda prea ușor, că ar însemna să piardă multe bucăți din trupul Imperiului.

-Imperiile au, totdeauna, onoarea lor, continuă Vodă după câteva clipe de răgaz. La fel ca oamenii, imperiile devin tare nevricoase când cineva se apucă să râdă de nenorocirile lor. Acum

Imperiul Otoman are cea mai mare sensibilitate dintre toate țările Evropei care se joacă de-a războiul. Cu doar un singur ceas mai în urmă, Austria și Turcia au hotărât să dea la pace. Adică Împăratul Carol al VI-lea Habsburg a acceptat să mijlocească împăcarea Sultanului cu Țarina Ana. Că războiul lor nu-și are rostul, doar toacă în abator zeci de mii de vieți omenești. Avem știre că, de pildă, în anul ce s-a încheiat, Rusia a fost biruitoare în toate bătăliile purtate la porțile Crimeeii și în interiorul Crimeeii. Dar luptând și câștigând cetate după cetate, armatele Țarinei slăbeau din ce în ce. Lipsa de proviant mai întâi de toate, apoi bolile i-au înfrânt pe ruși mai abitir decât au făcut-o ei cu turcii. Că în ultimele săptămâni câțiva olăcari de la cartierul generalului Munich au căzut prinși de tătari. Iar în cărțile descoperite asupra acestor olăcari se scria că mor zilnic câte 300 până la 400 de soldați ruși, răpuși de boli, dar și de foame. Și de aceea muscalii se întorc la iernat în taberele proprii, din țara lor de baștină. Sultanul zice că, pentru onoarea lor, acest război trebuie să se oprească. Și de aceea roagă pe prietenul Împărat Carol al VI-lea să medieze pacea.

-Cum adică, Măria Ta, în toată această vreme noi n-am știu că Înalta Poartă este în război?

-Imperiul Otoman este mereu în război, secretarule. Dar nu simțim noi, valahii din Moldova și Muntenia, că se cheltuie averea imperiului pe ceva ce nu aduce nici un folos. Noi știm de război doar când acest tăvălug ne calcă pământurile, ne arde satele și ne robește locuitorii. Ferește-ne, Doamne, de acest năcaz! Dar din câte vă zic eu, din câte am aflat de la oamenii noștri ce trăiesc în umbra Împărăției și de la vecini, acest tăvălug se apropie de hotarele noastre.

Capitolul 9
Prima trădare a boierilor divaniți

Și iată că sosi primăvara! În anul 1737 primăvara veni pe furiș, într-o dimineață senină, cu ciripit de păsărele și flori care creșteau, parcă văzând cu ochiul liber. Pe la amiază oamenii se treziră că pământul s-a zvântat, că noroaiele s-au uscat și băltoacele din făgașurile drumurilor s-au evaporat în văzduhul cald. Acum se aude tropot de cai crescând năvalnic, mai tare cu cât vine tot mai aproape, apoi trece, dispărând în depărtări. Olăcari aduc vești. Dar și porunci. Vodă Constantin adună Divanul și ispravnicii cu cinuri mari la sfat de război.

-Boieri dumneavoastră, poruncă primit-am de la Luminăția Sa, Padișahul nostru, că musai este să ne gătim de război. Acu nu trebuie să ne speriem chiar de la primul sunet de trâmbiță, zic eu după cum ne scrie Măritul Vizir. Că la ultima zi din Florar s-a terminat armistițiul cu care s-au împăcat rușii cu turcii și războiul în părțile Crimeeii s-a pornit din nou. Numai că în lunile cele lungi ale armistițiului, diplomații și-au tot trimis misive, unii altora, venind cu propuneri fel de fel pentru o pace durabilă, cum zic ei mai nou. Iar dacă tunurile au începu să bubuie iarăși, acești diplomați s-au grăbit să pornească Congresul de pace pentru care s-au ciorovăit o iarnă și o primăvară. Congresul i-a adunat pe ambasadori în târgușorul Niemirow, din Polonia. Și câtă vreme s-or tocmi aceștia la Congres, au semnat toate părțile să oprească războiul pe loc. Oștirile să-și țină săbiile în teci, iar tunurile să-și pună dopuri la gura țevilor.

-Asta-i de bine, Măria Ta, nu-i așa? întrebă Șerban Crețulescu spătarul.

-De bine, ce să zic?! Socotește și domnia ta, spătare, după cum sună porunca Marelui Vizir. Că ne cere nouă să încărcăm căruțele cu proviantul cunoscut, adică făină de grâu și orz, ovăz pentru cai, pastramă, putini cu brânză, miere și fructe uscate, apoi turme de oi și cirezi de vite și să le pornim, fără zăbavă, spre tabăra Marelui Vizir. Că acolo trebuie hrănită oștirea ce stă degeaba, după cum îi înțelegerea de oprire a bătăliilor pe timpul

vorbirilor de pace din Congresul de la Niemirow. Că dacă nu-i zaherea, acei zurbagii de ieniceri, achingii și alte armii vor ieși la pradă, intrând în Moldova și în părțile de răsărit ale Munteniei noastre. Deci boieri dumneavoastră, trebuie porniți zapciii, peste tot locul, să adune de la mujici și de la boierii mazâli dările scăpate uitate, dar și pe cele noi.

-De unde să adunăm, Măria Ta, că acum îi vremea când mulțimea de sărăntoci de la sate se hrănește cu urzici, cu ștevie și păpădie. Hambarele pentru grâne sunt goale, Măria Ta, de mult. Tot poruncile Înaltei Porți le-au golit încă din februarie, că fără zaherea oștirile ies din iernat la pradă.

Toate capetele cele pleșuve ori cu păr sur puțin, rămas pe tâmple, au sărit cu gura, văitându-se. Că această cântare, cu „Văleleu și off-off-of!" o știau divaniții cel mai bine.

-Am scris, boieri dumneavoastră, Padișahului dar și Marelui Vizir, că n-am avut cine știe ce belșug la țară în anul trecut, așa că suntem fără putere să adunăm tot ce cere oștirea. Și am găsit înțelegere. Zis-a Marele Vizir: *„Beiule Mavrocordat, credem tot ce zici despre hambare. Că de unde tot iei și nu pui, iute ajungi la fundul sacului! Dar gurile flămânde trebuie astupate cu bucate. Așa că fă bine și adună bani. Strânge aur și argint, că ne vom pricepe și noi să cumpărăm cele trebuincioase, cu bani. Dar ține sama, că prețurile s-au dus în sus. Supune-te, beiule și altfel să nu faci, ca să te mai ținem de bine la fața noastră!"*

Zapciii se porniră precum ulii peste găinile din curte să adune tot ce mai pot găsi în țara sărăcită de furaje, de alimente, de turme de oi și de cirezi de vite. Banii se găseau cel mai anevoie, iar ce se aduna în punguțe era numai aramă, firfirei fără valoare. Tremura Vodă de frica năframei negre, de mazâl, și îndemna neamurile din Constantinopol să vegheze asupra lui. De acolo, din mahalaua Fanarului primea vești liniștitoare. Sultanul era bucuros că avea bey de încredere la Moldova și la Țara Românească. Dar amenințarea cea grea venea de la Isaccea, din tabăra Marelui Vizir Mehmet Pașa. Acolo trebuia trimis proviantul tot, acolo se aduna oastea cea mare care trebuia să țină piept înaintării muscalilor.

În ziua de 10 iunie 1737 Constantin Vodă Mavrocordat primi veste că Imperiul Austriac a declarat război Înaltei Porți.

-Cum se poate una ca asta, Măria Ta, întrebă bătrânul Șerban Crețulescu, ultimul în viață din boierii credincioși ai casei Mavrocordat. Doar Marele Vizir se lăuda peste tot că se bucură de prietenie trainică cu feldmareșalul Königsegg, noul comandant suprem al armatelor austriece numit de Împăratul Carol al VI-lea după retragerea prințului Eugeniu de Savoia la pensie. Această trainică prietenie s-a rupt așa, ca un firișor din pânza de păianjen? Iar diplomații turci ce au făcut până acum? Și spionii? Îi slăbită rău Înalta Poartă, Măria Ta. Cu două imperii mari și puternice nu-i de joacă. Iar Sultanul nu mai are acum generali destoinici care să-i pună victorii la picioare. Trebuie să-ți întorci fața, Măria Ta, spre creștinătate. Țara noastră îi creștină, alături de Evropa creștină ni-i locul!

Pe măsură ce vorbele acelea ieșeau din gura bătrânului boier, chipul lui Vodă se albea sub firele de păr negre ale bărbii sale stufoase. Un gând rece, ca un țurțure de gheață îi arse inima: ai putea păți, Constantine, la fel precum a pățit și tatăl tău, Nicolae, în 1716. De la o zi la alta divaniții din jurul lui Vodă se răreau, parcă luați de vânt.

-Marele spătar Mihalachis s-a tras, cu toată casa lui, la Istanbul, în urmă cu două zile, veni la Curte copilul de casă trimis să-l cheme la sfat pe cel ce îl îndemna pe Vodă să tocmească oaste românească pentru apărarea țării.

-Măria Ta, țara a început să se bejenească, îndrăzni vistierul Ramadan să-și spună și el gândul, pe față. Drumurile-s pline de oameni care fug să se pună la adăpostul munților. Iar foametea bântuie, din ce în ce mai anevoie de astâmpărat. Scoate ceva galbeni, Măria Ta, din vistierie și trimite convoi de căruțe la Giurgiu, să cumpere făină de la negustorii turci, câtă vreme s-o mai găsi și pe acolo. Și împarte pâine săracilor ca să nu înceapă jaful din interiorul țării.

-Am să trimit pe feciorii mei, cu slugile armate ale casei mele, zise fidelul Crețulescu, să păzească acest convoi, de făină.

Vodă primi acest sfat bun și îl urmă. Îl puse pe căpitanul Ioniță, cu câțiva seimeni, să fie de întărire convoiului, iar mai mare peste toți fu numit serdarul Radu Comăneanu. Se întoarseră în câteva zile, după care același serdar Comăneanu se gătă de

drum lung, însoțind rădvanul cu Doamna Țării și casa ei la adăpost, la Istanbul. Vodă se lăsase convins de puținii boieri divaniți care mai rămăseseră fideli lui, să-și trimită familia din țară, deși oricând Marele Vizir ori Sultanul puteau să-i ia ostatici, chiar la o pârâ neîntemeiată și necercetată, a dușmanilor lui. Riscul acesta era mai mic decât călcarea de țară de către hoardele nohailor sau ale altor dușmani ce se apropiau de hotarul țării.

Vestea intrării în război a Casei de Austria îl determină pe Vodă să dea poruncă de întărire a pazei la vămile de ieșire și intrare în țară. Dar bani erau puțini, așa că Constantin trimise carte Marelui Vizir cerând ajutor de oaste turcească, pentru întărirea țării la trecători. Căpetenia oștirii otomane avea, pe moment, alte griji, mai mari, decât să-l ajute pe nevolnicul Mavrocordat.

Pe când se frământa neajutorat în fața primejdiei, omul de încredere al lui Petrulis îi trimise acestuia carte cu știri de mare preț.

„Află, domnia ta, că la Serai Luminatul Padișah a făcut chemare mare la sfat. Pe lângă înalții dregători, Sultanul aduse la sfat pe căpeteniile oștirilor, dintre care cel mai de seamă este aga ienicerilor. Planul de război al Înaltei Porți pentru acest an fu confirmat de Padișah. Mai întâi, în Răsărit trebuia apărată cetatea Azov și întreaga Crimee. Acolo se știa despre slăbiciunile armatelor rusești care, deși ocupaseră câteva cetăți în anul din urmă, o dată cu venirea iernii fuseseră obligate să se tragă acasă, la taberele lor de iernare, neavând cu ce să se hrănească din locurile cucerite. Că nohaii și oastea turcă avuseseră grijă să otrăvească apele și să ardă recoltele."

Petrulis luă cunoștință de această parte din veste, arătându-se mulțumit în sinea sa că și el gândise tot la fel. Tăvălugul de război al Moscovel, odată pornit spre cucerirea Bosforului și a cetății Constantinopolelui, nu putea fi oprit decât de boli și nevoi de arme și de bani. Mai osebită era următoarea știre, despre planurile de cuceriri ale austriecilor.

„Sultanul a dat poruncă Marelui Vizir să alunge pe nemți din cetatea Belgradului și din cetatea Timișoarei. Un alt corp de oaste trebuie să apere cetatea Nișului. Iar cel de al treilea corp trebuie să se adune la Vidin și de acolo să dea sprijin curățirii Banatului de austrieci."

-Frumoase planuri, Petrulis! Dar are Sultanul pașale așa de destoinice încât să ducă la împlinire gândurile Stăpânului? întrebă Vodă după ce Lupul cenușiu gătă de citit cartea omului său de încredere.

-Măria Ta, îngăduie, rogu-te! zise secretarul Dapontes. Pașalele otomane sunt destul de pricepute la tactici. Oastea de turcalești este slabă, ca disciplină și ca armament. Chiar și ienicerii stau cu un ochi pe jaf. După ce câștigă o luptă lasă orice grijă deoparte și aleargă să pună mâna pe cât mai multă pradă. Și aici este partea lor slabă. Dar dacă austriecii și rușii vor aduce mari pagube Imperiului Otoman, soarta acestor țări valahe se poate schimba. În bine, Măria Ta!

-Așa cum s-a schimbat soarta oltenilor, Dapontes? Au n-ai văzut că acest neam, poate cel mai bun dintre valahi, a izbutit să-i facă plecați pe nemți dintre hotarele lor?! Spun boierii fugari de peste Olt că nu doar proasta administrare sub conducerea prințului Gheorghe Cantacuzino, ci și brutalitatea ocupanților a făcut ca oltenii să-și aleagă, singuri, stăpânii adevărați. Secretarule și voi, boieri vechi, pământeni, ascultați ce vă spun eu, la acest ceas de început de război: suntem supușii Padișahului, oștirile pașalelor și hoardele nohailor conduși de Hanul tătar ne sunt amenințarea cea mai mare, de moarte, acum. Că de ne întunărm cu spatele către Stanbul, praful și pulberea se vor alege din acest neam. Doar cu chibzuială și cu răbdare, așteptând să se aleagă învingătorii și făcându-ne auzit glasul la Congresul de pace, doar atunci ne putem arăta adevăratul chip, atunci ne putem alege stăpânul.

Vodă nu-și putea dezvălui gândul ce-l gândea încă din anii când putea face discuții cu tatăl său despre cum trebuie condusă o țară. Pe vremea acea, beizadea cu caș la gură fiind, putea spune chiar și vorbe năroade, că tatăl său nu se supăra. Dar au fost și ceasuri de cumpănă, când bătrânul filozof elen s-a lăsat bătut, recunoscându-i tânărului său fiu adevărul în judecata sa. El, Constantin, credea cu toată ființa, că acest război nu-l vor putea ocoli valahii și nici nu vor scăpa nevătămați, dar cu minte multă și credință în Dumnezeu vor putea face un pas, măcar unul mititel, spre neatârnare. Dar până atunci el, Constantin Vodă Mavrocordat

trebuia să scape întreg și nevătămat. Să nu-i urmeze tatălui său, Nicolae Vodă, ca prins de război, rușinat pe veci...

La zintâi de iulie 1737 generalul Wallis, guvernatorul Transilvaniei și Olteniei, primi poruncă să ducă trupele austriece pe linia de hotar dintre Transilvania și Țara Românească. După alte zece zile, generalul Wallis dădu ordin ca aceste trupe să facă un pas spre Dunăre. Adică să înceapă cucerirea provinciei și să împiedice, astfel, deplasarea unor ajutoare în armament și muniții, de zaherea și de oștire turcească spre apus, dincolo de Cazane și Porțile de Fier.

Vodă Constantin primi raportul despre această mișcare a cuceritorului. Află astfel că la 12 iulie o lungă coloană de oștire începu să coboare pe Șoseaua Carolina, de-a lungul Oltului, spre Râmnicul Vâlcii. Cică ar fi fost 13 batalioane de infanterie, călărime 13 escadroane și 12 compănii de grenadieri. Vreo două mii de oameni, oșteni pricepuți într-ale războiului. Aflând aceste vești și verificându-le, trimise olăcari iuți spre Babadag și Isaccea, să-l caute pe Marele Vizir pe unde o fi, cu grosul oștirii și să ceară trupe de întărire.

*

Capul coloanei ajunse, spre seară, la postul de pază de la puntea cea mare din vase legate între ele, făcută de oamenii colonelului Salhaussen. Acolo se opriră, așteptând sosirea rădvanului în care călătorea generalul Wallis, comandantul trupelor austriece din Transilvania și Oltenia. Acesta sosi curând după apusul soarelui. Din mers, el constată oprirea coloanei și ceru să i se comunice cauza acestei staționări. Porunci cătanei de pe capră să meargă înainte până la Bogdănești, unde generalul avea reședință, dăruită de consilierii administrației guberniale. Conacul era aproape de șoseaua Carolina, la mai puțin de o jumătate de leghe. Îl găsi acolo pe colonelul Salhaussen, adjunctul lui, un fel ciudat de comandant al guberniei Oltenia. Ședea pe balansoarul generalului, cu picioarele într-un ciubăr cu apă și cizmele grele, militare, puse alături. Când văzu rădvanul generalului apărând la poartă, colonelul sări în picioare, răsturnă ciubărul și apa se întinse pe terasă, până la trepte. Fu cât pe ce să cadă, ceea ce ar fi fost fatal pentru pântecele rotund al colonelului, mereu luat la zor de

comandat care punea pe seama acestei rotunjimi eșecul în carieră. Cam de multișor stătea Salhaussen pe loc, așteptând o avansare în carieră, dar care, din păcate, întârzia să se producă.

-Stai, Wilhelm, nu te agita! Este foarte cald, ai tot dreptul să te răcorești când cari așa un pântece. Echipează-te și du-te la coloană. Să facă popas toată oștirea până la răsăritul soarelui. Atunci să începi trecerea pe podul de vase spre râul Argeș, dar mai înainte trimite cătană să vină la reședință și să mă anunțe că armata este gata de marș. Peste noapte să plece înainte cercetași, să afle dacă sunt inamici prin preajmă. Dacă sunt pâlcuri mici de turci și de tătari, să prindeți o „limbă", să o interogați să spună unde este grosul oștirii turce ori tătare și toate celelalte ce sunt necesare de știut în război.

A doua zi oștirea se puse în mișcare pe răcoarea zorilor. Era o temperatură plăcută și înaintară cu mult spor, fără griji de ambuscade ori capcane deoarece iscoadele trimise înainte nu au dat peste dușman, ajungând cu cercetarea până în marginea târgului Pitești. Primele trei, patru sate întâlnite în cale erau pustii. Locuitorii părăsiseră de timpuriu așezările, casele din chirpici pe jumătate îngropate în pământ fiind goale, cu cenușa răcită în vetre. Cale de două poște nimic nu își arăta ostilitatea. Apoi întâlniră un sat mai răsărit, la marginea căruia le ieșiră în întâmpinare o pereche de bătrâni, moșul cu baba lui și doi copilași, o fetiță și un băiețel. Erau îmbrăcați în port popular, cu haine curate, dar desculți cu toții. Moșul ținea pe brațe un fund de lemn pe care era așezat un colac mare, împletit pe margine cu aluat închipuind razele soarelui. În golul din mijlocul colacului se afla o strachină de lut, frumos smălțuită cu flori de toate culorile, în care se afla sare cenușie, mărunțită destul de fin. Moșul făcu un pas curajos în fața cailor rădvanului, obligându-l pe soldatul ce sta pe capră să tragă de hățuri. Generalul scoase capul pe fereastră și, văzând grupul de săteni, coborî.

-Bine ai venit în satul nostru Lumina, Măria Ta! Te primim cu pâine și sare, după obiceiul din bătrâni. Ne închinăm și ne rugăm să te ajute Dumnezeu să alungi lifta păgână care ne suge sângele și vlaga. De-a lungul drumului vei întâlni copilași și femei cu ciuturi cu apă pentru soldații tăi, Excelență. Să știi că apa

aceasta este curată, nu-i otrăvită. Pruncii vor bea înaintea voastră, ca să vedeți că este bună de băut. Să mergeți sănătoși, cu ocrotire de la Dumnezeu, să ne scăpați de turci!

Un tălmaci traduse cele spuse de bătrân și îl rugă pe general să rupă un colț de pâine, să-l înmoaie în strachina cu sare și să guste. Astfel, satul se va bucura că primirea ce i s-a făcut străinului a fost binevenită de acesta.

-Îi chiar bună pâinea asta, colonele! zise contele. Gustă și tu, vezi ce aromă plăcută are. Iar coaja este cea mai bună.

Apoi rupse colacul în două, opri jumătate pentru el, iar restul îl dădu celei mai apropiate cătane, îndemnându-l să-l împartă cu ceilalți. Coloana înaintă până la Pitești, fără să întâlnească picior de osmanlâu. La marginea târgului fură întâmpinați de localnici, câteva sute de oameni. În fața lor stăteau, în genunchi, cinci turci. Unul se dovedi a fi cadiu, după îmbrăcămintea lui. Era bătrân, dar nu vădea semne că ar fi fost brutalizat. Cadiul era cunoscut în târg ca om drept, cinstit. Ispravnicul orașului așa îl prezentă, ca om bun, cerând comandantului german să fie iertat, să i se dea drumul, să plece acasă. Fu slobozit, după voia mulțimii.

Ceilalți patru erau cu totul altfel de oameni. Fuseseră prinși de locuitori, bătuți, aveau hainele rupte și răni sângerânde.

-Sunt negustori, Excelență, oameni răi. Locuitorii s-au răzbunat pentru multe pricini pe care le aveau pe seama lor. Că mulțimea ar fi vrut să-i rupă în bucăți, dar noi împreună cu capii breslelor am cerut să vi-i predăm vii, că poate știu ceva despre pașalele ce vin asupra noastră cu oastea de turci și tătari. Nu știau nimic despre oștirile de turci sau de tătari. Ei n-au mai umblat de mult pe la București și nici la Dunăre n-au coborât. Făceau negustorie cu vite, cumpărau mai mult cu japca de la localnici, nu plăteau prețul împăcat, umblau cu amenințări și chiar dădeau iama în gospodăriile țăranilor chivernisiți și tot ei pârau pe ghiauri, invocând că erau sub protecția Sultanului.

-Ce să fac cu ei, căpitani? întrebă generalul.

-Sunt dușmani, Excelență, dacă-i lăsăm liberi ar fugi înaintea oastei otomane, să spună că venim și să zică despre oastea noastră.

Unul dintre căpitani îi luă deoparte și se depărtă de marginea târgului. Acolo le făcu felul.

*

Ion, băiatul cel mare al lui Udrescu, vătaful satului Bascov din laturea dinspre apus a Piteștiului, în noaptea aceea era de strajă la bostănărie. Vremea secetoasă și caldă făcuse ca pepenii să se coacă de timpuriu în vara aceea. Pe ici colo, în mijlocul bostănăriei sau la margini, unul sau doi pepeni dădeau semne că s-au copt, că-s buni de mâncat. Gospodarii puseră strajă la tarlalele lor, căci ticăloșii dornici de pepeni dulci nu aveau răbdare să mai aștepte câteva zile și dădeau iama crepând bostanii la întâmplare, mai mult stricând decât nimerind dulceața căutată. Bostana vătafului nu era mare, că omul gospodar pusese câteva cuiburi și în grădina din spatele căsuței lui. Dar fiind vătaf de atâta amar de vreme, nu se cădea să nu stea cu o postată de bostană laolaltă cu obștea satului.

Noaptea era senină, cerul adânc te îmbia la visare. Ion făcuse un pui de foc lângă coliba ridicată din strujeni de porumb, ca să știe hoții pe unde să ocolească. Dar paznicul nu stătea lângă foc. El stătea pitit lângă o bilă verde lucioasă, despre care credea că-i coaptă și pe care avea să o încerce dimineață, înainte de a pleca acasă. Nu era mare lubenița, să tot fi avut patru ocale[25]. Numai potrivit de mare să astâmpere pofta de dulce a fraților lui.

În liniștea nopții se auzi pocnetul unui bostan crăpându-se, călcat în picioare de un cal care fornăi scurt, după ce făcuse isprava cea zgomotoasă. Ion întoarse iute capul în direcția de unde scăpase acel sunet vestitor al prezenței prădătorilor. În lumina puțină dată de stele, căci luna încă nu răsărise, Ion văzu silutele călăreților înaintând la pas, spre sat. Caii mari și oștenii masivi stând drepți în șea i se părură înfricoșători băietanului. Nu puteau fi turci ori nohai, caii acelora era mărunței, iar călăreții stăteau mai mult culcați pe coamele animalelor. Înțelese că erau cătane nemțești acei călcători de bostane în adâncul nopții. De undeva, dinspre dreapta, de la bostana vărului său Mărin, se iscă lătrat de câine. Potăile lui Mărin simțiseră amenințarea în noapte și dăduseră alarma. Curând noaptea fu spartă de lătrături și Ion văzu cum cei patru călăreți întorceau caii și o luau la goană către

[25] ocaua în Muntenia, în evul mediu, avea 1,272 kg.

Glâmbocu, de unde veniseră, mai mult ca sigur. Aceia îndepărtându-se destul de mult, Ion sări în picioare și alergă cât îl ținea bojocii spre sat. Nu-i luă mult să ajungă acasă. Dădu buzna în ogradă și strigă, cu jumătate de glas: „Tată, scoală, vin cătanele!" Pe dată se treziră cu toții, de la mic la mare. Vătaful Mărin Udrescu îl luă pe fecioru-său la întrebări: „Unde i-ai văzut? Câți erau? Vin peste sat?" Liniștindu-și, cât de cât suflarea, Ion povesti ceea ce văzuse în lumina puțină a nopții. Vătaful își dădu seama că ceata aceea care dăduse peste un pepene destul de copt ca să facă acel zgomot de alarmă, acea ceată era de iscoade, că grosul oastei era în urmă, undeva. Puteau să fie cătanele despre care umblau vorbele că vin să alunge liftele păgâne, că au coborât pe drumul nemțesc de la Turnu Roșu. Nu zăbovi prea mult. Mărin vătaful o luă la fugă spre târgul Piteștiului, care nu era mai departe de două verste[26]. Straja de la bariera căii Piteștiului îl opri cu strigăt mare. Ca să-l sperie.

„-Stai, cine ești? Dincotro și încotro?"

„-Mi-s Mărin Udrescu, vătaful satului Bascov. Vin cătanele nemțești! Oamenii noștri care stăteau de strajă la bostănării, în marginea satului, văzură patru călăreți cum veneau agale spre târgul Piteștiului. Fără nici o îndoială că erau cătane, nu semănau cu turcii ori tătari.

Căpetenia vameșilor de la barieră trimise vorbă la isprăvnicie despre pericolul atacului cătanelor nemțești. La scurt timp clopotele bisericilor începură să bată în dungă și vestea despre cătanele văzute la o verstă de târg se răspândi repede. Unii, din cei mai înstăriți, încărcară ceva avere în carâte ori căruțe solide, nemțești și mânară spre munți, către Transilvania. Alții se buluciră pe uliți discutând tot ce se știa despre cătane, că ce făcuseră aceștia în războiul din urmă, cum au dat foc și au jefuit. Din una în alta, pornind de la câteva glasuri, îndemnul de a-i prinde pe turcii ce-și făcuseră sălaș în Pitești și de a se răfui cu ei ajunse să tălăzuiască mulțimea către casele acestora. Geaba strigară aceia amenințări că Sultanul va face și va drege, apoi când văzură că acum sosise timpul răfuielilor încercară să cheme în ajustor milostivirea

[26] versta în evul mediu, în țările române, avea 1,067 kilometri

creștinească, doar-doar ar putea scăpa nevătămați. Până la urmă cei câțiva seimeni care încă ascultau de porunca isprăvniciei reușiră să-i ferece cu funii pe negustorii împotriva cărora piteștenii se arătau cu mare înverșunare și îi închiseră în beciul orașului. Îi vor preda oștirii nemțești, poate că și această faptă va însemna ceva în obținerea de câștig, de pace și liniște..

Și au sosit. A doua zi la amiază primul escadron de călăreți sparse zarea, ridicând un noruleț de praf în urma goanei cailor. Pe dată mărimile târgului ieșiră pe locul de târg din fața barierei, în frunte cu ispravnicul Melinte Sturzu, un grec cu sânge amestecat aflat la a doua generație în Valahia. Se pregătiseră și ei, să-i întâmpine pe eliberatori cu pâine și sare. Generalul Wallis primi pâinea din care rupse o bucățică de coajă aurie, apoi dădu colacul oștirii, să se bucure de el. Gustă din plosca cu țuică de prună, după ce-l văzu pe ispravnicul Sturzu luând încredințarea că nu-i băutură otrăvită.

-Gut! Gut shnaps! Gut!

Băutura slabă îi plăcu neamțului și opri plosca pentru sine, nemaifăcând gestul generos de împărțeală cu restul oștirii. Însoțit de călăreți, generalul se lăsă condus la casele ispravnicului, care îi pregătise cea mai bună clădire din târg ca reședință. Generalul trimise ordonanța după carele cu bagajele sale, apoi dădu ordin ca armata să-și facă tabără pe acel loc de târg, de la barieră. Fură ordonate patrule care să străbată, neîncetat, adică zi și noapte, tot târgul, de la o barieră la alta. Alte trupe nu fură îngăduite în târg, iar jaful și crima, beția și comportamentul abuziv, de cuceritor, fi-vor aspru sancționate de comandanți.

Inima târgoveților se liniști, aflând de aceste măsuri cu adevărat creștinești, luate de Excelența Sa generalul Wallis. Oamenii ieșiră pe uliți, veniră la barieră cu bucate, cu butelci și butoiașe cu țuică slabă, pitești eană, ba aduseră și câteva vite cornute pentru hrana grosului oștirii. Făceau totul ca să țină cătanele în afara târgului, ca să nu se dedea la jaf și ticăloșii.

A doua zi generalul Wallis trimise olăcari spre trecători, pe unde ar fi trebuit să pătrundă alte trupe de ocupație. Muntenia trebuia supusă Imperiului, cătanele trebuiau să împiedice trecerea pe aici a trupelor de sprijin pentru turcii aflați în bătălii prin părțile

sârbești și nici coloane de aprovizionare. Ordinele transmise la Brașov, generalului Ghillany, erau ca acesta să pornească prin Bran și Rucăr spre București. Acela porni, așa cum primise ordinul scris de însuși guvernatorul Wallis, cu 200 de cuirasieri și husari și răspândi zvonul înaintea lui precum că oștirea de cătane număra o mie de oameni, dintre cei mai buni, care aveau misia de a ajunge la București și de a-l prinde pe Constantin Vodă Mavrocordat și de a-l duce în captivitate, la Sibiu, întocmai cum păţise tatăl sau, Nicolae. Îi scrisese personal guvernatorul: *„Tu singur să afli dacă zvonurile prind rădăcini. Să afli de la iscoade ce face Vodă Constantin și ce fac boierii din jurul lui. Că această țară creștină trebuie să iasă de sub suzeranitatea turcului, dar fără ca noi să cheltuim prea mult. Boierii valahi trebuie să scoată țara de sub papucul turcesc și să ne-o închine. Trimite vești, dar să nu intri în București, Vodă să fie prins de boierii lui, aceia să ți-l predea legat, cu toată casa lui."*

În urma lui Ghillany porni, la o zi mai târziu, o altă ceată de 200 de husari sârbi, sub conducerea colonelului Bargozi. Venea pe urmele generalului Ghillany în marș forțat. Îl depăși pe acesta și intră în târgul Câmpulungului muscelean, luându-i prin surprindere pe localnici, dar și pe cei câțiva turci care erau garnizoană în cetatea de lângă mănăstire, o construcție întărită în 1712 de către voievodul Brâncoveanu. Alți oșteni nemți, mai puțini la număr decât cele de sub ordinele directe ale generalilor Wallis și Ghillany, atacară postul de hotar de la Câmpina și îl ocupară. Acum oștirea imperială austriacă avea înfipte în trupul Țării Românești tabere de luptători la Râmnicul Vâlcii, la Pitești, Câmpulung și Câmpina. Ei puteau ataca orice fel de trupe otomane care ar fi fost trimise cu misiune de război dincolo de Oltenia, în părțile sârbești.

*

Vodă Constantin află de aceste mișcări rapide ale oștirii austriece din Transilvania la cel mult o jumătate de zi după intrarea lor în țară. Muntenia era lipsită de orice apărare, nu avea oaste proprie căci așa glăsuia porunca Padișahului după pățania cu nesupusul Mihai Vodă, cel alintat de popor, Viteazul. Constantin trimisese olăcari cu misive către Marele Vizir, care se afla la Babadag cu o parte din oaste și la Isaccea cu altă parte, cerând ajutor pentru

a nu lăsa ca țara să fie ocupată de austrieci. Primise promisiuni de ajutor de la Marele Vizir, dar din taberele acestuia nimic nu se mișcase. Atunci Vodă, din ce în ce mai speriat că i s-ar putea întinde și lui o capcană, ca tatălui Nicolae, chemă la sfat boierii divaniți. Nici jumătate nu apărură în pragul spătăriei celei mari.

-Unde sunt boierii divaniți, vel logofete? Asta-i jurământul de credință rostit la pocalul lui Vodă? Să mă aștept că în clipita următoare vor năvăli pe ușă cătanele, să mă aresteze și pe mine așa cum făcură și cu tatăl meu?

Amarul se scurgea în cuvintele lui Vodă, iar mâna-i încărcată de inele frământa mânerul buzduganului voievodal. Nici unul din capetele plecate nu îndrăzni să se îndrepte, nici o pereche de ochi nu se ridică spre chipul voievodului. Era tânăr, Stăpânul, dar aprig. În mâna stângă Vodă ținea o scrisoare. Calitatea hârtiei trăda că acea scrisoare provine de la Curtea Imperială Habsburgică.

-În zorii zilei am primit veste de la Excelența Sa contele de Wallis, guvernatorul militar al Transilvaniei și Valahiei Mici, cum au botezat ei Oltenia noastră. Iată ce spune: „*Supune-te Majestății Sale Imperiale Carol al VI-lea. Alege calea credinței creștine. Și dacă arăți supunere Majestății Sale Carol al VI-lea și primești suzeranitatea lui, trimite neîntârziat 200 de pungi cu galbeni, ca semn al supunerii tale."* Ce spuneți, boieri veliți, de un asemenea îndemn prietenesc?

-Apoi Măria Ta, noi știm cât de „ușoară" a fost povara austriacă în județele de dincolo de Olt. Noroc cu acei nesupuși[27], încăpățânați olteni care i-au înțepat pe nemți zi și noapte, făcându-le viața rea și aducându-le numai pagubă. Că de răul lor nemții și-au luat tălpășița din acele județe. Sfatul meu este, Măria Ta, să-i ceri Sultanului să trimită oaste de ieniceri, cu tunuri, să-i scoatem pe nemți din cotloanele munților și să întregim țara, așa cum a fost ea din strămoși.

Cel ce vorbise, Iordache Crețulescu, avea temei să ceară ca țara să stea sub semnul semilunii, pe mai departe. El, Crețulescul, avusese de-a face cu aroganța și obrăznicia grofilor și baronilor, astfel că nu le putea ține partea.

[27] nesupușii din Oltenia = este vorba de haiducii olteni, dintre care Neagu Papură fu cel mai aprig dușman al perceptorilor de biruri austrieci

-Măria Ta, interveni vistierul Ramadan, noi suntem supușii Înaltei Porți. Padișahul oricând ne poate certa cu oștile sale, poate trimite nohaii din Bugeac să ne pârjolească țara și să-i robească pe cei ce muncesc pământul. Oștile austriece de la Pitești, Câmpulung, Câmpina sunt puține, nu ajung la 5000 de oameni. De-am avea oștirea țării, așa cum era ea pe vremea Viteazului Mihai, i-am arunca afară dintr-o suflare. Împăratul Carolus nu are acum vlaga din urmă cu 20 de ani. S-a dus măreția Vienei, zace sub lespedea pe care-i scris numele Ducelui Eugeniu de Savoia. Îndemn și eu, după mintea mea mai puțină, să stăm cuminți la locul nostru!

Cei câțiva boieri rămași fideli voievodului, unii de frică, alții din slăbiciune, deveniră războinici peste noapte. Erau gata să tragă săbiile din teacă și să facă strigare de război.

-Bărbăția se trezește din voi, boieri pământeni! Inima mea saltă de bucurie. De aceea cred că am socotit să nu cad la picioarele neamțului, mai ales ale acestui guvernator din Alba Iulia, lacomul peste măsură general Wallis. Grija mea cea mare este, acum când aceștia s-au făcut stăpâni peste câteva case de-ale noastre, să nu-i zgândăresc ca nu cumva să înceapă să ardă țara pe dinlăuntru. Iată ce răspuns i-am dat solului său: „*Încredințez pe Excelența Voastră că de îndată ce țara va fi curățată de necredincioși, vom depune jurământul de vasalitate față de Casa de Austria. Suma de 200 de pungi ne vom strădui să o adunăm, deși ea este peste măsură față de putințele țării, în acest an de război. Dar vă conjur, Excelență, dați porunci armatei voastre să lase poporul de jos neștirbit, că amărâți și săraci sunt. De-i vom pierde pe aceștia, țara va deveni pustie și nu va aduce folos nimănui.*”

-Cuminte răspuns, Măria Ta! zise Crețulescul. Dar trebuie să duci aceste cărți și la cunoștința Sultanului, cerând ajutor de oaste și explicând că acea promisiune de închinare la Viena nu-i decât vorbă deșartă, a unuia care stă cu cuțitul la gât.

-Drept ai grăit, tată al meu boier Iordache! Până când Marele Vizir va trimite oastea promisă, mă voi retrage la Dunăre. Voi poposi la Turtucaia, că acolo mai sunt cu un picior în țară și nimeni nu mă poate acuza că am părăsit averea Padișahului,

încredințată mie. Urmați-mă, boieri veliți, am pus în cufere tot ce este nevoie pentru fiecare dintre domniile voastre: haine, așternuturi, merinde. Poftiți, veniți la rădvane.

În jumătate de ceas Curtea se goli de boieri. Dar nu toți urcară în caleștile pregătite de Vodă. Unii se pierdură pe drum, că drum lung era de la ușa spătăriei până la poalele scărilor Curții Domnești. Vodă dădu poruncă de pornire, nedând vreo importanță trădării boierilor, în ultima clipă. Se aștepta la asta, doar tatăl său îl atenționase că boierii valahi, munteni ori moldoveni, deopotrivă, își trădau stăpânul și-l vindeau, precum făcuse și Iuda Iscarioteanul. Din câți erau la plecarea din București, până la malul Dunării se mai pierdură jumătate. Așa că Vodă Constantin Mavrocordat nu arăta prea multă dezamăgire pentru că fusese părăsit, la necaz. Dar nici speriat nu era. Știa că mai devreme ori mai târziu se va întoarce cu câteva mii de spahii și ieniceri și își va lua țara înapoi. Fuga din București fusese prezentată Marelui Vizir și Sultanului ca parte din planul de păstrare a Cara Iflakului ca raia turcească, încredințată lui spre chivernisire.

Alaiul domnesc se îndreptă spre Giurgiu. Vodă nădăjduia să afle mai multe despre deplasările de trupe hotărâte de Marele Vizir, din care să fie îndreptate unități puternice spre curățirea Munteniei de cătanele ocupante. Vodă considera – și îi scrisese și Sultanului, încă din timpul iernii – că era foarte important ca drumurile de aprovizionare ale oștirilor din ținuturile sârbești să fie trasate doar pe malul Dunării, cu interzicerea abaterii din drum spre jaf în satele Țării Românești. Nădejdea lui era în acest plan de protejare a țării sale, altfel războiul ar fi distrus tot.

La două ceasuri depărtare de Giurgiu, în satul Doian, Vodă făcu popas și trimise olăcari cu poruncă să i se înfățișeze, grabnic, cadiul și mai marii cetății Giurgiului. Aceștia răspunseră poruncii beiului Mavrocordat de îndată, așa că până în seară sfatul de război fu adunat, cu puținele forțe pe care le avea la dispoziție. Turcii din Giurgiu și cei din Rusciuc, de pe malul drept al fluviului, nu aveau oștire mai multă decât garnizoanele, chiar și acelea fiind subțiate din porunca Marelui Vizir. Vești de oaste spre București nu aveau, însă îi spuseră voievodului că aveau pregătite, la mal, două caice încăpătoare, gata la orice oră din zi și noapte,

să-l treacă pe Vodă și curtea lui, la adăpost, în Rusciuc cetate. Dar Vodă nu avea în plan să părăsească pământul țării, ca să nu fie acuzat de lașitate și dezertare. Dacă ar fi fost primejdia atât de mare, ar fi preferat să-și întâmpine soarta la Oltenița, ultimul loc unde ar fi căutat refugiu și s-ar fi apărat cu arma în mână, până la limită. Apoi ar fi scăpat la Turtucaia, pe pământ bulgăresc. Așa că porni la drum, spre Oltenița.

Pe limba de pământ ce se formase la vărsarea râului Argeș în Dunăre, acolo la Oltenița printre smârcuri și revărsări de ape, Vodă se opri și împărți pe boierii însoțitori în cele câteva corturi pregătite din timp. Locul fusese întărit ca o palisadă, iar pe metereze se aflau câteva țevi de tun, armament ușor, de câmp. Oștire era ca la cinci sute de ieniceri. Iar la malul Dunării se aflau legate câteva caice, cu vâslași și marinari la bord. În caz de nevoie, Vodă putea să reziste multă vreme, iar scăparea la loc ocrotit, pe pământ bulgăresc era ultima soluție. Dar nu voia să ajungă acolo. Chiar de ar rămâne singur, doar cu slugile casei sale, datoria lui era să nu părăsească pământul peste care Sultanul îl pusese stăpân vremelnic. Ar fi însemnat nesupunere, lașitate și pe veci el și neamurile lui n-ar mai fi avut trecere la fața Stăpânului Lumii.

Era în zi de 8 a lunii iulie, ziua în care Vodă Constantin se puse pe așteptat. Petrulis lăsase om de nădejde în târgușorul Olteniței care primea vești din București despre orice mișcau vrăjmașii, acolo. Apoi, pe cărări anume știute, acel om de nădejde venea sub ocrotirea întunericului, prin smârcuri și bălți, la locul întărit unde își descărca tolba cu vești scrise ori numai spuse. Speranțele lui Vodă scădeau pe zi ce trecea, fără știri de vreun fel dinspre Sultan ori Marele Vizir. Au trecut trei zile chinuitoare, de așteptare. În miez de noapte se stârni un vânt nebun. Stuful se zbătea sub rafale, culcându-se la pământ, iar salcâmii subțiri dădeau să zboare, abia mai ținându-se în rădăcini. Pânza corturilor scotea sunete aspre, ca de bici, iar funiile care țineau aceste adăposturi abia mai rezistau, scămoșate de frecușul cu țărușii de care erau ancorați. Toți bărbații din corturi erau treji, furtuna îi neliniștea peste măsură. Dar vântul se opri brusc, slăbind până la o biată adiere. Vârtejul care ridicase praful și frunzele în aer își pierdu vlaga și muri, lăsând să cadă totul la pământ. Și în liniștea

de după furtună se auzi un cal, nechezând în depărtare. Mergea la pas și curând, în lumina palidă a stelelor se desluși călărețul. Era omul din târgul Olteniței.

-Aduc carte, Măria Ta, pentru marele spătar Constantin Dudescu, de la fratele domniei sale, medelnicerul Radu.

Scoase de la sân un sul de hârtie, învelit într-o bucată de piele legată cu șnur de lână toarsă. Călărețul își răsuci calul și se depărtă, îndreptându-se spre casă. Noul mare spătar de curând înălțat în cin dregătoresc, după fuga rușinoasă a veliților, se îndreptă spre Măria Sa și punând un genunchi în pământ, îi întinse sulul cu vești. Voia să spună, cu gestul lui simplu, că nu-i este teamă că în acea carte ar exista cuvinte de trădare. Acești frați Dudescu fuseseră ridicați în rang de Vodă Constantin nu doar de nevoie, ci recunoscându-li-se volnicia, după fapte mărunte și destule.

-Citește veștile, spătare. Fratele ce, de acum înainte fi-va strigat „mare paharnic" nu poate fi un ticălos, viclean și vânzător.

Un copil de casă, de fapt singurul care-l urmase pe Vodă, aduse o făclie la lumina căreia Dudescul desluși slovele așternute pe hârtia groasă. După ce ceti murmurând cuvintele, i se adresă stăpânului:

-Nu scrie de bine, Măria Ta! Tot pelin ne toarnă soarta. Zice fratele meu că ghinărarul Ghillany, care s-a așezat ca un mare cuceritor la Cotroceni, l-a primit azi, la amiază, pe groful Șerban Cantacuzino, fiul prințului Gheorghe Cantacuzino, cel ce fusese numit de austrieci mai marele administrației Olteniei. Acest pui de năpârcă a venit cu gălăgie mare, spunând peste tot că fost-a chemat de ghinărar să fie de față ca să-l întâmpine împreună pe guvernatorul conte Wallis, când va intra în București să-l pună în scaunul domniei, ce i se cuvenea, de drept, după toți martirii neamului său care au șezut mai înainte vreme în fruntea țării. Dar mai scrie fratele meu, marele paharnic după voia Măriei Tale, că n-a ieșit lume pe drumuri să-i strige urale, doar meterhaneaua a făcut multă, dar zadarnică gălăgie.

Vestea trecu ca un fior rece peste cei câțiva credincioși care mai rămăseseră în jurul Măriei Sale. Acesta, ajuns la pragul de jos al răbdării, se frământă mustăcind, apoi se hotărî scurt, așa cum făcea după obiceiul său de a nu sta prea mult pe gânduri.

-Când se va lumina de ziuă vom urca în corăbiile ce ne așteaptă mai jos, la vărsarea Argeșului în Dunăre, și vom trece pe malul bulgăresc, la Turtucaia. De acolo vom purcede, după noroc, către Vidin ori către Rusciuc cetate, să căutăm ajutor de oaste pentru a ne lua înapoi ceea ce este al nostru.

Vorbele tânărului voievod, purtând hotărârea de neîntors de a nu-și părăsi moștenirea nici acum, în ceasul al doisprezecelea, mai întăriră fărâma de curaj a însoțitorilor acestuia. Petrulis făcu un pas mai aproape de Vodă și-i spuse, cu glas scăzut:

-Avem vreme destulă să ne hodinim, Măria Ta, până or apărea zorile zilei. Eu nu văd veștile acestea ca fiind ceva atât de negru. Mai degrabă ele au venit la coada urgiei care s-a stins frumos, după cum am văzut cu toții. Olăcarul aducător al cărții a venit ca un rest al furtunii. De acu, așa cum se vede, noaptea este mai mult luminoasă, parcă spre a ne întări nădejdea în inimi. Această noapte a stelelor Domnului Iisus Mântuitorul, ne va fi sfetnic bun dacă ne vom da odihnei și somnului. Cu ochii închiși vom primi de la îngeri deslușire privind calea de urmat. Odihnește-te, Stăpâne!

Și noaptea le fu sfetnic bun. Când Zorilă vărsa din cofă culoare de trandafir peste zare, Vodă închise și el ochii. Somnul îl doborî și dormi mult, scufundându-se în adâncul viselor. Când se deșteptă ceru să i se aducă o cofă de apă proaspătă, pe care și-o aruncă peste chip, peste cap și pe umeri. Din ce-i mai rămânea în pumni împroșca pe cei din jur, râzând ca un copil poznaș. Boierii și slugile se veseliră, văzându-l pe Constantin comportându-se ca în urmă cu câțiva ani, când încă era doar beizadea.

-Boier Ramadan, spătare Dudescu, vă bate gândul să mă trădați? Teamă vi-i pentru pielea voastră? Că vă va jupui Cantacuzinul de vă va prinde, când țara va fi cotropită de austrieci? Vă dau slobozire din slujba mea! Plecați unde veți vrea, la Stanbul ori la București, la Viena ori la moșiile pe care vi le-ați cumpărat în ținutul Făgărașului.

Cei doi boieri ce se țineau fideli lui Constantin, jurându-se că se vor bejeni cu Vodă ori chiar își vor da viața pentru el, făcură ochii mari la auzul acelor cuvinte. Pe chipurile lor apărură semne de mânie, ce creștea în clocot cu cât Vodă își bătea joc, mai abitir,

de ei. S-o fi scrântit băietanul acesta la minte? Într-atâta să-l fi doborât veștile rele și tăcerea Padișahului?

-Plecați, vă zic iară, dar nu ca trădători ci ca lucrători pentru domnia mea, în slujba țării. Ați crezut că m-am scrântit la cap? Nu, boierii mei, azi noapte somnul furat spre ziuă a venit peste mine ca sfetnic bun. Vom continua lupta contra nemților cu ceea ce avem la îndemână. Adică ne vom folosi mintea pe care ne-a dat-o Bunul Dumnezeu. Trebuie să vă întoarceți la București, să vă turnați cenușă în cap și să cereți iertare. Să vă târâți la picioarele generalului Wellis, a generalului Ghillany, să jurați credință grofului Cantacuzin. Dar pe ascuns și pe la spate împrăștiați zvon despre oastea de zece mii de ieniceri și spahii care se adună la Rusciuc, în câmpie, gata să treacă Dunărea și să ia drumul Bucureștilor în copitele cailor. Așa cum dușmanii tatălui meu au folosit zvonul falș înspăimântând gloatele și pe curteni, la fel să faceți și voi. Că vin turcii în goana cailor, că Slăvitul Padișah a dat poruncă să nu fie părăsită Țara Românească sub nici un chip. Că această oaste are poruncă strașnică să alunge liota de vânzători de neam, făcându-i să se îngrozească de cumplita mână lungă a Stanbulului.

Socoteala tânărului voievod era simplă: el știa că Sultanul nu va lăsa Țara Românească de izbeliște, că oaste de ajutor va veni, de asta era sigur. Dar până când se va întâmpla această mișcare vrăjmașul trebuie intimidat cu zvonuri amenințătoare, cât mai cumplite. Că va curăța întreaga țară de cătane, că nu va lăsa nici măcar un picior de austriac astfel că la viitoarele negocieri de pace Majestatea Sa să nu aibe motiv de a invoca principiul *Uti possidetis*.[28]

[28] *uti possidetis* = este un principiu în dreptul internațional conform căruia teritoriile și alte bunuri rămân posesorului său la sfârșitul unui conflict, cu excepția cazului în care se prevede altfel printr-un tratat. Originară din dreptul roman, fraza a derivat din expresia latină *„uti possidetis, ita possideatis”*, care înseamnă *„așa cum ați posedat, așa trebuie să rămână în continuare”*. Acest principiu permite unei părți beligerante să aibă pretenții asupra unui teritoriu pe care l-a ocupat într-un război.

Boierii plecară a doua zi în zori. Vodă îi conduse pe potecă până când păpurișul înalt îi ascunse vederii oricui ar fi încercat să-i iscodească.

-Boierii mei, din strâmtorarea mea vă dau această pungă. Folosiți galbenii aceștia să cumpărați haine de la negustorii turci, haine de achingii și de spahii. Îmbrăcați câteva slugi cu aceste haine și porniți în galop spre margini de București. Aceste pâlcuri de turcaleți să arate ca niște iscoade otomane pornite la cercetarea armiei austriece. Dar după ce se lasă văzuți, să facă cale întoarsă spre Giurgiu ori spre Turnu. Voi, boierii mei, iscodiți la Colentina și la Curte, acolo unde cătanele și-au făcut tabără, să aflați cum le pică acestora știrea că turcii se apropie. Stârniți panică, băgați în sperieți pe târgoveți, aceștia vor adăuga de la ei și vor umfla zvonurile. Ocupanții vrăjmași să cunoască frica de turci, să spună oamenii povești de groază despre crime, ucideri, torturi și alte rele cumplite pe care le fac necredincioșii când catolici și luterani le cad în mâini.

Îndepărtându-se de voievod, boierii vorbeau între ei:

-Cum l-a dus capul pe acest tinerel la așa planuri? zise marele vistier Ramadan. Doar am fost cel mai apropiat boier grec, născut și crescut în această țară, care am stat mai toți anii lângă Vodă Nicolae, dar astfel de vorbe între tată și fiu nu s-au purtat niciodată.

-Cred că acea carte pe care Vodă Nicolae a scris-o și a trimis-o până și la Curtea Regelui Soare, al Franței, această carte ar lămuri cum de gândește astfel tânărul nostru voievod, zise spătarul Dudescu. *Despre îndatoriri* este cartea scrisă de Vodă Nicolae în timp ce se afla prizonier la austrieci. În ea voievodul a scris tot ce trebuie să facă un conducător pentru a fi socotit un înțelept și folositor, cu dreptate, poporului pe care-l conduce.

Porunca lui Vodă era simplă și clară: *nu am oștire cu care să bat război cu vrăjmașii țării mele. Nu am nici bani să cumpăr lefegii cu care să tocmesc oștire. Când nu am nimic cu care să mă pun de-a curmezișul vrăjmașilor mei, nu-mi rămâne alta decât mintea pe care mi-a dat-o Dumnezeu. Cu mintea mea trebuie să gândesc cum să fac ca să-mi fie mie bine, dar și apropiaților mei.*

Chiar de a doua zi strategia lui Vodă Constantin a prins roade. I se comunică supărarea mare pe care a stârnit-o groful Șerban Cantacuzino arestându-i pe toți negustorii turci din București, jefuindu-i de averi și de mărfuri, apoi punând să li se taie acestora mâinile că ar fi înșelat cu ele pe români. Așa o cruzime n-a fost înghițită de târgoveți. Murmurele s-au mărit, au început să zboare legume stricate, ouă clocite, bulgări de pământ spre lefegiii care executau pedeapsa dictată de grof, fără ca acesta să aibă vreun drept asupra cetății domnești. Vodă Constantin înțelese din această știre că bucureștenilor li se acrise de ocupanți și de trădătorii vânzători de țară. În mintea lui reîncolți speranța că țara va fi de partea lui, nu a catolicilor apuseni.

Dar cerul nu stătu senin prea multe ceasuri deasupra taberei de corturi din cornul de pământ de la vărsarea Argeșului în Dunăre. Vodă află că generalul Ghillany a intrat în București cu oștirea lui de câteva sute de cătane. Dar n-a adăstat acolo decât o zi. A trimis o parte din cele 600 de cătane care-i era armata de cucerire spre Silistra, să afle pe unde or fi turcii. Iar cu restul cătanelor a plecat spre Oltenița, să-l prindă pe Vodă Constantin, despre care aflase că și-ar fi făcut tabără în smârcuri. Acu Vodă se înspăimântă de-a binelea. Porunci abandonarea taberei de corturi și se suiră, cu toții, în cele două corăbii care așteptau să-i ducă la Turtucaia, pe pământ bulgăresc. Părăsind pământul țării fără să fi dat piept cu dușmanul, Constantin risca să-și piardă capul dacă cineva l-ar fi pârât, atunci, Sultanului, că a fugit din fața primejdiei ca un laș. Când corăbiile acostau la malul bulgăresc, din păpurișul de unde tocmai plecaseră o lotcă pescărească se desprinse, purtând cinci ori șase boieri care făceau semne că aduc vești, să nu fie întâmpinați cu plumb că sunt prieteni, nu dușmani. Secretarul Dapontes îi spuse lui Vodă că recunoaște, în acea lotcă, pe serdarul Radu Comăneanu, un mic boier scăpătat, adică mazâl, ce fusese ridicat în rang după ce veliții i-au întors spatele lui Vodă. Acest Comăneanu era din neam bun, dar familia lui își pierduse averile când martirul Brâncoveanu fusese mazilit și apoi toate neamurile aceluia au fost scuturate de avuții.

-Iertare, Măria Tă, că am ajuns cu un bob de vreme în urma Măriei Tale. Dar a trebuit să ne ascundem de iscoadele ghinăra-

rului Ghillany, pe care i-am aflat că umblau prin târgul Olteniței în căutarea ascunzișului Măriei Tale. Ispravnicul Olteniței le-a ieșit în cale și le-a spus că Vodă Constantin a trecut Dunărea, pe pământ bulgăresc, că el însuși i-a adus lui Vodă două caice măricele ce sosiseră, la începutul verii, de la Brăila raia ca să-l ducă la adăpost, la loc sigur, să nu pățească, cumva, cele rele suferite de tatăl său, Vodă Nicolae. Iscoadele au luat de bune și adevărate mărturiile ispravnicului și s-au întors spre cvartirul generalului Ghillany, să-i dea de bună veste.

-Ce veste aduci, serdarule Comăneanu? Cine sunt soții tăi? Acestea sunt slugile tale de casă? Ori ... ia stai! Acela este Tomiță, fiul marelui vornic Iordache Crețulescu? Bată-te să te bată! Dar bine mai arăți, ca sărăcan. Ce face prietenul nostru, tatăl tău, marele vornic?

-Sărut dreapta Măriei Tale, mulțumesc de întrebare! Marele vornic trăiește cu tristețe zilele sale de pe urmă, după cum singur a mărturisit. Că vrăjmașul nu se astâmpără, mereu vrea să se certe cu războaie cu toți megieșii săi. Iar de cei mai mărunți, așa cum suntem și noi, valahii, nu ține seama și ne calcă în picioare. Bătu-l-ar Dumnezeu!

-Cu ce vești, pe urmele noastre? Tot din cele care amărăsc și închircesc inima? zise Vodă, iar în glasul lui se putea citi resemnarea.

-Nu-s chiar din cele mai rele, Măria Ta, veștile cu care venirăm încoace. Dar să-ți dezvălui, Măria Ta, cine sunt soții noștri, îmbrăcați ca slugi de rând: aista-i Constantin cămărașiul, fiul lui Asan, după cum îl știi Măria Ta. Iar acești din urmă nevârstnici sunt copii de casă la Curtea Domnească. Au fugit de la poala maicilor lor, grăbind să-ți slujească, Măria Ta. Iară veștile pe care ți le aducem, Stăpâne, sunt scrise în această carte pe care ți-o trimit caimacamii ce-i lăsaseși să grijească de țară și de târgul de scaun. A scris-o biv vel postelnicul Caradja, Mărite, zise serdarul Comăneanu, punând un genunchi în pământ și întinzând, cu două mâini, scrisoarea cu pecete roșie.

Vodă luă cartea și rupse pecetea, cu nerăbdare. Citi scrisoarea pe nerăsuflate, iar cei din jur înțeleseră după cum se roteau globii

ochilor, că Vodă căuta acele cuvinte care purtau o fărâmă de rază de lumină, izvor de speranță pentru sufletul lui amărât.

-Zice vel postelnicul Caradja, unul din cei patru caimacami pe care i-am lăsat să grijească de țară și de București, Bunul Dumnezeu să-i dea putere de a răbda greul ce-l apasă în aceste zile când țara stă sub cizma cătanelor, deci zice că aceste cătane nu-s chiar niște balauri, scuipători de foc și smoală. Le-a văzut postelnicul ochii, cătând cu îngrijorare în jur și întrebând despre oștirea de turci despre care umblă zvon că sunt pe drum către București. Și nu erau ochii acelora fioroși, ci mai de grabă ochi de om speriat. Așa că ar fi ac de cojocul acestor hrăpăreți vărsători de sânge de bătrâni, muieri și prunci. Că sânge de bărbat român care să le stea în întâmpinare cu sabia în mână n-au întâlnit aceste cătane, prea multe în fața lor. Deci zice boierul Caradja să mă întorc pe pământul țării, să nu zăbovesc peste hotar, că dacă află Marele Vizir unele ca acestea, prin foc și sabie va trece toată Țara Românească. Și mai zice postelnicul că are știre că vine sol de la Stanbul, Constantin pe nume, cu vești de la capuchehaiele țării pe lângă Înalta Poartă. Că aduc răspuns Măriei Tale la cererile de oștire de apărare, pe care le-ai trimis Sultanului și Marelui Vizir.

Rostind aceste cuvinte chipul voievodului parcă prinse altă culoare, mai sănătoasă. Erau leac bun pentru minte, inimă și suflet, aceste vorbe de încurajare pe care Vodă le-a rostit, citindu-le de pe cartea scrisă. Vodă nu coborî din caic, nu puse piciorul pe pământ bulgar. De la malul de care se apropiaseră cele două corăbii cu alaiul domnesc se desprinse o lotcă, aducând un ienicer mustăcios și o duzină de soldați îmbrăcați cu arme și cămăși de zale. Otomanul urcă pe corabia lui Vodă și i se închină scurt, doar dând din cap.

-Îți aduc poruncă de la Luminatul nostru Padișah să aduni din țara ta toată zahereaua trebuincioasă oștirii ce va veni, imediat, dinspre raiaua Brăilei. Sunt Soliman aga, beiule, și am știre că Ibrahim Pașa, căpetenia de la Ibraila, are poruncă să vină să te ajute cu o mie de bosnieci și 4 tunuri.

Acum Vodă parcă renăscu. Amărăciunea lungii așteptări fără nici un răspuns se șterse pe dată, de pe chipul său. Văzu cu ochii minții meterhaneaua cântând și oamenii jucând pe drumul mare, în

uliți și piețe, clopotele de la toate bisericile din București dând glas bucuriei, cu dangătul lor măiastru. Vodă se întoarce în scaunul său, alungate sunt cătanele cele sângeroase, iar tâlharii la drumul mare și-au găsit de lucru în ocnele de sare. Vodă se întoarce în scaunul său!

Alungă visul frumos cu un gest scurt, trecându-și palma mâinii stângi peste ochi și obraji. Nu te grăbi, voievodule, încă n-a trecut greul. Cine știe dacă nu va fi nevoie de dat obolul de sânge, dacă oarecine din cei dragi nu va fi răpus de hanger ori rupt de ghiuleaua tunului?!

-Ce zici să facem, Petrulis? întrebă voievodul, coborând cu toată ființa în realitatea nu tocmai roză a zilei. Dar mai înainte de a lua o hotărâre, să-i ascultăm pe acești dragi boieri veniți din București. Să ne spună ei ce fel de oaste străină este în București și împrejurimi. Unde este ghinărarul Ghillany și guvernatorul de Wallis? Trebuie să știm cum arată câmpul de luptă, nu-i așa boieri dumneavoastră?

-Îngăduie, Măria Ta să spun ce este în București, zise serdarul Comăneanu. Ghinărarul Ghillany n-a zăbovit în București decât o singură zi. Oștirea lui, de 600 de cătane numărate de unul din vătafii mei, și-a făcut tabără de noapte la Cotroceni. Acolo s-au grăbit să vină să i se închine boierii veliți, în frunte cu vlădica Mihai Deju. Am mai zărit în alai pe marele vistier Constantin Ramadan, omul Măriei tale, pe Constantin Dudescu marele spătar, pe alți veliți din Divan și pe mulți alții, mai mărunți. Acești trădători de Domn voiau să jure credință și supunere craiului austriac, să-i ducă această încredințare însuși guvernatorul Transilvaniei și Olteniei, generalul Stephan de Wallis. Dar s-au întors cu buzele umflate, că ghinărarul Ghillany plecase din zori spre Târgoviște, cu o mică trupă în avangardă. Jumătate din cătane au luat drumul Silistrei, să-i caute pe turci. Iar restul oștirii nemțești a plecat spre Oltenița, chipurile să te prindă pe Măria Ta și să te ducă, prins, la cușca poleită de la Sibiu. Dar iscoadele mele au spus că la câteva leghe de la București, oastea plecată spre Oltenița a cârmit-o tot spre Târgoviște. Socot, Măria Ta, că ghinărarul guvernator nu vrea să dea piept cu turcii în câmp deschis. De aceea oastea nemțească se adună la Târgoviște, că

acolo sunt încă puternice zidurile ridicate nu tare de mult, în urmă, de către voievozii noștri. Eu zic că dacă Măria Ta vrei să te știi în afară de primejdie, ar fi bine să te împreunezi cu oastea de bosnieci, în frunte cu Ibrahim Pașa. Pe drum cu mare grijă să trimiți, Stăpâne, iscoade îmbrăcate în straie turcești, ca cei pe care-i vor întâlni să dea zvon de prezență armată, venind dinspre Turnu. Așa, nemții vor căpia, Măria Ta, neștiind dincotro va veni lovitura de trăznet: dinspre raiaua Brăilei, de la cei o mie de bosnieci, ori dinspre Vidin și Calafat, ori de aiurea, din altă parte.

-Dar groful Cantacuzin? El unde este? Ce trupe are? mai întrebă Vodă.

-El șade la Curtea Domnească, are doar 60 de cătane nemțești. Aceștia sunt beți toată ziua. Au dat de crama domnească și au pus stăpânire pe ea. Ei pot fi lăsați la urmă, zise Tomiță Crețulescu, al doilea postelnic.

Situația părea a fi simplă. Trupe austriece nu erau prea multe în această parte de țară. Rămânea de aflat mai multe despre generalul de Wallis, care coborâse pe șoseaua Carolină cu multe trupe, aproape două mii de oameni. Acum stăteau înșirați la Pitești, Câmpulung și la Târgoviște. Dacă Vodă se va putea întâlni cu Ibrahim Pașa vor fi în măsură să facă un plan de război, astfel încât să-i gonească pe nemți din tot locul.

-Petrulis, zice Vodă, trimite cel mai iute olăcar înainte, pe lângă Dunăre, să iscodească atât pe nemții lui Ghillany, cei trei sute, cât și pe bosniecii lui Ibrahim Pașa. Până mâine în zori să fie îndărăt această iscoadă a ta, ca să putem purcede și noi spre Ibrahim Pașa.

Zilele s-au scurs mergând mai mult noaptea, cu întregul alai. Obositor, pentru cei mai în vârstă și obișnuiți să doarmă în puf. Însă tânărul voievod îndura fără crâcnire. N-a întors chip mânios spre nimeni din cei ce se plângeau mai pe tăcute ori în gura mare. Iar tot greul a trecut în ziua de 25 ale lunii lui cuptor, când le-a venit veste că Ibrahim Pașa a intrat în țară și îl așteaptă pe Vodă la Negoiești. De acolo au intrat împreună în București.

Capitolul 10
Povestiri de război

Era vai și jale la chip Bucureștiul, cetatea de scaun a celui ce călărea de-a dreapta Pașei Ibrahim, căpetenia oștirii de o mie de haiduci bosnieci. La urmă, patru tunuri de câmp erau puse în căruțe la care erau înhămați cai mari, din cei nemțești. Semnele brutalității cătanelor se vedeau peste tot. La margine de oraș jefuiseră mai mult calicii. Mahalalele dinspre centrul orașului fuseseră luate cu asalt de cătane: porți dărâmate, uși scoase din țâțâni, geamuri sparte, urme de foc, câini morți putrezind prin curți ori în șanțul drumurilor. Ici, colo, de după un colț de uliță apărea un cal, costeliv, adeseori purtând încă șaua pe spinarea rănită. Fugea nechezând speriat din calea oștirii cuceritoare, de astă dată o altfel de oștire, mai disciplinată, mergând în rânduri strânse. Au străbătut orașul, văzând tot ce era de văzut. Apoi, la îndemnul lui Vodă s-au tras în miazăziua cetății de scaun, făcând tabără la mănăstirea Văcărești, ctitoria lui Nicolae Vodă Mavrocordat.

*

Vodă Constantin Mavrocordat s-a întors pe pământul Țării Românești în ziua de 18 iulie 1737. A doua zi primi veste că o altă trupă de cătane a intrat în București și s-a făcut stăpână peste tot locul. În fruntea acestei trupe sta un colonel, cu nume tălian, Bargozzi. De cum a intrat în București s-a dus glonț la Curtea Domnească și s-a făcut acolo stăpân. Puținii seimeni ce mai rămăseseră de pază nu s-au pus de-a curmezișul, ci i-au dat toate cheile de la încăperi și beciuri. Deci lucrul s-a făcut cu vorbă bună și pe înțeles. După ce s-a odihnit de drum lung, a doua zi Herr Colonel a trimis seimenii să aducă la Palat pe toți marii boieri din Divan, pe care îi vor găsi acasă. Nu să-i poftească, ci să-i aducă, adică aceia care fi-vor îndărătnici, să le dea vreo doi zdupaci în cap, ca să-i liniștească și apoi să le lege mâinile la spate cu ce-or găsi. Dar n-a fost nevoie nici de zdupaci și nici de frânghii ori curele. Că toți veliții s-au arătat dornici să se ploconească la stăpânul creștin.

În fruntea divaniților a stătut Kir Mihai Deju, Mitropolitul Ungrovlahiei. Apoi a venit, sprijinit de doi nepoți, domnia sa marele vornic Iordache Crețulescu. N-a zăbovit prea mult alaiul celorlalți divaniți. Marele logofăt Constantin Ramadam a sosit împreună cu vel spătarul Constantin Dudescu. La miezul zilei Divanul se întrunise cu toți boierii care-i slujiseră Mavrocordatului, mai puțin cu vreo doi sau trei, aceia care-i stăteau fideli, în bejenie, alături lui Vodă. Ba mai îndrăzniră să-și facă loc, stând pe lângă pereți în spătăria cea mare, ori în genunchi, câțiva boieri mazâli și vornici de bresle.

-Boieri mari valahi, să știți că din acest ceas musai este să vă închinați Majestății Sale Imperiale Carol al VI-lea și să dați ascultare poruncilor lui, ce vor ieși din gura mea și a altor ofițeri, ce vor fi trimiși aici cu porunci, de către Excelența sa generalul guvernator, contele De Wallis. Să împliniți acele porunci ce vor fi de la Împăratul, că la Imperiul nostru nu-i loc de crâcnire.

Colonelul ieși din spătărie chemat de un ofițer de rang mai mic. Îi lăsă singuri pe boieri mai bine de un ceas, apoi reveni însoțit de două cătane, mai altfel îmbrăcate ca cei de jos. Unul avea un surtuc numai cu bumbi negri, iar pe cap purta un culion alb, cu o panglică neagră pusă în dungă. Aista era tălmaciul. Era un român născut și crescut într-un sat săsesc, recrutat la timpul potrivit în armata imperială și care s-a dovedit folositor ca tălmaci de limbă românească. Îmbrăca ținuta specială numai când era chemat de superiori să poarte vorbele de nemțească spre români și de românească spre nemți. În celelalte zile slujea la fel ca toate cătanele. Celălalt soldat avea cusute petice de piele la coatele vestonului roșu și purta cu el o taşcă din piele tare, cu un buzunar făcut anume pentru o călimară de cerneală. Aista era secretarul, scribul.

Colonelul porunci să i se aducă scribului un scaun pe care să-l folosească drept masă de scris. Apoi li se adresă boierilor divaniți.

-Toți care vă aflați aici, la fața mea, sunteți boieri mari, folositori țării voastre. De acuma înainte veți fi folositori și Majestății Sale, Împăratului nostru. Pentru aceasta Excelența Sa generalul guvernator contele de Wallis a dat poruncă să fiți păziți ca niște oameni de mare preț. Nimic nu trebuie să vi se știrbească

nici la trup și nici la minte. Trebuie să vă bucurați de această mare cinste ce vi se face. Însăși Excelența Sa vă va spune în ce fel veți sluji Împăratului nostru. Dar până atunci veți spune aici, cătanei secretar, tot ceea ce vă va întreba: despre neamul vostru nobil, câți membri are familia voastră, câte familii de rang mai mic vi se supun, câți slujitori liberi aveți și câți iobagi, câte șatre de țigani, cirezi de vite și turme de oi și porci, sate și moșii. Excelența Sa trebuie să știe dacă aveți averi în Transilvania ori în alte părți ale Imperiului Casei de Austria. Să spuneți tot, ca Excelența Sa să știe ce fel de oameni sunteți și ce fel de înalte slujbe să vi se dea.

Și iar plecă colonelul. În ziua aceea nu li se mai arătă până aproape de apusul soarelui. Boierii spuneau cu grăbire tot ce îi făcea să arate a fi oameni cu stare înaltă, cu educație și neamuri puternice. Niște cătane le aduseră o ciutură de lemn cu apă de fântână și căni de lut smălțuit, ca să-și stingă setea. Toată ziua au stat în această încăpere, cu ușile închise, astfel că aerul deveni împuțit și încălzit de curgeau șiroaiele pe gâturile lor boierești. Dar nu li se dădu drumul să iasă ori să plece acasă. Când apăru, la sfârșitul zilei, colonelul Bargozzi le spuse:

-Acu vă vom slobozi acasă. Dar fiecare va avea escortă două cătane, care vă vor păzi de rele. Să nu le dați de băut și nici să nu-i lăsați să doarmă peste noapte. Ei vă vor aduce înapoi mâine, dis de dimineață.

Boierii ieșiră la aer și se purtară întocmai ca școlarii nevârstnici scăpați de sub nuiaua dascălilor. Dar toți erau bucuroși nevoie mare că, vezi Doamne, Majestatea Sa le va da slujbe și cinuri înalte. Că așa se cuvenea. A doua zi grăbiră la Curte, fiecare aducându-și o slugă cu o traistă cu merinde, ca să nu flămânzească așa, ca în ziua din urmă. Înscrierea boierilor în condica specială pe care o ținea scribul dură până la amiază. Atunci scribul puse penele de gâscă la o parte și grăbi, cu condica fluturând-o ca să se ususce scrisul, la colonel, adică nu prea departe, doar în iatacul domnesc. Tâlcuiră aplecați asupra acelei condici, mai făcură câteva semne pe file și apoi împreună cu tălmaciul se întoarseră în spătăria mare.

-Boieri dumneavoastră, am gătat de înscris cele cerute de Excelența Sa. Acum un olăcar iute va pleca la Târgoviște, la statul

major al Excelenței Sale, generalul de Wallis. Domniile voastre să mergeți la conacele voastre, să vă odihniți ca să fiți pregătiți să plecați, mâine dimineață cât mai devreme, la Târgoviște, unde generalul nostru vă va încredința noile slujbe și titulușuri. Care sunteți mai înstăriți puteți veni cu caleștile sau rădvanele voastre, ori puteți sta doi sau trei prieteni la un loc. Să vă luați cele trebuincioase de drum, ceva de-ale gurii și haine, de mas măcar o noapte la Târgoviște. Nimeni să nu plece de capul lui, de unul singur, deoarece drumurile sunt bântuite de lotri, de tătari jefuitori. Puteți da peste turci, că se aude că ar fi intrat peste Dunăre câteva mii de achingii și călăreți. Deci o să plecați la drum cu escortă puternică.

A doua zi spre seară ajunseră la Târgoviște, după o zi de călătorie în goana mare, doar cu două popasuri pentru schimb de cai. Nici nu ajunseră bine acolo, că generalul de Wallis îi adună în curtea bisericii domnești. Boierii fură împinși în mijlocul unui careu format din cătane. Toți aveau muschete cu baionetele puse. Când se liniști mulțimea de boieri ce nici nu apucaseră să-și dezmorțească picioarele după acea călătorie grăbită, generalul li se adresă scurt:

-Boieri mari ai Valahiei, veți pleca acum cu toții, la Sibiu și la Alba Iulia, unde veți fi ținuți prizonieri de război până când se va încheia pace între părți. Atunci vă veți răscumpăra după cum va hotărî Consiliul de Război, ori veți fi dați la schimb de prinși. Domniile voastre ați avut slujbe la Poarta Otomană, v-ați chivernisit cu averi și acum veți da socoteală. Nu discutăm, nu ne tocmim, sunteți prinși de război. Gata!

Boierii cei mari, fuduli nevoie mare până în urmă cu câteva clipe, acum se văzură îmbrânciți de cătane către patru furgoane grele, ostășești, trase de două sau trei perechi de cai nemțești, din cei mari și grei. Cei ce se împotriviră brutalității cătanelor încasară pumni și palme, fără milă, de parcă ar fi fost doar mujici de rând. Brutali cum erau cunoscuți pretutindeni, cătanele nu cunoșteau bunele maniere și purtarea aleasă. Știau doar de puterea pumnului și această știință o folosiră până îi băgară pe toți în căruțe și porniră spre Râmnicul Vâlcii, spre Șoseaua Carolina.

Când află de această pățanie, Vodă Constantin fu derutat, mai întâi. Până la urmă vărsă o lacrimă, de milă pentru brutalitățile îndurate, apoi râse scurt, de înșelăciunea ieftină de care avuseră parte cei lacomi de titluri și averi.

*

Pașa Ibrahim, cel ce avea încartiruiți în București o mie de bosnieci cu patru tunuri, intră în spătăria mică, îmbrâncindu-i pe seimenii ce stăteau de pază la uși. Vodă Constantin stătea de vorbă cu obișnuiții săi, secretarul Dapontes, medicul Depasta și Petrulis. Tocmai îl ascultaseră pe boierul Iordache, un mazâl de clasa a doua ridicat în rang de Măria Sa după trădarea boierilor divaniți. Acest boier Iordache, om în toată firea având vreo doi poli de ani, făcuse oarece zarvă în spătăria mare, că el ar fi omul potrivit să adune și să tocmească bărbați români pentru a forma măcar un corp de oaste, a țării, care să ...

-Ce zici, boierule?! Că această oaste pe care vrei să o tocmești nu s-ar da la jafuri și tâlhării împotriva locuitorilor țării? Unde s-a mai văzut o asemenea oștire? Îi ca și cum ai zice „babă frumoasă și copil cuminte!” zise doctorul Depasta.

-Măria Ta, acești oșteni munteni fiind, poate și ceva olteni și chiar moldoveni, vor fi ușor de strunit de către căpitani pricepuți într-ale războiului, punându-li-se în față că dușmanii lor și ai țării sunt cătanele nemțești și osmanlâii călcători de pământuri de-ale noastre. Că sunt tocmiți să-i apere și să îi ocrotească pe mujicii și târgoveții năpăstuiți de atâția străini. Nu trebuie să fie, acești căpitani, aspri peste măsură ca în scurtă vreme să-i aducem la ascultare pe toți recruții. Trebuie doar să le sădim în inimi și în minte dragostea de țară și de semenii noștri, ai lor în cele mai dintâi ...

Gândul boierului Iordache se potrivea mănușă cu cele ce spusese Vodă, într-una din nopțile cele lungi și chinuite de neliniști, când stătea cu acești apropiați ai lui la malul Dunării, mai la vale de târgul Olteniței și aștepta vești despre ajutorul turcesc ce nu mai venea. Acum, în spătăria mică mințile celor prezenți se înfierbântaseră, gândind cu bucurie la o ispravă ce nu se mai pomenise pe aste pământuri de multă vreme. Sfatul lor le fu întrerupt de intrarea brutală a pașei de Brăila, ce sta gata să tragă

din teacă hangerul și să-l împlânte în cei doi seimeni care îi ațineau, anevoie, calea.

-La mine, seimeni! strigă Vodă Constantin. Dați cinstire lui Pașa efendi, salvatorul nostru, continuă Vodă pe grecește, că și acei seimeni erau tocmiți din Fanar și aduși mai de mult în țară.

-Poftește, slăvite Pașă, poftește și iartă slugile mele care nu știu a se supune celui ce este trimisul Luminatului Padișah întru ocrotirea noastră. Din ce pricină pari a fi așa de tulburat, Pașă Ibrahim?

-Nenorocire mare peste capul meu, beyule Mavrocordat, aman! Jumătate din oamenii mei au dat bir cu fugiții. De află Marele Vizir că nevolnic am fost să-mi stăpânesc oștirea, îmi va lua capul și îl va da la porci, batjocorind tot neamul meu! Aman, aman de mine!

-Dar cum s-a întâmplat așa ceva, Pașă Ibrahim? Păreai că îți dau ascultare bosniecii tăi, că făcuseră zarvă mare să pleci cu ei să se lupte cu cătanele, dușmanii lor mai vechi?

-Așa-i, beyule, așa-i. Dar a venit veste, nu știu pe ce cale, că oștile nemțești ar fi intrat în Bosnia și fac prăpăd, că omoară tot ce-i suflare musulmană în această țară din Imperiul slăvitului Padișah. Că vor să curețe de turci toată Bosnia și să o lipească pentru vecie, de Casa de Austria. Bosniecii mei, fiind dreptcredincioși născuți, nu făcuți peste noapte, au luat foc la această veste. N-au stat pe gânduri și s-au pornit, strigând că ei trebuie să fie acolo, să salveze Patria de la dezastru. Nimic nu i-a putut opri, decât că unii dintre ei au rămas pe loc, de dragul meu și pentru că ei nu mai aveau familii în viață, în Bosnia. Acu, ce ne facem, beyule? Că dacă află cătanele lui Bargozzi că nu mai am oștire, iute se pot întoarce și ne fac una cu pământul?

-Ușor, Pașă, ușor! Dumnezeu care este al meu dar și al tău, Pașă, ne va lumina, dacă stăm drept și ne rugăm să ne dea înțelepciune. Taman vorbeam cu acest vrednic boier, Iordache pe numele lui, care cere să-i dau împuternicire să tocmească oaste din bărbați valahi, munteni de-ai noștri, care să lupte pentru noi, cu orice dușman ar veni la pradă, jaf și tâlhărie. Gândul lui este tocmai potrivit ca să-i arătăm Marelui Vizir că nu stăm să ne văicărim, ca babele la Podul Mogoșoaiei. Eu zic să mă lași să-i

scriu eu, beyul de la Cara Iflak, despre acest necaz ce ne-a lovit, fiind singur îndreptățit să te apăr, spunând tot adevărul. Și să-i cer Sultanului, ajutor grabnic de oaste, ca raiaua noastră să nu cadă pradă nemților.

-Crezi că Marele Vizir va da crezare vorbelor tale, beyule? De va fi așa, vei avea prietenia mea pe viață! Scrie cartea ce ai spus-o și trimite-o grabnic, ca să ne vină ajutoare!

Inima Pașei începuse să se liniștească, speranța renăștea în mintea lui ce fusese gata să o ia razna, de spaimă mare. Gândi că n-ar fi rău să susțină chiar și el, cererea lui Vodă Constantin de a i se permite să tocmească oștirea țării, așa cum au avut-o acești oameni mai de mult. Că ei, pașalele care aveau încredințare să apere Dunărea și raialele de pe malul fluviului, s-au săturat să audă veșnic plângerile beilor pământeni și cererile de oaste pentru ieșire din tot necazul.

Vodă porunci secretarului Dapontes să tocmească carte către Luminatul Padișah și către Marele Vizir, scriind despre fuga bosniecilor nu ca o dezertare ci ca o faptă de laudă pentru dreptcredincioșii musulmani care au grăbit să-și apere neamurile și patria. Dar să scrie despre pericolul nemțesc, despre garnizoanele pe care aceștia le-au pus în târguri importante ca Pitești, Câmpulung, Târgoviște, Câmpina. Că musai este ca o oaste puternică și ascultătoare să alunge pe nemți din țară, ca nu cumva să pățim, și noi, cum a fost Oltenia, rămasă la vrăjmași printr-o lege de război. Scrisorile plecară una după alta și aduseră roade, imediate. Din partea Isaccei, din tabăra Marelui Vizir Mehmet Pașa, care era la depărtare doar de o zi de galop de cal, sosi Mestan aga cu 300 de ieniceri. La două zile sosi Devoglu aga, tot trimis de Mehmet Pașa, cu 200 de ieniceri. Astfel, tabăra otomană din București se reîntregi și împreună cu oastea de strânsură a lui Vodă Constantin alcătuită din lefegii, seimeni și haiduci dezertați de la sârbi, unguri și poloni acum numărau ceva mai mult de două mii de săbii și sulițe. Cea mai mare parte erau călări, ceea ce dădea oștirii o mai mare putere, năpraznică prin viteză și tăria armelor.

Vodă îl pusese pe Petrulis să termine vorbirea cu boierul mazâl Iordache despre oastea de țară de care pomenise mai înainte de năvala înfricoșatului Pașă Ibrahim, al Brăilei. Iordache îl uimi

pe omul de mare încredere al voievodului cu o înșiruire de oșteni care slujeau sub o mână de steaguri muntene. Pomeni de aceste mici detașamente care au în fruntea lor comandanți destoinici, unii fiind chiar foarte buni cunoscători ai meseriei armelor și având și pricepere de război. Însuși Vodă se arătă uimit, aflând că are la îndemână atâția oșteni despre care Înalta Poartă nu avea cunoaștere.

-Măria Ta, patrulele boierilor care țin liniștea în București or să fie de ajuns, dacă ar mai rămâne aici vreo sută de ieniceri și cele 4 tunuri ale lui Ibrahim Pașa de Brăila. Aceștia formează un steag al boierilor, că așa le zice lumea și adună 57 de săbii pricepute la bătălii. Pe lângă aceștia, au făcut instrucție militară o sută de copii de casă, mari și mici, dimpreună cu paici[29] și ciohodari[30], apoi slujitorimea Curții este în număr de 300, cu 6 căpitani și 18 zapcii. Am pus la socoteală oameni care slujesc la stăpâni, pentru pază și ocrotire, apoi cei din bresle, avem mocani, levenți, cazaci călări, vânători, lefegii, mai avem un steag de țarigrădeni, unul de călărași, unul de lipcani. Socotiți împreună sunt opt mii de slujbași care știu mânui sabie, hanger, suliță, țepușă, muschetă, pistol. Știu a se bate cu pumnii și picioarele. Știu călări. Acești oșteni au 83 de căpitani care le dau porunci și îi comandă, fiind ajutați de 105 zapcii. Ai, Măria Ta, după socotelile mele, o armată în plată, parte de la vistieria țării, parte de la boierii mari și bresle. Dacă lași acasă jumătate dintre aceștia și îi aduni pe ceilalți în tabără militară, plătindu-i nu altfel decât sunt plătiți acuma, într-o săptămână ai, Măria Ta, o oaste de patru mii de luptători. Încă o săptămână sau două pentru a se deprinde cu cele ale războiului, să se cunoască între ei și cu căpitanii și apoi poți porni cu oastea țării la război.

-Și pe cine pui în fruntea oștirii, boierule Iordache? întrebă Vodă. Că n-ai făcut această cercetare fără să gândești la un folos anume, pentru tine?!

-Așa-i, Măria Ta! M-am gândit la folosul Patriei, Măria Ta, mai înainte de toate. Apoi socot că știu atâta ostășie, câtă trebuie,

[29] paic = soldat din garda personală a domnitorilor valahi

[30] ciohodar – slujitor la Curtea Domnească, care îngrijește de obiectele vestimentare ale domnitorului, dar care are o anumită pregătire militară

ca să pot duce la război această armie. Dă-mi, Măria Ta, ajutor de-a dreapta pe boierul Pârvu Cantacuzino și dă înscrisurile care trebuie și pot porni să fac să răsară oastea de strânsură, a țării. Doar să-și aducă fiecare oștean merindea de acasă, pentru o săptămână. În acest răstimp, poruncește Măria Ta să se adune zaherea pentru oastea țării. Împreună cu turcii Pașei Ibrahim putem porni către Târgoviște, să curățim țara de cătane.

-Ai auzit, Petrulis? L-ai cântărit și măsurat bine pe acest boier? Ai aflat de unde a răsărit astă floare rară? Dacă ai făcut toate acestea, fă bine și du la capăt adunarea „oastei de strânsură a țării".

Cronicile vechi pomenesc de o oaste de 3.000 de turci care a pornit, în sfânta zi de 8 septembrie, când se prăznuiește la creștini Nașterea Fecioarei, ce va fi Maica Domnului Iisus Hristos. Turcii erau conduși de agalele lor, care-i ațâțau la bătălie, vorbind de pradă bună din cele ce vor găsi asupra cătanelor. Oastea de strânsură condusă de biv vel-aga Iordache porni în urma turcilor, la câteva zile. Până la Târgoviște trecerea turcilor nu lăsase semne de pradă. Acești osmanlâi aveau știre că generalul Ghillany se află la Târgoviște, cu puțină oaste. Așa își făcuse Ibrahim Pașa socoteala, că acest ghinărar poate fi luat prin surprindere și bătut, șters de pe fața pământului, cu o singură șarjă de cavalerie. Numai că acel ghinărar aflase că turcii au pornit cu chiote și răcnete din București și a doua zi după sărbătoarea creștinilor ortodocși a pornit, cu trupa lui, spre Câmpulung, pregătindu-se de o bătălie într-un loc întărit, nu în oraș fără fortificații tari.

Turcii au intrat în Târgoviște, dar n-au găsit picior de neamț și nici prăzile promise de Pașă. Furioși de pofta neîmplinită, nu se înlăturară de a jefui orașul. Au intrat la Mitropolie, au jefuit bisericile de sfintele odoare – câte mai rămăseseră! Căutând băutură, câțiva sârbi creștini amestecați printre bosnieci, descoperiră într-un beci al Mitropoliei mulțime de cufere cu aur, argint, giuvaruri și blănuri, puse acolo la adăpost de boierii care luaseră calea Brașovului la cel dintâi zvon de război, încă din luna lui Cireșar. Averea era mare. Turcii s-au pus pe veselie, au luat fiecare cât au putut și nu s-au mai gândit la bătălii. Uitat a fost ghinărarul Ghillany și cătanele lui, uitată a fost porunca Pașei

Ibrahim. Oastea turcilor s-a spart, cei mai mulți au fugit să-și ascundă bogățiile tocmai acasă, între hotarele Imperiului. Puținii oșteni rămași, speriați de pedeapsa cu moartea ce îi aștepta de la Pașa Ibrahim, au întâmpinat oastea țării și s-au așezat la sfat de război cu vel-aga Iordache și boierul Pârvu Cantacuzino. Au căzut la înțelegere să pornească spre Câmpulung și Pitești, a doua zi în zori. Românii porniră în frunte, ca o avangardă adevărată. Avea Iordache o socoteală, anume. El i-a amenințat pe turci că dacă se vor abate din drum la jaf, prin satele lăturalnice dinspre munte, se va întoarce și îi va tăia pe toți, iar pe căpitanii lor îi va duce, legați, Pașei Ibrahim, ca să dea socoteală. De voie, de nevoie turcii s-au cumințit.

Olăcarii trimiși de aga Iordache i-au adus lui Vodă știre despre prăpădul făcut de turci la Târgoviște. Că oastea acelor guralivi s-a spart și s-a risipit, în cea mai mare parte.

-Pașă, aman de capul tău! zice Vodă uitându-se în ochii tulburi, de furie, de rușine și de frică ai Pașei Ibrahim, care știa că era pierdut, că îl aștepta tăierea capului. Știu că frică mare îți este, Pașă, dar numai arătându-te la fața Marelui Vizir și dând vina pe Diavolul de ghinărar Ghillany, care i-a amețit pe oștenii tăi cu aurul pe care l-a lăsat anume ca să-i tulbure și să-i piardă, numai așa ai putea avea scăpare. Îl trimit cu tine la Isaccea, în tabăra Marelui Vizir, pe vel postelnicul Manolache Ipsilanti, care îi mai veche cunoștință și chiar prieten al lui Mehmet Pașa. Tu să stai ascuns până când postelnicul îi va aduce la cunoștință vizirului tot adevărul, gol-goluț, ca să te scape de pedeapsă. Vina trebuie să cadă pe acei ghiauri nemți, care s-au înfrățit cu Șeitan ca să ne piardă, pe noi creștinii adevărați și pe dreptcredincioșii lui Alah. De se va înfuria vizirul și va da porunci aspre către tine, postelnicul se va bate cu ceva galbeni și giuvaericale, ca dar de la mine și cu rugăminți de îmbunare față de tine. Primești? Abia când te va chema postelnicul, abia tunci să ai curaj să îi cazi la picioare lui Mehmet Pașa, Marele Vizir.

Câteva zile mai târziu Vodă primi carte de la Manolache Ipsilanti că Ibrahim Pașa a fost trimis în exil, într-o insulă din Mediterană, iar în locul lui Marele Vizir îl trimite pe Murtaza Pașa, cu 1500 de ieniceri, să curețe Țara Românească de nemți. Că

acest Murtaza are poruncă să nu stea la coada oastei ci în frunte, să nu lase pe nimeni să iasă din rând, la jaf și tâlhărie. Doar când îl văzu pe Murtaza intrând în București cu ienicerii lui, abia atunci scăpă Vodă Constantin de cel de al doilea val de frică, de care fusese cuprins cu puțină vreme în urmă. Că prima lovitură care l-a speriat de moarte a fost atunci când boierii divaniți l-au trădat, rărind rândurile Sfatului țării și fugind peste munți, la Brașov. Frica aceea a purtat-o Vodă în inimă și în suflet până l-a întâlnit pe Ibrahim Pașa la Negoiești, de unde au intrat împreună în Bucureștiul pustiit de cătane.

Murtaza Pașa pleacă din București imediat ce Vodă ridică un al doilea contingent de munteni și îl pregătește de luptă. Aga Iordache se întorsese cu batalionul lui de munteni la București. Că așa dăduse Vodă Constantin poruncă: românii să nu facă nici un pas fără ajutorul turcesc. Vor intra în luptă numai alături de unitățile militare otomane.

-Măria Ta, această hotărâre de a nu lăsa oștirea noastră să lupte singură, fără ajutorul turcilor este ceva la care eu nu m-am gândit de loc, zise secretarul Dapontes. Așa este bine, doar suntem vasali Padișahului, nu putem merge după capul nostru, că ni-l pierdem!

După alte două săptămâni de pregătiri oastea a ajuns la 5000 de oameni. Celor 1500 de ieniceri li s-a alăturat batalionul românesc, de 3500 de oameni, conduși de același Iordache Aga și avându-l lângă el, de ajutor, pe Pârvu Cantacuzino. În două zile de marș oastea turcă ajunge la Pitești. Acolo le iese în cale colonelul Bargozzi, cu 500 de husari. În avangarda oștirii turce se afla batalionul lui Aga Iordache. Văzând linia de husari în fața lor, gata de a executa o șarjă nimicitoare, Aga Iordache nu dă îndărăt. El se pune în fruntea muntenilor lui și, scoțând sabia pornește urlând la atac. Pârvu comandă imediat atacul steagului de boieri. Celelalte compănii pornesc și ele și curând strigătele românilor le acoperă pe cele ale husarilor. Ciocnirea a fost teribilă. N-a durat un ceas și Bargozzi pierde detașamentul de 500 de husari. Au căzut prizonieri 200 dintre ei, iar 300 au mușcat țărâna. Printre morți l-au aflat și pe colonelul Bargozzi, cel care pusese groaza în București, în timpul verii, în luna lui Cuptor.

Oastea generalului Wallis se retrage dincolo de Olt. Marele Vizir trimite poruncă lui Murtaza Pașa să se tragă în tabără, la București și să înceapă pregătirile de iernare. Fiind luna lui Răpciune spre sfârșit, Vodă Constantin cere învoiere de la Marele Vizir ca oastea lui Murtaza Pașa să se desfacă în unități mici, de 20 – 30 de oameni, care să patruleze către munți ca să oprească orice încercare de jaf din partea cătanelor, dar și a turcilor aflați în tabără la Vidin. Recolta trebuie strânsă de peste tot, hambarele să fie umplute pentru a avea destule provizii pregătite. Vodă l-a convins pe Pașa Murtaza ca aceste patrule să fie alcătuite jumătate din turci și jumătate din români. Astfel ca nimeni să nu scape la altfel de slujbă decât cea care a fost poruncită.

Zidurile Curții Domnești fură împănate cu pari în care oștenii întorși de la Pitești înfipsese capetele cătanelor lui Bargozzi. Pe un par mai înalt stătea țeasta colonelului. Ea devenise ținta târgoveților din București. Zilnic veneau cete de copii din mahalale și se întreceau să lovească țeasta colonelului. Ori de câte ori vreo roșie mai moale ori un ou stricat nimerea ținta, mulțimea scăpa strigăte și urale. Nu lipseau câteva tobe și buhaiuri din cele pe care copiii le foloseau iarna, la colindele de Crăciun. Gălăgia fiind mare mai multe zile la rând, unul din ofițerii austrieci aflat prizonier în beciul domnesc ceru lămuriri asupra acestor strigăte care nu încetau. Când află că acel par mai înalt avea ca podoabă capul colonelului Bargozzi, ofițerul se făcu galben ca ceara, căzu la pământ și începu a se zbate, cu spume la gură. Cineva spuse că are boala copiilor și trebuie să i se pună în gură un băț, pe care să-l muște, ca să nu-și înghită limba ori să-și spargă dinții. Când își reveni din zbateri, acel ofițer povesti, făcându-și nenumărate cruci, că în vară, în ziua de 29 august, pe când se aflau la Târgoviște, generalul Ghillany dăduse un mare ospăț la care fuseseră invitați toți ofițerii armatei sale. Era ziua în care se sărbătorea tăierea capului sfântului Ioan Botezătorul. Ofițerii ridicaseră paharul, făcând nenumărate toasturi: pentru Împărat, pentru mareșalii armatei, pentru guvernatorul de Wallis, pentru generalul Ghillany, apoi ofițerii între ei, unii pentru alții. Cel mai groaznic toast l-a rostit colonelul Barghozzi. El, ofițerul povestitor, spunea că nu-i căzuse de loc bine acel toast, al lui Bargozzi. Îi dăduse fiori și își

făcuse nenumărate cruci, pe ascuns, ca să nu râdă colegii ofițeri de el. Bargozzi se legase ca peste 40 de zile să aducă în fața comandanților, pe o tipsie, capul ereticului de Constantin Mavrocordat, voievodul împotriva căruia porniseră războiu. Că va face el această execuție, întocmai cum fusese executat și proorocul Ioan Botezătorul. Insă legământul lui Bargozzi nu s-a împlinit, ci pedeapsa cerului a fost mare: iată, după 40 de zile cel care își pierde capul este blasfemiatorul, nu voievodul creștin Constantin Mavrocordat.

-Minune mare, oameni, minune mare! Voievodul vostru este un om sfânt, ocrotit de ceruri! Iertare, Doamne, iertare pentru mine, păcătosul, că am intrat în slujbă ostășească și am ridicat sabia împotriva unui sfânt. Mă lepăd de arma mea udă cu sânge de creștini, mă duc să mă lepăd de lume, la mănăstire, să-mi plâng păcatele de moarte câte zile voi mai avea!

Astfel striga acel ofițer în timp ce bătea cruci largi și făcea plecăciuni adâni, lovindu-se cu capul de lespezile de piatră ale beciului unde fusese închis. Vodă s-a înspăimântat foarte la auzul acestei povești. S-a tras în capela din curtea Casei Domnești și s-a rugat ore multe, făcând metanii nenumărate și închinându-se la icoana sfântului Ioan Botezătorul.

Capitolul 11
Socoteala pagubei

-Ce pierderi avem până acum, în acești doi ani de război? întrebă Vodă Constantin Divanul întrunit la sfat după slujba de Crăciun, la sfârșitul anului 1737. Era o întrebare amară, la care nimeni n-ar fi dorit să audă răspunsul, care era cutremurător.

-Greu de făcut o socoteală cinstită, Măria Ta, răspunse marele logofăt Ramadan Constantin, ce scăpase doar cu câteva zile în urmă din Brașov, unde fusese poprit ca prizonier de război, până la răscumpărare sau la schimb de prizonieri după încheierea păcii. Și-a cumpărat fuga cu două inele și un colier cu pietre colorate, de sticlă. Paznicul care l-a făcut scăpat avea casă grea și n-a stat prea mult pe gânduri în fața unei asemenea ispite. Boierul l-a privit cu milă și i-a dat zece galbeni buni, rugându-se în gând ca acel paznic sărăcan să nu-și piardă viața.

-Nu avem ispravnici în câteva județe dinspre munte, n-are cine ține ordinea și legea, mai adause marele logtofăt. La Târgoviște, la Câmpina, sub munte până la Rucăr toate văile sunt pline de băjeniți. Câmpulungul îi ars, Curtea de Argeș mai are doar câțiva locuitori. De la Pitești și până la Olt, spre Râmnicul Vâlcii locul îi pustiu, nu mai avem nici sate, nici târguri și nici gropi de bordeie nu se mai zăresc. Țara îi sleită de mujici, nu vom avea, la primăvară, cu cine să muncim pământul. Cât s-au ținut bătălii pe pământul nostru, oștile nu au luat robi. Nici turcii, nici nohaii și nici cătanele nu s-au legat la cap cu oamenii peste care dădeau în cale. Doar ucidere, jaf și foc. De jefuit au găsit destule averi. Numai ce te gândești la acel beci de aur de sub catedrala domnească din Târgoviște, pe care turcii lui Ibrahim Pașa au descoperit-o din întâmplare și te apucă jalea.

-De ce jelești acele avuții îngropate, boierule Costandine? întrebă Vodă. Averile adunate și îngropate sunt anume tocmite pentru a fi bucuria furilor. Nu scrie așa în sfintele scripturi? De haram au fost adunate, de haram s-au risipit. Câți dintre cei care au fugit înapoi în hotarele Împărăției cu sacii plini, în spinare, cu

aurul de la Târgoviște, or fi ajuns acasă întregi, nejumuliți de alți hoți și tâlhari, de care până și împărăția este plină?!

-Jelesc, Măria Ta, răspunse logofătul Ramadan, că mă gândesc că acele averi ar fi putut sluji la clădirea țării, din temelii. Ar fi fost destul să plătim haraciul Sultanului și ne-ar fi ajuns să ieșim din iarnă, cumpărând pâine pentru săracii țării.

-Îi nevoie mare, Măria Ta, să-i trimiți plângere Padișahului în care să-i zugrăvești tot adevărul despre țară. De nu se îndură de noi, la anul nu va avea cine să asigure oștirile osmane cu zaherea, cu boi și care pentru poveri, nici miere nu va fi, căci până și albinele s-au băjenit din țara arsă și pustiită. Mă mir, Măria Ta, cum mă mai ține în viață Măritul Dumnezeu, că am călcat în picioare 90 de ani, zise bătrânul boier Crețulescu, stâlpul Divanului. Ori poate mă țin de brațe îngerii ca să-mi vadă ochii tot răul ce se adună peste sufletul ce, curând, va da socoteală Dreptului Judecător. Aman de mine, Măria Ta, că-mi văd ochii sfârșitul vremurilor cum se apropie!

-Bunicule Iordache, ai grijă mare la vorbele pe care le scapi! Să nu hulești și nici să nu iei numele Domnului în deșert. Mare este mila Lui, dar Dumnezeu nu rămâne datornic, o știm bine cu toții, nu numai noi creștinii. Evreii din poporul ales au scris în Biblie, musulmanii în Coran, perșii în scrierile lor și mai departe toate neamurile știu acest adevăr. Că dacă rău ai semănat, apoi n-ai cum să culegi recoltă bogată de bunătăți. Omenirea știe, dar lăcomia nu-și are capătul. Martor vei fi chemat, bunicule Iordache, la scaunul de judecată, să spui despre toți cei pe care i-ai întâlnit în viață.

Vodă tăcu. Tăcerea lui se întinse peste Divanul împuținat. Nici jumătate din cei ce au fost aici, câțiva ani în urmă, la împărțirea slujbelor domnești, nu mai stăteau în jilțuri ori pe sofale. Unii stăteau în case de piatră, în Șcheii Brașovului, alții fugiseră mai departe, spre Buda ori Viena ori și mai la apus, unde flăcările războiului nu ajunseseră încă. Alții își terminaseră călătoria prin lume și acum dormeau somnul de veci. Cu ochii minții Vodă Constantin privea de sus, ca un vultur plutind în tăriile cerului, acest pământ ce fusese socotit ca Grădina Raiului, a Maicii Domnului. Acum a ajuns o ruină. Plânge Maica Sfântă și

clatină din cap, oftând: *„Ce-ați făcut din grădina mea, copiii mei, ce ați făcut? Acum trebuie să curgă râuri de lacrimi din ochii mei până să-mi găsesc tihna ca să pot să mă rog Fiului meu pentru voi, păcătoșii!”*

-Am ajuns la bătrânețe și știu, de pe propria-mi piele, ce înseamnă hula pentru omul prost, zise bătrânul Iordache Crețulescu. Că și întoarcerea cu mânie înspre fața Lui Dumnezeu tot cu aceași măsură se socoate. Poate că în mintea puțină ce mi-a mai rămas îmi dă ghies diavolul să mă umflu în pene tocmai ca să mă piardă de la Rai. De aceea zic eu, cu măsură, că trebuie să ne punem singuri în traistă, să nu așteptăm ajutor omenesc de la aproapele. Din bucățica aiasta de țară a mai rămas întreagă, necălcată de șarpe, doar câmpia din părțile Buzăului. De punem pușstile cele mari în contra turcului, cred eu că am putea ține în frâu pe prădătorii de la Brăila Raia. Deci musai să ne apărăm Buzăul cu tot cu împrejurimi, ca să nu ne calce puțina recoltă în copitele cailor.

-Și să mai ceri, Măria Ta, că tot ai căpătat îndrăzneală la Sultan, ca Ibrahim Pașa de la Brăila să dea înapoi satele pe care le-a cotropit și le-a luat cu sila și le asuprește de toate cele. Că de nu le dă înapoi, apoi haraciul cuvenit pe acele sate să le stoarcă de la raiaua Brăilei și să ni le scadă nouă, mai zise și boierul Ramadan, marele logofăt, care ținea cu tot dinadinsul ca țara să se întregească acum, când Vodă avea bună trecere la Împărăție.

Cum Divanul nu-și putu duce la capăt socotelile despre relele ce se adunaseră peste țară în acest an de război, boierii tăcură. Nu puteau cere prea multe de la Vodă, acesta avea măsura relațiilor sale aducătoare de folos pentru sine și țară și trebuia lăsat să se oprească unde credea el de cuviință că trebuie să stea pe loc. Tăcerea Divanului îl îndemnă pe Vodă să stea și el la cugetare. Dar nu prea mult. Se ridică de pe scaunul voievodal și, apropiindu-se de capetele cele înțelepte ale țării, zise:

-Ce a fost în acești doi ani de lupte rămâne în urmă, boieri mari și părinți ai țării. Să cătăm înainte, să încercă să iscodim ce poate să ne aducă ziua de mâine. Știm că nu se vor coborî din Cer îngerii cu daruri multe, cu bucate și saci cu galbeni. Bunul Dumnezeu ne-a așezat pe noi, creștinii valahi, să fim stăpâni peste

aceste ținuturi, gândind că vom fi volnici să păstrăm moștenirea din străbuni. Așadar, avem această sfântă datorie să nu dăm bir cu fugiții, ci să ne străduim a aduna și a tocmi țara la loc. Are dreptate marele nostru logofăt Costache Ramadan, îndemnându-ne să apărăm bruma de bucate ce mai cresc pe pământul necălcat de oștiri. Așa vom face. Că bine zise acest cinstit părinte al meu, Iordache Crețulescu, să punem toate relele în capul pașei de Brăila. Voi scrie carte, eu însumi, Măritului Vizir și însuși Padișahului, cum că Țara Românească nu poate da zaherea marii oștiri a Semilunii decât ceea ce am adunat de la pământurile megieșe Brăilei. Să știe Marele Vizir și Luminatul Împărat că pașa de la Brăila trebuie pus să păzească acest ținut, ca pe o livadă aleasă. Să răspundă cu capul pentru neștirbirea acestui loc din cuprinsul raialei Cara Iflakului.

-Dar mai avem de cercetat ce a rămas în afara jafurilor oștirilor străine nouă, de cătane și de tătari deopotrivă, care s-au războit aici și au prădat cu nerușinare tot locul pe unde s-au fâțâit, de colo colo. Boieri divaniți, faceți scrisuri către ispravnicii de județe să dea socoteală până la mărunțiș despre starea lucrurilor în cuprinsurile ce le-au fost date spre păstorire și cereți, atât cât se va putea, să purceadă la strângerea bunurilor ce se cuvin a fi date, Cezarului și Țării. Dar să nu-i lase pe mujici muritori de foame. Că avem mare trebuință de ei.

Și iar tăcu Vodă. Făcu ocol sofalei celei mari pe care ședeau divaniții, punând palmele sale pe umerii acelor bătrâni, mângâind pletele sure acolo unde știa Măria Sa că are îngăduință a fi apropiat, ca o rudă mai tânără. Când termină plimbarea, Vodă se sui la Scaunul Domnesc, dar nu se așeză. Rămase în picioare. Părea că vrea să dea mai mare greutate celor ce va zice, de acum încolo.

-Cinstiți boieri din Sfatul Țării, ne-a ajutat Bunul Dumnezeu de s-a mutat războiul dincolo de hotarul nostru, la sfârșit de an. Că vrednicul de toată lauda Murtaza Pașa s-a mutat cu oaste cu tot dincolo de Olt, alungând cătanele din Râmnicul Vâlcei și mai apoi chiar și din Craiova, inima Băniei. Acum, la vremea de iarnă, oastea Împărăției este așezată la odihnă la Vidin cetate, gata de război la orice poruncă. Iară oastea Craiului neamț tot către Vidin

cetate se nevoiește să facă zăgaz, ca să nu pornească puhoiul de turci peste Timișoara și întregul Banat. Că singura cucerire a austriecilor în acest război a fost cetatea Niș, chiar și aceasta fiind dobândită după împresurare fără ciocnire prea multă, cu morți și răniți. Alte dobânzi nu avură nemții. Principele Francisc de Lorena nu este marele duce Eugeniu de Savoia. Nici nu-l poate ajunge din urmă, oricât s-ar nevoi. Și nici generalii care îl înconjoară nu se ridică la vrednicia celor care formau Statul Major din războiul de acum douăzeci de ani. Austria este sleită, Austria a îmbătrânit împreună cu Împăratul său, Carol al șaselea. Grija cea mare a acestui mare crai este să o lase pe fiică-sa, Maria Terezia, moștenitoare a imperiului austriac. Îi este greu să convingă capetele încoronate ale Europei să accepte o femeie pe tronul unui imperiu mare, așa cum este cel austriac. Că de nu va fi această moștenitoare puternică în fața supușilor ei și de nu va avea tot sprijinul acestor supuși, multe hiene se vor lăcomi la a rupe hălci din această țară, slăbită de atâtea războaie. După cum arată oștile beligerante, eu am credința că se va pune de pace, poate chiar în această iarnă. Și de aceea, ca să ieșim noi în câștig, musai să ținem la Craiova pe aga Iordache cu oastea lui de români și pe marele serdar Radu Corneanu, numit de mine ca guvernator al Olteniei slobozite de cătane. Să stea acolo până la sfârșitul războiului. Să folosim și noi principiul *Uti possidetis*, dar în câștigul nostru. Așadar, să dăm tot ajutorul nostru pentru a nu mai ieși din Oltenia, pe aceasta trebuie să o aducem înapoi, la sânul Patriei.

-Așa-i, Măria Ta, așa este! ziseră toți divaniții dimpreună cu ceilalți boieri mai mărunți de sfat.

-Mă tem însă, boieri divaniți, reluă Vodă după ce-și luă un scurt răgaz de cugetare, că tot greu ne va fi dat tot nouă și în acest an ce vine, 1738. Austria nu mai este ce a fost. Însă nici Imperiul Otoman nu este pierzătorul de războaie în încleștările cu ducele de Savoia. Oastea Padișahului este mai mare acum decât cea austriacă. Au și turcii tunuri și bombarde la fel de puternice ca ale austriecilor. Iar oștirea de ieniceri are puști cu bătaie la fel de lungă, ca și acelea ale cătanelor. Dar ceea ce nu se vede decât de puțină lume, este că Viena mai are de partea ei pe rușii Împărătesei Ana. Dacă moscalii vor purta pe mai departe război pentru

cucerirea Crimeii, ținând pe loc o mare oștire turcească, atunci austriecii vor câștiga pacea, iarăși, în folosul lor. Iar dacă frontul din răsărit va slăbi și rușii vor trimite oaste în ajutor sârbilor și bulgarilor, atunci tot greul și pârjolul vor cădea pe capetele noastre, ale valahilor din Țara Românească și pe ale moldovenilor.

Amarul îl cuprinse pe Vodă, din nou. Plecă capul spre icoana Mântuitorului și o lacrimă din colțul ochiului îi trădă adâncul suferinței.

-Veștile ce ne-au sosit din Oltenia și părțile sârbești m-au bucurat, într-o măsură necuvenită unui principe creștin. Dar supus Padișahului fiind și datorându-i totul, viața însăși, cu recunoștință dator sunt să-i țin partea. Mai întâi oastea lui Meniș Pașa, cel trimis de Mehmet Pașa pe când încă mai era mare vizir și se afla cu ienicerii lui la Isaccea, acea oaste de 20.000 l-a bătut pe generalul Wallis la Calafat și l-a împrăștiat prin Oltenia cu toate trupele lui. Că adunase, acest Wallis, părțile de oaste nemțească ce le împrăștiase în Țara Românească, la Câmpina, la Argeș și pe munți, la trecători și adusese acasă și corpul de oaste ce încă mărșăluia spre Ghimeș, să intre în Moldova. Cu toate efectivele sale, Wallis primise poruncă de la generalul mareșal Seckendorff, înlocuitorul ducelui de Savoia în fruntea armatelor austriece, să atace cetatea Vidinului și să o blocheze pe malul stâng, la Calafat. Cu tunurile trebuia să bată zidul Vidinului dinspre Dunăre, să măture apele fluviului și să nu lase nici măcar o bărcuță să se apropie de Vidin din aval. Dar Wallis avea oaste puțină. Și pe deasupra, l-a apucat și dorul de urbea lui dragă, de Sibiu, și în septembrie, în plin război, pleacă spre Transilvania în interes privat. Asta l-a costat însă viața, că turcii lui Meniș Pașa au zdrobit totul în cale de-a lungul Dunării până la Calafat. Iar generalul guvernator, de supărare și de rușine pentru această pierdere, s-ar fi otrăvit, după cum avem noi știre.

Boierii se foiră în Divan. Unii se bucurau, poate cu ceva sinceritate, de victoriile turcilor. Dar vestea alungării cătanelor din Oltenia chiar a fost primită cu bucurie, de toată lumea din Divan. Apoi Vodă spuse mai departe:

-Mai sunt, iaca boieri dumneavoastră, alte câteva veşti de pe aceste locuri de bătălii. Aţi văzut cât de uşor le-a venit austriecilor să intre în cetatea Niş, în primăvară. Atunci turcii au deschis porţile şi austriecii au intrat fără să facă stricăciuni şi nici omor de osmanlâi. Acu, vă spun că ştirea este adevărată, în octombrie roata s-a învârtit şi de data asta Ali Paşa, cu 20.000 oaste, a trimis solie lui Doxat ghinărar să facă bine şi să-i dea cetatea Nişului înapoi. Şi cum nu i s-au dat aceluia 15 zile răgaz să ceară şi să primească porunci de la generalul mareşal Seckendorff, acest Doxat a cerut ca ofiţerii ce conduceau pe cei 5.000 – 6.000 de oaste din cetate, să hotărască ce şi cum vor răspunde la somaţia turcului. Şi ofiţerii au hotărât să fie predată cetatea, dar vieţile cătanelor şi familiilor lor să fie garantate de turci. Şi aşa s-a întâmplat. Iar garnizoana austriacă s-a îndreptat către Belgrad. Iar acolo când au ajuns, toţi ofiţerii au fost băgaţi la beci, în lanţuri. Ei vor fi judecaţi imediat după sărbători.

Această ştire trecu uşor, era ceva ce se întâmpla pe vreme de război. Dar Vodă nu trecu aşa, ca la o bârfă la marginea şanţului. Ci zise:

-Oltenia, apoi Nişul, apoi împresurarea cetăţii Vidinului rămasă de mântuială, astea toate s-au adunat şi avem ştire chiar din interiorul Camerei Aulice de Război că zilele mareşalului Seckendorff la cârma oştirii austriece sunt numărate. Că Împăratul Carol al VI-lea este furios şi îi cere socoteală lui Seckendorff pentru toate aceste nereuşite. A schimba un comandant general din fruntea întregii armate în timp ce războiul încă nu s-a terminat este un mare semn de slăbiciune. Eu cred, boieri dumneavoastră, că nu avem a ne pune nădejdea în creştinătatea austriacă. Sultanul nu ne va ierta de vom greşi şi ne vom împreuna cu cine nu se potriveşte. Iar pedeapsa Stăpânului poate fi chiar transformarea ţărişoarei noastre în raia, cu un beglerbeg[31] ca atâţia alţii, în fruntea raialei. Doar mă rog Domnului nostru Iisus Hristos să dea minte înţeleaptă mai marilor din cele trei imperii, să se aşeze la masa tocmelilor de pace, că lumea sătulă este de atâta război şi moarte.

[31] beglerbeg, beilerbei = guvernator general al unei provincii din Imperiul Otoman

Tocmai când rostea această scurtă rugăciune, cu închinare la icoanele împărătești, pe ușa Divanului intră kir Mihai Deju, Mitropolitul Ungrovlahiei. Vlădica cel rătăcit în ungurime, la Brașov, căzut în capcana propriei lăcomii, scăpase din prizonierat și acum făcea cruci mari și se închina la podea, mulțumind Domnului că a ajuns la liman.

-Înaltpreasfințite, bine te-ai întors din rătăcire! Aducem slavă Mântuitorului și Maicii Sale că te-a ocortit și ni te-a dat nouă să ne fii înaintestătător și păstor bun oilor tale. Cum ai scăpat? Vătămatu-te-au cumva cătanele? Spune, părinte, spune! zise Vodă îmbrățișându-l.

-Câțiva frați preoți și călugări au plătit oștenilor de pază de la poarta Șcheilor o pungă de galbeni și o bărdacă de vin fiert, cu mirodenii și ceva plante din cele de leac, ce dau somn adânc celor bolnavi. Și m-au scăpat la vale, către vama noastră de la Câmpina. Sania cu căluți de munte m-a purtat iute ca săgeata până în sat, la Breaza. Acolo mi-au pregătit sălaș ascuns și culcuș cald, spre odihnă. Iară în noaptea din Ajun am pornit la drum, ocolind vama de la Câmpina și venind, cu cai de schimb înhămați la sanie, până în marginea Bucureștiului, la râul Colentinei. De acolo am ajuns cu un rădvan boieresc aci, în brațele Măriei Tale, Doamne. Slavă și închinare ... și kiriarhul nostru începu metaniile și crucile cele mari, necontenind a aduce slavă și mulțumire.

Din Divan se ridică marele logofăt Ramadan și îl îmbrățișă pe Mitropolit, cerându-și iertare că a ținut ascuns planul său de evadare. Că iată, și el a avut norocul să se răscumpere cu bani puțini și a ajuns acasă de o săptămână, bine și sănătos.

-Lăcomia, Măria Ta, și nevoia de chiverniseală la slugile mărunte prost plătite, sunt lăcate slabe ce lesne pot fi sparte cu puțini sunători. Păcatul acestor slujitori ne-a fost nouă de folos și astfel ne-am trezit slobozi, cu ușile temniței deschise, precum li s-a întâmplat și Sfinților Apostoli.

Prăznuirea Nașterii Pruncului Sfânt se făcu, în acel an 1737, în spătăria Curții Domnești cu smerenie și credință, umăr lângă umăr stând marii boieri ai țării laolaltă cu cei de rang mai mic ori mazâli, la fel loviți de război și de greutăți. A fost un prilej dintre

cele mai rare, când necazul îi apropie pe oameni, făcându-se sprijin unul pentru celălalt.

*

Câteva zile după Bobotează sosește la București Mustafa Aga, mare imbrohor. El intră la Curtea Domnească însoțit de meterhaneaua care cânta cu însuflețire, jucând și tropotind pe zăpada bătătorită a drumului, semn de mare bucurie pentru răvașele pe care le aducea trimisul Seraiului.

-Bine ai venit, efendi Imbrohorule, zise Vodă Constantin, coborând treptele sălii celei mari a Divanului. După veselia cu care intri în cetatea noastră mi se pare că ne aduci prilej de mare bucurie.

Îmbrățișându-l pe purtătorul veștilor celor bune, Vodă îi puse în palmă o punguță din mătase roșie, cusută cu floricele din fir de aur. Câțiva galbeni sunători și o mână de pietricele prețioase aruncând văpăi și fulgere la lumina zilei îl făcură pe înaltul trimis să se bucure mai abitir, că iată, slujba lui specială este bine răsplătită. Vodă îl pofti în spătăria mică unde slugile tocmai întindeau pe jos covoare persane țesute cu mare meșteșug tocmai la Buhara, cu fir de mătase, peste care puneau perne mari și puișori, iar la mijlocul locului aduseră două mese joase, una pentru cinstitul oaspete și alta pentru însuși Vodă. Un copil de casă îi turnă imbrohorului apă cu petale de trandafir să se spele pe mâini și pe față, iar un altul făcu același serviciu stăpânului casei.

Așezându-se înaintea bucatelor ce soseau pe tipsii de argint și în blide de porțelan prețios, Vodă îl îndemnă pe Mustafa Aga la vorbire. Se cunoșteau de multă vreme, ba chiar legaseră oarece prietenie în baza căreia Aga îi trimitea veste lui Constantin, de pe drum, înainte de a trece hotarul țării, dacă vine cu veste bună ori cu năframa neagră. Să fie pregătit, la o adică!

-Alah și-a vărsat mila lui peste capul tău, beyule, dar și peste capetele slugilor Luminatului nostru Padișah, împăratul împăraților, anume Murtaza Pașa, Ibrahim Pașa de la Brăila Raia și căpitanii Tegmur Suleiman Aga și Gentz Ali. Pe aceștia toți trebuie să-i chemi, din porunca slăvitului Sultan Mahmud Întâiul, ca să-și primească darurile pe care stăpânul li le pune pe umeri,

firitisindu-i de bună purtare și mult zel dovedit la împlinirea poruncilor de luptă.

-Dar ce isprăvi ale acestor bravi oșteni ai semilunei au ajuns la urechile Sultanului, de l-au făcut pe acela să se deschidă cu dărnicie spre servii săi? Atâta cinstire se dă numai pentru fapte socotite de mare preț și se răsplătesc cu mult fast spre luarea aminte a întregii oștiri, pildă aleasă pentru urmarea eroilor.

-N-am dezlegare să-ți spun, beyule Constantine, înainte de a fi de față și acești merituoși căpitani. Ai o lecuță de răbdare, că la fel ești și tu dăruit de la însuși Sultanul nostru, Alah să-i țină zilele în mâinile-i sfinte.

Olăcari fură trimiși în grabă mare să-l aducă la Curtea Domnească pe Pașa Murtaza împreună cu căpitanii lui. Acela fu aflat privind de pe o ridicătură de deal cum ardeau toate bisericile creștine din Râmnicul Vâlcii. Focul fusese pus de cătane, resturi ale oastei austriece comandate de colonelul Salhausen, bătute și spulberate în acest mândru oraș.

Îi trebuiră două zile Pașei ca să ajungă la București. La Pitești, Murtaza Pașa fu întâmpinat de o companie de seimeni, escortă de onoare, comandată de Dumitrașcu Șuțu, un mic boiernaș grec din neamurile mai scăpătate ale voievodului, tocmai înălțat în slujba de mare paharnic după ce fusese doar câteva luni cămăraș la Curte. Fanfara turcă, atât de zgomotoasă cât încă nu auziseră la viețile lor târgoveții Cetății de Scaun, îl precede pe eroul zilei care intră călare pe cal alb trimis ca dar, înaintea lui, de însuși Vodă.

-Mare zarvă, bre oameni buni, mare zarvă! spuneau târgoveții ce se încumetau să iasă pe cale, să vadă un așa spectacol rar. Ce fapte amarnice pentru noi, creștinii, or fi făcut acești turcaleți, de au câștigat așa mare trecere la fața Sultanului?!

-Păi, nu știi matale, bre, că cinstirea turcului îi jalea creștinului? Cică i-ar fi bătut rău de tot pe nemți la Pitești, apoi la Muscel, apoi au trecut oștirile lor Oltul și au început curățirea Râmnicului, cu foc și tăiș de sabie.

Două ceasuri trecură de la primirea eroilor la Curtea Domnească. Ceasurile acelea fură de ajuns pentru odihnă, curățire și gustare de ceva bucate, dar și pentru a aduna la Curte pe veliții

Divanului, pe mai marii târgului și ai breslelor meșteșugărești și de negustori. Sala cea mare a Divanului era plină ochi, în linia din fața Scaunului pe care se așeză Vodă Constantin Mavrocordat fiind așternute covoare frumos țesute și peste ele perne mari și mici. Aci ședeau, cu picioarele strânse sub ei ori tolăniți pe o parte, mulțime de demnitari turci, parte fiind curteni mărunți la Seraiul Sultanului ori al Marelui Vizir, parte însoțitori obișnuiți ai oștilor otomane, profitori de firimituri ce cădeau, totdeauna, după ospățul sângeros al luptelor.

După ce Vodă intră și își luă locul pe scaunul domnesc, marele imbrohor Mustafa Aga dădu citire firmanului Luminatului Padișah Mehmed Întâiul.

-Cinstire mare și laudă se aduc lui Constantin Mavrocordat, bey de două cozi de cal, lui Murtaza Pașa și lui Ibrahim Pașa, comandanți de oști, victorioși în luptele de la Pitești, Câmpulung și din Oltenia, de la Râmnic, Craiova și Calafat.

-Ca semn al prețuirii sale, Luminatul Padișah le pune pe umeri acestori credincioși ai lui slujitori, câte un caftan de mare preț. Să fie spre luarea aminte a întregii oștiri, ca și alții să ajungă la mare preț și cinste la fața Stăpânului nostru, căruia Alah să-i dăruiască domnie lungă, în slavă și sănătate.

Meterhaneaua cântă, tunurile de deasupra porții bubuiră, adunarea toată izbucni în urale, cușme și căciulițe din blănuri prețioase zburară în aer.

-Și iarăși vă spun vouă, cadii, pași și agale, că mărinimosul nostru Sultan trimite 30 de pungi cu galbeni, din sipetele sale, pe care le dă pașalelor și agalelor oștirilor conduse de cei doi mai înainte căftăniți, Murtaza și Ibrahim Pașa.

Alte urale, alte pocnete de puști, zăngănit de săbii!

-Și iarăși din porunca slăvitului Stăpân, Mehmet I-ul Sultan, am a da în mână câte o mie de piaștri căpitanilor Tegmur Suleiman Aga și Gentz Ali Aga, pentru bravada în lupte, iscusință și slujire fidelă sub steagul verde al Profetului.

Alte urale, îmbrățișări și chiote. Încheind citirea firmanului Sultanului, Mustafa Aga dădu să se așeze pe scaunul ce-i fusese așezat la stânga piciorului lui Vodă. Dar calea îi fu tăiată de marele paharnic Dumitrașcu Șuțu care îi puse în brațe acestui

aducător de veşti bune, o blană de zibelină, dar de mare preţ din partea lui Constantin Voievod Mavrocordat.

Apoi se încinse mare petrecere, în spătăria mică fiind întinsă masă pentru oaspeţii Seraiului, iar în spătăria mare pentru boierii divaniţi şi ceilalţi invitaţi creştini. Vodă şezu puţin alături de boierii lui, iar cât stătu acolo vărsă, pe ascuns, câteva picături de vin spre cinstirea şi pomenirea sufletelor creştinilor ce şi-au pierdut viaţa în aceste locuri, unde vitejia lăudată fără nici o reţinere fusese dovedită mai mult tăind târgoveţi neînarmaţi, femei, bătrâni şi copii fără apărare, care nu au apucat să fugă spre munţi înainte de bătăliile turcilor cu cătanele austriece.

-Plânge inima mea pentru toţi pomeniţii din cartea ce mi-a trimis-o din Rucăr, cuvioşia sa Vasile Geabelea, egumenul mănăstirii Câmpulung. Fără pricină Murtaza i-a tăiat pe mai marii târgului Câmpulung, cărora li s-a găsit vină că nu s-au pus de-a curmezişul cătanelor, când aceia i-au căsăpit pe toţi negustorii turci, după ce le-au jefuit tarabele şi casele. Dar n-am îndrăzneală să-mi arăt tristeţea şi să-mi plâng amarul de voievod creştin, să vărs lacrimi pentru toţi cei ce au pătimit în acest război, că viaţa mi-aş pierde-o, pe loc. Şi mult rău ar fi pentru ţară. Rugaţi-vă pentru mine, păcătosul, care slujesc lui Mamona, de nevoinţă, sub tăişul hangerului.

Capitolul 12
Scrum și suferință

Târziu în noapte, când zarva slugilor dereticând odăile în care petrecerea celor de credință creștină alături de închinătorii la Semilună se întinsese cu mult peste cele ce s-ar fi cuvenit a fi mai reținute, Vodă se ridică din așternutul său și îngenunche în fața tripticului luminat de candela ce nu se stingea niciodată. Făcu o cruce largă, apoi se închină până când fruntea atinse podeaua de scânduri geluite, unse cu un baiț auriu, ca mierea. O lacrimă îi răsări în ochi și un suspin adânc răbufni, cu hohot, din pieptul ce i se zbătea, copleșit de adânci remușcări.

-Stăpâne mult milostiv, primește-mă pe mine păcătosul, cel care în această zi te-am trădat mai mult decât Iuda Iscarioteanul. Căci sărutare ticăloasă am dat și am primit de la sluga Necredinciosului și mulțumire mare am strigat, bucurându-mă de darul otrăvit pe care l-am primit de la acela. Mă dureau cuvintele citite de imbrohor de pe firmanul trimis de Împăratul stăpânitor peste țărișoara aceasta. Mă dureau laudele Împăratului ca și cum acele fapte pomenite le-aș fă făcut eu, sluga lui preaplecată, cu dragoste și tragere de inimă. Minciuni și laude deșarte, spuse într-un șir ce nu se mai găta. Acestea au căzut peste mine ca un potop de foc și pucioasă, ca și când m-aș fi aflat acolo, în Gheena, arzând în oala cu smoală care, în mod sigur, îmi va fi lăcaș până la sfârșitul veacurilor. Când se scurgeau acele laude atribuite mie și creștinilor de sub porunca mea, simțeam tortura teascului ce îmi rupea oasele, iar sufletul plângea în mine, cu lacrimi de sânge. Prin fața ochilor minții treceau creștinii prinși și înșirați pe lanț, cei care le-au căzut în ghearele însetate de sânge la Târgoviște, la Pitești, la Câmpulung, la Râmnic. Vedeam, cu sufletul chinuit de neputința de a lăcrima, cum pe chipul meu se lățea mulțumirea slugarnică îndreptată spre nesățioasa Gheenă, laude și preamăriri pentru fapte pe care eu nu le-am făcut și nici n-am dat poruncă să fie făcute, în numele creștinătății. Iartă-mă, Doamne, pentru neputințele mele! Iartă-mă, Doamne, pentru ticăloșia mea! Iartă-mă, Doamne, pentru trădarea mea și pentru vânzarea pe care ți-am

făcut-o, precum acel Iscariotean pe piatra sfântă pe unde a călcat David și Iosif și atâția alți străbuni vrednici, urmași din străbunii cei ce-au rătăcit amar de mulți ani, prin pustiul Iudeei. Iartă-mă, Doamne, pentru prefăcătoria mea cea ticăloasă!

Lacrimi amare se scurgeau pe barba înspicată cu fire albe, deși Vodă era încă atât de tânăr. Dar anii trăiți după moartea tatălui său au fost ani de încercări, multe necazuri pe care a trebuit să le treacă singur, fără sprijinul și îndrumarea unui părinte. Nu s-a destăinuit nici măcar soției sale, nevrând să o încarce cu poveri greu de dus pentru un bărbat, darmite pentru o femeie care își avea propriile griji. Adormi într-un târziu, încovrigat în fața icoanei și zgribulit în lumina pâlpâindă a bușteanului ce se topea cu mici flăcări jucăușe pe jeratic, în vatra de pe peretele de miazănoapte a iatacului. Se trezi mai apoi de frig și se urcă în patul larg, învelindu-se și adormind la loc, somn sănătos sub privegherea sfinților din icoane, a ochilor blânzi, de mamă iubitoare, a Născătoarei de Dumnezeu ...

A doua zi de dimineață, trezindu-se când încă cerul abia se înroșea la răsărit, Vodă îi zori pe copiii de casă, pe cămărași și celelalte slugi domnești, să-l îmbrace și să înhame caii la sanie. Bău o înghițitură de aghiasmă și molfăi două bucățele de pâine sfințită, apoi ieși în aerul rece al dimineții de Ghenar și se urcă în sania cu coviltirul lăsat pe spate, învelindu-se în blănurile de oaie ce fuseseră scoase din cuhnia unde stăteau pe cuptor, gata la orice ceas din zi ori din noapte, să-l învelească la drum pe Stăpânul. Aerul rece, geros, îi șfichiuia obrajii palizi. De-a lungul Uliții Domnești zăpada scânteia orbitor sub săgețile de argint ale soarelui, câtă rămăsese curată, neîntinată de măcinișul miilor de picioare ale oamenilor ce nevoiau spre căutări mirene.

Ajunse degrabă la Mitropolie. Îl găsi pe Înaltpreasfințitul Mihai Deju, Mitropolitul, îngenuncheat la rugăciune, în mica încăpere ce-i servea de capelă, iarna și tot timpul când aerul era mult prea rece pentru oasele cele bătrâne ale chiriarhului. Veni alături și, lepădând din ușă blănurile cu care fusese îmbrăcat, îngenunche alături de bătrânul călugăr ce-și continuase rugăciunea, nedând atenție provocării lumești ce încerca să-i tulbure liniștea și tihna petrecerii sale cu sfinții îngeri.

Într-un târziu, când părintele Mihai Deju călugărul deschise ochii spre cele lumești, Vodă îi sărută mâna slabă, cu pielea gălbuie apoi zise:

-Părinte, aș vrea să mă spovedesc!

-Te-ai închinat aseară la icoane, păcătosule slujitor al Mamonei? Rugatu-te-ai pentru iertarea păcatelor celor mai proaspete? Mai ai și alte păcate de mărturisit, decât cele pe care le-ai comis sub ochii îndurerați ai bătrâneților mele?

Deși cuvintele erau rostite abia șoptit, șfichiul lor îl încovoie pe tânărul voievod.

-Am stat, părinte, la rugăciune ore multe, am adormit acolo, pe blănița așternută în fața icoanei Sfintei Treimi, m-a trezit frigul și mustrarea de conștiință. Nevoie am de Dumnezeu Binefăcătorul și Iertătorul ca să pot să-mi continui viața, să pot înota în această mare a ticăloșiei păgâne în care suntem aruncați cu toții, nezărind prea aproape limanul de scăpare.

-Dacă acestea toate le-ai făcut, atunci întoarce-te la Casa Domnească, pregătește pentru stropire cu apă sfințită acele odăi în care ai petrecut cu necredincioșii, atrăgând alăturea de tine, păcătosul, pe alți mulți creștini din fruntea țării.

-Oare este bine să facem această aghiasmă, părinte Mitropolit? Turcul este acolo, în casele ce-i sunt pregătite pentru popas. El va vedea și va auzi, va spune mai departe cum spăl, cu sobor de preoți cu Mitropolitul în frunte, urmele ticăloasei petreceri și locul unde a șezut el, cel ce se crede doar singur dreptcredincios.

-Nu voi veni cu sobor de preoți și nici nu voi face rugăciune de sfințire a casei, doar voi stropi tot locul după sfânta liturghie pe care o voi sluji în Capela Domnească. Stropirea va fi cea de obicei, pe care o fac totdeauna când slujesc liturghia la Curte. Acum vino să te împărtășesc, Mărite, și să te mângâi, copil al milei, greu încercat de ispite și atacuri nerușinate ale celui Întunecat.

Revenit de la Mitropolie, Vodă își începu ziua cu slujbele cele obișnuite ale Scaunului Domnesc. Învârtindu-se în spătăria mică printre scaunele scârțâitorilor de hârtii, Vodă dictă o Proclamație către episcopul Climent al Râmnicului, către

egumenii mănăstirilor din dreapta Oltului și către slujitorii bisericilor din cuprinsul acestor cinci județe care trebuiau să fie aduse acasă, sub flamurile praporilor creștine.

„Către Preasfințitul părinte Climent, episcopul Râmnicului Vâlcii, către egumenii mănăstirilor ortodoxe din cuprinsul județelor din dreapta Oltului, către clerul bisericesc și cinul mănăstiresc și tot poporul creștin ortodox din acest loc, sănătate și ocrotire de la Domnul Dumnezeu, iar de la noi cinstită dorire de întoarcere în cuprinsul Țării Românești. Aflând Măria mea despre bătăliile purtate și câștigate de oștile luminatului nostru stăpân, Mehmet Sultan, pe cuprinsul județelor Olteniei, de la malul Dunării până la Craiova și mai sus, către munți și despre pierderile de averi și de oameni suferite de locuitori din partea cătanelor și nemților dar și dinspre partea oștilor otomane, mult m-am întristat și am plâns cu lacrimi grele despre soarta cea rea la care suntem încercați în acest fel cu toții, creștinii din Țara Românească și cei din Oltenia. Dar plânsul nu-i de ajuns, am socotit noi, ca să ocrotească această țărișoară, supusă Sultanului de la Țarigrad. Și cu multă strădanie și cheltuială ne-am nevoit, cu toată casa noastră, a trimite Luminatului Padișah cărți în care am povestit tot necazul și durerea noastră, cerând mila și îndurarea sa. Și am primit o samă de firmane de la Înalta Poartă prin care Sultanul amenință cu aspră judecată și pedeapsă pe toți oștenii lui Alah care vor aduce pagubă averilor și bunurilor locuitorilor Olteniei în timpul luptelor pentru curățirea acestor ținuturi de cătanele nemțești. Că poruncă a primit Murtaza Pașa, prietenul nostru, să curețe întreg ținutul oltenesc de nemți și să-l ardă, făcând locul gol. Arătându-i căpteniei oștirii otomane aceste firmane iscălite de însuși Sultan Mehmet, l-am rugat să aibă milă și îndurare de locuitorii nevinovați ai ținutului oltenesc care se nevoiesc să se lege să fie închinători și supuși voinței și puterii Împărăției Otomane. Și să îi ocrotească în tot timpul cât va umbla să mărture afară toate gunoaiele cele rele. Vă îndemn, așadar, Preasfințite părinte Climent, episcop al Râmnicului, să ieșiți la malul Oltului în întâmpinarea prietenului nostru Murtaza Pașa și să faceți la fața lui legământ de supunere puternicei Împărății. Și să fiți acolo, alături cu egumenii sfintelor mănăstiri, cu protopopii și parohii

din cele cinci județe și cu mulțime de popor care să dea dovadă de bunăcredință și supunere. Vă îndemn, Preasfințite Părinte, să faceți astfel și să nu plecați urechea voastră la promisiunile deșarte și mincinoase ale ghinărarului Lobkowitz, guvernator provizoriu al Transilvaniei, care zis-a că numai trecând munții în ungurime vă puteți scăpa, el neavând destulă oaste ca să apere pământul ce l-a cucerit mai înainte și l-a stors de grele biruri, nedând înapoi nemica. Dacă astfel veți face cum vă îndemn eu, Constantin Voievod Mavrocordat și de veți asculta și de legământul pe care îl face Pașa Murtaza, în scris și cu pecetea sa, bine vă va fi vouă, la toți locuitorii acestui ținut. Faceți jurământ de supunere și de credință Luminatului Padișah, închinați-vă și vă faceți din nou fii ai acestui pământ. Pe Aga Iordache l-am pus căpetenie peste oastea noastră de strânsură, oaste românească. Să ascultați de el și de Pârvu Cantacuzino, mâna lui dreaptă. Până când sorții războiului se vor liniști și pace se va semna, numitu-l-am pe boierul Radu Corneanu guvernator al celor cinci județe din dreapta Oltului. De el să ascultați și sprijin să-i dați, din tot sufletul și din inima voastră de români credincioși. Numai așa bine vă va fi vouă".

A coborât Preasfințitul părinte Climent de la izvoarele Lotrului, în creierii munților unde își găsise scăpare după ce văzuse, cu ochii lui, sfânta mănăstire și toate casele Episcopiei, școala domnească și Bărăția[32] arzând, după ce fuseseră jefuite de odoarele sfinte și alte bunuri de preț. Că s-au înfruptat din toate acestea cătanele când au venit ca stăpâni, la anul 1719 după pacea semnată la Passarowitz. Iar mai apoi urdiile turce și cele tătare, ducând război contra dușmanilor lor. Au jefuit unii după alții. După turci rămânea locul gol, dar nu sterp. Românii puneau totul la loc, cu mâinile și cu resemnarea lor. Arau și semănau, creșteau vite, culegeau recoltele și le vindeau, făcând bani cu care cumpărau odoare de preț să fie puse la locul lor, în sfintele biserici și în mănăstiri. Apoi au venit cătanele, mai lacome, mai însetate de hrană, de robi. Turcii vărsau sângele cuceriților. Cătanele – și erau de mai multe neamuri, nemți, unguri, sârbi, bosniaci,

[32] Bărăția = biserică catolică

muntenegreni, machedoni, alvaniți – aveau poftele animalelor crude, cărora le place să se joace cu victimele lor, chinuindu-i până la pragul morții și râzând de durerea pe care victimele nu o mai puteau suporta.

Ca înșirate pe frânghie aceste imagini ale suferinței, focului, batjocurii și cruzimii, se mișcau prin mintea voievodului, într-o horă ametitoare. „Doamne, de mi-ai dat mie să port această cruce grea, fie mie după voia Ta. Treacă de la mine acest pahar. Dar îndură-Te, Doamne al Puterilor, de acest neam de oameni care trăiesc o viață de iad, pe acest pământ dăruit de Tine. Ai milă, Iisuse, de ei că mult nu mai este și grădina aceasta a Maicii Tale un deșert va deveni, nefolositor și trist."

La sfârșitul de an 1737 și primele luni ale anului celui nou, știrile veneau de la Olt amestecate, una după alta, câte una caldă, alta rece. Oastea condusă de Murtaza Pașa nu s-a mai trudit să împingă companiile de nemți spre crestele munților. S-au mulțumit cu locurile călduțe din Craiova și satele înconjurătoare, unde au poposit ca pentru iernat. Cereau alimente și peste ceea ce primeau din puținul ce se mai găsea pe sub pământul bordeielor, plecau la jaf în cete, fiind cu nemilă față de cei pe care trebuiau să-i apere de vrăjmași. Uitate au fost firmanele Sultanului, nimeni nu mai punea preț pe acele amenințări deșarte. Oastea de strânsură a lui Pârvu Cantacuzino, împuținată după bătăliile în care erau împinși înainte, fiind avangarda turcilor, nu se putea pune de-a curmezișul la abuzurile la care se dedau oamenii Pașei. N-au fost de nici un folos rapoartele trimise lui Vodă, cum n-au fost nici de folos plângerile lui Vodă către Sultan. Și așa, vremea trecea, se apropia primăvara.

-Boieri dumneavoastră, ca mâine se topesc zăpezile și puhoaiele se vor scurge, pământul se va zvânta, făcându-se numai bun de arat și de însămânțat. Cu cine vom face aceste munci? Ce putem face ca să-i scoatem pe amărâții țării din cotloanele munților și să-i aducem la vetrele lor?

-Măria Ta, îngăduie să spun oarece vorbe ca de la un om ce am fost în război și am dus la capăt porunca ce mi-ai dat-o, ceru cuvânt boierul Radu Corneanu. Fusei guvernator al Olteniei, așa cum m-ai pus, Doamne, să mă îngrijesc de acest ținut adus acasă,

la sânul patriei. Chiar mi-ai trimis caftan de mare ban. Dar boierii locului au vrut ban pus de către ei, așa i-au cerut seraschierului de la Vidin. Și pusu-l-au pe Matei Bălăcescul mare ban al Craiovei, pe care l-ai căftănit chiar Măria Ta. Și bine ai făcut, făcându-le voia ca nu cumva să crească zâzania între ei, boierii olteni. Măria Ta, românii din aceste cinci județe trăiesc cu spaima de relele turcilor. Că Mehmet Pașa, seraschierul de la Vidin, l-a numit mai mare peste oștile otomane care stau aici, la dreapta Oltului, pe Toz Pașa. Acesta și oștile lui se cred stăpâni pe această parte de țară și se poartă ca și cum ar fi moșia lor. Au plecat cătanele, au scăpat oltenii de un rău. Dar a venit un alt rău peste ei, în timp ce primul rău încă nu s-a tras acasă, în Transilvania. Mulți olteni, mai mari ori mai mici în ranguri, socotesc și cântăresc, care dintre cele două rele ar fi mai mic. Nu-i pace și nu-i bine pentru Măria Ta ceea ce se întâmplă acolo.

-Drept ai grăit, boierule vrednic de toată dragostea noastră. Așa este, copilul rătăcit ca și oaia din pilda Evangheliei trebuie mângâiat și îngrijit, ca să scape de spaimele ce l-au încercat în singurătatea lui. Dar grija mea, oameni buni, este despre viitorul nostru din acest an. Că de se pornește iarăși războiul, Sultanul uită de orice dezlegări ce ni le-a făcut, uită de slobozeniile promise și iar va începe să ceară, de toate, amenințându-mă pe mine și astfel, rău făcând întregii țări. Hambarele, coșarele și beciurile noastre sunt goale, de pe acum. Sultanului nu-i pasă de acest adevăr, el cere și cere, și tună și fulgeră și amenință. Iar noi trebuie să ne supunem. Va trebui să adunăm bani, vom trimite zapciii să strângă tot ce pot de la boierii mazâli și de la târgoveți. Voi cere vlădicăii Mihai Deju să deschidă hambarele mănăstirilor și călugării să-i hrănească pe mujicii pieritori de foame. Boier dumneavoastră, va trebui să fiți milostivi cu țara și să dați din averile voastre, bani și grâne, acum țara fiind la greu. Că de vom scăpa din război și vom avea răgaz de îndreptare, nu voi uita de datoria mea și vă voi întoarce totul.

-Ai dreptate, Măria Ta, vom pune umărul cu toții, zise bătrânul Iordache Crețulescu. Dar cere Doamne, Sultanului și Marelui Vizir să întoarcă acasă slobozi, pe toți românii luați în robie de turci și de nohai. Câți or mai fi pe acest meleag și n-au

fost mânați la târgurile cele mari din Împărăție, să fie sloboziți, că n-avem cu cine lucra pământul.

Sfatul se încheie cu aceste promisiuni, scăpate ca la o înghesuială, de marii boieri cărora le făcea mare plăcere să fie numiți „părinți ai țării". Vodă se trase în spătăria mică și chemă la el pe apropiații lui: secretarul Dapontes, doctorul Depasta, Petrulis, pe serdarul Radu Corneanu a cărui înțelepciune fu bine apreciată de domnul țării și pe Constantin Ramadan, marele logofăt.

-Boieri dragi mie, am a vă împărtăși câte ceva ce se întâmplă în misiunile diplomatice care ne privesc pe noi, adică Țara Românească. Unii dintre domniile voastre știu, înainte de sărbători am trimis la Sibiu pe Atanasie Silviano, al treilea vistier al nostru, să-i propună generalului Lobkowitz să semneze cu noi un armistițiu pe durata iernii. Acel general a văzut că avem slăbiciune, că din neputință și nevolnicie cerem răgaz de odihnă câteva luni, ce le-ar fi folositoare și lor. Cu obraznicia pe care o știm la toți slujitorii Chezaricești Împărății, generalul refuză să ne asculte, ba dimpotrivă, trimite întăriri trupelor ce mai stau pe loc, la mănăstirea Cozia și la Perișani, în județul Argeș. Ce-i de făcut? Ce sfat îmi dați? Planul meu de război este să-i scot pe austrieci din Muntenia și din Oltenia, să-i azvârlu peste munți. Dar trupele noastre s-au împuținat, fiind măcinate în luptele directe cu austriecii deoarece turcii i-au folosit în avangardă, având mare folos după vitejia românilor. Suntem puțini și nu am bani ca să mai chem la oaste alții, deși sunt mulți bărbați doritori să se bată pentru Patrie. Iară dacă cer ajutor lui Murtaza Pașa ori seraschierului de la Vidin, aceia vor trimite trupe, poate că îi vor bate pe austrieci, dar mai înainte vor jefui satele noastre întâlnite în cale. Și de vor găsi prăzi destule, chiar și turme de animale, se vor întoarce în taberele lor, nepăsându-le de cătane sau de noi.

-Măria Ta, n-avem altă cale de răspuns coborârii cătanelor prin defileu și de la Vulcan mai la vale, decât să ne încredințăm soarta turcilor care ne sunt stăpâni. Aceștia mai au grija noastră, ori de câte ori le aduci aminte de zaherea și de furaje pentru cai, zise serdarul Radu Corneanu.

-Am să trimit carte Marelui Vizir, rugându-l să dea porunci cu amenințări mari pașalelor din vilayetul Vidinului, care țin soarta Olteniei în mâinile lor, să alunge pe austriaci, dar să nu mai jefuiască acest ținut. Să-i facă răspunzători pe cei din Vidin dacă în vara ce va veni beyul de la București nu va avea de unde să trimită cele necesare armatelor dacă țara lui va fi pustiită. Că aceia, pași și agale fără minte, singuri își taie craca de sub picioare.

Lunile friguroase care mai rămăseseră până la desprimăvărare nu s-au scurs în pace și liniște. Trupele mereu se mișcau, ca într-un dans al morții. Foamea îi scotea din tabere și pe unii, dar și pe ceilalți. Iar singurul loc unde gândeau ei că vor mai găsi câte ceva de prădat erau satele dinspre munte, în Oltenia, dar și în Muntenia. În acest răstimp Vodă Constantin făcu doar ceea ce mai făcuse și înainte: scria cărți disperate Sultanului și Marelui Vizir, apoi se ducea cu plocoane la pașalele ce-i erau binevoitori, că prietenia cu turcul este ca o boare de vânt.

În postul mare Vodă află vești de la Stanbul, de la capuchehaia sa, dar și de la ambasadorul Franței pe lângă Serai. Că planurile de război ale Sultanului pentru campania de vară erau promițătoare de câștig bun împotriva austriecilor. Asta în partea de front din Balcani. Marele Vizir va avea ca țintă recucerirea cetăților Belgradului și Timișoarei. Fortăreața de pe insula Adacale va trebui să fie cucerită, căci ea este cheia spre Transilvania și Ungaria. Fără sprijinul flotei pe Dunăre, armatele Sultanului nu vor avea câștiguri sigure, mereu fiind puși în fața atacurilor austriece cu trupe proaspete aduse pe apă. În fața rușilor, Marele Vizir trebuie să facă apărare, să păstreze ceea ce este în posesia Împărăției, dar să nu pornească singur împotriva rușilor. Vor întări cetățile Hotin și Bender și nu vor permite cătanelor să intre în Moldova.

-Porunca dată de Sultan generalilor săi, scria ambasadorul francez Villeneuve, este ca războiul în această campanie să fie cât mai lung, iar trupele austriece să fie hărțuite cât mai mult. Casa de Austria este sleită de puteri. În imperiul lui Carol al VI-lea bântuie foametea, vistieria este golită de bani, încep să apară dezertări din armată, iar popoarele din Imperiu amenință cu răscoale. Austria va

fi înfrântă din interior dacă Sultanul își va mișca regimentele cu isteține.

Și chiar așa s-a întâmplat. În luna august seraschierul de la Vidin, ajutat de Marele Vizir cu oaste și tunuri noi reuși să cucerească fortăreața cea de mare preț de pe insula Adacale. Belgradul a intrat sub asediu, iar situația austriecilor în Banat era nesigură, fără speranțe prea mari. Turcii au dat lupte grele pentru Mehadia, Orșova, Caransebeș. Austriecii au contraatacat, fiind gata de câștig. Dar au pierdut teren fiind atacați din interior, așa cum spuneau observatorii militari europeni. Tocmai recâștigaseră Caransebeșul când s-a pornit o răscoală a românilor din munții Almașului. Mai apoi în octombrie și noiembrie s-au răsculat ungurii și sârbii din Banat. Nu doar foametea și ticăloșia cătanelor îi împinseseră pe locuitori să se pună de-a curmezișul. Proclamațiile principelui Iozef Rakoczi îndemnând poporul să i se alăture pentru a scăpa Ungaria și Transilvania de stăpânirea austriacă au asmuțit la neascultare, la dezertări și la revolte pe față. Capac la toate acestea, călugării iezuiți prin tot comportamentul lor au înrăit mai tare poporul. Ei umblau să-i forțeze pe locuitorii protestanți, majoritari în aceste provincii și cetăți proaspăt cucerite, să treacă la catolicism. Lupta religioasă a dus la pierderi mari, de cetăți și teritorii. În lunile din urmă ale anului, octombrie și noiembrie s-a format o oaste de 2000 de oameni din locuitorii Banatului răsculat, care au hărțuit trupele așezate în palănci în jurul Timișoarei, nedându-le pace și nelăsându-i pe austrieci să ierneze în liniște.

-Ajutor de la Țarina Ana nu vor căpăta austriecii în această toamnă și iarnă. Feldmareșalul rus Munich nu a răspuns cererii prințului Francisc de Lorena, ginerele Împăratului, ca o oaste de cel puțin 20.000 să intre în Transilvania spre a-i respinge pe otomani. Motivele erau cele simple: în preajma iernii trupele rusești au bazele lor de aprovizionare îndepărtate foarte. Și le mai era frică și de bolile cele rele ce bântuiau prin miazănoaptea Moldovei și în Polonia, spuse secretarul Dapontes.

Adevărul avea să-l afle Vodă Constantin mai târziu, prin decembrie, când a primit de la Istanbul un pachet mare de cărți și gazete franțuzești, trimis de ambasadorul Franței. Vodă Constantin

era împătimit de citit și cheltuia fără să se zgârcească bani mulți pe cărți, mai noi, dar și din cele rare, scrise cu multe luni în urmă. Cerea ca toate ziarele scrise la Paris, la Viena și în alte părți, chiar dacă erau mai vechi de două sau trei luni, să fie răscumpărate și trimise lui. Mai multe rude scăpătate din marea lor familie, trăitori în Fanar și în Pera, se ocupau de cules ziare vechi, europene. Vodă le citea pe toate, de la cap la coadă, puse în ordine după vechime, țară (limbă) și după edituri. El primea informațiile puse în ordine, așa cum ceruse să-i fie respectate instrucțiunile privitoare la sursa de știri clare, cât se poate de adevărate, sau credibile. Cei care se ocupau de acest bagaj de hârtii erau tineri greci care erau ținuți pe cheltuiala casei Mavrocordat la studii, la Academia de pe lângă Patriarhia Ecumenică, sau la alte școli grecești. Cele mai multe ziare – Vodă a adunat o colecție impresionantă de ziare „Mercure de France", gazeta cu cea mai mare circulație europeană – erau mai vechi, iar articolele despre evenimentele aflate în derulare la timpul respectiv îi serveau pentru înțelegerea profundă a politicilor vremii și despre comportamentul oamenilor de mare rang aflați în fruntea țărilor celor mai dezvoltate.

A aflat, astfel, citind acele gazete legate în teancuri ordonate, aproape toată corespondența dintre casele imperiale austriece și rusești. Dar a aflat multe și despre intrigile de la Curte din jurul unor femei cu uriașă influență, cum a fost Madame de Pompadour și Împărătesele Rusiei și ale Imperiului Austriac.

Venind însă înapoi la anul 1738, Vodă află multe amănunte necunoscute lui din manevrele diplomatice ale Casei de Austria și ale Curții de la Petersburg. Carol al VI-lea avea mare trebuință de ajutorul Rusiei, de tot ceea ce era scris negru pe alb în tratatul de alianță încheiat între ei pe la începutul anilor 1730. Planul de război comun al celor două imperii, pentru campania din anul 1738, era ca o armată rusească de 20.000 de oameni să treacă munții din Moldova în partea de nord a Transilvaniei, să curețe de turci întreaga provincie și să treacă în Ungaria. Acolo avea sarcină să nimicească oștile adunate de principele Iosef Rakoczy, care primise ajutor de oameni și bani de la Sultan pentru a porni o răscoală și a alunga pe austrieci din Ungaria. Dacă isprăvea de dus la capăt această faptă de război, Sultanul îl recunoștea de rege al

Ungariei, ținut care intra sub suzeranitatea Înaltei Porți, plătind un haraci anual consistent.

Dar, cum zice o vorbă înțeleaptă, socoteala de acasă nu s-a potrivit cu cea din piață. N-a fost să fie după voia austriecilor, chiar dacă nevoia era mare, deoarece generalul rus Munich, căpetenia acelei oștiri care trebuia să ocupe pusta ungară, nu s-a învrednicit să mărșăluiască cât de aproape de oricare din cele două cetăți pe care trebuia să le ocupe și să le distrugă: Hotin sau Bender. Această oaste rusească avea să numere 150.000 de oameni, prin adunarea mai multor corpuri ce se aflau în campanie încă din luna aprilie, războindu-se cu unități turcești sau tătărăști, fiind împinse să apere cetatea Oceacov care era în stăpânire moscală încă din anul din urmă. Rușii n-au putut apăra Oceacovul și nici nu s-au nevoit să intre mai în adâncul Crimeii. La sfârșitul lunii octombrie, trupele ce erau staționate la Oceacov s-au retras în bivuacuri pregătite anume, în Ucraina Poloneză, pentru iernat. Vodă avea să afle adevărul dintr-o asemenea filă de știri, că ar fi povestit un erudit boier moldovean, pe numele său Ion Neculce, bun cunoscător al oștirii otomane dar și a celei moschicești deoarece fusese fugar în Rusia alături de Vodă Dimitrie Cantemir, că Oceacovul jertfise 20.000 de suflete în anul cât s-a aflat sub stăpânire rusească, morți de ciuma ce se încuibase în zidurile înconjurătoare.

Citind acele gazete care aveau multe istorisiri despre mersul războiului austro – ruso – turc, principele muntean a putut să-și dea seama cât de mare și înverșunată era bătălia pentru ținuturile sârbești și croate, în partea evropeană, dar și pentru Crimeea, peninsula ce închidea Marea de Azov, un loc tare râvnit de Matiușca, pentru a face acolo un mare șantier de corăbii cu care Rusia să cucerească toată Marea Neagră, până la Dardanele, la porțile Istanbulului.

Gazeta „Mercure de France” împărtășea, în cele mai multe articole, atitudinea deloc binevoitoare a francezilor față de Curtea de la Viena. Personajele vremii – cei aflați la conducerea armatelor, mai ales – erau ridiculizate, astfel că doar cititorii avizați puteau să discearnă adevărul din acele picanterii mult gustate, la Paris și aiurea, în toată Europa. Tot din această gazetă

Vodă Constantin află informații extrem de interesante despre operele gânditorilor iluminiști care trăiau și publicau la vremea aceea. Vodă ajunsese să posede toate cărțile scrise de Voltaire și Diderot, însușindu-și astfel cele mai îndrăznețe idei filozofice despre mersul lumii. Aceste obiceiuri, de a citi cu mare interes tot ceea ce era scris, aveau să îi servească lui Vodă Constantin după război, când lucrurile se liniștiră și țările se grăbeau să pună toate stricăciunile la loc.

Revenind la anul ce se apropia de sfârșit, în decembrie 1738, Vodă făcu ceea ce se cheamă o amplă trecere în revistă a tuturor necazurilor pe care Țara Românească le suferise în acel an. Jaful făcut cu nerușinare de toate oștirile, mari sau mărunte, turcești, tătărăști și austriece, au distrus trei sferturi de țară. Toate întăririle trimise de marele vizir seraschierului de la Vidin își urmau drumul la nord de Dunăre, pe pământul Țării Românești. Tradiția războaielor, la vremea aceea, era ca trupele să se aprovizioneze direct din teritoriile pe care le ocupau. Așadar jaful era ceva de la sine înțeles. Dar nu era singurul rău, nu. Trupele aveau grijă ca după ce luau tot ceea ce le era de folos, să nu lase nimic în urmă care ar fi fost folositor vrăjmașului. Deci puneau foc, otrăveau fântânile, dărâmau fortificații. Doar jale și pustiu era tot ținutul românesc de la Dunăre până dincolo de dealuri, la rădăcina munților de piatră.

-Măria Ta, ai trecut prea ușor peste poverile ce ne-au fost puse pe umeri nu mai demult decât în lunile din urmă, septembrie, octombrie până la lăsata secului de postul Nașterii Fiului lui Dumnezeu. Rostise cu năduf, chiar cu reproș marele logofăt Ramadan. Te-ai rugat de noi să-ți dăm sprijin a împlini acele cereri nesățioase ale otomanilor, legându-te cu jurământ că aceste poveri vor aduce mult câștig, odată și odată. N-ar fi bine, Măria Ta, să ne spui despre ce câștig o fi vorba și cam în ce vreme și cum ne va bucura Bunul Dumnezeu ca să ne ștergem din pagubă?!

Vodă se întoarse cu o privire încordată către acela pe care-l socotea cel mai apropiat dintre grecii pe care i-a luat la inima sa, lăsându-i să facă averi, făcându-se orb și surd la multe rele ale aceluia și ale neamurilor lui.

-Te gândești, vel logofete, la porunca ce a dat-o Marele Vizir și care am primit-o în ziua de 3 octombrie? Adică să construim noi, din lemnul nostru și cu meșterii noștri, 80 de bărci. Țin minte acea zi, de 3 brumărel, că de dimineață avusesem o mare bucurie. Vă aduceți aminte?

-Da, Măria Ta, în ziua aceea a plecat înapoi la Salonic Pașa Suleiman, cel ce fusese trimis la noi cu 100 de ieniceri ca să fie strajă Curții Domnești, zise secretarul Dapontes. Aprig, zgârcit, lacom și gâlcevitor om ca acest pașă mai rar găsești, chiar și la necredincioși. Că a doua zi, numai ce sosise din cazarma sa de la Salonic, sărise la bătaie și omorâse un ofițer de-al său, fără nici o pricină!

-Ne bucurarăm noi de plecarea răului, dar numai ce s-a închis poarta Curții după el, că strigă să i se deschidă curierul Marelui Vizir, venind el cu acea poruncă, continuă firul aducerii aminte doctorul Depasta.

-N-au trecut trei săptămâni după această cerere pe care ne chinuiam să o împlinim, că nu aveam oameni zdraveni pentru a tăia pădurea, când veni o altă poruncă, zice Vodă. Mai aspră, pe măsura alesăturilor ce trebuiau făcute. Era o listă lungă de felurite lemne ce trebuiau trimise la Ada Kaleh, pentru așezarea a 80 de tunuri și mortiere. Era o treabă grea, pe măsura unor meseriași cu pricepere aleasă la această lucrătură. Porunca aceasta fusese adusă de Calil aga, un ienicer mustăcios care-și morfolea vârfurile mustăților între gingiile rămase fără dinți. Una două punea mâna pe hanger și dădea să o tragă din teacă, chiar și împotriva mea, care sunt bey cu două cozi de cal. Țara gâfâia rău de tot sub povara acestor cereri de lucruri alese. Lipsurile erau multe și mari, trimiteam oșteni în pâlcuri să-i caute pe bejeniți pe coclauri, prin păduri și pe coastele munților. Îi chemam acasă, îi chemam la muncă cu plată bună. Oamenii nu voiau bani, căci știau că acei bani li se vor lua, pe biruri, haraci și alte bairamlâcuri. Cereau provient, mâncare pentru ei și copiii lor. Ori hrana aceasta era scumpă și puțină. Dar ne-am străduit, tocmai trimiteam către Calafat ultimele căruțe cu lemn fasonat și cioplit, când vine la București Hadji Ibrahim aga, capuchehaia lui Ahmet Pașa, comandantul flotei otomane de pe Dunăre. El aduce două firmane

prin care mi se dă poruncă aspră, cu amenințări cum nu s-a mai văzut de mult, să trimit iute lemne tăiate și cioplite pentru construirea a 29 de șăici și 40 de corăbii corsar. Și mai mult de asta, Ahmet Pașa cerea să ridicăm, cum om ști și cum om putea, cinci șăici întărite cu fier și cu tunuri puse pe coaste, cu marinari cu tot. Această poruncă le întrecea pe toate în nerușinare. Că feroteniile pentru armarea a cinci șăici de război puteau fi aduse doar de la austrieci, cele mai apropiate bresle de fierari fiind cele din Brașov și Sibiu. Chiar dacă negustorii noștri ar fi putut tocmi acele comenzi, aducerea lor peste munți, iarna, pe ger și zăpadă, sub amenințarea patrulelor de cătane ce păzeau hotarele, însemna pierderi uriașe, de mărfuri scumpe, dar și de vieți omenești.

-Știm, Măria Ta, cât de amărât ai umblat până mai zilele din urmă, că eu, Petrulis m-am întunat de la Vidin, de la seraschierul armatelor de pe Dunăre cu mâinile goale. Ba chiar am fugit noaptea, pe ascuns, ca nu cumva să-mi taie capul și să ți-l trimită în sac, ca amenințare pentru îndrăzneala de a cere iertare de așa poveri imposibile de făcut.

-Atunci te-ai legat cu jurământ, Măria Ta, să dai răsplată țării, mujicilor și oamenilor liberi săraci, ceva ce nu s-a mai pomenit pe aceste locuri. Și ai fluturat în mâini gazeta aceea, franțuzească, ca pe un zapis de mare preț. Ce răsplată poți să dai țării, că suntem săraci lipiți pământului, doar dacă ne vindem neamurile, copiii și fetele, dacă mai putem aduna câțiva firfirei, de dat la stăpânii cei lacomi?!

-Veți vedea, boieri dumneavoastră, că răsplată aleasă vom da, la timpul potrivit. Doar să purceadă mărimile de la cele trei curți imperiale să tocmească pacea, că mi-a scris carte pe ascuns, în mare taină, dumnealui contele Villeneuve, ambasadorul Franței la Înalta Poartă, că are împuternicire de la Sultan și îngăduință de la regele său, Ludovic al XV-lea, să fie împăciuitorul părților la așezarea păcii. Că el, contele, ne va apăra de lăcomia celor trei hiene imperiale și va căta să ne bage sub acoperământul Evropei, ca țări creștine ce suntem, însă totuși sub suveranitatea Porții.

-Dă Doamne, miluiește, Doamne, poporul tău sărac și ne scoate din nevoi și din ghearele lui Mamona, că mult nu mai avem și pierim sub apăsarea vrăjmașilor noștri! Boierii toți, câți erau de

față la acel sfat se închinau și băteau metanii, cu cruci mari, nădăjduind spre ajutor și ocrotire de la Ceruri. Când aerul destul de rece din marea sală a Scaunului Domnesc se mai dezmorțise puțin de la inimile încălzite ale boierilor, un alt nor întunecat, colcăind de fulgere amare se lăsă de sub bolta așezată pe bârne mari. Cu sunet ascuțit de cimpoaie, un sol otoman intră în sală precedat de un bostangiu care bătea amarnic cu coada halebardei în podele, făcând semne ca toți ghiaurii să se dea din cale și să se aștearnă la pământ, cu fața în jos. Însuși Ahmet Pașa, reisul flotei otomane de pe Dunăre, își făcu intrarea. Avea fața înnegurată, iar de sub turbanul mic din mătase gălbuie o bandă de pânză neagră cobora acoperind ochiul stâng și urcând la loc, sub turban, pe sub urechea stângă. Era spătos Pașa, arăta mai mult a corsar decât a demnitar de rang înalt. Veni cu călcături apăsate și se așeză pe Scaunul Domnesc, împingându-l cu piciorul pe Vodă din calea lui. Făcu semn ca muzica să tacă și i se adresă beyului valah:

-Tu, câine jegos, mult ai să mă înfurii plângându-te ca un nevolnic la seraschierul de la Vidin și la Marele Vizir? Vrei năframă de mazâl de te încumeți să dai glas unei vorbe putrede, cum că cer ceva ce nu s-a mai pomenit de când lumea, acea corabie de război armată pe borduri și cu tunuri pe punți?! Nu-mi pasă de iarnă, că ar fi grea și geroasă, nici că s-au pierdut meșterii corăbieri și n-ai cu cine ridica atâtea șeici și nave corsar. Uite, ia de aici șase pungi cu piaștri ca să cumperi șase tunuri de bord, că știu că n-ai cum să le găsești pe aproape. Și străduiește-te să împlinești porunca Stăpânului, ghiaur ticălos! Și ca să te scoată Luminația sa, Padișahul, de la fața sa, mai ia și aceste firmane și le împlinește, mai iute decât orice poruncă ce le ai puse în traista ta de nevolnic. Pentru voi, valahii, 300 de mii de chile de orz și 3 mii de oca de unt sunt doar un mizilic! Străduiește-te, beyule, că ochii toți sunt pe tine și pe ticăloșii tăi boieri!

N-au apucat boierii divaniți să zică nici pâs ori aman, că vijeliosul Pașă ieși pe ușă afară, făcându-și potecă prin mulțime, el însuși rânjind fioros către câțiva boieri pe care-i ridica de bărbii până la gura lui puturoasă.

-Aman! Aman de noi, Măria Ta, aista-i ziua de pe urmă! Moartea ne pândește, că ăst nemernic îi sluga Necuratului, el a

venit înainte să ne cunoască pe noi, înainte de seceriș. Aman! Aman!

Mulți boieri au zăcut zile și nopți, cuprinși de friguri, visând noapte de noapte chinurile iadului până când spaima li s-a mai ostoit. Degeaba vorbele de îmbărbătare ale lui Vodă, care venea la paturile lor unde zăceau cu fierbințeală, mângâindu-i pe creștetele plesuve. Le vorbea frumos, chipurile îi ruga să cugete la țară, la Divan, la voievodul lor care până acum i-a ocrotit de năpăști mai mari. Cu vorbe frumoase i-a întors să lege, singuri, câți galbeni, câte care de orz și putini cu unt vor da ca să împlinească firmanele Sultanului. Așa, ajutat de spaima cea rea băgată în oasele lor de năpraznicul amiral Ahmet, de mângâierile și vorbele blânde ale lui Vodă, Țara Românească a gătat de adunat poverile de orz și de unt până de praznicul Sfinților Trei Ierarhi. Dar Vodă, isteț ca un valah și învățat cu poftele nemăsurate ale turcilor, le trimise – la Vidin, că așa scria porunca! – cu țârâita, împlinind suma datoriei după sărbătoarea Izvorului Tămăduirii din acel an, 1739.

Războiul dintre ruși și turci se oprește în prima jumătate a lunii septembrie. Generalul Munich pierde câteva bătălii directe și ajunge să se fortifice după trei redute pe care le-a construit în mare grabă într-o locație, pe aproape de Râbnița, în Basarabia. Văzând că turcii și nohaii vin în valuri din ce în ce mai mari, rușii se retrag până la lacul Dola, unde apucă să construiască niște poduri de vase cu care trec Bugul. Acolo se opresc. În timpul retragerii, Munich ordonă ca artileria grea să fie distrusă. Tunurile grele au fost aruncate în fântâni. Animalele de tracțiune, caii și boii se îmbolnăveau și mureau mai rău ca oamenii, din lipsă de furaje și de oboseală. Generalul Munich trimite depeșe după depeșe la Petersburg, cerând instrucțiuni. Dar el era epuizat. Staționând la Bug, departe de Nistru, nu mai putea continua nici un fel de operațiuni periculoase în contra turcilor. Aceștia se retrag, pe rând la Bender, pentru refacere și odihnă.

După Bug și Bender, adică renunțarea la lupte atât de către ruși cât și de către turci, lucrurile se liniștesc și pe câmpul de luptă din apus, dintre austrieci și turci. Cele două imperii creștine constată, cu surprindere, că turcii încheiaseră campaniile din 1736 – 1738 în avantaj. Austria a cedat cetatea Niș și s-a văzut umilită

la Vidin. Turcii au ocupat o parte însemnată din Oltenia și au eliberat tot teritoriul de la Vidin până la Cladova. Iar rușii pierdeau Oceacovul și toată flota lor din Marea de Azov, care a fost învinsă și capturată de amiralul Căpitan Pașa. Acum se puneau întrebări, în toate cele trei imperii: cum vor decurge negocierile de pace, cine va pierde, cine va câștiga?!

Rușii insistă să se încheie o pace separată între ei și Imperiul Otoman. Austriecii doresc o pace comună, considerând că împreună vor dovedi diplomația otomană. Însă Villeneuve, ambasadorul Franței care a fost agreat de cele trei curți imperiale să fie mediator și având și acceptul suveranului său, regele Ludovic al XV-lea, se străduiește să dea curs cererii Petersburgului, pentru o pace separată.

Grele și dureroase fură durerile facerii, din care se plămădi PACEA.

Capitolul 13
Lungul drum al războiului către pace

-Aș purcede până la Țarigrad, să mă arăt la fața Luminăției sale, Sultanul sultanilor, ca să-i plâng cu lacrimi de sânge cumplita suferință a poporului meu. Și să-i povestesc despre inimile de piatră ale unora din supușii lui, cărora le-a dat oștiri și puteri pe vreme de război, dar care nu pot gândi și umbla decât pentru folosul lor, însă nu și al Împărăției. Că din pământ sterp, acoperit cu scrum și foc încă arzând mocnit sub spuza cenușii nu va ieși rod nici cât să-i hrănească pe cei puțini, câți au rămas să mai facă umbră pământului, cu atât mai puțin miile și sutele de mii de soldați din oștile Sultanului. În loc să vedem Grădina Raiului cum era socotită Țara Românească, acum vedem un imens cimitir, pe unde bate Suflul Morții și nu adie Vânt de Speranță.

-Să nu faci, Măria Ta, asemenea greșeală! Nici să nu te gândești la asemenea faptă, că martir ai deveni! Îl avem pe Sfântul Martir Constantin Brâncoveanu și fiii lui, nu te vrem și pe tine, Doamne, înscris în ceata sfinților din Ceruri, atâta timp cât încă ai vlagă de om tânăr, în cap înțelepciune de cărturar bătrân și ochi luminați cu care vezi ce-i bine și ce-i rău și știi să mâni pasul poporului tău pe drumul către Lumină, zis-a Înaltpreasfinția Sa Mihai Deju, Mitropolitul Ungrovlahiei. Și tot Divanul încuviință cuvintele sale înțelepte.

-Știi bine, Doamne, spuse și biv vel logofătul Constantin Ramadan, că Sultanul chiar de ar avea inimă din carne și sânge, ca toți oamenii, n-ar putea să ne ajute cu nimic. El este înconjurat de slugi la fel ca cele pe care le-am văzut, mai adineauri, dându-ne brânci cu picioarele și smulgându-ne bărbile. De treci de Sultan, mai jos te așteaptă gâdea cu funia de mătase ori cu hangerul de gealat, pe butuc. Multe au venit și au trecut, Valahia – de-i zice Muntenie ori Moldovă, tot una este – chiar de s-a mistuit în flăcări tot a renăscut, precum pasărea Phoenix. Așa va fi și acum! În sărăcia sa, neamul acesta a câștigat vlagă pe care a luat-o direct, cu ierburile de leac, cu urzici și păpădie și podbal și pelin, și tei și salcâm și toate florile pământului, de îndată ce blândul Soare al

primăverii a încălzit plaiurile, făcând să rodească sămânța rămasă în glie.

-Precum Orfeu ai grăit, vrednice fiu al Eladei devenit valah după naștere din două sau trei generații, zise cu admirație doctorul lui Vodă, Petru Depasta.

-Am spus acele vorbe rupte din inima ce nu mai are lacrimi de plâns, zise tânărul voievod, ștergând cu dosul mâinii lacrima ce răsărise la colțul ochiului. Iar fântâna sângelui a secat pe trei sferturi. Curtea Imperială de la Viena a părăsit Oltenia, dând-o înapoi Imperiului Otoman. Acestea-s vorbele! Poate că din pricina acestei greșeli cătanele n-au părăsit ținutul, iar osmanlâii lui Murtaza Pașa se țin ca stăpâni și jefuiesc de parcă neputincioșii olteni ar fi încă oștiri dușmane. Oltenia este sub pârjol, ticăloșii de vrăjmași parcă și-au dat mâna să lase tot ținutul pustiu, nefolositor. Iar Pacea nu mai vine! Va conteni războiul? Îi va opri cineva pe ghinărari din a mai face planuri, pe hărți și în săli de consilii? Deși am primit vești că partida doritorilor de pace crește cu fiece zi, la Viena, dar și la Petersburg, la Istanbul contele Villeneuve se frământă, cu folos puțin, să transmită mesajele creștinilor pentru pornirea negocierilor de pace.

-Măria Ta, se închină la fața Domnului slugerul Constantin Caragea, m-ai trimis la Craiova împreună cu marele pitar Andronache să îl sprijinim pe ispravnicul Craiovei, Constantin Argetoianul. Eu însumi m-am dus la casele Pașei Murtaza, cel care se crede singur stăpân peste toată Oltenia. I-am dat Pașei scrisoarea Măriei Tale unde îi ceri să-și țină trupele în hățuri, să nu mai jefuiască satele dinspre munte, că rămânând fără locuitori nu va putea face față cererilor de tot felul de alimente, boi, căruțe și oameni pentru săpături și zidiri. Dar, Măria Ta, Murtaza Pașa nu s-a sinchisit de cuviincioasele rugăminți ci, mai rău, a început să suduie și să blesteme. Așa că, văzând acest fel de purtare obraznică, am scos cartea ce mi-ai dat-o pentru seraschierul de la Vidin și m-am dus acolo, la malul Dunării. Cu câteva pietricele roșii și două verzi, am cumpărat trecerea peste Dunăre cu un caic turcesc și apoi, cu alte pietricele, am cumpărat intrarea la seraschier. I-am prezentat cartea Măriei Tale și i-am cerut și cu viu grai dorința scrisă pentru alipirea Olteniei la Țara Românească,

așa cum fuseseră trup împreunat de pe vremuri. Acela a cetit cererea Măriei Tale cu capuchehaia Jack[33], a inglezilor la cetatea Vidin și s-a văicărit că o campanie de curățire a Olteniei de cătanele austriece și de alte trupe nemțești ar costa foarte mult, iar el nu are această sumă. După mai multe șederi numai înde ei, Pașa și Jack, s-a lăsat turcul să dea carte de consimțământ pentru alipire. Eu nu știu ce scrie acolo, doar atât a zis turcul că să faci tot ce-ți cere, altminteri va fi rău pentru toți ghiaurii. Măria Ta, de n-ar fi fost de partea noastră capuchehaia Jack, nimic nu s-ar fi făcut. Să-l fi văzut pe trufașul Pașă cum s-a plecat, ca sub grea povară, când Jack a plesnit cu palma în măsuța de cafea! O singură dată a plesnit și nici n-a ridicat glas cu mânie, iar turcul a dat îndărăpt!

Vodă rupse pecetea și desfășură cartea turcului. O parcurse în grabă, apoi se întoarse a o citi pe îndelete.

-Nerușinat, cum n-a fost astfel cât a stat la București, peste vară, cu oști puține. Îmi cere nu mult, doar 120 de pungi cu galbeni, iar chihaiei Jack să-i dau, ca din partea Împărăției, 1000 de piaștri, pentru slujba sa diplomatică în chestiunea încuviințării acestei alipiri. Și o blană de hermină! Îmi dă doar opt zile răgaz! Ce părere aveți, boieri dumneavoastră?

Când capetele pline de înțelepciune ale boierilor divaniți se plecau spre dreapta și spre stânga, mai mult văicărindu-se și blestemând lăcomia fără măsură a turcului, pe ușa sălii intră Gheorgachi, vătaful copiilor și îi întinse carte vel logofătului Ramadan, spre a o da lui Vodă.

-Măria Ta, carte a sosit de la chehaia Jack.

Vodă deschise scrisoarea și citi cu atenție scrisul frumos așternut, cu floricele, al diplomatului englez. Acesta îi recomanda lui Vodă să nu ezite a da un răspuns – plin de recunoștință! – seraschierului. Dar să trimită de îndată pe slugerul Caragea cu împuternicire pentru a negocia acea plată de 120 de pungi. Că acest sluger i-a plăcut turcului, nici nu s-a semețit, dar nici nu s-a îndoit până la podele și nici nu a picurat lingușeli. Iar banii ceruți

[33] capuchehaia Jack = agentul diplomatic englez la Vidin. Puterile centrale aveau agenți diplomatici în cetățile principale ale Imperiului, mai ales de-a lungul Dunării, care aveau o mare influență asupra administrației civile și militare otomane, în zona respectivă.

de turc să fie adunați de la nobilii olteni, ca plată pentru strădania Patriei de a-și aduce fiii acasă. Aci Jack făcu precizarea că el s-a uitat către nobilii ce șed la Sibiu ori chiar la Viena și scot tot rodul de pe moșiile lor și îl trec prin vămi nevămuit, așa cum s-a legat Vodă în Proclamația pe care a dat-o. Să plătească acești boieri, că pentru ei războiul acesta a însemnat numai câștig, n-au simțit pe pielea lor nici jaf, nici pârjol și nici hanger ori funie.

Întocmai cu sfatul prietenului Jack, Vodă îl trimise înapoi pe slugerul vrednic de toată lauda, ducând cu el nu numai carte de mulțumire pentru inima largă, de prieten, a Pașei, ci și sfaturi și porunci banului Constantin Argetoianul, cel ce fusese pus conducător de către seraschier.

-Boieri dumneavoastră, zice Vodă în Divan, iată că Bunul Dumnezeu s-a îndurat de suferința noastră și ne-a dăruit dar bun, la fel ca acea dăruire de cinstire pe care au făcut Magii din Evanghelie, venind de la răsărit și închinându-se cu daruri scumpe la Pruncul Mesia, Nounăscutul! De acest Crăciun ni s-a dăruit pacea mult dorită și ni s-a dat înapoi Craiova și cele cinci județe ale Olteniei. Dar nu-l putem lăsa Ban pe Constantin Argetoianul, omul lui Murtaza Pașa. I-am trimis carte că de acum să nu-și mai zică „Ban al Craiovei" ci doar „Ispravnic al Craiovei și al celor cinci județe". Iar de nu-i va plăcea acest tituluș, să ne dea de veste. Mai trebuie să știți, boieri mari, că am trimis pe slugerul nostru drag și pe marele pitar Andronache înapoi la Craiova, slugerul Caragea ca să stea de veghe la aliș-verișurile Craiovei, dar și de a-l stăvili pe Murtaza Pașa de la jafuri și incursiuni ale trupelor sale în noua dar și mai vechea noastră provincie. Iar vel pitarul nostru Andronache a primit misia de a strânge birurile așa cum au fost ele stabilite de administrația austriacă.

Bucuria voievodului Constantin Mavrocordat era trasă de păr, după cum șopteau unii dintre veliții mai vechi din Divan. S-a întâmplat că la vestea întoarcerii Olteniei la matcă tot mai mulți dintre boierii aflați în depărtări, la Viena ori la Budapesta ori la Sibiu, începură a se foi pentru o întoarcere a lor la moșiile din țară. Trăind pe alte meleaguri, în vecinătatea unor nobili adevărați, cu blazon și rădăcini în vechime, veliții noștri au prins gust pentru o stare asemenea acestor străini. Aflând despre unele și altele din

vorbele zise de Vodă în Divan, acei boieri vechi spun, cu o anume scârbă în glas, că Vodă visează la cai verzi pe pereți. Așa era, dar și Vodă știa că încă nu-i loc de mare bucurie. Oltenia era socotită ca dată înapoi Țării Românești. Însă, în fapt, Murtaza Pașa domnea la Craiova cu ciracii lui, jefuiau și ticăloșeau după cum le era voia. Putea slugerul Caragea să i se pună împotrivă acestei pașale îngâmfate? Nici vorbă! Până când Murtaza Pașa nu era îndepărtat de acolo, Oltenia nu se putea chema că este ținut slobozit.

După câteva zile de la plecarea la Craiova a celor doi boieri oblăduiți de Vodă, acesta primește carte scrisă de la amândoi prin care îi aduc stăpânului la cunoaștere că omul numit Ban de către pașa turc, adică Argetoianu Constantin, nu se învoiește să-și scadă titulușul la cel de „ispravnic" de Craiova și de cinci județe. Vodă știa că așa va fi, de aceea își pregătise omul său de încredere să purceadă de la București la Craiova, cu firman de Ban de Craiova. Pe acesta îl chema Grigorașcu Greceanu. Iar în locul vel pitarului Andronache fu trimis marele armaș[34] Ioniță. Noul Ban ducea cu el poruncă scrisă de Vodă slugerului Caragea ca să se ducă la Vidin și să-i dea seraschierului o carte a voievodului pentru ca acela să îngăduie aceste schimbări de mărimi conducătoare la Craiova. Cele două pungi cu galbeni – umplute doldora! – și pumnul de pietricele frumos șlefuite îl făcură pe seraschier să fie foarte bucuros de înțelepciunea beyului de la București. El însuși zise că Vodă Constantin a fost gând la gând cu el. Dar să vezi minune, cum iarăși socoteala din târg nu se potrivește cu cea de acasă.

Era către ultimele zile ale lui Mărțișor în ziua aceea când ușa spătăriei mici se deschise cu zgomot și înăuntru intră, mai mult rostogolindu-se, Grigorașcu Greceanu, Marele Ban al Craiovei.

-Iertare, Măria Ta, iertare! Să mă tai și înapoi la Craiova nu mă întorn! Acolo-i diavolul, îi sluga cea mai rea a lui Belzebut, Pașa Murtaza! Am scăpat cu zile, de mai zăboveam o noapte îmi pierdeam capul, iar pielea mi-ar fi umplut-o cu iarbă uscată și bolovani mici și împreună le-ar fi trimis Măriei Tale cu cele mai scârbavnice vorbe. Aman de mine, sărăcanul!

[34] marele armaș = dregător în Divan răspunzător de temniți, închisori și ocne, precum și de ducerea la îndeplinire a sentințelor domnești

Vodă îl ridică de jos pe îngrozitul boier și mângâindu-l, îi alină durerea și spaima.

-Dar ce rele mai face acest pui de Scaraoțchi?

Boierul îi povesti despre multele blăstămății pe care le făcea Murtaza și ciracii lui. Numi sate care fuseră jefuite, pârjolite, iar bieții olteni fuseseră batjocoriți, alergați cu câini asmuțiți asupra lor, apoi fuseră trași în suliți de călărași turci care goneau ca la întrecerile lor, din stepele mongole. Mai povesti despre orgiile la care se deda acel pașă, chefuind cu vinuri și lichioruri adunate de la casele boierești, cum se spurca cu tot felul de bucate neîngăduite de Coran.

Aceste fapte fură destule ca seraschierul de la Vidin să se înduplece să-l cheme pe Murtaza și să-i ceară socoteală pentru toate aceste blestemății care fuseseră scrise de Vodă Constantin, cu nume de oameni și de sate, cu martori ce fuseseră de față dintre căpitanii turci și chiar cu știrea cadiului oastei de ocupație. Murtaza fu rechemat, iar în locul lui seraschierul îl trimise pe Gazi Pașa, cu 2000 oaste, ca să alunge pe austriecii de la pasul Vulcan și dinspre părțile muntoase ale Banatului. Nefericiții olteni nimeriră, cum se zice în popor, din lac în puț. Că și acest Gazi se dovedi a fi tot un nemernic, mai mare chiar decât fusese Murtaza.

„Îți scriu, Măria Ta, carte că n-am cum să ajung la Curtea Domnească spre a-mi arăta lacrimile de jale și de durere, pricinuite de acela ce a fost trimis de marele vizir să facă pace și bună rânduială. Acest Pașă Gazi este mai dușmănos decât fuse Murtaza Pașa. Acela era răutăcios, acesta este plin de ură în contra creștinilor. De cum a sosit la Craiova a aflat că sunt cete mari de hoți care jefuiesc satele dinspre munte ale județului Gorj. Iute a trimis Gazi Pașa un agă cu 500 oaste să-i prindă pe acei hoți. Aceia s-au tras către munții de piatră și s-au ascuns, mai înainte să dea ochi cu turcii. Iară oastea lui Gazi, de supărare că nu avură cu cine a se bate, au luat la rând câteva sate, vreo cinci la număr și au jefuit tot ce au găsit. Au luat prizonieri bărbați, femei, tineret, dar mai abitir i-au căutat pe popi și i-au tăiat, nu chiar pe toți, pe unii i-au făcut robi. Au luat toate turmele de animale și le mânau la vale, către Craiova, dimpreună cu robii, pe care aveau de gând să-i vândă la târguri de sclavi. Aflând aceasta, am purces împreună cu

Preasfinția Sa Episcopul Clement să-l rugăm pe Pașă să nu vândă robii ci să-i libereze, că el nu va avea mare folos, dar Împărăția va pierde, că nu va avea cine să muncească pentru haraci și alte biruri. Dar acel ticălos, văzându-l pe Episcop, l-a apucat o ură așa de mare că ne-a gonit de la fața lui. Ba chiar a strigat după noi că el însuși se va pune în fruntea oștirii sale și va ataca toate satele din acel județ. Chiar așa făcu, se puse în fruntea a 200 de turci și prădă satul Pielești, luând în robie pe toți locuitorii.

Acestea sunt faptele, Măria Ta. Eu, serdar Caragea, aș lupta cu acest nemernic de osmanlâu, dar n-am oaste și nici dezlegare să-l lovesc pe ticălos. Fă plângere, Măria Ta, la seraschierul Husein al Vidinului și la Marle Vizir, să-l cheme înapoi pe Gazi Mehmed Pașa, că altfel rămâne locul pustiu."

Citind acele slove din care unele erau șterse, văzându-se că lacrimile celui ce scrisese s-au amestecat cu cerneala și au mânjit hârtia, din ochii lui Vodă au picurat lacrimi, iar pumnii s-au încleștat, boțind hârtia. Vodă plângea de mânie și de neputință. A scris de îndată o petiție și a trimis-o la Vidin, cerând seraschierului să-l astâmpere pe acel Pașă dușman. Și cum Sfintele Paște tocmai au trecut, Vodă l-a trimis la Craiova pe Matei Cantacuzino Măgureanul, ca Ban, însoțit de aga Constantin, în fruntea unei armate de câteva sute de români. Acel agă Constantin primise poruncă din chiar gura Măriei Sale de a nu scoate sabia, ci doar a se pune de-a curmezișul în calea turcilor. Să stea bine înfipt cu picioarele în stâncă și să-i pună pe locuitori la adăpost, în spatele oștirii. Și iarăși scrie Vodă carte și obține eliberarea locuitorilor acelui sat, Pielești, din porunca Marelui Vizir. N-au apucat să se depărteze de oastea turcilor, că vine un firman de la Husein Pașa, seraschierului de la Vidin, prin care Gazi Mehmet Pașa primește ordin să ia prizonierii înapoi și să-i aducă la Craiova. Iute și fără odihnă Vodă scrie Marelui Vizir și acela trimite poruncă seraschierului să nu se amestece și să nu nesocotească hotărârea lui, de mare vizir. Apoi mai trimite Marele Vizir, a doua zi, un alt firman în care-l bește lește pe Gazi Mehmet Pașa, amenințându-l cu cuvinte grele, în fel și chip.

La trei zile în urma oastei conduse de aga Constantin, pleacă din București spre Craiova polcovnicul Dumitrache Djanoglu, cu

slujitorii casei Banului și cu seimenii ce vor avea paza caselor Banului în Craiova. Măsurile luate de Vodă pentru a stăpâni pe deplin cele cinci județe sosite înapoi ca și fiul risipitor, încurajează populația să-l susțină pe domnitor. Crește entuziasmul populației!

Așa s-a întâmplat în primăvara acelui an 1739, al patrulea an de război. Asta s-a întâmplat cu Oltenia. Dar războiul n-a contenit, generalii din ambele tabere nu se gândeau la încheierea unei păci, nu, ei făceau planuri de atac și cereau bani, muniții, hrană și recruți. Dar bătăliile cele mai multe se duc în jurul Belgradului sârbesc, pe care turcii Marelui Vizir îl împresoară și cearcă să-l cucerească. Văzând că nu reușesc să încercuiască Vidinul, locul unde se concentrau trupele de rezervă ale Împărăției Otomane, prințul Francisc de Lorena, ginerele Împăratului Carol al VI-lea și soț al prințesei moștenitoare Maria Tereza, comandant suprem al armatelor Casei de Austria, poruncește generalului Lobkowich, comandantul armatelor austriece din Transilvania, să facă incursiuni în Muntenia pentru a ține pe loc cât mai multe trupe turcești, ca acestea să nu vină ca întăriri către Belgrad. Iată că acest ordin de luptă face multă tulburare în Țara Românească.

Mai înainte de toate, se întâmplă că Sultanul îl dă jos pe Marele Vizir care nu se arătase prea vrednic la Belgrad cetate, unde oastea cea mare a Împărăției bătea pasul pe loc. Noul Mare Vizir, Mehmet, fost mai de mult seraschierul la Vidin, pune presiune mare pe Valahia trimițând firman după firman pentru zaherea, materiale de război și oameni, lucrători. Începutul a fost destul de modest, suportabil. Așa, la 27 martie, Marele Vizir poruncește ca Vodă Constantin să-i trimită iute 200 de trăsuri. Erau trăsuri cu cai, pentru transportat oameni, adică răniți în bătălii și anumite materiale care trebuiau să ajungă în mare grabă la locul unor bătălii. Mai înainte de cererea aceasta, de trăsuri și cai, sosise la București Deli Omer Aga, însoțit de câteva zeci de achingii, care cerea de urgență rechiziționarea întregii cantități de ovăz, așa cum poruncise Marele Vizir încă din lunile geroase ale iernii. Deli Omer Aga și cererea de trăsuri au stârnit agitație în toată Muntenia. Vodă împărtise porunci marilor boieri, de clasa I-a și a II-a, să se nevoiască a împlini cererile Sultanului, căci ispravnicii din județe, cu vătafii lor nu pridideau să facă față la

aceste sarcini. Colac peste pupăză, cum zice țăranul, Marele Vizir cere să i se dea, de la Curtea Domnească din București, 41 de pungi cu galbeni, pentru nevoile oastei otomane. Era prea mult! Țara gemea de nevoi, primăvara își intra cu încetul în drepturi, iar hambarele și depozitele erau goale de mult. Văzând că nu are prea mare spor la Vodă Constantin cu aceste cereri, Mehmet Mare Vizir dă poruncă, imediat după Sfintele Paști, ca 1000 de lucrători să fie trimiși la Gherdap. Porunca aceasta sosi împreună cu cele mai aspre amenințări ce-i fuseseră adresate vreodată lui Vodă Constantin. De voie, de nevoie acesta reuși să adune oastea lucrătorilor și îi porni către acel loc de tabără, de la Gherdap, sub comanda marelui postelnic Gheorgachi Caramanli.

Copleșit de nevoi, Vodă convocă Divanul.

-Ce ne facem, boieri mari, că ne încarcă Împărăția cu poveri de nu mai putem răsufla. Ne ia care, căruțe și trăsuri, cai de înhămat, bani, zaherea și acum oameni. Asta pune capac la toate. După ce că am fost jefuiți, arși, uciși sau luați în robie, acum trebuie să trimitem oameni la munci grele la mari depărtări. Iar aici, acasă, câmpurile așteaptă să fie arate, însămânțate, vitele trebuie scoase la pășunat și păzite, că umblă tâlharii turci și nemți să ne fure de averi. Eu cer să mă însoțiți, care puteți și aveți curaj, să merg și să mă aștern la picioarele Padișahului, să-i spun că Țara Românească nu poate duce atâta povară. Să-mi ia viața, dar folos de la noi nu va mai avea!

Era un strigăt de disperare. Tânărul voievod, îmbătrânit de atâtea încercări, era în prag de îngenunchere. Atunci Înaltpreasfințitul Mitropolit Mihai Deju făcu un pas înainte și răsucindu-se pe o latură, ca să nu stea cu spatele la scaunul domnesc, grăi astfel:

-Boieri divaniți, durerea Voievodului nostru este durerea țării întregi. Nu-l putem lăsa singur. De va da poruncă să purceadă zapciii și vătafii și ispravnicii la strâns toate aceste biruri, apoi țara întreagă îl va blestema numai pe el. Trebuie să pornim Țara să se înfățișeze la Înalta Poartă și acolo să-și strige durerea. Că-i durerea Țării Românești, nu-i doar a unui singur om. Să facem o deputăție, să strângem pe o petiție numele și semnăturile a cât mai multor oameni ai Țării, din toate stările, boieri, oameni liberi, mujici,

târgoveți, meseriași, de un neam cu noi și din alte neamuri care trăiesc alăturea cu noi. Deputăția trebuie să stăruie la Stăpânire ca să ne ușureze din poveri. Să nu pară că ne punem împotriva Padișahului sau a Marelui Vizir. Doar să plângem și să gemem ca cel căzut în genunchi, în praful drumului, nemaiputând avea alta de făcut decât să moară. Din partea Bisericii Ortodoxe a toată Ungrovlahiei îl voi ruga pe Preasfinția Sa Misăilă, Episcopul Buzăului, să se așeze în fruntea deputăției. Este un călugăr cu multă credință, nevoitor în slujba celor sărmani și neajutorați. Are darul ales, primit de la arhangheli, de a citi cu o singură privire omul cu toate ale aceluia, până în adâncul sufletului. Cine se alătură? Trebuie să alegem calea martirilor, acolo la Stăpânire, sub securea gealatului ori aici, sub povara neputinței, a sărăciei și foametei, tot aceeași Moarte ne pândește!

Cuvintele vlădicăii cutremurară aleasa adunare. Acum simțiră, cu toții, că sunt cu adevărat părinți ai țării. Parcă îndemnați de un cuvânt auzit cu inima, întregul Divan se ridică să se înscrie în deputăție. Norii grei ce-i stătuseră pe cap și pe umeri parcă se traseră spre înalturi și Vodă simți cum toți umerii acestor oameni i se alătură, nelăsându-l singur. Până la urmă deputăția fu alcătuită din marele postelnic Gavrilescu, un boier de clasa a doua până mai ieri, alături de Episcopul Misăilă și cu vel pitarul Constantin Buzoianul. Într-o săptămână petiția fu întocmită și semnată, iar boierii în care își puneau încrederea, toată Țara, porniră la drum. Se dovedi că lucrarea aceasta purta binecuvântarea Cerului, căci Marele Sultan se întoarse cu înțelegere către strigătul de suferință al acestor oameni. Și îi ascultă cu atenție, cu mintea și urechile deschise, apoi și cu un pic de inimă și coborî din pretenții. Un olăcar iute de picioarele cailor zbură spre Dunăre, purtând în tașca de la șold știrea cea îmbucurătoare. Pe dată Țara se puse în mișcare și cele cerute în scrisul cel nou al Marelui Vizir fură adunate și trimise, pe rând, către tabăra cea mare a oștirii.

Deputăția se întoarse, bucurându-se de blagoslovirea mulțimii, de-a lungul drumului de la Giurgiu până la București. La o zi în urma lor sosi la București o trupă de 500 de ieniceri, având-l în frunte pe Mehmet Aga, cu trei tunuri mari și două

tunuri mici. Aceștia aduceau porunca Marelui Vizir de a porni alături de Suleiman Pașa, cel ce avea o mică armată la o zvârlitură de săgeată de malul râului Colentina, în pădurea Vlăsiei. Se tocmi o oaste de două mii de oameni, cu tunurile trimise de Marele Vizir, care trebuia să-i mărture pe austrieci peste crestele munților. De peste tot. Turcilor li se alătură un detașament de români, călări, având la comandă pe marele serdar Radu Comăneanu, doi mari armași, Paleologu și Ioniță și o seamă de boieri tineri, de clasa a doua.

Nu plecaseră bine aceștia pe drumul cel mare către Târgoviște, că de pe calea Craiovii veni știre că niște cătane au jefuit, în graba mare, Câmpulungul. Au ușurat târgul și pe târgoveții mai cu stare de bani, giuvaericale, sfânta mănăstire de odoare și luând cu ei toate turmele de animale din preajma drumului, se traseră îndărăpt, lovind și jefuid Dragomireștii și Rucărul. Panica se întinse peste București. Trupa de apărare lăsată în urmă de Suleiman Pașa era puțină, n-ar fi făcut față unui atac de cătane.

-Măria Ta, nu trebuie să lăsăm târgul de scaun să se golească de locuitori, așa cum se întâmplă totdeauna, imediat ce se lățește un zvon de primejdie. Ai ridicat o oștire de țară, chiar de este mică ea s-a dovedit mai curajoasă decât trupele hârșite de ieniceri și achingii. Acu, zicem noi, boierii pe care ne-ai chemat la slujbe domnești, acu trebuie să ne apărăm singuri. Scoate seimenii, cu trâmbițe și tobe, să bată mahalalele și să-i cheme pe târgoveți la apărare. Fiecare, cu mic cu mare, să iasă cu armele ce le are, cu săbii, hangere, coase, furci, ciomege. Staroștii mahalalelor să fie puși în fruntea compăniilor acestora. Dă, Doamne, o Proclamație de apărare a cetății de scaun, dă putere fiecărui târgovăț să devină oștean, luptător împotriva lupilor stricători. Dar dă putere staroștilor de mahalale să judece și să-i pedepsească pe cei ce se dedau la ticăloșii, la furturi și jafuri.

Vodă chemă la Curte pe Moscu, starostele negustorilor.

-Am auzit vorbe faine despre tine, staroste, zise Domnul uitându-se cu o privire încărcată de bunătate spre omul ce purta îmbrăcăminte nemțească. Avea o pălărie neagră, din pâslă bună, cu o pană de cocoș pintenog, două pistoale înfipte la brâul ce-i

încingea mijlocul suplu, mai mult de haiduc decât de negustor. Am auzit că n-ai pierdut nici o caravană de căruțe pe care ai condus-o, că lotri te cunosc și-ți știu de frică. Poți, domnia ta, să faci o companie de luptători, tocmită așa ca la oștire, cu ofițeri, cu sergenți și căprari, cu stegari și toboșari, adunându-ți negustorii cu slujitorii lor? Aceasta să fie spre apărarea cetății. De zici că poți îți dau hârtie de numire în grad de căpitan domnesc, îți dau ofițerii mei de la seimeni, să faci instrucție ca la oștire. Te învoiești, staroste Moscu?

-Mă învoiesc, Măria Ta! O să fie mare cinste pentru noi, cei de jos, să ne chemăm oșteni domnești. O să mă vezi, Măria Ta, că în câteva zile de șmotru îți voi aduce la față o trupă de oșteni domnești, nu doar simpli negustori sau slugi de negustori.

Era multă bucurie și entuziasm în cuvintele acestui om. Se vedea, din ținuta lui bărbătească și din tăria ce izvora din fibra trupului, că este mândru că a fost chemat la fața Voievodului și i s-a promis grad militar și loc în armata de apărare a Curții Domnești. După câteva zile de instrucție cu ofițerii seimenilor, Vodă fu chemat să vadă compania breslei negustorilor depunând jurământul de credință. Nu erau mulți, cam o sută de oameni, tineri flăcăi dar și bărbați cu doi poli de ani pe umeri. Veniră la pas către locul unde stătea Vodă, cu suita lui. Defilară și dădură onorul. Se opriră la fața lui Vodă și făcură exerciții de mânuire a armelor. Mai întâi cu pușți, apoi cu săbii și la urmă cu suliți. Se aleseră perechi și porniră exerciții de luptă, unii contra altora. Când gătară de arătat ceea ce învățaseră într-o săptămână, dovedind că știau a fi luptători mai de dinainte, Vodă îl chemă la fața lui pe Moscu, starostele breslei.

-Staroste, ai dovedit multă pricepere în împlinirea cererii mele. Că te-am rugat, nu ți-am poruncit! Te-aș face ghinărar, pe loc, dacă Înalta Poartă mi-ar îngădui să adun oaste de țară. Dar cum hatișerife mai vechi nu îngăduie asta, astăzi, în zi sfântă de Înălțare la Ceruri a Maicii Domnului, te numesc căpitan domnesc și-ți încredințez paza Curții Domnești, a iatacului voievodal și a Cetății. Oștenii din compania breslașilor vor face, de azi înainte, câte doi, pe zi lumină, de pază la ușile odăilor mele. Îți poruncesc, căpitane Moscu, să pornești patrule care să umble pe Ulița

Domnească, o mie de pași spre miazănoapte și o mie de pași spre miazăzi, nu doar ziua ci și noaptea. Îți încredințez, căpitane, misia de a face compănii de apărare pe fiecare mahala, să numești comandanți și să pornești instruirea lor. Totul să fie ca la carte, cu reguli militare. Să slujești Curtea Domnească și Cetatea de Scaun!

Urale porniră din piepturile celor o sută bărbați, proaspăt botezați oșteni domnești. Cușmele zburară spre înalturi, iar săbiile scânteiară în soare. Acum nu doar Vodă și curtenii lui ci fiecare locuitor al capitalei se simțea mai bine, acum aveau o putere militară creștină, românească, pornită să-i apere nu să-i jefuiască. Era bine!

Vodă trimise carte Marelui Vizir, firitisindu-l pentru îngăduința arătată față de demersul deputației. Îi aduse la cunoștință obrăznicia cătanelor care, în număr mic, avuseseră curajul să atace un târg lipsit de apărare militară, să jefuiască și să ucidă oameni nevinovați. Îi ceru Marelui Vizir să-i îngăduie a folosi compania pe care a format-o din lucrători și slujitori din breasla negustorilor. Așternu pe hârtie poruncile pe care le-a dat acestor meseriași din bresle, de a înarma mici unități ca miliții ale mahalalelor, pentru apărarea propriilor locuitori. Ceti apoi, după câteva zile, răspunsul Marelui Vizir, cartea scrisă de acesta și firmanul prin care i se încredința dreptul de a chema la slujbă ostășească și să tocmească oștire pentru apărarea locuitorilor târgului domnesc. Firmanul preciza că aceste miliții pot fi chemate sub arme numai pe timp de război. Când se va încheia pacea, milițiile vor depune armele la arsenalul Curții Domnești.

Vremea începuse să se încălzească la 20 iunie. Cireșarul scotea din livezi fructele care-i dădeau numele, coapte, parfumate, zemoase. Era un prilej de mare bucurie pentru toți locuitorii satelor și orașelor. Numai Vodă stătea supărat, norii negrii nu plecau de deasupra capului său. Stătea în jilțul său ținând în poală ultimul hatișerif sosit de la Înalta Poartă și privea în zare, doar clătinând capul și oftând a pustiu.

-Îngăduie, Măria Ta, să te întreb ce necaz mare ți-a mai trimis Sultanul, de stai posomorât ca unul căruia i-au murit boii, cum se zice în popor, îndrăzni să i se adreseze Petrulis, omul de încredere pe care Vodă rareori îl certa ori îi spunea vorbe grele. Nu primi

răspuns, ca și cum acele cuvinte ar fi zburat pe lângă urechile sale, ca un stol de păsărele cărora cineva le tăiase limbile. Într-un târziu spuse, oftând din rărunchi:

-Acu o lună ne veseleam cu deputăția ce se întorsese de la fața Marelui Vizir cu tolba plină de bunătăți. Adică mâna dreaptă a Sultanului slobozise funia din strânsoare și noi eram cât se poate de bucuroși. Că Înalta Poartă se îndurase de noi și dăduse jos din poveri. Iaca, azi îs o lună de zile de atunci. Iară în cartea aiasta, ca și cum Sultanul uitase că ne dăduse dezlegare de la poveri, în cartea asta ne cere să-i trimitem, în mare grabă, 800 de lucrători la Orșova. Că de nu facem întocmai, însuși Marele Vizir ne va smulge bărbile, fir cu fir. De unde să găsesc atâta amar de lucrători? Și să-i trimit tot în goana mare la Orșova, altfel va fi vai și amar de neamul meu, de neamurile pe care le am la Stanbul și care vor fi primii dați Marelui Vizir spre a-i alina supărarea și mânia pe mine. De unde să-i scot? Că grâul îi pe trei sferturi copt, or mai veni oamenii aceștia înapoi să culeagă roadele? Ori sunt pierduți de tot?!

-Nu te năcăji pentru atâta lucru, Măria Ta! În trei zile voi porni această armată de lucrători, măcar 500 voi culege de aici, din București, iar ceilalți 300 se vor adăuga pe drum, în cale, zise sluga cea credincioasă. Nu ne vor mai fi de trebuință lucrătorii care-i avem aici, la Curte, la dresul zidurilor și acoperișului ars de cătane. Ei sunt cu totul 550 de suflete, păstrăm 50 pentru pus olane la acoperiș, iar pe ceilalți îi punem în marș.

Trecu și această supărare. Vodă se trase în capela din curte, închise ușile după el și se adânci în rugăciuni. Intonă cu glas molcom câțiva psalmi, dar curând vocea i se făcu mai puternică, pe măsură ce cuvintele sfinte se așezau cu mare potrivire peste viața sa, peste greutățile de care nu mai scăpa și peste nădejdile ce i se risipeau. Stătu așa până când, la apusul soarelui, o ploaie repezită, de vară, aduse vuiet mare în odaia nu prea mare a capelei. Se ridică din genunchi, mai făcu o cruce mare și o metanie adâncă, apoi ieși în ploaia ce șiroia de pe acoperișul de șindrilă. Nu se feri ci, ridicând fața spre cerul acoperit de nori, lăsă apa trimisă de Dumnezeu să-i spele chipul înădușit și amarul din suflet. Făcu

precum un copil, tropăind cu ciubotele în bălți, bucurându-se că nu vine mumă-sa să-l certe pentru acest joc.

Urmară câteva săptămâni liniștite. Războiul era undeva, departe, lumea parcă uitase de oștiri strivind totul în calea cailor goniți cu turbare. Până la Sfântul Ilie grâul fu strâns de peste tot. Orzul era deja în hambare, gospodarii pățiți, ca în fiecare an, săpau noaptea, pe ascuns, gropnițe în care cercau să ascundă măcar o parte din hrana necesară lor și animalelor, pe vreme de iarnă. Știau că zapcii vor bate la porți curând, că slugile domnești vor ridica tot ce vor găsi din recolta proaspătă. După aceste porunci vor sosi jefuitorii, întârziați. Oamenii din jurul cetății de scaun își puneau nădejdea în mica oștire de strânsură încropită de Vodă, că aceia îi vor alunga pe turcii lacomi și cruzi. Nu fu nevoie de oștire românească pentru a-i ține departe pe necredincioși. La ultima zi a lui Cuptor niște fugari aduseră știre rea de la munte. Patrulele căpitanului Moscu prinseră câțiva bărbați ce păreau mai cuminți, adică puteau vorbi pe înțeles, puteau răspunde întrebărilor pe care paznicii le puneau. Aflară că la Câmpulungul Muscelului, la 23 iulie sosise pe nepusă masă o oaste de cătane. Cu destulă greutate aflară, de la acei fugari, că acele escadroane numărau cam 600 de cai cu oșteni de o anume culoare a nădragilor și alți 200 de cai, purtând călărești cu platoșe din fier lustruit. Deci cuirasieri. Această oștire n-a zăbovit decât cinci ceasuri, în mijlocul târgului. N-au făcut nici o stricăciune, aproape că nici n-au descălecat. După cinci ceasuri, ascultând de poruncile căpitanilor, oștirea nemțească a ieșit din târg.

-Numai ne-or speriat! ziseră fugarii. Acela care dăduse cele mai clare deslușiri despre nemți spuse, încă de la început, că l-a trimis starostele orașului la București, să afle Vodă de primejdie.

În urma acestui vestitor, la două zile sosi un alt pâlc de fugari, dintre care doi erau seimeni din apărarea târgului.

-Acu ne trezirăm cu 70 de cătane. Nu ne-au lăsat să ne speriem, că vorbeau românește. Căpetenia lor este unul Mano, fiul starostelui Zamfir, din Șcheii Brașovului. Ei cum veniră de îndată se puseră pe jaf. Au luat la rând casele bogătanilor din jurul bisericii din mijlocul târgului, au jefuit tot ce-au găsit mai plăcut ca pradă de război, apoi au golit casele marelui comis Constantin

Cioranu și conacul jupânesei Câmpineanu și le-au dat foc. N-a fost chip să ne luptăm cu ei, Măria Ta, că noi am fost puțini și împrăștiați în câteva locuri din târg, unde făceam de pază.

Apoi se zvoni că și Târgoviștea a fost lovită de cătane. Dar se dovedi că acea armată care fusese văzută la Târgoviște nu era a nemților, ci erau bosniecii lui Suleiman Pașa, cel care plecase să atace Perișanii după cum primise poruncă de la Marele Vizir. Înainta încet armata lui Suleiman Pașa, deși ariergarda formată din românii de sub comanda marelui serdar Radu Comăneanu se depărta, uneori, chiar cu mai mult de o jumătate de zi de marș. Acu, dacă se dovedi că degeaba se stârnise panică în București, că fuseseră pornite de știri false, Vodă Constantin aruncă rezervele de oștiri și le trimite să bată cătanele de la Câmpulung până la Rucăr, pe unde se retrăseseră ele. Erau turcii din garnizoana Bucureștiului de sub comanda lui Divan Efendi și încă ceva milițiii aduse sub comanda lui Cuciuc Mehmed Gemgian, salahorul Marelui Vizir, tocmai de la Șumla. Se porniră cu acești turci încă niște boieri tineri, cu totul această oaste de pedepsire număra vreo 300 de oameni. Că spionii lui Vodă i-au dat știre că marea armată a principelui Francisc de Lorena înghițise cea mai mare parte a cătanelor din Transilvania, la hotarul Imperiului de aici fiind lăsate doar 1500 trupe, din care 500 erau la Vama Buzăului, 600 la Bran, 300 la Brașov și 100 la Săcele. Dar acestea trebuiau să pornească, din când în când, atacuri vijelioase prin părțile de jos ale Munteniei, ca să-i țină pe loc pe turcii ce se aflau în acest ținut.

Deci Vodă se puse să scape cetatea de scaun de teama cătanelor. Adună la Mitropolie pe toți boierii Bucureștiului și le porunci să facă patrule, cu slujitori de-ai lor, în jurul Bucureștiului, mai ales pe drumurile cele mari, spre Ploiești și Târgoviște. Mai dădu zvon că dă recompensă 50 de florini pentru fiecare cap de cătană ori alt fel de soldat neamț, iar premiul cel mare fu de 300 de florini, pentru căpitanul Mano. Pe dată se formă o oaste de 600 de amatori de recompense, mulți dintre aceștia neavând arme, dar primind câte ceva de la arsenalul Curții Domnești. N-au făcut mare ispravă nici acești luptători, doar zarvă destulă, cât să-i pună pe nemți să se tragă către Brașov, pe valea Prahovei, dincolo de vama Câmpinei.

La începutul lunii august, când câmpia Munteniei fierbea sub soarele puternic al lui Cuptor, Vodă Constantin Mavrocordat primi poruncă de la Marele Vizir să trimită iscoade la Brașov și la Sibiu pentru a afla ce pun la cale austriecii. Sultanul era îngrijorat pentru grosul oștirii sale, care asedia cetatea Belgradului, unde se afla concentrată și cea mai mare parte a oștirii Imperiale. Îi era teamă să nu-i fie tăiate căile de aprovizionare dinspre Țara Românească. Bănuiala Marelui Vizir că nemții pun ceva la cale se adeveri. Petrulis plecă la Brașov cu câțiva slujitori, în fapt oșteni buni, de nădejde, din garda lui Vodă. Chipurile voiau să cumpere gloanțe de plumb și praf de pușcă, ce aveau mare căutare la București. Umblând după asemenea marfă de contrabandă, iscoadele lui Petrulis ajunseră să-i cunoască pe subofițerii ce se ocupau cu depozitele de muniții ale oștirii generalului Lobkowitz, guvernatorul Transilvaniei. Unii, mai lacomi, se învoiră să vândă ceva marfă cu banii jos, iar alții refuzară, motivând că acu nu puteau mișca deloc, venind ordin de trimitere la bătălie toate trupele din partea de miazăzi a Transilvaniei și ei fiind obligați să scoată din depozite tocmai aceste muniții căutate de contrabandiști. Acestea erau veștile cele prețioase pentru care se nevoise Petrulis.

Când află destule ca să aibă o vedere clară asupra ordinelor ce le primise guvernatorul Lobkowitz, Petrulis se întoarse în grabă la București.

-Măria Ta, prințul comandant Francisc de Lorena a poruncit trupelor din Transilvania să pună stavilă turcilor ce duc proviantul pentru oștirea de la Belgrad, adunând merinde pentru oameni și cai din Țara Românească. Generalul Lobkowitz trimite compănii mici, de câte o sută ori două sute de cătane care să bată țara prin părțile de miazăzi și de răsărit, până la Dunăre. Unii vor ajunge în Vlașca, vor ataca la Turnu și Oltenița, alții vor da lovituri la Argeș și la Ploiești, ori la Buzău. El zice, adică generalul Lobkowitz zice că trupele Măriei Tale, puține și lipsite de pricepere militară vor fi date peste cap de aceste focuri ce vor fi aprinse, unele după altele, de călărețiii nemți ce vor stârni mare panică printre turci.

-Știrile tale au mare preț, Petrulis. Trebuie să mergi, de îndată, în tabăra Marelui Vizir și să-i dai aceste vești foarte prețioase pentru cel care a reușit să-i domine pe nemți, înclinând

puternic balanța victoriei spre Înalta Poartă. Manevrele cătanelor în Muntenia sunt doar foc de paie. Marele Vizir trebuie să afle că noi, aici la Valahia sau Cara Iflak cum le place lor să ne zică, vom face față la acest război de hărțuială. Dacă poate, Marele Vizir să ne trimită puține ajutoare, dar să fie oaste serioasă, care să nu dea bir cu fugiții, ci să lupte, să nu pornească jafuri. Grosul oștirilor seraschierului Memiș Pașa, de la Vidin, poate să fie aruncat în luptă asupra zidurilor Belgradului. Acolo-i lupta cea mare, acolo se va hotărî cine este învingătorul. Acela va pune condițiile de pace.

În lunile ce urmară, până la mijlocul lui Răpciune, cătanele loviră multe târguri și sate unde nu era picior de oaste turcească. Loveau, jefuiau o oră sau două, luau orice bunuri care puteau fi purtate pe spinarea cailor și lăsau în urmă pâlcuri de câteva zeci de slujitori care să mâne spre munți turmele de vite ce ar fi trebuit să fie duse armatei Marelui Vizir, în Serbia. Vodă lăsă ca aceste atacuri să treacă, nu se strădui să-și alerge călărașii pe urme reci. Dar le întinse destule capcane pe drumurile pe unde compăniile de cătane se trăgeau înapoi, spre sălașele lor. Întoarse din drumul jefuitorilor cele mai multe turme de oi și cirezi de vite, astfel că generalul Lobkowitz strigă după ajutor rusesc. *„Cere, Prințe, cel puțin 15.000 de ostași de la generalul Munnich să ne vină în ajutor în părțile de miazăzi ale Moldovei și în Țara Românească. Altfel turcii nu vor fi opriți să ducă zaherea în Serbia.”*

Războiul de hărțuială dus pe pământul Munteniei se opri brusc, la 15 septembrie. Puțină lume din această parte a Împărăției știa că tratativele de pace între Austria și Turcia se încheiaseră la 1 septembrie, în tabăra Marelui Vizir de la Belgrad. Dar continuau cele dintre Rusia și Turcia. Potrivit înțelegerilor prealabile, la 15 septembrie Imperiul Austriac își retrage oștirile dizlocate în Muntenia, trecându-le peste munți, acasă în garnizoanele cele mari, de la Brașov și Sibiu. La fel trebuia să se întâmple și în Oltenia, cea care fusese întoarsă Imperiului Otoman.

-Măria Ta, a venit vremea bătăliilor cu pungi. Diplomații se vor lăsa greu, dar mita ce li se va flutura sub ochi îi va corupe chiar și pe cei mai îndărătnici, spuse secretarul său particular. Acu

trebuie ca Țara Românească să scape de sub controlul Înaltei Porți, trecând sub austrieci.

-Nu vor ei, nemții, această bucată mare de plăcintă care este Valahia, că nu le este de folos și nici nu o pot apăra. Că n-au nici trupe și nici bani. Vodă expuse planul diplomatic pentru ca influența Sultanului la hotarul dunărean să scadă, spre folosul Bucureștiului. La sugestia lui, Marele Vizir oferea părți din Muntenia ori chiar întregul principat, în schimbul unor cetăți în Serbia. Cum era de așteptat, nemții refuzau aceste capcane. Lor nu le trebuia o țară care s-a dovedit că poate deveni teatru de război, oricând. Dar nici nu puteau renunța cu totul. Deci hai să ne punem câteva garnizoane de-a lungul Dunării și să obținem controlul Europei asupra acestui drum de ape spre Levant.

-Măria Ta, războiul din părțile sârbești s-a gătat. Dar Padișahul se mai bate la răsărit, cu moscalii. Acolo nu-s semne de pace, încă. Ai știre Măria Ta ce se petrece prin acele părți, de răsărit? întrebă secretarul Dapontes.

-În scrisorile pe care mi le-a trimis vărul meu, Vodă Grigorie Ghica de la Iași, îmi dă veste că Țarina Ana a Moscovei a tocmit, în primăvară, două oștiri mari. Uneia îi puse în frunte pe generalul Laschy, cu poruncă să coboare spre miazăzi și să cucerească Crimeea. Acest ghinărar are 80 de mii oaste, soldați sălbatici, calmuci, cazaci și ruși moscali. Toți buni luptători. Ei dau peste cap oastea hanului tătar și intră în Crimeea, la Perecop. Dar în ajutorul tătarilor Marele Vizir trimite trupe de soi, care îl silesc pe Laschy să se tragă înapoi din Crimeea. Mai dăunăzi, la 28 zile ale lunii Cuptor ghinărarul Laschy își lingea rănile în părțile de jos ale Ucrainei poloneze.

-Și cea de a doua oștire, nu-i cumva aceea promisă Împăratului Carolus al Austriei că va intra în Ungaria și îi va bate pe turci, luându-i de la spate? întrebă doctorul Depasta.

-Da, aceea este, a ghinărarului Munnich. El trebuia să bată cetatea Benderului și Hotinul, apoi să aștepte noi porunci. Țarina i-a trimis depeșe rapide, scriindu-i despre luptele din părțile sârbești. Că dacă nu era acolo rost de câștig peste turci, n-avea rost acest Munnich să-și obosească armata trecând munții. Dar treburile n-au mers pe placul turcilor. Generalul Munnich este un

soi mai bun, mult mai priceput în arta războiului. El știe că la Hotin sunt trupe puține, însă cetatea este bine întărită. Chiar și așa, o garnizoană măruntă nu va rezista prea mult. Olăcarii trimiși de Colceag Pașa, comandantul cetății, după ajutoare de la Bender, de la seraschierul Veli Pașa, olăcari căzuți în mâinile patrulelor de iscoade moschicești, l-au lămurit pe Munnich ce anume are de făcut. Zice Grigorie Vodă că rușii și-au împărțit oastea în două: o parte a luat-o mai întâi spre maizănoapte, apoi spre apus de Hotin, cu intenția de a învălui cetatea de la miazănoapte și apus, altă parte a luat-o spre Soroca, cetate momeală. Acu Veli Pașa seraschierul nu știe încotro s-o apuce: spre Hotin, ori spre Soroca. Așa că stă pe loc, la Bender, cu oastea lui de 60.000 de turci și peste 100.000 de tătari. Tot Grigorie Vodă îmi scrie carte că și-a încărcat casa și averile în căruțe și le-a pornit spre Galați, că de la Soroca o parte din oștire a pornit pe lângă Prut la vale, spre Moldova. Iar în fruntea acestei oștiri, de câteva mii de moscali, se află nimeni altul decât Constantin, fiul cel mare al lui Dumitrașcu Vodă Cantemir, omul cel iubit de marele Petru Țar.

-Ce vrea Cantemir, Măria Ta? întrebă Petrulis neliniștit. Vrea scaunul domniei înapoi? Vrea Moldova supusă Țarinei? Așa cum a închinat-o tătâne-său lui Petru cel Mare, la Luțk?

-Iaca întrebare! Acu, în aceste zile ale lui Răpciune, generalul Munnich se găsește la Iași, unde mulțime de boieri, în frunte cu Antonie, Mitropolitul Moldovei, alți episcopi, egumeni de mănăstiri și boierii divaniți i se închină și jură supunere Țarinei.

Vodă se opri din vorbit. Simpla pomenire a acestor vești foarte proaspete îi dă fiori: se vor opri rușii doar la a lua în stăpânire Moldova? Vor pofti și Țara Românească? Ori se vor pregăti să atace Istanbulul, să-i arunce pe turci înapoi, în străfundurile Asiei, de unde au ieșit la iveală. Vor face așa cum au trâmbițat ori de câte ori au pornit la război împotriva semilunii?

-Petrulis, închinarea Moldovei la picioarele Țarinei Ana este un lucru uriaș. Dacă pacea care se va încheia între ruși și turci va da Moscovei acest ținut, atunci nici Muntenia nu va avea multe zile de așteptat până să-i bată Munnich la porți, la Focșani. Mergi dară, prietene, la Iași și fii acolo urechea noastră. Trimite carte cu toate veștile, bune și rele, ca să știm dincotro bate vântul. Nu cred

că feldmareșalul Munnich va zăbovi prea mult la Iași. El are în coastă pe Veli Pașa, seraschierul, care stă la Bender și pândește mișcările rușilor. Dacă Țarina va porunci lui Munnich să treacă munții în Transilvania și Ungaria, atunci mai înainte de a porni, oastea rusească trebuie să se socotească cu Benderul. Trebuie să știm, musai, ce vor face acei moscali după Bender. Adică, de vor trece munții pe la mănăstirea Neamțului, ori de vor coborî până la Focșani.

Petrulis n-a plecat singur. A luat cu el câțiva slujitori, cele mai pricepute iscoade ale sale. Ei au intrat în Iași taman în ziua în care feldmareșalul Munnich pleca spre Prut, ca să treacă cu oastea la Bender. Nu i-a fost greu lui Petrulis să se amestece în mulțimea de lume ce însoțea pe vlădica Antonie, mulțimea de cler și boieri de rang unu și doi. Slujitorii acestor boieri rareori se cunoșteau între ei, așa că Petrulis și oamenii lui n-au dat de bănuit nimănui. Petrulis s-a despărțit de trei dintre iscoadele cele mai bune ale sale la ieșirea din Iași, aproape de satul Tomești. Pe aceia i-a trimis înapoi în Iași ca să afle în grija cui a lăsat feldmareșalul cetatea de scaun, ce fel de garnizoană apără orașul și pe unde o fi hălăduind Grigorie Vodă Ghica. Petrulis a avut de umblat destul, când amestecat cu sărăntocii care se țineau scai de armata rusească, la fel prin mahalalele Iașului. Petrulis însuși porni, la o zi în urmă după oastea lui Dumitrașcu Cantemir, cel ce primise poruncă să-l prindă pe Vodă Ghica. Întors la București în ziua Sfinților doctori fără de arginți Cosma și Damian, care se prăznuiesc în prima zi din luna Brumar, lui Petrulis îi trebuiră două zile să-și deșarte sacul cu peripețiile sale pe urmele armatei ruse, dar și a moldovenilor plecați la vânătoare de domnitor grecotei.

-Măria Ta, îngăduie ca unele părți din poveste să le las scrise, drept pentru care rogu-te, Mărite să-i dai poruncă secretarului Dapontes să-mi dea ajutor. Că trebuie să știi Măria Ta cum s-au purtat boierii moldoveni, câtă dragoste au arătat moscalilor și cu ce fel de petreceri i-au veselit pe generalii și polcovnicii ruși, de trăia Moldova toată cea mai lungă veselie de la răposatul Dimitrie Vodă Cantemir, când a petrecut la fel ca acum cu marele Țar Petru întâiul. Eu voi începe prin a-ți povesti cum a fost la asediul Tighinei, când a sosit Baronul Todd în tabăra feldmareșalului

Munnich, trimisul ambasadorului Villeneuve, al Franței, cel ce a fost numit mijlocitor al neguțătoriei păcii. Află Măria Ta că pacea s-a semnat la 18 septembrie la Belgrad, iar Baronul Todd a avut călătorie lungă, trecând prin Ungaria, Transilvania, Ucraina și coborând până la Hotin. De aici a aflat că oastea rusă ajunsese în satul Bărăsan, înaintea Hotinului și tocmai puneau de asediu. Am aflat de la însuși valetul Baronului Todd în ce fel fusese acesta primit de feldmareșalul Munnich, după ce a aflat tot cuprinsul împăcării delegaților Rusiei și Imperiului Otoman, pus pe hârtie, pecetluit cu pecetea împuterniciților și semnat de aceștia. Supărarea lui Munnich fusese aproape de mânie când a aflat că cetatea Azovului s-a hotărât să fie dărâmată, iar despre Hotin și Moldova nu s-a pomenit nimic în Tratatul de pace. Că Munnich așa de mult se bucurase de Moldova că își făcuse planuri să ierneze acolo, cu toată oastea, apoi să chivernisească acest ținut cu brațul său, după război, ca pe o moșie a Țarinei Ana. Cam la o zi ori două după Todd, lui Munnich i-a sosit poruncă de la Moscova să facă bine și să se tragă la iernat cu toată oștirea, în taberele sale din Ucraina rusească. În ziua când statul major al oștirii pleca spre Prut, condus cu surle și fanfare de cler și de mireni moldoveni care vărsau lacrimi amare după prietenii ce și-i făcuseră, în aceeași zi plecau câteva sute de călări cu căpitanul Constantin Cantemir, fiul marelui Dimitrie Vodă Cantemir, cu poruncă să-l prindă pe Grigorie Vodă Ghica. Se știa că acela era oprit în satul Șerbănești, pe Prut, aproape de Fălciu. Dacă o țineau tot în galop, puteau să-l prindă pe voievodul fugar. Dar nu l-au ajuns din urmă. Ghica Vodă fiind înștiințat de o iscoadă de-a lui, lăsată în urmă, a apucat să fugă din Șerbănești și s-a tras în cetatea Brăilei, la turci. Văzând că acel fiu de voievod moldovean nu se lasă păgubaș ci caută cu dinadinsul să-l prindă, Vodă Grigorie Ghica se trage, la Măxineni, la o mănăstire ascunsă în păduri. Căpitanul Constantin Cantemir ajunge la Focșani, pradă orașul, jefuiește tot ceea ce era de jefuit, prinde captiv pe ispravnicul orașului și pe sora acestuia, Ruxandra și alți boieri. Pleacă din Focșani și se oprește la Odobești, să-și odihnească trupele.

-Am aflat că acest căpitan-prinț moldav avea de gând să stea acolo, la Odobești, să ceară feldmareșalului Munnich să-i dea voie

să ierneze prin acele locuri. Era început de octombrie, locurile erau frumoase, pădurile ruginii erau pline de vânat. Viile tocmai se culeseseră și petrecerile se țineau lanț. Dar traiul ca-n rai nu ținu prea mult, căpitanul primi poruncă, de la însuși protectorul său, feldmareșalul Munnich, să se întoarcă la Iași. Omul meu l-a însoțit pe acest drum, iar la 8 octombrie sosiră la Iași.

Povestirile lui Petrulis erau ascultate de Vodă Constantin Mavrocordat cu mare atenție. Din când în când el îl întorcea pe Petrulis din vorbirea lui și îi cerea să spună mai multe lucruri, despre chipul feldmareșalului Munnich, despre cum arăta acela, nasul, ochii, urechile, fruntea, barba și încerca să-i deseneze capul, mereu întrebându-l pe Petrulis dacă acel desen al lui seamănă cu omul pe care l-a descris. Astfel Vodă Constantin isprăvi acel portret într-o săptămână și îi dădu desenul zugravului de icoane de la Mitropolie ca să-l picteze în culori. Toată lumea se minună de acel har deosebit al voievodului, care fusese în stare să facă chipul unui om numai din mărturiile celor ce-l văzuseră aievea pe cel pictat.

-L-ai întâlnit pe feldmareșal când te-ai întors la Iași? Cum arăta cetatea de scaun a Moldovei? Ce a spus feldmareșalul despre pacea încheiată la Belgrad? Cum s-a tras către locurile lui de iernare?

Întrebările voievodului curgeau ca șuvoaiele într-o cascadă. Nu termina o întrebare, că alta îi ieșea din gură. Iar bietul Petrulis se văzu nevoit, de câteva ori, să-i ceară voievodului să aibă răbdare, să-și isprăvească povestea că pe drum apar alți oameni, demnitari ori ofițeri pe care Vodă Constantin trebuie să-i afle și să le cunoască povestea particulară.

-Măria Ta, când oastea moschicească a plecat spre Prut ca să bată Benderul, feldmareșalul a trimis un raport la Sankt Petersburg, la palatul Țarinei, în care descrie cum a cucerit el Moldova, cu câtă dragoste creștină l-a întâmpinat boierimea, clerul, oamenii de rând care-s tot pravoslavnici deoarece ascultă slujba în biserici pe slavonește. Îi povestește Țarinei ce stare bună are oastea, cum s-a hotărât să ierneze acolo, cum a pus inginerii armatei să facă planurile de fortificare a acestei cetăți de scaun care nu are nici măcar un zid de apărare. Întorcându-se la Iași,

Munnich nu a spus nimănui despre pacea ce s-a încheiat la Belgrad. El i-a chemat pe caimacamii pe care-i numise când a plecat spre Tighina și le-a spus că a primit poruncă de la Țarină să se întoarcă cu toată armata, la sălașele de iernare din Ucraina. Că acolo este locul unde trebuie să fie, ca să le treacă cazacilor ucrainieini și panilor poleaci să se răscoale, cumva. A dat poruncă acelor caimacami, Radu Sturza logofăt și Iordache Cantacuzino Deleanu vornic să aibă grijă de țară, că la primăvară se va întoarce cu oastea să-i bată pe turci, iar pe ei, pe moldoveni, să-i slobozească de lifta păgână pe vecie. Deci să se îngrijească de oștile pe care le-a lăsat la Roman, Târgu Frumos și în Iași, să aibă tot ce le trebuie. La nevoie, el, feldmareșalul Munnich poate fi găsit pe lângă Hotin ori pe lângă hotarul de sud al Poloniei. Am aflat, cu puțină întârziere că, plecând la iernat, Munnich a poruncit hatmanului cazacilor de la Don să se întoarcă înapoi, în Moldova, să ia oastea de la Roman și să-i caute pe turci în Țara Românească. De-i va afla, să le dea „Ziua bună!”.

-Adică ce vrea să însemne asta? întrebă Vodă.

-Un vameș de la Câmpina, cu o săgeată înfiptă în pulpa piciorului drept, abia mai ținându-se pe cal venea cu vești din cele mai rele. L-am întâlnit la râul Colentina. M-a cunoscut că sunt prietenul Măriei Tale și m-a rugat să-ți dau veste că o armată de vreo 3.000 de cazaci ruși au bătut Câmpina, au jefuit tot și i-a văzut urcând spre munți, urmând malul râului Prahova. Dar nu se știe ce gând au cu adevărat, să treacă în Transilvania ori să mai caute ceva de prăduit. L-am dus pe acel vameș la un han, de lângă podul Colentinei, să fie îngrijit cum se cuvine pentru un slujbaș al domniei, iar eu am venit în goană să-ți spun, Măria Ta, să te gătești să-i primești la porți pe acești cazaci, care-s de același soi cu nohaii din Bugeac.

-Am aflat de acești cazaci ruși, zise Vodă, care sunt conduși de hatmanul Frilow, de la un trimis al Pașei de la Brăila. Acesta a aflat de jefuirea Focșaniului și a împrejurimilor și a pornit cu jumătate din oastea sa să-i lovească în coaste. Îi are pe nohaii din Bugeac cea mai mare parte a detașamentului de urmărire, dar și două escadroane de spahii. Se îndreaptă spre Câmpina. De-i va întâlni, s-a jurat că nu va lăsa nici măcar unul în viață. Acu,

Petrulis, poate ai ceva veşti dinspre Grigorie Vodă? Ce a făcut? Pe unde se ascunde?

-Tocmai la miezul nopţii a venit un om de-al meu de la raiaua Brăilei, aducând ceva ştiri despre o armată de turci care a plecat pe valea Siretului către Iaşi. Cică Paşa Sara Mehmet îi conduce pe aceştia, o mică parte fiind din cei lăsaţi de Marele Vizir la Brăila, iar ceilalţi, câteva sute, sunt de la Măcin, de peste Dunăre. Vodă Grigorie vine în urma acestei oştiri cu oaste de strânsură, moldoveni adunaţi sub steagul lui Vodă de către Toader Paladi, vel vistier. Eu zic, Măria Ta, să nu-i porţi de grijă vărului Grigorie Vodă Ghica. O să aflăm curând, poate chiar de la un trimis de-al lui, că s-a aşezat cu sănătate, înapoi în scaunul domnesc, la Iaşi. Pentru paguba ce i-au adus cât au stat în Moldova, ruşii îi lasă ca despăgubiri fortificaţiile făcute de feldmareşalul Munnich în jurul Iaşului, acesta devenind acum o adevărată cetate, cu ziduri şi redute şi şanţ adânc, plin cu apă.

Vestea semnării păcii sosi cu bucurie peste toate locurile. Toamna însăşi aduse podoabele ei negrăit de frumoase plocon oamenilor, ca aceştia să se umple de bucuria păcii, binecuvântată de Bunul Dumnezeu. Nu se mai auzi bubuitul tunurilor, nici copitele cailor lovind pământul uscat, nici acoperişurile caselor prăbuşindu-se în flăcări. Coloane de oameni în zdrenţe, desculţi, cei mai mulţi costelivi, flămânzi. Veneau de niciunde căutându-şi rosturile pierdute. Vodă îi privea de la înălţimea spinării calului său alb, de rasă şi nu înţelegea cum de pierduse gândul care l-a scos la marginea Bucureştiului. Ce-l mânase până aici? O boare de vânt se porni, stârnind praful din drum. Crescu treptat, răvăşind frunzele ruginite, moarte, răspândite peste tot locul. Zdrenţele de pe acei oameni fluturau ca aripi de păsări rănite, încercând dar nereuşind să se înalţe. Apoi pricepu. Gândul din iatacul său de voievod reveni şi prinse contur. Făcu semn unui seimen să se apropie. Îi ceru să-i aducă la botul calului pe unul dintre aceşti drumeţi, care să fie mai zdravăn la trup şi poate că şi la cap.

-De unde veniţi, oameni sărmani? întrebă Vodă.

Pe bărbatul ce-i stătea în faţă îl zărise de la capătul drumului. Era cu un cap mai înalt decât mulţimea. Iar mersul lui avea ceva mai multă vigoare decât a celor amărâţi care-l înconjurau. Privi

fără teamă spre boierul de pe cal și răspunse fără a se smeri ca un neputincios.

-Căutăm un stăpân care să ne adune de pe drum și să ne ia de suflet. Că boierul nostru îi mort de la începutul războiului, iar moșia lui s-a risipit. Mergem la Vodă, să-l întrebăm ...

Zise un nume de boier și un sat de unde le era obârșia. Nu era departe, poate o zi de mers spre miazănoapte după ce ocoleau Bucureștiul.

-Ești mai mare peste slugi? Ai fost omul boierului? mai întrebă Vodă, convins fiind că acela trebuie să fi fost ceva mai mult decât un rumân, ca cei în mijlocul cărora mergea spre casă.

-Vasile îi numele meu, boierule. Am fost vătaf ... Oamenii s-au legat de mine, că altă nădejde nu mai au. Casa boierului nostru s-a risipit în noaptea când ne-au călcat nohaii. Au încărcat pe cai ce-au jefuit de prin odăi, au legat cu funia pe cei mai arătoși dintre slugile moșiei. Pe fetele boierului le-au pus într-o căruță și le păzeau să nu se vateme. Că erau frumoase, curate, bune de harem. O ceată de nohai ne-a mânat spre Brăila, pocnind din bici fără să ne șfichiuie. Am înțeles că eram buni de vânzare, nu cătau să strice marfa. Am trecut de la un stăpân la altul, mergând aproape fără popas, prin toată Bulgaria. Cred că Dumnezeu a avut grija noastră. Că fiecare stăpân ce ne cumpăra mă lua de mai mare peste ceilalți robi. Îmi dădeau să am grijă de acești robi, să cer slugilor ce ne păzeau să facă popas, să nu ne sleim de putere. Ne-au hrănit cu ce aveau și ei, merinde furată sau adunată din jafuri. Am ajuns la Salonic, în pământ grecesc. Acolo ne-au băgat în țarcuri. Ultimul nostru stăpân avea câteva sute de robi, prinși de război. Ne spăla și ne îngrijea ca pe vite, când se făceau strigări pentru vânzare. Pe noi ne-a ținut cu toată grămada, așa voia să ne vândă. Mereu avea de spus ceva ce nu pricepeam noi, celui care întreba de preț, arătând spre țarcul nostru. Am stat degeaba în acel târg de robi câteva luni. Apoi a venit iarna și târgul s-a golit, repede. Am rămas doar noi. Ne-a legat iarăși, unul după altul și ne-a mânat înapoi, spre Dunăre. Am ajuns pe zăpadă la Vidin. De acolo ne-au slobozit niște căpitani domnești, când s-a gătat războiul. Ne-au trecut Dunărea prin vad, s-au înecat în bulboane câțiva, dintre cei mai sfrijiți. Iar nouă ne-au dat câte un codru de mămăligă și ne-au

lăsat slobozi, să ne căutăm rostul. Pe drum, câțiva lotri au căutat să ne facă iarăși robi. Am rupt ciomege din păduri și ne-am apărat. Am mai pierdut câțiva, în acele bătălii. Acu mergem la casa lui Vodă, să ne ia de suflet, că nu vrem să rămânem pe drumuri, câini fără stăpân.

Vodă dădu câteva porunci și oșteni domnești plecară în goana cailor. Robii îi așeză la o zvârlitură de săgeată sub poala copacilor de la marginea pădurii. Unul dintre acei oșteni care se dovedi a fi mai marele copiiilor de casă ai lui Vodă se îngriji de hrana lor. Le dădu străchini de lut cu câte o bucată de mămăligă și un boț de brânză. Apă de băut. Dormiră sub pază sub cerul liber, adunându-se unul lângă altul, să-și țină de frig. Iar în zori porniră la drum. Ocoliră orașul și la apusul soarelui ajunseră la mănăstire, la apa Colentinei. Aci li se arătă Vodă din nou și le zise că au ajuns acasă.

Capitolul 14
Asta-i pohta ce pohtesc

În seara ce a urmat sosirii veștii celei bune despre semnarea, la Belgrad, a tratatului de pace o furtună neașteptată căzu asupra Bucureștiului. Vijelia uscată ridică spre înalturi perdele de praf, întunecând tipsia soarelui care se arătă privirilor cutezătoare ca o coroană amenințătoare de foc. Ochii arși pe dată, de foc, dar și de firele fine de praf ce loveau ca niște alice de diamant scăpară lacrimi, iar spinarea lui Vodă se frânse sub povara păcatelor pe care le simți grele, apăsându-i sufletul ce uitase de datoria nevoinței spre smerenie și recunoștință față de Cel care l-a scos, întreg și nevătămat, din focul cumplit al războiului. Căzu în genunchi și trupul își urmă coborârea spre pământ, făcând o metanie adâncă până ce fruntea atinse lespedea rece a podelei capelei domnești. Rămase așa, simțind până în străfundul inimii rușinea orgoliului său peste care un tunet uriaș lovi, frângându-l și mai tare. Baierele cerului se deschiseră și potop de ploaie căzu peste pământul ars de secetă, dar și de război.

-Mereu Te-am chemat, Părinte, în toți acești ani ai nenorocirilor ce s-au abătut peste noi, nevrednicii, să ocrotești sufletul meu ca nu cumva să fiu adumbrit de răutățile celui întunecat. M-ai păzit aducându-mă la liman, iar eu, nevrednicul și nerecunoscătorul, am uitat – fie și doar pentru o clipă – să-ți înalț imn de slavă și cântare de mulțumire pentru iubirea Ta nemărginită. Iartă, Doamne, pe robul Tău, că mă smeresc și mă văd în micimea mea! Facă-se voia Ta, Doamne, învață-mă să urmez calea pe care ai așezat picioarele mele, îndrumă-mi pașii să-mi duc Crucea cu voie bună, făcându-mă folositor neamului meu!

Vuietul furtunii îl ținu cu fruntea lipită de piatră. În sufletul lui vuia o altă furtună, mai puternică decât cea de afară, în care se amestecau rușinea măririi de sine și remușcarea, cu reproșul datoriei neîmplinite. Bătăile inimii se potoliră într-un târziu și Vodă se îndreptă la trup, îndrăznind să privească spre chipul Mântuitorului pe care nu se ștergea niciodată durerea pentru oaia rătăcită ce o luase, cu dinadinsul, pe căi lăturalnice. Își atribuise

reîntregirea Patriei cu Oltenia cea scăpată de sub suzeranitatea papistașă. Își atribuise retragerea trupelor turcești în raialele din sudul Dunării. Scrisorile pe care le trimisese Sultanului și Marelui Vizir erau încărcate peste măsură cu laude și lingușeli, făcând să pară nepotrivite cererile sale, îndreptățite, de mustrare a pașalelor care continuau să asuprească ținutul de dincolo de Olt, dedându-se la jafuri și distrugeri. Prea mult s-a închinat Mamonei, în loc să-și deslușească datoria de părinte al poporului slăbit, rănit, ars de pârjoluri, pe care voia să-l pună înapoi sub jug, așa flămând și însetat cum îl vedea altfel acum, după furtuna din sufletul său.

După cină, Vodă Constantin stătu multe ceasuri în fața unei coli albe, învârtind pana de gâscă între degetele încărcate cu inele. Însă mâna i se retrăgea de fiecare dată când un gând voia să se aștearnă, în cuvinte, pe hârtia din fața lui. Să fi fost Îngerul lui ocrotitor care nu-l lăsa să se grăbească? „Potolește-te, nu te grăbi, că pripeala aceasta nu-ți va aduce folos!" Târziu, în noapte, obosit se trase la culcare, nereușind să scrie mai nimic pe acea coală albă. Doar un cuvânt: „Slobozire"

A doua zi Vodă chemă Divanul la sfat. Stătea cu capul rezemat în palma deschisă a mâinii drepte, al cărui cot se sprijinea pe brațul jilțului. Era adâncit în gânduri. Nu răspundea plecăciunilor pe care boierii, intrând pe rând în sala Divanului, le făceau trecând prin fața lui. Când boierii se adunară cu toții, marele logofăt făcu un gest ușierului ca să pună zăvorul pe dinăuntru și să facă semnul cunoscut, de începere a sfatului. Acela lovi cu coada halebardei în podeaua de piatră, de trei ori. Vodă privi adunarea, ridicând capul. Apoi zise:

-Printr-un hatișerif Sultanul, stăpânul nostru, a dat poruncă mie, beyului de la Cara Iflak, să iau în stăpânire Oltenia cu cele cinci județe de dincolo de Olt și să le lipesc la Țara Românească, așa cum au fost acestea mai înainte de pacea de la Passarowitz. Ascultând de porunca înaltului stăpân, am trimis carte lui Husein Pașa, seraschierul de la Vidin, rugându-l să afle că am pus în acele județe ispravnici domnești, care se vor ocupa de strâns birul și de împlinit toate datoriile noastre la Înalta Poartă. Aflați, boieri divaniți, că în județul Vâlcea ispravnic este Gheorghe Canilos, la Romanați am pus pe Constantin Chiotis, fost mare armaș, pe

căpitanul Eliescu în județul Dolj ori Jiul de Jos cum i se mai spune. La fel, pe fostul ispravnic de la Ploiești, Radul, l-am pus ispravnic la Mehedinți, iar în județul Jiul de Sus, ori Gorj, acum ispravnic este postelnicul Leonard.

Boierii înclinară capetele și îl firitisiră pe Vodă pentru această veste bună.

-Laudă ți se cuvine, Măria Ta, că prin strădania și stăruința cu care ai lucrat și pe care noi, veliții, le cunoaștem foarte bine, ai făcut reîntregirea țării. Halal, Măria Ta, halal!

-Mai trebuie să aflați, boieri dumneavoastră, că porunca Luminatului Sultan nu a fost ascultată de toți supușii lui, cei care nu pleacă din Oltenia, ci continuă să se poarte cu nemilă față de locuitori. Împotriva unora ca aceștia am făcut plângere la seraschierul Husein, guvernatorul Vidinului. Că trebuie să ne dea în grijă toate registrele în care sunt înscrise birurile strânse și predate Împărăției, că nu se cuvine ca noi, supușii Sultanului, să plătim de două ori ceea ce Stăpânul ne-a cerut o singură dată. Am pomenit lui Husein Pașa de Bechir Pașa, defterdarul de la Ada Caleh, care pretinde că este stăpân peste 25 de sate de-ale noastre, unde a trimis subași să strângă birul. La fel, am făcut plângere despre aga de la Nicopol care nu încetează să jefuiască satele din Muntenia. Am scris lui Husein Pașa că aceste abuzuri le voi aduce la cunoștința Luminatului Padișah, cerându-i să scadă tot ce s-a jefuit din Oltenia după alipirea ei la trupul Țării Românești, din suma de 150.000 de piaștri tribut anual pus de Marele Vizir peste acest ținut.

-Aman, Măria Ta, vai și amar de sufletele noastre! După starea de plâns în care suntem după război, capac la jafuri și silnicii ni se pune haraci mai mare decât a fost mai înainte de ocupația austriacă. Nu-i drept, Măria Ta, trebuie să facem întâmpinare la Slăvitul Sultan, zise vistierul Divanului.

-Mai trebuie să știți, boieri din Sfatul Țării, că am respins unele din cele mai nerușinate cereri ale guvernatorului Husein, al Vidinului. Acest nesătul îmi cere să-i vând pentru 5.000 de piaștri anual vămile din aceste județe ale Olteniei, drept pentru care îl numește pe aga Mehmet să vină să le ia în stăpânire. Mai cere să-i trimit la Vidin, după cum era regula de mai dinainte, 15 căruțe cu

lemne, 500 căruțe cu fân, 1.000 de oca de miere și 1.500 oca de unt. Zice că acestea erau dajdii pe care le plătea Craiova pașei de la Vidin înainte de pacea de la Passarowitz. Răspunsul nostru i l-am trimis pașei cu Basilie, omul nostru de casă, împreună cu un dar de giuvaericale pe care să i le pună în poală, ca să scape cu capul netăiat. Iar Basilie va pleca de îndată, de la Vidin la Istanbul, unde capuchehaia noastră va depune la Serai plângerea noastră împotriva abuzurilor pașei de la Vidin. Împreună cu o altă carte prin care cerem să ni se scadă din haraciul socotit Olteniei, de 300 de pungi cât înseamnă acei 150.000 de piaștri, că socoteala Marelui Vizir a ieșit strâmbă tare atâta timp cât el cere 300 de pungi de la 5 județe, iar Sultanului îi plătim 360 de pungi de la 12 județe, ale Munteniei.

Vodă tăcu. Toate aceste vești despre abuzurile slujbașilor Porții le spusese cu mare scârbă. Rușinea acceptării acestor neobrăzări îi otrăvea sufletul de creștin care făcuse legământ de supunere la picioarele Sultanului. Liniștea din sala Divanului se păstră până când Vodă reuși să treacă peste mâhnirea ce-l doborâse. Atunci marele ban Matei Cantacuzin îndrăzni:

-Iertare cer, Măria Ta, pentru îndrăzneală, dar acest haraci de 300 de pungi este puțin față de cât au stors austriecii din Oltenia. Eu am adus cu mine câteva din registrele cu socoteli ale Administrației Crăiești, de unde se poate vedea ce biruri au fost puse pe întregul ținut și cât s-a strâns și dat armatei Împăratului. Au fost ani în care Oltenia a avut mai mult de 600.000 de oi. Dijma era de 12 până la 15 bani pe oaie și tot cu aist preț se vindea la negustorii veniți de la sudul Dunării. Mai sunt trecute turmele de porci, 300.000 de capete, care se vindeau la Transilvania, cu 10 bani bucata. Dajdii mari s-au pus pe stupărit și pe pescuit. Pășunile Olteniei sunt cele mai faine din aceste părți, de aceea Administrația Crăiască scotea oamenii din sate la curățat aceste locuri. Ca să se cosească fân, mult fân pentru mai toată oștirea crăiască. Dar nu-i bine, Măria Ta, ca aceste registre nemțești să le vadă alți ochi decât ai Măriei Tale.

Vodă ascultă cu mult interes cifrele rostite de boierul care avea, prin tradiție, cel mai înalt rang în Țara Românească. Se scufundă din nou în gânduri, iar amărăciunea de dinainte nu i se

șterse nici după spusele marelui ban. Într-un târziu, ridicând ochii triști spre bagdadie, voievodul spuse, mai degrabă adresându-se Cerului decât oamenilor ce-i datorau ascultare.

-Copil fiind, învățătorii pe care-i tocmise tata ca să-mi dea educație, pe numele lor Iacob Manu eruditul și preotul Serafim, mă îndemnau mereu, ca primul lucru pe care trebuie să-l deprind în viață este rugăciunea către Hristos, rugăciunea de dragoste care cuprinde cuvinte de dor spre a fi contopit cu Tatăl ceresc, în conviețuire veșnică. Când am deprins acest exercițiu, al închinării și deschiderii inimii spre dorirea de Dumnezeu, am simțit cum o pace adâncă mă învăluie, pacea Duhului Sfânt. Cât ați venit, pe rând, la acest sfat m-am adâncit în rugăciunea mea de dragoste către Sfânta Treime, dar pacea Domnului n-a coborât, deplină, peste mine. O oarecare neliniște mă încearcă, simt că trebuie să facem în mare grabă lucrarea Domnului spre izbăvirea noastră și a pământului țării.

Vodă tăcu, lăsând ca gândurile să-i umble departe. Dar nu stătu plecat prea mult timp ci zise:

-Țara îi spartă ca o oală de lut, trântită de pereți. Cioburile au zburat în toate vânturile, iar datoria noastră este să le căutăm și să le punem la loc. Nu-i timp de zăbavă! De stăm pe loc văicărindu-ne și bocindu-ne morții, vrăjmașii vor veni iarăși peste noi, întocmai cum fac acum în Oltenia. Mintea turcului care îi trimis de Înalta Poartă să ne ocrotească de cătane și de tâlhari umblă alăturea de drumul cinstei. El este mai marele tuturor tâlharilor, jefuiește și omoară fără milă. Iar noi oaste de apărare nu avem, destulă. Că la plângerea localnicilor din Gorj și Vâlcea împotriva unor căpetenii de haiduci din Gorj care pradă și jefuiesc, omoară oameni nevinovați, am trimis trei căpitani domnești cu 400 de oameni oaste, pedestrași și călări, cu tunuri, să-i prindă pe acești nemernici și să le aplice legea, dându-le răsplata cuvenită. Am dat poruncă Marelui Ban al Craiovei, Matei Cantacuzino, care se află aci, în Divan și lui Constantin Brezoianul, marele armaș ce se află la Craiova, să dea tot sprijinul ca trupele noastre să-și ducă la capăt misia de a-i stârpi pe răufăcători. Și să facă strigare la răscruci de drumuri, în sate și târguri, că Vodă Constantin

Mavrocordat a împlinit legea țării, că așa vor păți toți cei care nesocotesc legea țării, că Țara Românească nu-i sat fără câini.

Mânia clocotea în vorbele voievodului. Multe rele trebuiau îndreptate cu asprime, fără milă, ca răufăcătorilor să le intre frica în oase. Dar pentru aceasta era nevoie de bani, de mulți bani pe care Vodă trebuia să-i ceară boierilor, nu țării care plătea și pentru ei, cei mai mulți fiind scutelnici cu vechime. După ce-și recăpătă liniștea, potolind furtuna din inimă, Vodă continuă:

-Multe rele și strâmbătăți stau împotriva noastră. Iar noi nu avem a le sta împotrivă decât cu mintea ce ne-a dat-o Dumnezeu ca să o folosim cu pricepere și mult câștig. Prima noastră datorie este să aducem băjeniții acasă, la vetrele lor. Țara se tocmește cu oameni, până la urmă țara îi făcută din oameni. Ca să-i aducem acasă pe cei care încă stau cu frica în oase, ascunși în codri și peșteri, trebuie să lucrăm cu înțelepciune. Un roi de albine risipit în pădure nu-l aduni la loc nici cu afumătoarea și nici cu bețe lovind copacii. Albina vine la miere, la floarea deschisă cu petale frumos colorate și parfum amețitor. Acolo vine singură și repede. Ce fel de miere trebuie să folosim ca să-i atragem pe oameni? Vă întreb, boieri dumneavoastră, cu ce îi putem aduce pe oameni la vetre, dulce ca mierea?

-Cu slobozenia ... se auzi o voce timidă, de pe laturi, acolo unde stăteau câțiva boieri tineri, mazâli, pe care Vodă începuse să-i cunoască și voia să-i facă slujbași domnești, cât mai repede cu putință.

-Da, nimic nu-i mai dulce pentru om decât libertatea, întări Vodă acea vorbă abia șoptită. Doar când se simte ca pasărea cerului, fără zăbrele de colivie, nici cu curelușa legată de picioare, nici cu ochii ascunși sub pânză neagră, nici cu lanțuri și nici cu butuci. doar atunci omul este ca vulturul. Să-i chemăm la libertate, boieri dumneavoastră și atunci vor veni la noi nu doar ai noștri, ci și alte stoluri doritoare și poftitoare de libertate.

-Despre ce fel de libertate vorbești Măria Ta, că am avea noi de dat? întrebă unul din bărbile albe din Divan. Iar întrebarea aceluia suna mai mult a batjocură. Ce gânduri prostești ai cules, Măria Ta, din acele foi scrise pentru care plătești bani grei, de ți le trimite caimacamul tocmai de la Paris?

-Oameni luminați din aceste țări evropene au dovedit că tot omul este om așa cum l-a făcut Dumnezeu, creatorul a toate câte sunt sub cer, pe acest pământ. Omul are tragere de inimă la muncă cu spor numai când se știe stăpân pe ogorul lui. Fără pământul lui omul este ca vita necuvântătoare. Stă pe loc, oricât de tare l-ai biciui, greu se urnește să tragă căruța cu povară multă. Ori își rupe legăturile când nu mai rabdă bătaia și fuge, cuprins de streche. Ai îmblânzit, boierule, vreun cal numai cu biciul? Păi vezi că nu-i cu putință?

-Ce vrei de la noi, Măria Ta?! Noi nu-i vrem acasă pe rumânii noștri? Am scris cărți la neamuri îndemnându-i să vină acasă, că țara se va tocmi la loc, în pace. Iar ei ne cer dovezi că turcul și tătarul au slobozit din robie pe mujicii pe care i-au luat cu sila, de la noi. Că fără acești mujici n-au nici un rost de venit la casele aflate în ruine. Scrie carte, Măria Ta, Sultanului, să ne dea robii liberi, ca să avem cu ce ne rostui traiul, cu ce să strângem de haraci și de bairamlâc! Că scăpat din robie, mujicul acasă la boierul lui vine, că acela îi dă să mănânce, nu altul! Bine ai zis, Măria Ta, dar trebuie să știi că noi, boierii, suntem mierea săracului!

Boierii bătrâni aveau cuvântul cel greu de spus în Divan. Aceștia apucaseră să-l citească bine pe tânărul lor voievod și nu pregetau să i se pună dea curmezișul când acela visa la unele lucruri pe care le citise în cărțile filozofice ale oamenilor vestiți din țările apusene. Deși știa că are dreptate, că lucrurile nu puteau fi așezate pe rosturi vechi, mai ales după starea dezastruoasă în care era țara risipită de război, Vodă înțelegea că nu-i va fi ușor să-i îngenunche pe veliți. Așa că mai de voie, mai de nevoie, se întoarse spre lucruri care grabnic trebuiau făcute, chiar începând cu aceste zile de început de pace.

-Boieri dumneavoastră, știm cu toții că țara risipită nu poate fi tocmită la loc cât ai bate din palme. Lipsa mujicilor și aducerea lor acasă stă la loc de frunte în grija pe care o avem fiecare dintre noi. Eu mă voi zbate să fac închinare la Înalta Poartă pentru ca Măritul Sultan să dea porunci, deopotrivă pașalelor și agalelor din oastea de sub steagul Profetului cât și sultanilor de tătari, hanilor și mârzacilor să îi sloboadă pe robii noștri. Că nu-i câștig pentru

împărăție din pământ sterp, nelucrat. Iară domniilor voastre, care ați stat alăturea Scaunului Domnesc la vremuri de restriște, vi se cuvin laude și mulțumiri, deopotrivă cu binecuvântate înlesniri la dajdii cât și la slujbe domnești. Toate le vom da la vremea potrivită, doar să ne aibă Pronia Cerească în grija Sa. Avem trebuință de mult ajutor de la oameni, dar și de la sfinții ocrotitori. Să ne rugăm mereu și să mulțumim Sfintei Treimi că ne-a adus la margine de năcazuri. Să ne dea înțelepciune, măcar o fărâmă din cea pe care a dat-o lui Solomon ca să ne facem bune socoteli, aducătoare de câștig pentru împăcarea tuturor datoriilor noastre.

Văzând că boierii divaniți nu erau în cele mai bune toane, Vodă puse capăt sfatului. Știa că cei mai mulți boieri erau gata să strige în gura mare cât de mult se nevoiseră ei pentru Țară, așa încât acum, la vreme de pace este rândul Țării să le dea lor, mai înaintea tuturor, ceea ce li se cuvenea ca răsplată binemeritată. Mai știa că mulți boieri jinduiau după moșiile megieșilor care se pierduseră în război, cu casa toată și cu neamurile. După vechile pravile acele moșii treceau în stăpânirea Domniei. Dar ca asta să nu se întâmple, hulpavii știau să scoată cărți vechi, măsluite și întărite cu martori nu chiar drepți și curați. Că multe luni de acum înainte Divanul fi-va ocupat să judece astfel de pricini, de cele mai multe ori încâlcite și anevoie de deslușit, mai cu seamă dacă pretenții se ridicau de la mai mulți împricinați pentru aceeași sfoară de loc. O asemenea stare de gâlceavă va da de lucru până peste cap Divanului și nu va lăsa loc pentru ducerea la bun sfârșit a muncilor atât de trebuincioase, cum ar fi curățirea țării de hoituri și leșuri aducătoare de molime, dresul drumurilor și curățirea apelor, ridicarea de poduri dar și de locuințe, cămări și hambare unde să se adune avuția țării. Viile trebuiau plantate la loc, iar cele care rămăseseră neculese trebuiau grijite la fel cum oamenii bolnavi erau grijiți de doftori. Cirezile de vite, turmele de oi și hergheliile de cai trebuiau sporite cu bună îngrijire, că acestea aduceau cele mai mari câștiguri țării și stăpânilor locului.

Dar peste acestea toate, griji noi se așezau sub ochii voievodului. Vodă primi carte de la Marele Vizir la două zile după sărbătoarea sfinților arhangheli Mihail și Gavrilă. I se aducea la cunoștință că Gazi Pașa fusese rechemat de la Craiova și mutat în

altă parte. Iar în locul lui, Husein Pașa seraschierul de la Vidin trimise pe altul, care se dovedi, în curând, mai rău decât fusese Gazi Pașa. Mustafa, numit muselim[35] de către Pașa Husein, guverna fără nicio îndreptățire, jefuia și pustia Oltenia de la un capăt la altul. Nimeni nu i se putea pune împotrivă, căci acela își pierdea viața, pe loc. Vodă scrise din nou Marelui Vizir, apoi scrise iară Sultanului. Mai încercă o dată la Husein Pașa, scriindu-i vorbe frumos meșteșugite, aducându-i aminte de zilele petrecute cu pace, liniște și bucurie la București, înainte de a pleca în campania lui spre câmpurile de luptă din ținutul Mehedințului și în Banat. *„Cum te-a înrăit războiul, prietene, cum inima ta te lasă să-i asuprești pe cei slabi și neajutorați!? Pustiești tot locul, țara aceasta rămâne fără locuitori, doar piatră seacă și pământ uscat, pârjolit. Iar Măritul Sultan îmi cere să-i dau haraci 300 de pungi! De unde să-i scot? De la cine să-i adun? Fii milostiv și pleacă-te la porunca mai marilor tăi!"* Nici această încercare nu-i reuși. Husein îi răspunse ocărându-l cu cuvinte grele, amenințându-l în tot felul. „Nu 300 de pungi să-i dai Stăpânului, acesta-i doar un mizilic. Ai o mină de sare, ai păduri cu lemn prețios, ai cirezi de vite și turme de oi pe care le ții ascunse în munți! Oltenia îți poate da, ușor, 800 de pungi și îți mai rămâne și ție!"

Aducându-i Sultanului la cunoștință tot răul pe care-l făceau supușii Împărăției care erau mai mari peste Vidin, Ada Caleh, alte cetăți de la malul Dunării, venind cu mărturii despre ticăloșiile pașalelor, agalelor, defterdarilor[36], cadiilor, subașilor[37] și zapciilor și altor slujbași turci, Vodă reuși să se facă ascultat de Luminatul Padișah. Stăpânul înțelese că neascultarea slugilor îi aduce pagubă nu doar acum, ci și la primăvară și în toți anii ce vor urma. De la Cancelaria Împărăției ieșiră porunci semnate de însuși Sultanul. În ziua Bobotezei din anul de pace 1740, capuchehaia Țării Românești trimise la București patru firmane scoase de la Serai, prin fiul său mai mare, Alexandru Șutul și marele logofăt Draco

[35] muselim = adjunct, locțiitor

[36] defterdar = (tefterdar/cefterdar) agent fiscal în teritoriile controlate de turci; perceptor

[37] subaș, subașă = agent de poliție numit de turci în sate și orașe din teritoriile controlate

Șutul, cel care încă se mai afla la Istanbul după ce dăduse plângerile lui Vodă Constantin marelui dragoman Alexandru Ghica, fratele domnitorului de la Iași, spre a fi încredințate Luminatului Padișah. După nu multe zile sosi la București Aga Ali cu 4 firmane de la Sultan, cu porunci strașnice pentru Husein Pașa, muselim Mustafa, Bechir Pașa defterdarul insulei Ada Caleh, cadiului de la Nicopol și altor înalți slujbași. Abia după această intervenție aspră a Sultanului lucrurile se liniștiră în acele ținuturi ale Țării Românești.

*

* *

„Chinuri și poveri cumplite se abat asupra noastră, Părinte Ceresc, iar eu, nevrednicul și nepriceputul nu reușesc să le deslușesc. N-am destulă înțelepciune cât să mă ducă mintea la a ghici numele acestor greutăți ce vor veni peste Țara Românească, ca mâine. Că necredincioșii de la Țarigrad nu se lasă opriți de firmanele Sultanului care au cerut să lase în pace pe voievozii celor două principate valahe, de la Dunăre. Lăcomia lor nu-i ușor de potolit, iar mustrările Sultanului căzute peste ei nu vor rămâne nerăzbunate. Curând voi tremura eu, necredinciosul ghiaur de la București! Ajută-mă, Tată Ceresc, miluiește-l pe robul tău care stă în genunchi și se roagă în fața icoanei Tale făcătoare de minuni! ”

Așa se ruga Vodă în fiecare dimineață, cercând semne de bunăvoință din partea Proniei. Iarna se așternuse peste tot, anul nou sosi cu ninsori bogate. Drumurile se bătătoriră curând, astfel că acum era mai lesne de umblat cu sănii trase de cai, decât pe vreme uscată. Lui Vodă îi plăcea să intre după rugăciunile de dimineață, la cuhnii. Acolo bea o cană cu lapte proaspăt muls, nefiert, obicei din copilărie pe care l-a păstrat toată viața. În căldura de lângă cuptorul mare și în liniștea dimineții, Vodă se lăsa furat de gânduri care, har Domnului, năvăleau grămadă peste el. Visase ceva frumos azi noapte, dar iată, acum visul acela se pierdea treptat, așa cum ceața se ridică, fuioare, spre cer în diminețile de toamnă târzie. Se strădui și prinse din urmă ideea. Se făcea că Îngerul Domnului a venit la el și l-a mustrat: *„De ce aștepți numai de la Tatăl Ceresc semne și ajutor, nevolnicule? Ai*

primit o țară de cârmuit, cu ocrotire cât s-a putut ai scos-o din război. Acum străduiește de o scoate și din iarnă, chivernisește-o cât mai bine, fii gospodar. Ia aminte la toate lucrurile făcute de Tatăl, cu mâna lui, privește în jur și citește înțelepciunea Creatorului, învață de la furnică și de la iarbă cum să aștepți, viu, razele calde ale soarelui de primăvară."

Primise acest sfat de la tatăl său, Nicolae, câtă vreme acela fusese în puteri, la cârma Țării Românești. Își dădu cu palma peste frunte, ca învățăcelul ce descoperă răspunsul la o întrebare socotită grea, doar privind la o furnică aflată pe masă – oare ce o fi căutând ea, tocmai acum?! - ce ducea o fărâmă de pâine de două ori mai mare decât ea. La mănăstire, la Văcărești fiind, Vodă îl chemă la el pe Vasile, vătaful pe care-l așezase acolo, la începutul lui decembrie, cu robii ce scăpaseră de turcii de la Vidin.

-Vasile, cum sunt sătenii tăi? V-ați găsit rostul? Aveți ce mânca? Vă pun cuvioșii părinți la treburi grele?

Mai avea și alte întrebări de pus, dar le lăsase pe cele mai importante mai la urmă, după ce sluga își va fi alungat sfiala, firească, în prezența voievodului țării. La întrebarea blândă, spusă clar, țăranul simplu răspunse fără a se fâstâci.

-Mulțumim lui Dumnezeu și Maicii Domnului, cu grija și ocrotirea Măriei Tale zicem slavă și mulțumim, că ne-ai scăpat, Doamne, de la moarte prin flămânzire. Avem de toate, din belșug, nu ne plângem nici de muncile la care suntem puși, aci la sfânta mănăstire. Cu drag le ducem pe toate.

-Ai vreo nemulțumire ce te apasă? Spune, cu îndrăznire, să găsim cale de războit împreună, fără să supărăm pe nimeni, zise Vodă, încurajându-l.

-Aș avea, Măria Ta, o rugăminte de zis și iaca, parcă îngerii Domnului le-ar fi tocmit pe toate. Însuți Măria Ta ai zis vorba de încurajare, fără de care n-aș fi avut îndrăznire.

-Spune, om bun, ai curaj!

-Apoi, Măria Ta, mai la apus de mănăstire, la vreo 4 – 5 verste, este o așezare mică, de oameni nevoiași care ar avea mare trebuință de milă și îndurare. Sunt vreo zece, douăsprezece bordeie, cu 50 de suflete, care trăiesc din ce mai găsesc prin pădure, ceva alune, rădăcini ... Au încercat să vină la mila Măriei

Tale, dar păzitorii i-au alungat cu sânețele, de la depărtare. I-am întâlnit în pădure, m-au cunoscut că-s de-al mănăstirii și mi-au spus păsul lor. Măcar pentru copilași dă-le, Doamne, câteva vite, din cele scăpate din ghearele nohailor. Acestea au parte de furaje mai puține, sunt costelive încă, dar au scăpat de prăpăd.

-Și cum le-or îngriji, oamenii aceștia, pe vremea aceasta cu ger și zăpadă mare? întrebă Vodă presimțind că acele animale ar ajunge repede sub satârul măcelarilor, pentru a hrăni gurile flămânde ale sătenilor, nu doar ale copilașilor.

-Hei, Măria Ta, mujicul lipit de bordeiul său este frate cu codrul. Acest frate îi dă hrană și îi dă adăpost, îl ocrotește de vrăjmași. Vitele pasc și iarna, pe zăpadă. Ele scurmă, cu copitele, zăpada de la rădăcina copacilor, acolo dau de o iarbă verde, firavă, și de mușchi și le pasc cu mare grijă, rupând doar vârfurile, fără a răni tulpinițele și rădăcinile. Nu-i mult, dar le ajută să adune ceva de rumegat, peste noapte. Să le vezi, Măria Ta, cum își găsesc hrana aceste animale necuvântătoare, în ce fel le-a învățat Dumnezeu, îndată îți vine să faci cruci mari și să te închini, ca la o adevărată minune dumnezeiască! Am văzut cu ochii mei și am cunoscut încă din pruncie, cât de mare este mila lui Dumnezeu, dar și darul Său. Că după ce dau zăpada la o parte, cu copitele, vita aceea stă cu răsuflarea caldă peste ierbițele subțirele, de topește crusta de zăpadă. Abia apoi începe să tundă smocul de hrană! Dar să mă ierte Măria Ta, că eu, mujicul prost am avut prea multă îndrăzneală la Măria Ta!.

Vasile se închină și căzu în genunchi, cu fruntea la podele. Dar Vodă, minunându-se de taina ce o aflase de la această slugă fără carte, îi ceru să se ridice și să continue.

-Regele David, ridicând osanale Domnului, pomenește de aceste daruri minunate pe care le-a pus Tatăl Creator în lucrurile făcute de mâna Lui. Și crezi că acei sărmani oameni, ar putea scoate din iernat niște vite, numai cu ce s-ar găsi în pădure?

-Dau încredințare, Măria Ta, că așa va fi! Un licăr de nădejde crescu în inima lui Vasile, încă neîndrăznind să se bucure de izbândă.

-Trimite, Vasile, doi sau trei bărbați din satul tău, să-i aducă pe acești oameni aici, la fața mea. Cheamă garda de seimeni să primească poruncă de la mine.

După vreun ceas Vasile se întoarse din pădure cu cinci bărbați îmbrăcați în zdrențe, cu opinci din coajă de copac. De cum ajunseră în fața lui Vodă se lungiră la pământ, neîndrăznind să miște. Trebui să stăruie destul, voievodul, ca să le spargă frica. Aceia întăriră cele zise de Vasile, devenit acum binefăcătorul lor. Văzând așa niște oameni necăjiți și aflând de la ei știință de supraviețuire de la Dumnezeu, Vodă se învoi să le dea 5 văcuțe, nici prea grase, dar nici costelive de tot.

-Una din acestea cinci să o tăiați și să o împărțiți la fiecare om din satul vostru. Pe celelalte patru vreau să le văd peste o lună! Să le aduceți la poarta mănăstirii când vă va da de veste Vasile.

Pe la ceasul amiezii Vodă plecă cu un mic alai la Curtea Domnească. Chemă la sine, de îndată ce sosi, pe cei doi greci învățați, secretarul Dapontes și doctorul Depasta, povestindu-le întâmplarea din dimineața acelei zile. Cei doi primiră cu neîncredere rețeta de supraviețuire a mujicilor loviți de soartă, dar nu îndrăzniră să pună la îndoială manifestarea înțelepciunii lui Dumnezeu, în creația sa.

La praznicul sfinților Trei Ierarhi, Vodă întruni Divanul după sfânta liturghie slujită de Mitropolitul Mihai Deju. După rugăciunea rostită de Înaltpreasfinția Sa, boierii se așezară la masa întinsă în spătăria cea mare. Acolo Vodă Constantin le povesti întâmplarea cu Vasile și mujicii adăpostiți în pădure, confirmând la urmă că a văzut acele vaci, înfățișate lui în ziua precedentă. Vacile fuseseră însemnate pe frunte și pe pulpa dreaptă, din față, așa că nu se punea nici o îndoială că ar fi alte animale decât cele încredințate cu trei săptămâni în urmă.

-Boieri dumneavoastră, aduceți-vă aminte că în toamnă, imediat ce am aflat de încheierea păcii, semnată la Belgrad cetate, am dat poruncă să fie iertată întreaga țară de darea pogonăritului. Viile ce au scăpat de distrugerile războiului au fost culese cu mare bucurie de gospodari, iar vinul pe care l-au muncit în această toamnă le-a rămas lor. Această dezlegare de bir a fost darul nostru

pentru ca oamenii să poată vinde produsul lor și să facă bani, pentru nevoile lor din fața iernii.

Toată obștea divaniților se închină, aducând laudă vredniciei voievodului și slavă lui Dumnezeu.

-V-am povestit pilda cu cele patru văcuțe pe care niște oameni lipsiți de avere s-au legat să le scoată din iarnă. Avem și încredințare că este cu putință această lucrare. Ne-am gândit că de mare folos fiecăruia și întregii țări ar fi să iertăm și darea văcăritului, așa cum am iertat darea pogonăritului. Aceste două biruri sunt din cele mai grele pentru tot birnicul. Scutirea de plată are două rosturi: ca de la mic la mare, toată țara să se grijească să sporim cât mai repede averea țării formată din vite mari, cu care vom putea plăti haraciul la Împărăție și să ne ajutăm pe noi înșine la tocmit țara la loc!

Această știre excepțională fu salutată cu urale, aplauze și multe urări de sănătate și viață lungă vrednicului de toată lauda, domnitorul Constantin Vodă Mavrocordat. Boierii veliți au tresăltat de bucurie, gândul zburându-le la toți la câștigul gras ce le ieșea din cirezile pe care le puteau vinde după ce vacile ar fi fătat, iar apoi ar fi ieșit de la alăptarea vițeilor. Era o socoteală bună, câștigul era al lor, de i-ar fi iertat Vodă de văcărit ori de nu i-ar fi iertat. Pentru că cei mai mulți dintre aceștia, care se socoteau părinții țării, erau în fapt scutelnici. Ei nu plătiseră acest bir nici înainte.

-Boierule, dar noi suntem scutelnici, nu câștigăm nimic mai mult ca înainte! zise unul mai breaz la minte către vecinul de lângă el.

-Prostule, câștig va fi, că numai noi avem bani să cumpărăm vitele sărăcanilor! răspunse acela, mai iute la minte. Dar nici unul, nici altul nu se gândi, atunci pe loc, care ar fost al doilea rost despre care spusese Vodă când a vorbit despre scutirea dării văcăritului. Asta o vor vedea ei, boierii, la timpul potrivit!

A doua zi Vodă chemă la masa de prânz, în iatacul său, pe cei trei prieteni ai lui, pe secretarul Dapontes, pe medicul Depasta, pe Petrulis omul iscoadă. Și mai sosiră doi invitați, la puțină vreme după ce primii se așezaseră pe sofale, sorbind niște lichioruri ușoare și bând cafele. Era Matei Cantacuzino, marele ban al

Craiovei care primise îngăduință să stea pe lângă Vodă, fiindu-i teamă pentru viața lui și a casnicilor lui, știindu-se amenințat de tâlharii olteni care aveau cunoștință despre averile sale. Iar al doilea era un boier mai mic de rang, Petre Obedeanu, omul de încredere al banului.

Sosiră primele tipsii și străchini cu mâncare. Iute fură golite. Era mâncare grea, de iarnă, din carne de porc și din vită. Nu alunecau ciosvârtele prea ușor, așa că mesenii se nevoiră să toarne ceva vinuri mai ușurele, pentru a grăbi eliberarea căii bucatelor spre burți. Așa cum era obiceiul moștenit din vechime, după această întâie bătălie câștigată, mesenii treceau la odihnă, gustând ceva cofeturi și siropuri subțiri. Atunci limbile se dezlegară și Vodă îi îmbie pe toți mosafirii lui să vorbească fără sfială, ca între prieteni.

-Să nu credeți, boieri prieteni, că mi-a fost dor de tovarăși de drum la acest ospăț! După agapa de ieri mai bună ar fi fost hodina trupului și iertarea fălcilor și burților noastre de truda mestecatului. Deci pentru că mâncați din bucatele mele, să vă așteptați la urmă să vă cer plată, de la fiecare!

Rostise aceste vorbe cu o undă șăgalnică, dar prietenii lui statornici știau că Vodă nu avea obiceiul glumelor. Mai totdeauna, după o masă îmbelșugată, Vodă Constatntin punea frâu gurii sale măcar două - trei zile, dacă nu chiar mai mult.

-Văzură-ți, boieri prieteni, cum veliții noștri s-au contrat oricărui început de vorbiri despre înnoire. Ei știu una și bună: nimeni să nu se atingă de privilegiile lor! Dar țara are o datorie mare de împlinit: haraciul și celelalte biruri ale Împărăției. Cu așezarea Olteniei la loc, la trupul țării, Sultanul a mărit haraciul la 570 de pungi. Numai gândul împărțirii acestei sume pe lunile anului și pe cele 17 județe și te apucă durerile de cap. Întreb pe marele ban al Craiovei, cum au adunat austriecii birul în cei 20 de ani cât au domnit ei, acolo?

-Din ziua întâia când s-au făcut stăpâni, austriecii s-au gândit că bine le-ar fi lor dacă altcineva decât ei, noii stăpâni, ar fi umblat să strângă birurile. Regulamentul acesta, fiscal pe numele dat de nemți, mergea foarte bine în toate celălalte provincii ale Marelui Imperiu. Așa că de ce să nu meargă la fel de bine și la noi?! Dar

legea austriacă a fiscului nu se potrivea cu ceea ce era în Oltenia. Țara nefiind așezată, înscrierea locuitorilor în condicile acestui fisc a fost greu de făcut. Că boierii locului, mari ori mici, îi ascundeau pe mujicii lor. Și au descoperit că Oltenia mai are ceva locuitori. Nu s-au lăsat austriecii prea ușor păcăliți de boierii care mutau țăranii dintr-un sat părăsit în altul.

-Adică ce spui domnia ta, mare ban Matei Cantacuzino, că austriecii înscriau oamenii în condici? întrebă doctorul Depasta. La ce le folosea așa ceva?

-Putere Imperiului Austriac stă în banii pe care îi poate aduna, ca biruri, de la toți locuitorii țării. În fiece an Cancelaria Imperială trebuia să afle din vreme câți bani se vor strânge în tezaur. Trebuia știut că armata avea nevoile ei pentru care se dădeau bani de la vistierie. Trebuiau bani pentru armurăriile Imperiului, trebuiau bani pentru drumuri, pentru dres cetăți, pentru corăbii de transport pe Dunăre dar și pentru galere de luptă. Câte nevoi nu are un ditai imperiul care duce mai tot timpul războaie, în Europa?! De aceea, miniștrii trebuiau să socotească birul pe gospodărie pentru a încasa banii trebuincioși. Și iarăși zic, continuă Matei marele ban, poporul trebuia să șadă bine la casele fiecăruia, nu să se mute dintr-un loc în altul, nu să fugă de obligația de a plăti birul. Această înscriere în condici a populației stă la fundamentul puterii vistieriei Imperiului. Cum această înscriere în condici este lege pentru întreaga Împărăție, așa trebuia să fie și în Oltenia devenită provincie crăiască.

-Dar nu se putea merge, la Oltenia, pe cisluirea birurilor[38], așa cum este peste tot, în țările române? întrebă Petrulis.

-Mai întâi și întâi, Petrulis, la austrieci birurile se plătesc după legea austriacă, față de care nu-i tocmeală, ca la noi, zise Vodă, intervenind în discuție. Austria nu are scutelnici, cum avem noi. Birurile se plătesc după putința fiecăruia, după averea pe care o are și după câte lucruri face acel nobil, ori târg, ori sat, biserică sau

[38] cisluire, cislă = cotă parte de bir care revine unei persoane ori unei comunități dintr-o sumă obligatorie de plătit. Birurile se plăteau prin cisluire, adică repartizare pe sate, apoi de aici pe gospodării, proporțional cu averea individuală a gospodarilor

mănăstire pentru Măritul Împărat și pentru Imperiu. Acolo toată lumea se închină la Împăratul. În timp ce la noi ...

-Și or izbutit austriecii să-i scrie la condică pe toți, de la sate și de la oraș? întrebă Petrulis.

-N-or putut de la început, continuă Matei, marele ban, că boierii noștri ascundeau rumânii[39] de la fața oamenilor isprăvniciilor, crezând că așa vor plăti biruri mai puține. Că la austrieci birul îi socotit după provincie, după guvernământ. Unu-i birul în satele de la Viena, altu-i la unguri, altu-i la cehi și așa mai departe.

-Cum îi mai bine de plătit birul, după cum îi la nemți ori după cum îi la noi? întrebă Vodă. Că acum, la acest ceas, Țara Românească are o parte, 12 județe, unde birul se adună după cisluire. Și mai are alte 5 județe, unde birul se adună după legea nemțească. Vreau să aud părerile voastre, boieri prieteni și ce mă sfătuiți să spun în Divan, la sfatul țării. Că ați văzut că Sultanul ne-a mărit haraciul după ce ne-a îngăduit să aducem Oltenia acasă, la sânul țării.

-Grea povară ne pui în spate, Măria Ta. Eu, secretarul Măriei Tale care am cetit destule din cărțile filozofilor francezi pe care mi le-ai îngăduit și mie a le ceti, pot zice că cunosc cum se face fiscul în aceste țări din apusul Evropei. Dar cum face Sultanul și pașalele sale, prin vilaieturi, precum și la noi, la țările române, apoi asta nu se potrivește nici de-un fel cu legea apuseană. Acolo biru-i dat o singură dată, pentru întreg anul. Rareori, doar la război vin slujbașii împărătești să mai strângă biruri noi. Pe când la noi, Sultanul și Marele Vizir strâng haraciul și bairamlâcul și de două ori pe an, ori mai mult. Apoi vin poruncile de la Înalta Poartă pentru dat pungi cu galbeni peste rânduială, pentru trimis lemne, ori căruțe, ori proviant de mai multe ori pe an. Pe drept cuvânt se zice că îi mare harababură, la noi și la turci. Eu zic, Măria Ta, că trebuie să lași ispravnicii să strângă birul și să cisluiască după cum au făcut mai anul trecut, fiecare în județul său.

-Dreptate are secretarul Dapontes, Măria Ta, zise și doctorul Depasta. Dar greu va fi să aduci vorba în Divan, Măria Ta, cerând

[39] rumân = iobag în Țara Românească

sfat boierilor veliți. Gândesc că harababură este în capul multor boieri mari în privința strângerii dajdiilor, mai cu samă la aceia care au moșii și de-o parte și de alta a Oltului. Că acești boieri mută sate întregi dintr-un loc în altul după cum li-i nevoia și voia. Că dacă îi strânsă pâinea în Teleorman, boierul duce două, trei sate la Mehedinți, ori în Dolj să grăbească secerișul, că acolo-i vremea întârziată cu câteva zile. Eu cred, Măria Ta, că dajdiile trebuie plătite de oamenii pe care-i prind zapciii în locul unde au dat peste ei, după cât are de dat la vistierie satul acela.

-Măria Ta, mă încumet și eu a zice vreo două vorbe, zise boierul Obedeanu. Că dacă m-ai pohtit și pe mine la acest sfat, apoi nu se cade să stau de o parte și să nu zic nimic, precum necuvântătoarele. Eu am, Măria Ta, câteva sate cu mujici cu tot în Oltenia, dar am și dincoace de Olt. Cuminte este anul acesta ca zapciii să facă după legea de anul trecut care a fost la putere atunci și pe acel loc. Iar de vrei să plătești haraciul o singură dată, atunci fii alăturea cu boierii celor cinci județe oltenești, care au plătit astfel toată datoria. Spune, Doamne, despre oamenii satului ce fel înțeleg aceștia pe zapciii slugilor Împărăției și cum îi înțeleg pe slugile cele nou apărute, ale turcului. Ai să vezi că rumânul, la fel cu țăranul slobod cu sau fără pământ, la fel fuge de acești strângători de biruri, de orice neam ar fi. Bejenia este singura lor scăpare. Iar asta este cel mai mare rău, că rămâne vistieria goală și lui Vodă – ori care ar fi acela, vremelnic pe scaunul domniei – îi trimite Marele Vizir năframa neagră de mazâl. Apoi vine la putere alt domnitor care începe prin a strânge biruri noi, scornite de el și cămătarii lui.

-Bag samă, zice Vodă Constantin, că cea mai grea parte a domniei este strânsul banilor și plata dajdiilor. Că plătitori sunt puțini, mai cu samă în aceste vremuri arse de război. Prima trebuință este să umplem satele cu țărani. Fără aceștia, nimic nu vom dobândi. Acu se pune întrebarea, cum anume îi aducem acasă pe cei care se ascund în munți și codri? Eu m-am gândit că numai cu promisiuni care să nu fie deșertăciuni. Scutirea de dajdii pentru un an ori doi, nu poate fi de ajuns, deși asta-i mierea care aduce roiul acasă, la stup. Poate că trei ani ar fi mai potriviți. Poate că s-

ar bejeni spre noi, călcând hotarul, sărăcimea valahă din Transilvania, care-i mult mai obidită decât sărăcimea noastră.

-De ierți de biruri pe plătitorii de jos, cu ce ai să plătești haraciul, bairamlâcurile și peșcheșurile la Înalta Poartă? întrebă Petrulis, pe care văicărelile boierilor olteni îl scoteau din sărite.

-Pentru asta altă socoteală mai bună nu este decât mila Sultanului. Câtă amânare a haraciului se va îndura Stăpânul să ne dea, atâta vom putea da și noi. Că alți plătitori nu avem, zise Vodă cu obidă în glas. Boierii, cei mai mulți care au slujbe domnești și cei veliți, cu averi mari, sunt cu toții scutelnici. Mai rămâne o mână de boieri mazâli și târgoveții care dau dajdie. Și ce s-o mai aduna de la vămi. Iar cea mai mare chiverniseală ar fi sarea, ocnele de sare ce le avem destule, dincolo și dincoace de Olt.

-Măria Ta, nu crezi că ar trebui să faci ceva cu acești scutelnici? scăpă vorbe mânioase sluga domnului, Petrulis cel slobod la gură. Ei sunt cu moț, dar pricină de așa înlesnire nu este. Că ce-au făcut de întind mâna după hrisoave noi, de întărire a celor vechi și de pomană nouă?

-Petrulis, Petrulis, taci și nu te lega de cele sfinte! izbucni Vodă cercând să închidă gura pocită din care se scurgea adevărul cel mai crud. N-au făcut alta pentru aceste scutiri decât jalbele pe care le pot trimite la Înalta Poartă, cu adevăruri dar mai ales cu scorneli. Slobozirea de dajdii este plata cumințeniei jălbarilor, care-i cel mai mare venit la vistierie. Și mai am un of la inimă, continuă Constantin. Aista-i oful pe care nu-l pot obloji cu nimic, atâta vreme cât toți sar pe mine de câte ori pomenesc de slujbele cele noi pe care le-au scornit apusenii Europei. *Legarea de pământ a săracilor care sunt plătitorii cei mai mulți de dajdii.*

-Așa-i, Măria Ta, așa este, vorbi secretarul Dapontes. Poți să începi, Măria Ta, cu robii sloboziți de la Vidin pe care i-ai dat plocon sfintei mănăstiri a Văcărețiului. Fă-i Doamne clăcași pe moșia fostului lor stăpân, cel care-i acum paragină și care ar trece, după legea noastră, la Domnie. Fă-i clăcași pe aceștia și ia-le zile de muncă pentru plata pământului. Pământul este mierea de care se leagă sărăcanul, dacă știe că are stăpânire pe veci asupra țarinii lui, acela nu se mai bejenește decât când vine pârjolul războiului peste el. Ai mare grijă, Măria Ta, de moșiile rămase fără de

stăpâni, care sunt destule acum. Nu-i lăsa pe divaniți să împartă între ei, aceste moșii ale nimănui. Scoate hrisov de luare în stăpânirea vistieriei a acestor pământuri ale nimănui și nu lăsa pe boieri să fie judecători la pricinile pe care le vor porni unii, cu hrisoave măsluite și mărturii mincinoase.

Lumina zilei pălise de mult când boierii prieteni se ridicară să-și dezmorțească oasele. Cu pocale de vin din cel mai bun ostoiră oboseala fălcilor, apoi la semnul lui Vodă se traseră la casele lor, mulțumiți fiind în suflete că au fost aleși sfetnici de mare folos.

Capitolul 15
Hrisovul lui Făurar

După obiceiul asupra căruia se împăcaseră de mult, Vodă trecu pragul încăperii celei pline de cărți unde petrecea cea mai mare parte a timpului său când nu avea de împlinit îndatoririle domniei. Intră împreună cu secretarul Dapontes, care își pregătise un poloboc cu apă de izvor, potrivit de rece, ca să-și înmoaie limba din când în când, că Vodă îl punea să-i citească, cu glas tare, fără oprire câte șase ori opt ore.

-Caută, secretarule, la filozofii francezi despre legarea la pământ a robilor. Cum au făcut ei acest pas de mare curaj și cum s-au bătut cu îndărătnicia nobililor care nu voiau, în ruptul capetelor, să scadă pământ din moșiile lor în folosul acelor dezrobiți.

-Am pregătit, stăpâne, din vreme, răspuns la o samă de gânduri ale Măriei Tale, rostite cu glas dar și din cele nerostite și iacătă ce pot să zic, mai înainte cu grai, apoi cu citire din acești autori, dar și din gazete.

Vodă îngăduise acest mod de lucru cu secretarul său, numai după ce testase puterea judecății acestui tinerel, de ani abia trecut de un sfert de veac, dar isteț cum rar găsești în școlile cele înalte. Adeseori sintezele prezentate de Dapontes iscau lungi discuții între cei doi, Vodă îngăduind să se poarte dialogul după moda ateniană, din agora. Sintezele lui Dapontes conțineau idei adeseori provocatoare, care-l făceau pe Constantin să ceară să i se citească cu viu glas textele în cauză. Asculta concentrat glasul clar al dascălului său, apoi căuta să vadă dacă interpretarea dată de citeț era la fel cu cea pe care o da el, ascultătorul. Se formase între ei un acord de tip academic, rolurile de dascăl și de învățăcel inversându-se, fără poticneli, destul de des.

-Iată, în țările apusene din vechime a existat o luptă continuă între cel ce sta pe tron și nobilii cei mai avuți, pe față mai tot timpul și numai acu, în ultimii 200 de ani doar murmurat. De ce așa? Păi, doar că regii și împărații au câștigat aceste bătălii, să le zicem „de interior”. Adică ei s-au întărit, iar nobilimea a scăzut.

-În ce fel ai găsit deslușit acest fapt? Unde ai cetit acestea?

-Mai întâi am găsit la unii călugări catolici niște predici la fapta cunoscută în istoria Franței sub numele de „jacqueria". Predica este despre smerenie, mai bine zis despre supunerea celui de rang mizer față de nobil, fie acesta mirean, fie monah. Un îndemn la cumințenie, un fel de „taci și înghite", adică tu ești mic și nu ai voie să te pui cu cel mare și tare. Că Jacqeria a fost un război al țăranilor francezi cu regele și cu nobilimea. Sigur că țăranii au fost înfrânți. Îndrăzneala lor au plătit-o 20.000 cu moartea ... Dar după asta, regele și nobilii au lăsat-o mai moale. Iar țăranii s-au așezat la casele lor și au muncit pentru stăpâni.

-Dar până la răscoală, țăranii nu fugeau de pe moșie? Așa cum fac țăranii noștri robi? întrebă Vodă.

-Nu fugeau, că nu aveau unde. Dacă voiau să treacă la alt stăpân, plăteau o taxă, nu prea mare și puteau pleca la acela. Dar de multe ori nu o nimereau prea bine. Atunci, după o vreme, când traiul acelor țărani iarăși s-a stricat prea mult, iar răbdarea lor a ajuns la capăt, fiind aceștia gata de pus pe un alt război, nobilii și regele s-au gândit că ar fi altă cale să-i lege pe țărani de glie. Adică nici să nu fugă, nici să nu-și cumpere alt stăpân și să rabde mai lesne corvoada grea. Anume, nobilii și-au rupt din moșiile lor mici tarlale pe care le-au vândut țăranilor robi. Care cumpăra acea tarla, devenea țăran liber.

-Dar au avut aceia bani să-și cumpere pământul și libertatea? își puse sieși întrebare Vodă.

-Nu, bani n-au avut. Dar s-au tocmit cu nobilul pe muncă. Adică, pentru tarlaua asta care de azi este a mea până în vecie eu, țăranul, primesc slobozenie ca dar regesc, iar ca plată îți voi munci câte zile vom cădea la învoială. Așa, aceia au devenit clăcași, iar țara lor n-a mai cunoscut robia. Omul, pe tarlaua lui muncea cu mult drag. Avea grijă de pământ, ca de un copil al său. Scotea recolte bunicele. Dar pentru pământ trebuia să plătească taxe. La rege, sigur. Ca să facă bani, țăranul clăcaș vindea produsele pământului la acel nobil, căruia îi făcea clacă până în veac. Iar nobilul cumpăra pe te miri ce și vindea iarăși cu mult mai mult câștig!

-Bine, acu pune-te în piele de boier cu plete sure și stai în Divan, cu mine. Și auzi de la Vodă, care sunt eu, că vreau să poruncesc să ne facem și noi clăcașii noștri. Ce vei face acum, ca boier?

-Voi sări cu gura, că ce prostii îți umblă prin cap?! Ți s-au făcut dragi mujicii peste noapte? Vrei să le dai pământ? Dă-le, Vodă, dar nu din pământul nostru! Să-ți dea pământ învățații tăi din Franța, scoate pământ din gazetele pariziene pe care le citești zi și noapte și împarte-l la mujici!

Atacul brutal îl descumpăni pe Constantin, pe moment. Dar nu cedă, ridică de jos mănușa provocării și răspunse astfel:

-Unchiule, te gândești numai la prăpăstii și nu mă asculți până la capăt, zise Vodă simulând răspunsul cuvenit. Eu n-am vorbit despre pământ, am vorbit despre oameni. Că lipsa oamenilor la muncă, în sate, este un rău foarte mare, nu numai pentru moșii ci și pentru vistieria țării. Voi, boierii, nu puteți să vă puneți stavilă lăcomiei și țineți mujicii în sărăcie și foamete, mai rău ca pe vitele de povară. Și când nu mai pot răbda, mujicii își iau lumea în cap. Se bejenesc, fug peste munți în ungurime, ori în Banat, ori peste Dunăre, la turcii din Bulgaria. Eu zic că dacă fac lege cu răscumpărarea mujicilor de pe o moșie pe alta, acești amărâți nu vor sări peste hotare. De la un boier hapsân și rău or căta scăpare la altul, despre care se duce numele bun în toată țara. De plecat tot pleacă, dar de-i cer o răscumpărare măruntă, el va rămâne între hotare și țara o să aibă de câștigat. Să te gândești bine, unchiule, la ce ți-am zis acum și rumegă tocmeala ca să afli de îți va aduce folos ori pagubă. Că satul care se bejenește are 40 ori 50 de suflete. Când fuge pe furiș, paguba casei tale este întreagă. Dar de-i dai slobozire la mutare, poți să-i ceri 10 bani de suflet de om, iar ispravnicul de județ va scade cisla[40] cu acel număr de oameni. Și cel de îi găzduiește pe strămutați va plăti mai mult, la vistierie.

-Măria Ta, gândul acesta este minunat, zise secretarul când pricepu ideea în toată profunzimea ei. Că de vor cădea la pace cu acest hrisov, va fi întâiași dată când boierii s-or lăsa bătuți fără vărsare de sânge. Mai mult de atât, Măria Ta, acum mai lesne va fi

[40] cisla = repartizare a dărilor fixată de obștea satului, proporțional cu averea fiecăruia.

să-i scrii pe toți locuitorii țării în condici, așa cum au făcut austriecii în Oltenia. În condică fiecare om va fi înscris cu starea lui, de-i rumân ori de-i slobod, cu sau fără pământ, de-i boier de rangul 3 ori de rangul 2. Din acest hrisov și din cele mai de dinainte, cu scutirea de la plata văcăritului și a vinăritului, vistieria va putea răspunde Măriei Tale cât de mare-i natul țării, din toată suflarea câți plătesc dajdii și taxe, câți sunt scutelnici și câți sunt slujbași în leafă la domnie. Așa marele vistiernic îți va spune cât va fi rupta[41] în anul care vine și cât de mari vor fi sferturile pe care zapciii și zlotașii le vor strânge din trei în trei luni.

-Da, secretarule, după vorbele noastre pare că nu-i greu să aduci țara la o rânduială ca la austrieci. Numai că jocul nostru de-a Țăndărică nu știu de va fi și pe placul Divanului.

-Mare adevăr ai grăit, Măria Ta. Că uite, zise secretarul Dapontes, văzui în aceste terfeloage multe lucruri bune despre câte au voit să facă austriecii, ca să fie în Oltenia la fel ca în Imperiu. Dară am găsit că după patru ani de chin nici cei mai încăpățânați negustori nu izbutiră a-i face pe olteni să gândească precum neamțul. Așa că văzui, Măria Ta, că în comerciu nu s-a schimbat mai nimica. Decât că din loc în loc și în anumiți ani – de belșug ori de lipsuri din cauză de secetă – autoritatea chezaricească punea rânduială dreaptă cu nartul[42]. Că acest preț, cel mai mare pe piață, era la fel pentru boieri cât și pentru târgoveții săraci. Eu n-am auzit ca nartul să-i dea peste mână boierului ticălos care vrea să cumpere ieftin de la țăran și să-i vândă scump orășanului. La noi, ca și la turci nartul îi numai plafon și gata! Musai să luăm și să punem și în Țara Românească ce-i bun din ce rânduieli făcură austriecii. Că văz, Măria Ta, austriecii făcură ce făcură și mai tăiară din ghearele și ciocul flămând al boierilor, ca să știe aceștia că mai mare peste toți este Majestatea Sa imperială și nu groful, ori baronul locului.

[41] rupta = sumă de bani pe care contribuabilii erau obligați să o plătească statului, incluzând toate taxele, dajdiile și alte obligații fiscale

[42] nart = preț maximal fixat de autorități pentru vânzarea anumitor mărfuri de primă necesitate; preț al unei mărfi. **Variantă:** normă de muncă pe care țăranii clăcași erau obligați să o presteze într-o zi pe moșia boierului.

-Asta îmi place, secretarule! Caută și vezi ce porunci dădură austriecii în contra boierimii, că ăsta-i mersul lumii, acolo în apusul Evropei. Împăratul ori regele, după cum îi numit mărețul șezut ce stă pe scaunul domnesc, acela este țara și legea, nu nobilul locului care taie și spânzură după cum îi este voia pe la noi.

-Păi să-ți spun cum făcură asta acolo, în ținutul Craiovii? Chezariceasca Administrație a pus ispravnici, câte unul peste fiecare județ. Iar acestui ispravnic i-au dat ca ajutoare câte patru vornici. Ispravnicul tocmește Divan de giudecată, împreună cu acești vătafi sau vornici, pentru toată suflarea stării de jos. Așa, nici târgovețul și nici țăranul nu mai trebuie să-și caute dreptatea la Divanul Măriei Tale, pentru orice pricini mărunte. Dar ispravnicul și vornicii săi dau socoteală regelui, ori voievodului în țările noastre, de două ori sau de mai multe ori pe an. Așa s-a făcut, Măria Ta, ca acolo, la soare-apune, să fie mai multă lege decât tocmeală!

-Bună rânduială, oameni buni. Ce-i bun de la Dumnezeu îi dat și nu-i nici o rușine să faci lucrul chivernisit după cum l-a făcut și vecinul tău! Ehei, oameni, vezi cum se leagă vorba cea înțeleaptă din vechime? Că tot răul are și un sâmbure de bine?! Să căutăm acești sâmburi și să-i facem să rodească și în spuză și cenușă românească.

Vodă lăsă clipele să lucreze asupra minților prietenilor din sfatul adunat în această zi. Îndreptând vorbirile până la acel punct, Vodă socoti că sosise timpul dezvăluirii planului său, de ridicare a acestei țărișoare după modelul atât de mult sucit pe toate părțile în academiile apusului, în cărțile filozofilor iluminiști și în gazetele cele de frunte, precum era și „Mercure de France” pe care-l citea totdeauna cu sufletul la gură, de cum sosea de la Stanbul cu olăcar special.

-Zisu-v-am despre sâmburii de bine pe care trebuie să-i alegem din cenușa răului. Că ne cere țara să nu o lăsăm de izbeliște la cheremul slugilor flămânde ale Sultanului. Regii și împărații apusului au ascultat de înțelepții lor, din școlile cele înalte și s-au pus pe schimbat multe lucruri vechi, ruginite, din cauza cărora vistieriile lor rămâneau mereu goale. Nu se putea

aduna mai mult aur din pământuri uscate și de pe spinarea robilor costelivi. Trebuia găsit altceva. Și aurul dorit l-au aflat în înțelepciunea lui Solomon! Avem aceste pilde de înțelepciune lăsate nouă la Craiova, în terfeloagele Chezariceștii Administrații. Doar trebuie să le scoatem la lumina zilei, să ștergem praful de pe ele, să le cetim și să alegem ce-i bun și de folos nouă. Secretare, singur nu vei dovedi să te lupți cu atâta carte. Alege și trage la Cancelarie pe cei mai destoinici dascăli și învățăcei de la Academia Domnească de la Sfântul Sava și, împreună, aflați ce au făcut austriecii ca să adune biruri din cele cinci județe oltene, chit că boierii noștri s-au pus de-a curmezișul cât de mult au putut. Ce au schimbat, pe alocuri chiar cu sila, din vechile obiceiuri, datini și slobozenii, cât au tăiat din dajdii și biruri de la cei de jos și cât au scos din pungile și hambarele boierilor. Cum i-au așezat pe oameni să nu mai bejenească și cum au scos roadă mai multă de pe țarinile care au rămas aceleași, neschimbate din moși strămoși.

După atâtea zile și ceasuri nenumărate în care s-au învârtit în jurul acestor mulțimi de întrebări ale acestui voievod neastâmpărat, acum prietenii lui Constantin Voievod își aflară rost de muncă înțeleaptă. În lunile cele geroase ale anului 1740 fiecare dintre boierii prieteni trudi cetind documentele lăsate de austrieci. Se apropiau sfintele Paște, primăvara bătea la uși și tot poporul se pregătea de muncile pământului. La astfel de vreme an de an slugile Împărăției veneau, unii după alții, care mai de care mai aspru, aducând porunci de strâns și dus la Stanbul biruri și dajdii. De astă dată Vodă îi primi pe mulți dintre aceste slugi foarte harnice cu sprâncenele ridicate a mirare. Îi lăsa să citească hrisoavele Împărătești până la capăt, apoi îi întreba, fără frică:

-A dat Marele Vizir așa o poruncă? Doar ce am primit firman de milostivire de la Luminatul Padișah că trei ani ne face scutelnici de biruri și taxe, până ne vom obloji rănile de după război. Dați-mi aceste hrisoave ale voastre, să le întorc la Înalta Poartă, să scrie pe ele Marele Vizir că da, așa este porunca cea nouă.

Mulți au dat din colț în colț, mulți au luat-o la fugă, speriați să nu-și piardă capetele. Slobod de dări, țara răsufla ceva mai ușor ca altă dată. Vestitorii lui Vodă despre Proclamația de scutire de

dajdii timp de trei ani se întorceau, urmați fiind de satele de iobagi ardeleni ce au venit să se așeze, după cum era legământul lui Vodă. Mai marii satelor, vătafi ori cneji ori altfel cum își spuneau ei rangul, se adunară la ispravnicii de județe să ceară înscrisuri de scutelnici. Cu acele cărți în mână, mai tare se învredniciră chiar și cei mai neîncrezători în promisiuni deșarte să se așeze în satele rămase goale de localnici, după război. Tot mai mulți iobagi ardeleni treceau hotarul, pe furiș, sate întregi atrase de pofta libertății sau, cel puțin, a corvezilor mai puține și mai lesne de îndurat. Primele se umplură satele care aveau biserici construite pe pământ, nearse. Văzând acest spor de oameni, Mitropolia Ungrovlahiei trimise preoți și dascăli să facă curat în bisericile fără slujitori, să dreagă uși, ferești, acoperișuri, să pună icoane pe stâlpi și pe pereți, să umple lăcașele Domnului cu cele cuvenite. Apoi în sfânta noapte de Înviere din anul 1740, peste toată Țara Românească toaca a bătut cu spor, chemând creștinii la slujbă.

După slujba din ziua de vineri, în Săptămâna Luminată, când s-a sărbătorit Izvorul Tămăduirii, Vodă chemă la praznic în spătăria mică pe boierii prieteni, să dea fiecare socoteală despre cele aflate din condicile austriecilor.

-Găsit-ați, boieri prieteni, semințele înțelepciunii în terfeloagele administrației austriece?

-Găsirăm, Măria Ta, mulțime de lucruri de mare mirare! Chiar așa, semințe de înțelepciune pot fi numite aceste porunci date ispravnicilor de județe pentru a înlesni strânsul birurilor, zise secretarul Dapontes. Austriecii au ținut socoteala despre averile satelor și orașelor, a fiecărui boier și a fiecărei case, au înscris ce dijme, biruri și taxe trebuie să plătească tot omul la Împărăție. Am găsit, Măria Ta, o carte scrisă de un ofițer imperial ca o descriere a Olteniei, acolo fiind pomenită istoria locului, obiceiurile, organizarea și multe alte lucruri de mare folos pentru Administrația Chezaricească, dar și pentru Camera Aulică de Război. Cartea aceasta are titlul chiar așa „Descrierea Olteniei la 1723" în tălmăcire românească, dar pe nemțește este „*Kurtze Erklāhrung und Bericht über die disseith des Alts-fluβes gelegene fünff Districte der kayŝerlichen Valachey sive Valachia Cis-Alutana neufertigte Land-Charte verfast von Friedrich Schantz*

der Löblichen Graff Heisterischen Regiments Haubtmann Anno 1723” și are, Măria Ta, o hartă foarte specială, a Valahiei imperiale sau austriece, folositoare armatei pe timp de pace dar și la război. Pe limba noastră, acest raport militar se citește așa: „*Scurtă explicație și raport despre cele cinci districte ale Valahiei Imperiale, adică ale Valahiei de dincoace de Olt, într-o hartă nouă realizată de Friedrich Schantz, căpitan al onorabilului regiment Conte Heister, în anul 1723.”*

-Să știi, secretare, că am cetit însemnările tale în câteva nopți de nesomn și am rămas uimit de cât de cuprinzătoare este mintea nemțească, mai ales la un militar care este inginer de profesie. Am cetit despre creșterea animalelor cornute, mari și mărunte, despre dajdiile ce se socotesc pe vaci și boi – noi îi zicem văcărit, după vacă și nu boierit după boi, că ar fi un nume nepotrivit! – dar și pe oi, oierit, pe unt și miere și pe toate bunurile ce se scot cu voie, adică negustorește, dar și fără de voie, adică tâlhărește. Am cetit despre cum fură armata crăiască din câștigul cuvenit țăranului oltean, poruncind să se facă târguri și iarmaroace numai în preajma garnizoanelor imperiale ca să le fie lesne a cumpăra la preț mic și chiar la poarta cazărmii. Ce mi-a plăcut foarte a fost partea despre breslele meșteșugărești. N-am știut că nemții au poruncit ca toți lumânărarii și săpunarii din Craiova, apoi din toate cele cinci județe, să se unească în Breasla Lumânărarilor și Săpunarilor la anul 1725 ziua 17 din luna Florar. Așa cu mult cap s-a făcut treaba aceasta că m-am închinat cu mare admirație pentru un lucru așa de ales. Multe, multe lucruri folositoare nouă am cetit din însemnările tale, secretare. Pentru tine, pentru treabă bine făcută, primește această pungă cu galbeni, iar pentru profesorii și învățăceii de la Sfântul Sava iaca altă pungă. Să vă fie de folos!

Toți cei ce erau așezați la masa din spătărie au ascultat povestirea voievodului și laudația secretarului Dapontes. Frumos lucru, dar la ce o va folosi voievodul?

-Iertare cer, Măria Ta, zise Petrulis, frumoase și înțelepte lucruri aflarăm. Dar cum le vei folosi Măria Ta? Că boierii noștri...

-Auzit-ai Petrulis, de zicala românească despre ac și cojoc? Am de gând să-i îmbrac pe boierii noștri îndărătnici cu cojoace potrivite încăpățânării fiecăruia. Până atunci, Petrulis, fă bine și

adună pe hârtie, într-un catalog anume, toate meseriile și slujbele ce sunt plătite de la vistieria noastră. În frunte să pui slujbașii ce musai să fie cu instrucție ostășească. Să afli și să scrii despre starea acestora, numărul lor și banii pe care îi papă din mila și prostia noastră. Dar mai presus de toate, să-mi pomenești de toți acești slujbași care sunt scutelnici. Adică ei trag de la vistieria țării, dar nu aduc mare folos.

-Gata sunt, Măria Ta, cu această carte specială, răspunse prompt Petrulis. De mult am pus ochii pe acești slujbași de drept ori numai alăturați vistieriei, care sug zamă bună de la Domnie, fără să facă nimica folositor. Ei sunt slujitorii, spătărașii, agiașii, armășeii, aprozii, icioglanii, vistierașii, roșii, păhărnicei, postelnicei, vizitii, comișei, șătrărei, stolnicei și alți aciuați pe lângă boierii divaniți, cu slujbe domnești înalte. Toți aceștia mănâncă numai cozonac, însă trudesc mai de loc ori prea puțin pentru folosul țării. Prea mulți scutelnici, Măria Ta, la o țară așa de mică și nevoiașă!

Vodă îi privi cu atenție pe apropiații săi. Ceva mai îndelung, pierdut într-un gând de neliniște. După un timp le zise:

-Eu știu că voi țineți la mine. Nu știu cât este iubire și cât este lingușeală. Dacă soarta îmi va fi potrivnică sunt sigur că îmi veți întoarce spatele, iute, așa cum au făcut acei boieri știuți cu tatăl meu, Vodă Nicolae. Așa-i viața, mai ales aici, în Valahia. Nu sunteți voi de vină. Dar faceți cercetare și aflați dacă mai sunt boieri pământeni care mă înjură pe la spate și-s gata să mă înjunghie, așa cum au făcut cu tatăl meu, Nicolae Vodă. El a fost ticălos cu neamurile lui Constantin Vodă Brâncoveanu și cu ale lui Mihai Deju Cantacuzino. Pe mulți i-a tăiat, pe unii chiar cu mâna lui, altora le-a luat averile. Cercetați și aflați pe unde se află neamurile acestora și ce mai spun, ce mai pun la cale.

*

Pe drumul mare ce urca spre munte la ceva mai mult de șapte verste de Târgoviște, pitit printre dealuri acoperite cu păduri de fagi și stejari se afla satul Doicești. La marginea de miazăzi a satului un han destul de chivernisit își deschidea porțile spre acest drum de refugiu pentru bejenarii care căutau scăpare de urgia năvălitorilor, de era pace ori război. Hanul era vechi, se spunea că

apăruse la acea margine de drum cu mult înaintea satului Doicești. În ultimii ani de domnie a fie iertatului voievod Constantin Brâncoveanu, acesta și-ar fi construit un conac măricel, cu îndestule acareturi, între dealuri tăiate de râpi și acoperite cu stejari și tufișuri dese de măceși, cătină și trandafiri sălbatici, atât de deși încât nu era chip să treacă picior de om în adânc de pădure. Din pricini puțin cunoscute de oamenii locului, la câtăva vreme după ce însuși Vodă Brâncoveanu venise cu alai de boieri prieteni și cu vlădica de la Târgoviște să sfințească noua sa așezare, conacul fu dăruit cu hrisov în bună regulă unor frați ce nu erau prea mult stătători în preajma domnitorului. Lucru de mirare pentru mulți, nu însă și pentru cei ce cunoșteau mai multe despre politichia domnitorului valah. Frații Bălăceanu, pe numele lor Barbu, Drăghici și Matei, căci despre ei era vorba, pe semne că tăinuiau lucruri ce trebuiau să rămână ascunse ori mai bine zis trebuiau să rămână cunoscute numai câtorva dintre slujbașii domnești ce învârteau politica între mărimi crăiești, capete încoronate ale imperiilor austriece, rusești și Înalta Poartă. Nimeni nu a aflat ce lucruri de taină ascundea conacul domnesc de la Doicești, nici înainte de mazilirea Voievodului și nici după ce sultanul i-a luat zilele. Mihai Deju Vodă Cantacuzino, cel ce fu așezat în scaunul domnesc de la București după voievodul descăpățânat, dădu celor trei frați Bălăceni hrisov de întărire asupra conacului, acareturilor sale și moșiei din preajmă, care începuse să crească sub mâini pricepute de vătafi harnici.

Hanul despre care porniserăm vorbire avea un renume destul de deochiat. Hangiul era de neam străin, nici neamț sadea, dar nici prea depărtat de acest popor. Ungur nu era, poate horvat, ori sârb, ori machedon. Huzum era numele lui. Era mare la stat, vârtos de te înfricoșai numai privindu-l. Cu pumnii ca niște baroase putea nărui dintr-o pălitură bărbați voinici, nu stârpituri. Dar rareori folosea mâinile acestea ale sale pentru a-i aduce la ascultare pe cei ce se arătau a fi arțăgoși.

În ziua aceea hanul era plin de mușterii. Vremea se arătase mai blândă acum, la început de Făurar[43] și în această duminică

[43] Făurar = luna februarie, popular

mulțime de credincioși veniseră la mănăstirea de lângă Doicești, să asculte sfânta slujbă. Apoi, pe drumul de întoarcere spre Târgoviște, pelerinii se opriră pentru o ulcică de vin de țară la hanul lui Huzum. Acolo, la han, mai aflau vești de la drumeți, despre pace, despre năvăliri, despre biruri și boierii mai noi, grecotei. Că de când Poarta trimisese domnitori greci în Țara Românească, toate slujbele domnești fură luate de mulțimea de neamuri și prieteni veniți din vechea Eladă, că ziceai că românii, valahii, erau acum mosafiri în țară, nu locuitori din veac.

În sala cea mare a hanului domnea aer greu, de cojoc prost argăsit și de aburi de vin, de trupuri nădușite. Câte o pală de aer proaspăt mai limpezea încăperea când pe ușa mare intra unul sau mai mulți mușterii și adăstau în prag, să deslușească ceva în întunecimea încăperii. Atunci toți ochii din han se îndreptau spre ușă, să-l vadă pe noul venit, de-l cunoșteau ori ba. Era spre chindie[44] când hanul fu pătruns de poteră. Erau zece ori doisprezece oșteni, slujitori înarmați în miliția locului, plătiți de la vistierie, puși de Divan să păstreze ordinea și liniștea în așezările locuite de oameni. Când nevoile, sărăcia și foamea domneau peste țară, în codri se adunau cete de haiduci care păleau conacele boierești, cercând să ia prinos de la ciocoi, pe care îl împărțeau familiilor, neamurilor și prietenilor care nu aveau de nici unele pentru traiul de azi pe mâine. Cârcserdarul[45] din fruntea poterei era o artătare ciudată, o butie pe două bețe sfrijite peste care un gât subțirel susținea un bostănel cu două mustăți, două fuioare de cânepă lipite sub un nas roș, ca un morcov ofilit. Îți venea să râzi văzând o asemenea arătare. Dar vestea despre Cârcserdarul Halil se dusese în cele patru zări, povățuind oamenii să-l ocolească de departe, că rău și afurisit era, precum îl arăta chipul și statura. De vedea pe cineva că mijea a zâmbet ori a râs de chipul său, pe dată trăgea pistolul de la brâu și-l descărca între ochii prostului.

[44] chindie = către ora 4 după amiază, când soarele se apropia de apus, în lunile de iarnă (popular)

[45] cârcserdar = căpitan de miliție locală în Țara Românească. Funcție preluată de la organizarea administrativă a Imperiului Otoman.

Intrarea poterei atât de numeroase și vederea Cârcserdarului, spaima Iflacului, răci dintr-o dată aerul din han. Huzum hangiul își făcu loc printre mese și ieși în întâmpinarea spăimoșilor slujbași:

-Poftește, mărite Cârcserdar, poftește în odaia cea bună, nu sta laolaltă cu prostimea, înălțimea Ta! Obișnuit să i se facă temenele prin tot locul pe unde îl purta calul ori pașii, mai marele serdarilor privi roată peste mesele pline de țărani, apoi porunci cu glasul său subțirel, care mai mult stârnea râsul decât băga pe cineva în sperieți.

-Ali, Hamza, păziți ușile ca nimeni din han să nu fugă. Nu cumva boierul Bălăceanu să afle că venim cu poruncă de la Vodă să-l ducem la înfățișare!

Cei doi poterași raseră de pe mesele cele mai apropiate de ei câte o ulcică cu vin și-l dădură peste cap, apoi duseră porunca la împlinire. Doi gealați se puseră de-a curmezișul intrării ce rămăsese deschisă, iar alți doi se grăbiră spre cuhnii, somând slujitorii, cu pistoalele în mâini, să stea locului. Dar nimeni nu se osteni să cerceteze grădina din spatele grajdului de unde un băiețandru cu doar trei fire de mustață sub nas sări gardul de nuiele și fugi spre poala pădurii. Acela ajunse înaintea poterei în fața cerdacului casei celei mari și apucă să strige „Potera! Potera este la han!”

În odaia încălzită din fața porții celei mari se afla stăpâna casei, Safta, văduva lui Barbu Bălăceanu, fiul lui Drăghici Bălăceanu cunoscut ca dușman al voievodului grec Nicolae Mavrocordat, tatăl celui aflat acum în scaunul domnesc. Ultimul stăpân Bălăcean al conacului și moșiei de la Doicești, Barbu, murise de curând bolnav de piept și de frică, după ce fusese alergat cu potera care trebuia să-l prindă și să-l înfățișeze tânărului voievod. Bietul Barbu, intrase frica de poteră în el mai abitir ca unui haiduc ticălos! Doar Constantin Vodă nu-i voia nici capul și nici averile. Doar voia să se împace cu el, să-i spună ce gânduri de chivernisire a țării avea în cap și astfel să-l facă să treacă de partea lui, să nu-i mai atâțe pe boierii tineri împotriva domniei fanariote.

Așadar, Safta, văduva lui Barbu Bălăceanu lepădă în graba mare fustele grele din lână țesute în casă și îmbrăcă nădragi largi, ca niște șalvari, după care smulse din cui cojocelul scurt și îl

îmbrăcă din mers, țâșnind pe ușa din dos. În capul scării un grăjdar ținea de frâu un roib de trei ani, gata înșeuat și cu doi desagi la oblânc. O ajută pe stăpână să încalece, apoi plesni cu palma crupa călușului care porni ca din pușcă. Doi slujitori călări o urmară pe boieroaică și goana nu încetini decât când luară pieptiș drumul Rucărului, pe poteci anume cunoscute de băjenari, ferite chiar și de ochii trecătorilor care aveau de ce să se ascundă de slujbașii domnești.

Cârcserdarul Halil nu avu alta de făcut decât să fluiere a pagubă. Pasărea tocmai zburase din cuibul cald încă. Nu avea nici un rost să-și obosească poterașii, știa că slugile o scoteau pe văduva Safta din ghearele lui, la fel de bine cum făcuseră, până mai deunăzi cu Barbu, cel mort de frică și de boala de piept. La două zile de la descinderea de la Doicești, Petrulis putu să-i dea lui Vodă informația completă despre dușmanii cunoscuți ai domniei grecești.

-Măria Ta, după cum cunoști din anii războiului, neamurile cele rău pornite împotriva tatălui domniei tale s-au împăcat cu gândul că-i mai bine să dea ascultare unui voievod de stirpe elină decât unuia pământean. Mai tare a tras în jos iertarea ce le-a dat-o Neculai Vodă boierilor răzvrătiți din casele Golescu, Băleanu, a lui Șerban Brezoianu, Ilie Știrbei, Petre Obedeanu și toți Brăiloii. Bătrânii boieri nu mai au dinți cu care să muște, iar urmașii lor s-au puturoșit, trăind în avere și lene. Mai răi s-au arătat Bălăcenii. Cel din urmă câine a murit de boală de piept și de frica poterelor. Degeaba am trimis vorbă prin oameni prieteni că Măria Ta nu-i vrei răul, nici să-l tai, nici să-l prăduiești de avere. Ci vrei să-l împaci cu vorbe bune, să-l tragi de partea Măriei Tale. El însă, câinele, fiind de soi rău, nu s-a lăsat împăcat. Iar văduva lui, Safta, născută din cămărașul Constantin Asan, om bogat și cuminte, văzând că neamul Bălăcenilor îi ca nisipul spulberat de vânt, pricepu că nu-i chip să țină conacul de la Doicești și toate celelalte moșii ale lui bărbatu-său, i-a scris carte soacră-si că să-i întoarcă toată zestrea ce a adus-o lui bărbatu-său la măritiș. Am cetit această carte, îi scrisă cu amarnice blesteme, Măria Ta. Că așa vorbe afurisite eu n-am cetit și nici nu am auzit la viața mea, ferească Sfinții.

-Cuibul de viespi de-l zgândări chiar numai cu un fir de iarbă și tot se face legiune de atac strașnic. Așa și acești valahi, zise Vodă. De-i pui pe jar cu așteptarea de vremuri rele, apoi să nu adormi pe o lature că nu te vor înțepa cu mii de vorbe, la Stanbul, la Viena, la Sibiu și la alte cetăți de seamă. De aceea vreau să-i iau cu binișorul ca să nu dea fuga cu pâra la Serai, mai înainte de a apuca eu însumi să spun Sultanului și Marelui Vizir ce planuri anume am ca să pot aduna de pe această moșie roadă mai multă și bună. Că vorbele mele trebuie să lucreze cu mare rost în mințile din capetele acoperite de turbane, a Sultanului și Marelui Vizir. Să priceapă că lucrul meu îi pentru a scoate rod mai bogat din Țara Românească, spre bucuria și îndestularea Înaltei Porți. Și de vor pricepe atâta lucru, să nu mai creadă pe răuvorbitorii mei, oricine ar fi aceia.

Erau iarăși strânși laolaltă cei câțiva apropiați ai lui Vodă. Înțeleseseră încă din urmă cu trei zile că Vodă era gata să ia o anume hotărâre, poate periculoasă pentru casa lui. Că nu de alta voise să aibă știri proaspete despre neprietenii săi.

-Boieri prieteni, gata mi-s de început lucrarea pe care o pritocesc de mai bine de un an, în folosul domniei mele, dar și al țării. Proclamația ce am dat-o peste iarnă a dat roade. Bejenarii se întorc la vetrele lor, alți năpăstuiți de peste munți și din sudul Dunării vin să se așeze în satele goale. Acu a venit vremea să facem ce am promis că le vom da acestor năpăstuiți. Slobozenie și biruri ușoare de dus! Mai înainte de toate, voi da hrisov de slobodă plecare rumânilor de pe moșia boierească. Dragoste cu sila nu-i cu putință și nici cu folos. Slobod îi să plece rumânul care n-are pământ, doar să plătească boierului 12 bani, în fața ispravnicului acelui ținut. Și să spuie, sub jurământ, unde pleacă, la ce boier se va așeza. Ca să se scrie în condica satului ori a moșiei scăderea de ruptă la cel lăsat și adăugirea de ruptă la cel ales de nou șezământ. Ce credeți, boierii noștri vor înghiți o așa lege nouă?

-Nici vorbă, Măria Ta! Nu place nimărui să-i plece lucrătorii de pe moșie când îi nevoia cea mai mare de oameni la muncile primăverii, ale verii ori toamnei, zise doctorul Depasta. Scrie la Hrisov, Măria Ta, că aceste mutări de pe o moșie pe alta să se facă iarna până la Trisfetite, nu mai târzâu. Iară cine îl lasă pe boierul

lui fără învoială de despărțire, acela să fie cătat cu potera și întors în obezi la stăpânul lui.

-Scrie, Măria Ta, cum să se facă în caz de însurătoare în sat depărtat. Mirele trebuie să răscumpere mireasa, iar de va muta la casele lui și pe socrii lui, plata sloboziei să fie de două ori mai mare, mai adăugă directorul Academiei Domnești.

-Bune aceste adaosuri, boieri prieteni, bune tare. Să mergem în Divan cu ele, să vedem ce or să aibă de zis veliții noștri.

-Măria Ta, nu-i oare prea devreme să pornim această treabă în Divan? Oare am cuprins toate la un loc? Zic așa, să mai gândim, că boierii veliți îs vulpi bătrâne și tare pricepute la socoteli, mai cu seamă când îi vorba de câștigul lor, zise secretarul Dapontes.

-Ce ar mai fi și ne-a scăpat nouă?! zise Vodă. Hai să o luăm de la capăt. Uite ce au făcut austriecii de la 1719 până la 1735. Mai înainte de toate au vrut să știe câți bani pot câștiga din Oltenia. Pentru asta au cerut Chezariceștii Administrații, condusă de patru mari boieri români și președintele Gheorghe Cantacuzino, să dea socoteală de țăranii care pot da contribuție, în fiecare județ, în orașe și sate. Din rapoartele ofițerilor austrieci trimiși să verifice catastifele Administrației aflarăm – cum bine ai scris, secretarule – că boierii olteni, în frunte cu comisarii administrației au mințit despre numărul cinstit al contribuitorilor. De ce au mințit? Ce folos le aducea minciuna? Păi austriecii nu puteau pune dări prea mari la popor puțin! Pe cap de gospodărie suma era mică. Dar cum cisluirea se făcea la județe și apoi la sate de către boierii pământeni, aceia puteau pune cisle mai mari și își opreau pentru cămările lor câștigul necinstit. Iaca, acum știm că în primul an, 1720, un an cu îngăduință la dajdii, ca după război, Oltenia a plătit 72.102 florini renani. Dar în anul următor, birul s-a săltat la 190.000 de florini renani. De ce? Au descoperit austriecii că boierii olteni ascund de la numărătoare, adică de la circumscripțiune, mai multe sate decât au găsit la fața locului? Sigur că da, dar au mărit suma dării nu după numărătoarea lor ci după un număr mai mare de oameni, că i-au numărat pe bejenarii care au intrat pe la vămi! Noi n-am cerut ispravnicilor noștri de județe, până acum, să facă numărarea locuitorilor, pe fiecare sat. Dar o putem face! Și sub aspră poruncă domnească, să ne aducă la

vistierie condicile cu plătitorii de dajdii, pe numele lor și cu înscrierea semnelor după chip – înălțime, greutate, ani, culoarea ochilor, semne din naștere, boli, vătămături la mâini și picioare. Ispravnicii trebuie să scrie condicile cu vătafii, vătășeii și zapciii domnești, fără amestecul boierilor pământeni. Pe cine vom afla că face altmintreli, aspră pedeapsă vom da, cu amenzi, bătăi și confiscări de averi. Așa, cred că vom afla cea mai mare parte din adevăr, nelăsând ca boierii pământeni să-și țese minciunile. Austriecii cum au făcut cu birul pe cele cinci județe oltenești? Au arătat cât este birul de plătit Camerei Aulice – pe acesta l-au botezat „contribuție obișnuită" – iar peste acest bir au socotit un bir de adaos, special, pentru nevoile administrației locului și plata slujbașilor imperiali, români și austrieci. Astfel de socoteli vom face și noi, în acești trei ani slobozi de haraci, dacă Sultanul și Marele Vizir nu s-or răsuci cu poruncile lor. Dacă ne-o ieși la socoteală să scriem condici pentru fiecare sat, pentru toate județele, vom avea un mare câștig pentru țară!

-Anume care va fi ăst câștig, Măria Ta? întrebă Petrulis. Că eu nu m-am dumirit, după căpățâna mea cea cu glagorie puțână.

-Vom ști numărul contribuitorilor, fiecare dintre ei va afla câtă cislă, adică ruptă are de dat într-un an. Când se va face cisluirea, vom da poruncă să nu-și vâre nasul în treaba domniei nici un boier pământean, ci numai slujbașii isprăvniciilor. Așa, fiecare rumân, fiecare om cu învoială și fiecare moșnean va semna în Condică cu numele lui, de știe carte, ori va pune degetul ca pecete. Vom da poruncă aspră ca fiecare locuitor să fie pecetluit. Pe cine vom afla că nu are pecete îl vom pedepsi cu amenzi, cu bătaie, pe el și pe slujbașul care nu și-a împlinit treaba. Acum ți-i limpede, Petrulis?

-Da, clar! Iară când va fi cu strămutarea de pe o moșie pe alta, înscrisurile se vor face tot acolo, în Condică. Și mai zic eu, Petrulis, aceste condici să fie cercetate de boierul vel vistiernic, de câteva ori pe an, din porunca Măriei Tale! Nu-i bine așa?

-Îi bine, Petrulis, îi bine! încheie Vodă. Acu să vedem ce-o zice Divanul!

Capitolul 16
Gâlceava din Divan

Trecu vremea cât Vodă stătuse departe de Divanul său, tot tâlcuind doar cu o samă de boieri prieteni despre lucruri pe care le tăinuiau cu toții, având poruncă strașnică de la Vodă asupra tăcerii. Veliții fierbeau, clocotea neliniștea lor și ori de câte ori se potrivea să fie laolaltă, în biserici la sfintele slujbe ori la vreun botez ori prohod și parastas, se îndemnau unii pe alții să spuie de au aflat ceva din ce pune la cale grecoteiul. Neliniștea aceasta ce tălăzuia țara luă sfârșit în duminica Tomii din acel an 1740. După obicei, toți boierii care își aveau locul de cinste în naosul catedralei Mitropoliei Ungrovlahiei, după ultimele cuvinte de învățătură ale vlădicăii treceau să se închine la scaunul împărătesc, acela pe care ședea Vodă și Doamna Țării. Stând în picioare în latura scaunului domnesc, boierul Costandin Ramadan se adresa, cu puține cuvinte, fiecărui velit care își avea locul în Divanul Țării, să fie la fața lui Vodă a doua zi pentru a tocmi sfat de seamă spre binele țării.

Mai înainte de ceasul prânzului Divanul se întruni, nefiind lipsă nimeni după ce cei ce ședeau pe scaunele, jilțurile și locurile de pe divanul cel mare din mijlocul spătăriei fură cercetați de aga copiilor de casă. Nimeni nu știa nimic, nici un fel de bârfă nu scăpase din iatacul Domnului. Într-un târziu, când nerăbdarea ajunse mai mai să dea în clocot, Vodă intră în Divan și chemă cinstita adunare să spună, cu toții, rugăciunea împărătească și cea de la începutul lucrului. Că așa se moștenise din moși strămoși în aceste două țărișoare creștine și obiceiul rugăciunii nu se da uitării nici măcar atunci când se aflau de față înalți slujbași ai Sultanului.

-Cinstiți boieri, la acest ceas al zilei se cuvine să ne închinăm la această frumoasă icoană sfântă, zugrăvită la Sfântul Munte Athos și trimisă nouă de la schitul Prodromu. Să zicem cu smerenie dar și cu bucurie „Hristos a înviat!” și să-L rugăm pe Domnul nostru să ne dea înțelepciune, răbdare și dragoste frățească în ceasurile cât vom sfătui spre binele Patriei.

Apoi boierii se așezară, așteptând cuvântul lui Vodă.

-Cinstiți părinți ai țării, Luminatul nostru Stăpân, Sultanul Mahmud Întâiul, deie-i Dumnezeu zile de viață cu inimă blândă și milostivă spre noi, locuitorii creștini ai Țării Românești, ne-a trimis poruncă strașnică să ne îngrijim de întregirea țării, să aducem acasă pe toți locuitorii care s-au înstrăinat de frica războiului, fugind peste munți în ținuturile ungurești. Sultanul a aflat de la noi, din jalbele pe care i le-am scris de îndată ce s-au fost pus toate pecețile pe hârtiile Păcii de la Belgrad, că Țara este în mare nevoie, stricăciunile războiului fiind atât de mari că nu putem, în nici un chip, să-i împlinim poruncile de haraci, bairam și alte biruri, noi înșine privind cu milă și îngrozire cum ne mor supușii de foame și de multe nevoi. În înțelepciunea sa, Sultanul ne-a pus haraci pe trei ani de acum încolo suma de 100.000 de guruși, adică numai a cincea parte din haraciul ce-l vom plăti de acum înainte, adică atât cât plătea Țara pe vremea pomenitului voievod Constantin Brâncoveanu. Că țara s-a întregit cu județele din dreapta Oltului. Având de împlinit porunca Stăpânului ne-am gândit și ne-am sfătuit cu prietenii noștri de la Stanbul, elci[46] ai regatelor Franței, Engliterei, Olandei și Prusiei ce fel de porunci să dăm țării ca voia noastră să fie și voia Înaltei Porți. Așa cum scrie în Scriptură, Domnul nostru Mântuitor Iisus Hristos ne dă învățătură pentru această încercare ce ne stă în față prin pilda despre Stăpânul care a iertat de datorie pe un supus al său ce s-a aflat la mare strâmtoare. Dar acela n-a vrut să ierte, la rândul său, pe un datornic mărunt, pentru o sumă mult mai mică. Cunoașteți această pildă, cu toții. Așadar, dacă Sultanul ne-a iertat de patru părți din datorie timp de trei ani, se cuvine ca și noi să iertăm de dajdii pe contribuitorii noștri atâția ani și zile cât iertat suntem și noi!

Foială mare se porni în Divan. Toți boierii îl blagosloveau pe Vodă, lăudându-i credința, inima bună și milostivă. Gândul la darul venit din ceruri, îi făcuse pe toți bogătanii țării să salte de bucurie și să dea glas laudelor.

-O să scriem în Condica de Porunci a Țării că oricine dintre locuitorii bejeniți voiește a se întoarce la ocini, primit va fi cu

[46] elci = ambasadori (feudalism)

brațele deschise și cu dragoste frățească, creștinească. Iar de-și va găsi gospodăria stricată, arsă și risipită, îl vom primi în sate care sunt goale de locuitori, dar care au biserică întreagă în hotarul satului. Aceștia, așezați acolo, se vor chema oameni slobozi, vor primi înapoi islazul și pădurea, iazul și moara satului, iar de le va fi cu vrere se pot tocmi cu boierul locului să-i lucreze cu învoială un petec de pământ pentru care vor plăti dajdie. Noi am trimis vorbă despre această rânduială imediat după ce s-a semnat Pacea de la Belgrad și destulă lume s-a întors de atunci la casele lor. Dar, spre bucuria noastră, bejeniții au adus cu ei sate întregi de iobagi ardeleni care au cerut să fie primiți și scăpați de robia nemeșilor și grofilor. Aflăm dară, cu bucurie, că țara începe să se așeze la loc!

Acest important act domnesc fu ascultat în tăcere, bucuria fiind mai mică.

-Cum se va face această așezare a bejeniților, Măria Ta? Care sunt aceste sate goale ce se vor da spre umplere? Cine se va îngriji de dereticarea satului, a bisericii, cine va bate pietre de hotar pentru islaz, pădure, cine va face la loc moara și va curăța iazul?

-Ne-am gândit la toate acestea, boieri veliți. De aceea am stat la sfat cu câțiva boieri prieteni și n-am lăsat să treacă vremea degeaba, socotind cum este mai bine de făcut ca nu cumva să dăm vreo poruncă strâmbă, care să facă rău în loc de bine. Acu am pus ispravnici în toate județele țării. Fiecare ispravnic are patru ajutoare, vornici de ținut. Aceștia toți vor alege în jurul lor vornicei, cu care vor duce la împlinire toate poruncile domnești. Și cum țara este sărăcită, toți acești slujbași domnești vor primi simbrie din vistieria țării.

-Și vom vedea, să fie cu iertare Măria Ta, cum toate aceste slujbe vor fi iute date prietenilor și neamurilor venite cu traista-n băț din Elada, iar boierii noștri, pământeni, iarăși vor sta pe de lături, ca și până acum, nu-i așa, Măria Ta? Zarvă se stârni, căci nemulțumitul ce se ridicase împotriva grecilor căftăniți ca boieri români de stirpe veche era un astfel de grec, devenit boier valah după o lungă ședere în Transilvania. Era clucerul Antonache Filipescu, născut din tată grec, Callimarch. Acesta căpătase recunoașterea de nobil din partea Cancelariei Austriei, primind și un înscris prin care avea dreptul să-și zică „graf". Era un boier

școlit prin universități evropene, cunoscut de mai marii împărăției crăiești că stătuse în hotarul Împărăției mai bine de zece ani și se pusese de multe ori în fruntea boierilor bejeniți când trimiteau jalbe la Cămara Aulică de Război. Dar era mic de suflet și alunecos. Se întorsese în țară, primind iertare de la Neculai Vodă Mavrocordat. Acum se dădea când boier vechi valah, când nobil grec, de rang mare. Se semna când Filipescu, când Callimarch, când cu ambele nume.

-Se vor înscrie în aceste slujbe, la ispravnicii județelor toți aceia care au fost mai înainte slujbași și acum nu mai sunt, adică boierii mazâli, veni răspunsul lui Vodă. Toți vor primi simbrie din vistieria țării. Porunca noastră este ca nimeni din acești slujbași să nu strângă cu ticăloșie un ban de la cei nevoiași. Cei de vor fi prinși tâlhărind pe săracul, pedeapsă vor primi biciuire grea și plata lor va fi de zece ori mai mare decât au furat. Și numele lor de furi se va face cunoscut în toată țara.

Era o amenințare cumplită, spusă de voievodul țării. Se mai răstise el, Vodă Constantin, către boieri cu amenințări de pedeapsă, dar nu dusese la împlinire nimic din acestea, că nu avea cu cine. Acum, însă veni cu câteva vorbe ce aduceau a grea afurisenie, un fel de vorbire ce se obișnuia în Valahia din vechime. Iată cum zise Vodă, spăimântându-i pe aceștia care își ziceau „părinți ai țării!"

-Am zis că vom pune în aceste slujbe domnești care cu simbrie vor fi, oameni ai țării, boieri mazâli, care trebuie să știe carte și știu vorbi românește și grecește. Că noi voim ca de acum înainte în Țara Românească toate poruncile să fie date pe românește și tot pe limba pământului să fie scrise în Condica de Porunci domnești. Când țara se va așeza cu pace și liniște, ne vom griji ca să facem școli în toate satele, să învețe pruncii toți, nu numai ai bogaților ci și pruncii de mujici. Că fără știință de carte Țara Românească va sta la coada cozilor, nu va avea drum de propășire, așa cum aflăm că se întâmplă la craii din apusul Evropei.

-Iaca poznă! Să umble la școală pruncii de mujici, să se învețe cu lenevirea șezând, în loc să trudească la pământ de mici, alăturea de părinții lor! scăpă cineva din mijlocul Divanului vorbă

de râs. Măria Ta, iar ai cetit din gazetul acela franțuzesc! Nu-i bine, nu-i cuminte să-i dai nas lui Ivan!

-Nu-i boierul Dudescu cel ce a vorbit? întrebă Vodă Constantin, răsucindu-se spre Petrulis. Neam cu Dudeștii care l-au pierdut pe tatăl meu, Vodă Nicolae?

-El este, Măria Ta. Să-l facem boier de clasa a doua? Să-i luăm slujba domnească ?

-Lasă-l, mai vorbim! Apoi, întorcându-se spre Divan zise:

-Lumea merge înainte, boieri dumneavoastră! Cine nu învață carte prost rămâne pe veci, cu toți ai lui. Iar Țara va robi la necredincioși până în veac. De grija școlilor ce le vom porni cu dascăli de la biserici vor răspunde boierii locului. Că de nu vor face așa cum se va scrie în Condica de Porunci domnești, acei căpoși îndărătnici vor pierde toate scutirile până se vor lumina că nu-i bine să se pună în contra voievodului.

Asta nu mai era de luat în râs. Gurile prea îndrăzneților boieri veliți rămaseră căscate, mai întâi de uimire, apoi neștiind ce să zică. Uite că puișorul Mavrocordat a crescut măricel, i-au crescut dinții! Păzea, că vrea să muște!

Vodă privi cinstita adunare și se bucură văzând cum s-au înecat cu vorbele veninoase cei ce se credeau mai mari și mai tari decât înșiși purtătorii de coroane. Acum, după una rece, se cuvine să mai încălzim inimile, măcar cu o țârucă!

-Am cercetat scrisurile vechi, am cetit hrisoave date de voievozii cei înțelepți că așa l-am rugat pe părintele nostru cărturar, boierul Ion Neculce cronicarul, să afle ce biruri au fost puse țării de voievozii noștri în vechime. Și am văzut că cel mai mare rău care face Țara săracă și oamenilor le stoarce vlaga, făcându-i lipiți pământului este dajdia văcăritului. Când pe capul mujicului apasă acest bir, în toți anii s-a văzut cum Țara se prăpădește. Dacă Luminatul Padișah ne iartă trei ani de biruri grele, putem îndrăzni să-i punem funia de gât acestei dajdii, boieri dumneavoastră?

-Îndrăznesc eu, Radu Comăneanu care mi-s numai clucer de arie, să vorbesc de rău acest bir și să te firitisesc pe Măria Ta pentru gândul cel bun către acest văcărit. Îndrăznesc pentru că eu

sunt boier numai de clasa a doua, dar multe am avut de suferit din pricina acestui bir spurcat.

-Spune, boierule! zise Vodă. Îi de bine să ascultăm și plânsul celor mai de mijloc boieri ai noștri, care țin pe umerii lor această țară.

-Mulțumesc, Măria Ta și mă închin jurând că voi zice numai și numai adevărul. Doamne, cheagul oricărei case de oameni liberi îl aduc vitele cele mari. E drept, sunt greu de crescut, trebuie cheltuială multă iarnă-vară, dar punguța se umple bine când duci vita la târg. Până și mujicilor le face bine vita mare, adică boi, vaci, oi, cai. În capul verii trec Dunărea pe la Vidin negustorii turci, cei sârbi și bulgari și cumpără tot ce găsesc prin târguri. Prețul la vitele mari este bun, mujicul poate plăti chiar și două sferturi de ruptă dintr-un singur bou! Dar două belele sunt aduse pe capul nostru de acest văcărit. Una se trage de la negustorii turci. Aceștia sunt cei mai răi dintre toți negustorii: sunt mincinoși adică una se învoiesc la preț, din vorbe, dară când trebuie să scoată punga să plătească se fac că plouă. Că vitele sunt pentru oastea Sultanului, că vor plăti când căpitanii oștirilor vor plăti, la rândul lor. Iar dacă noi, românii, îndrăznim să ne plângem la cadii, la Turnu ori la Nicopol, putem să ne pierdem capetele. Și alta, Măria Ta, este vama pe care acești negustori nu vor să o plătească. Nu ascultă nici de legea lor, că este hatișerif de la Sultan, că negustorii turci trebuie să plătească birul la vamă, altfel fiind socotiți hoți și tâlhari.

-Am mai auzit această plângere, de mai multe ori, boieri veliți! Carte voi scrie Marelui Vizir să dea hatișerif de obligare la plata vămii pe toți acești ticăloși. Secretarule Dapontes, să faci bine și să aduci toate jalbele oamenilor noștri contra acestor negustori turci și să-mi scrii plângere la Măritul Sultan. Vistierul nostru va duce la Stanbul această carte, își va alege alai de boieri mazâli și de moșneni, să fie vreo 20, să-și pună rogojini aprinse pe cap și să plângă cu jale mare la Înaltele Porți ale Seraiului. Să ceri acolo, în numele meu, ca Marele Vizir să cerceteze faptele, dovezile noastre, și să aducă la Calafat, la Turnu și aici, la București cadiu de la Marele Muftiu care să judece toate aceste pricini. Iară după întoarcere acasă de la Stanbul, aga seimenilor să

pună pază la casele celor ce au umblat cu arz-ul aprins pe ulițele Stanbulului, că acești ticăloși vor căta răzbunare.

Sfatul se încinsese binișor, gândirea lui Vodă era pe placul boierimii. Dar, ca întotdeauna, aceia voiră mai mult.

-Dacă vrerea îți este să desființezi văcăritul, atunci Măria Ta, nu poți lăsa darea pe unt să rămână singură. Dă-o jos și pe aceasta. Și mai îndură-te de noi, biet popor ieșit jumulit zdravăn din război și taie de tot și cunița, darea după cai.

Ziua se afla în a doua jumătate și înserarea mânjea cu funingine geamurile sălii Divanului. Vodă dădu slobozire adunării celei mari și boierii, ca niște învățăcei, mai zăboviră să adauge la cele multe zise până atunci încă o vorbă, de bine și de folos pentru tagma lor. Rămas în urma stăpânului, Petrulis privea grupurile ce se formaseră și cântărea din ochi unde ar fi mai potrivit să se lipească și el. Până la urmă se duse spre grupul boierilor tineri din casele cele care, odinioară, fuseseră cu vrajbă de moarte spre Nicolae Vodă Mavrocordat, primul voievod de stirpe elină ce fusese pus la cârma țării. Acela și mai apoi fratele său Ioan, nu se rușinaseră să spună că însuși Sultanul hotărâse să nu mai căftănească aici, la București și la Iași, boieri ori urmași de voievozi pământeni. Grecii din Fanar, cu apucăturile lor de negustori, aduceau la îndeplinire poruncile Înaltei Porți mai bine decât oricine. De aceea boierii pământeni îi vorbeau de rău pe la dos, poreclindu-i în fel și chip.

-Cinstiți boieri mari, care sunteți cunoscuți ca fruntași în gândirea de bine pentru scoaterea neamului nostru creștinesc de sub puterea semilunei, cum vedeți toată strădania tânărului nostru voievod de a întoarce spre folosul Țării Românești vremurile acestea tulburi de după războiul ce ne-a adus numai pârjol, lacrimi, sânge și durere?

-Arhonda, kir Petrulis, care ești slugă credincioasă lui Vodă, vrei să afli ceva ce să spui mai departe stăpânului ca din asta să scoți un câștig pentru domnia ta? întrebă tânărul Drăghici Bujoreanu, fiu al bătrânului Șerban Bujoreanu, unul din cei ce puseseră la cale prinderea lui Vodă Nicolae Mavrocordat de către austrieci.

Replica Bujoreanului venea șuierată pe limbă de valah ce nu suferea nici măcar cu ceva măruntă dragoste pe acești voievozi de stirpe elenă ce nu erau nimic alta decât slugi ai Sultanului. Însă slugi devotate, preaplecate, străduind în tot ceasul să facă voia stăpânului.

-Eu, nemernicul de mine, slugă a lui Vodă după cum bine ziserăți, voit-am doar să aflu dacă vedeți vreun bine pentru neamul românesc după cele hotărâte de Vodă. Iertați, boieri mari, îndrăzneala unui umil slujitor!

-Binele, arhonda, din tot ce face stăpânul tău se duce mai întâi de toate în haznalele Seraiului, apoi în cămările Mavrocordaților, ale celor mari și ale celor mici, care veniră puzderie pe pământurile noastre. Alt bine nu văzurăm, kir Petrulis! susținu mai departe dialogul același boier Drăghici.

-Mai departe îndrăznesc să vă întreb, cinstiți mari boieri, domniile voastre care în toată vremea războiului ați stat de partea Curții Majestății sale Carolus al VI-lea, n-ați căutat a pune o vorbă bună pentru Muntenia la ambasadorii austrieci care au șezut la masa negocierilor păcii? Să se scrie acolo, în tratatul de pace, ceva care să ușureze povara haraciului, să fie spre câștig poporului de jos și să-i strâmtoreze pe turci în ce privește strângerea zaherelei cu cea mai mare nerușinare de pe aceste pământuri românești, din Muntenia și Moldova. Atâta lucru ar fi fost spre folosul Majestății sale Imperiale, mai înainte de toate!

-Noi, kir Petrulis, am fost prea mici ca să fim băgați în seamă de cei ce ședeau la masa verde de postav. Poate în alte vremuri să facă mai multe grecii voștri care sunt, de acu, și ai noștri, cu sânge valah, pentru Patria pe care o socot a fi, de drept, a lor. Acuma ar fi de folos să ne spui, kir Petrulis, ce gânduri înnoitoare mai are de scos de sub fruntea-i înaltă, tânărul voievod?

-Toate la timpul lor, boieri mari, toate la timpul lor! Ce mă miră puternic la domniile voastre, cinstiți boieri mari este că având atâta școală făcută în cele țări din apus, nu cunoașteți că tânărul meu stăpân vorbește întocmai cum ați învățat și domniile voastre acolo. Capul meu de om sărac zice că ar trebui domniile voastre să fiți întâii sprijinitori ai ăstor înnoiri. Ce vă face să stați de-a contra?

-Nu te griji tu, biet grecotei venetic, să afli ce este în capul și în mintea noastră! Vezi-ți lungul nasului, să nu ți-l scurtăm noi, cu cap cu tot!

De astă dată cel ce sărise năpraznic, arătând a fi gata să treacă de la harțag la pălituri cu hangerul, fu Radu Golescu cel tânăr, care tăcuse socotind că el este mai mare dintre cei patru, deci ultimul ce are cuvântul cel mai greu. Petrulis se trase îndărăt, cătând a nu-și lua ochii de la boierii cei tineri care, tulburați fiind, acum puteau sări asupra lui cu tăiș de hanger. Cătă ușa ce-l ducea spre iatacul domnesc, acolo știind că va fi cel mai bine păzit. În mersul lui de rac se lovi de un copil de casă ce tocmai venise să-l cheme, la porunca lui Vodă.

-Ce te-a tulburat așa tare, prietene? întrebă Vodă. Au nu cumva te-ai luat la harță cu cine nu trebuia?

-Întocmai, Măria Ta, și nu puteam să-mi iau ochii de la ei, că scrâșneau din dinți și stăteau cu mâinile pe hangere!

-Te voi trimite o vreme în cele străinătățuri, zise Vodă, să te uite acești aprigi boieri. Doar așa vei scăpa de năpastă!

Primăvara își intra în drepturi, mai tare de la o zi la alta. Vodă începu a colinda prin țară, îndemnând oamenii să nu pregete la dresul gospodăriilor. Dădu poruncă să se adune la anume zile în orașele mai mari toți cei ce aveau pricini de judecată, să vie la Divanul umblător al Domnului, cruțându-și în ăst fel picioarele și banii. Putu, astfel, până la Sântămăria mare să afle de grijile și supărările celor de la care el, Vodă, aduna haraciul și toate dajdiile cu care Țara Românească era datoare la Înalta Poartă. Află că nu doar boierii cei mari, ci toți ceilalți care aveau moșii, chiar și sfintele așezăminte monahicești, trudeau în contra legilor lui Dumnezeu, să-i înrobească pe semeni pentru a scoate cât mai mulți bani de pe spinarea acestor lucrători săraci. Ziua vedea, asculta păsuri fel de fel, iar noaptea sta în genunchi, sub icoane, rugându-se să-i fie dată măcar o fărâmă din înțelepciunea lui Solomon pentru a da dreptate celui nedreptățit.

O zi pe săptămână sta Vodă la Cănțălaria domnească. Acolo punea pecete și semna hrisoave și cărți de toate felurile, ajutându-l astfel pe secretarul Dapontes să facă vânt maldărului de hârțoage ce se adunau mereu.

-Ai grijă, secretarule, cercetează condicile oltenești și află în ce fel au făcut austriecii de au poruncit adunarea birurilor. Și mai află cum au făcut unire peste tot locul în contra austriecilor, boierii cu sărăcanii, cei slobozi și cei rumâni, de au zis austriecii că Oltenia nu le este de nici un folos. Și s-au tras de acolo la 1735 văleat.

De-a lungul acelei veri Vodă și Divanul avură multă treabă de făcut, în țară: Vodă, ca să așeze țara la loc, iar Divanul să judece multe pricini legate de ocuparea samavolnică a unor moșii ori de a pune în drepturi pe acei boieri care au venit cu dovezi că sate și țarini au fost date de Domnie unor mujici întorși acasă din bejenie, care nu și-au aflat vetrele. Vodă mereu își vâra nasul în treburile Divanului, mereu lua parte mujicilor, din care unii erau rumâni, adică robi boierești, iar alții erau țărani liberi, dar fără pământ. Aceștia din urmă lucrau pe învoială. De aceea vara acelui an fusese poreclită de boieri ca „vara gâlcevilor din Divan".

Prea puțin timp i-a mai rămas voievodului să mai pună țara la cale cu prietenii lui. Dar asta nu-i stătea în fire lui Constantin Vodă. Avea multă încăpățânare – cum spunea tată-su, că are capul tare ca piatra! – și nu se lăsa până nu ajungea la capăt cu gândul lui. Nopțile erau scurte, soarele răsărea devreme și ziua avea multe ceasuri luminate de sfântul soare. Numai bine de stat cu nasul în buchea cărții, fără lumânări ori opaițe.

Cetind condicile austriece din vremea ocupației și înturnându-se din când în când la cărțile filozofice ale luminaților cărturari franțuji, Vodă ajunse să vadă limpede cum stătuseră lucrurile în Oltenia când guvernământul austriac a venit aci cu slujbașii lui, căutând să scoată cât mai multă avere de pe acest pământ mănos, primit în dar prin pacea de la Passarowitz. Anume, că bogăția locului era dată de cirezile de vite, de turmele de oi și hergeliile de cai. Tot omul creștea, în bătătura casei lui, măcar o pereche de boi de povară, două văcuțe de lapte și 15 – 20 de oi. Când venea strigare de la Împărăție că trebuie plătite birurile, țăranul pleca la târg și vindea din aceste animale pe care le ținea ca să facă banii de plată a datoriei la Majestatea Sa. Austriecii au găsit multă neorânduială în toată Oltenia. Satele erau destrămate după război, oamenii erau puțini și ... Da, erau speriați peste măsură! Vodă a

cetit în acele condici că mujicii plătitori de contribuțiuni nu stăteau prea mult locului când începeau birarii să umble. Se furișau prin păduri și luau calea bejeniei. N-aveau altă cale de a scăpa nejumuliți de acești oameni ai stăpânirii care nu aveau inimă. De la o vreme, slujbașii Împărăției observară că satele se mută dintr-un loc în altul. Boierii olteni ascundeau în păduri sate întregi, așa că slujbașii guberniali găseau doar puțini locuitori pe care să-i scrie în condici, în satele lor. De ce făceau boierii acest joc, de-a ascunselea? Pentru că birul austriac era pus ca sumă pe familie de plătitori. Mulți fiind trecuți în condici, mulți bani trebuiau adunați. Dar de erau sate puține și cu mujici puțini, boierilor datoria le era scăzută, iar ei, ticăloșii, storceau birul de la contribuitori și îl puneau bine, în chimire ori în lăzi, la dos.

Mult s-au mai chinuit austriecii să scrie în condici tot poporul! N-au făcut nimica, nu doar țăranii erau împotriva lor, ci și toți boierii, cei mari și cei mici. Așa că Imperiul avu parte de vorba veche a românilor: mai mare le fu daraua decât ocaua! Și atunci au zis că decât cu pagubă, mai bine cu lipsă de Oltenia. Și duși au fost! Iar pacea de la Passarowitz le-a luat cinci județe golite de oameni – ori cu oameni puțini, ascunși prin codrii deși – pe care le-au dat înapoi Sultanului, care până la urmă le-a încredințat spre gospodărire voievodului de la București.

-Boieri prieteni, le zise Vodă celor cu care mai stătea la taclale de câte ori putea să lase treburile țării mai deoparte, boieri prieteni, țara se tocmește la loc, destul de repede, dar foloasele în pungi se adună tare greu. Iar Sultanul trimite multe iscoade care îi spun cum ne-am chivernisit, cum stăm cu recoltele, cu cirezile și turmele la pășunat. Din toată bogăția pe care o dă Țara, cea mai mare parte o iau boierii, cu privilegiile lor nerușinate. Ziceți, ce să fac eu ca să iau mai mult la vistierie, fără să pun poveri mai multe pe spinarea bieților mujici?

Mult s-a mai frământat tânărul voievod în vara acelui an 1740 să afle cum ar fi mai bine ca lucrurile să meargă mai cu folos pentru vistierie. El simțea, vedea cu ochii lui și afla despre multe pricini pentru care se făceau județe în Divan că folosul era, mai totdeauna, al boierilor. Așa s-a ajuns ca numărul satelor de moșneni să poată fi numărat pe degetele de la două mâini. N-a

trebuit să cerceteze prea mult ca să afle câtă strâmbătate se făcea în Divan, împotriva celor de la talpa țării.

-Corb la corb nu-și scoate ochii, Măria Ta, zice o vorbă din bătrâni. Județele sunt slabe, faptele și întâmplările asupra averilor care sunt pricini de zavistie sunt proptite de părți, adecă de boieri și de mujici, deopotrivă, cu martori, cu blesteme și jurăminte. Adică pe vorbe, mai puțin pe înscrisuri, spuse secretarul Constantin Dapontes într-o seară, târziu după apusul soarelui, când ședeau pe veranda conacului domnesc de la mănăstirea Văcărești. Am găsit, Măria Ta, o Condică a Marii Logofeții de pe vremea voievodului Constantin Brâncoveanu. Doamne, am cetit această condică cu sufletul la gură, două nopți și o zi și n-am putut să o las din mână. Condica avea strânse laolaltă acte multe, 435 la număr, care fuseseră scrise la Cancelaria Domnească despre danii ale voievozilor înscrise în hrisoave vechi, întăriri de danii, înscrisuri de vânzări de moșii întocmite în bună regulă, adică fiind pomenite hotarele acelor moșii, cu numele megieșilor, sate, mănăstiri, pământuri ale unor moșneni ori mazâli, pâraie, păduri, râpi și altele. Acele înscrisuri din această mare carte sunt aur curat, acolo se află dovezi care nu pot fi puse la îndoială, spre osebire de alte pricini în care sunt înscrise mărturii ale oamenilor întărite cu jurăminte, blesteme și afurisenii pentru neamuri până la a șaptea spiță ori mai mult. Am găsit, Doamne, câteva acte de cancelarie în care județe ținute sunt iarăși luate la cercetat, după zeci de ani, aducându-se alte mărturii care le denunță pe cele din urmă ca fiind falșuri. Tot cu blesteme și afurisenii. Mai poți să judeci drept, în asemenea pricini, care sunt așezate pe vorbe în vânt?

-Și ai cercetat la Cancelarie să afli dacă s-au înscris alte scrisuri după această Condică a Marii Logofeții? Când s-a înscris primul act și când ultimul?

-Apoi, Măria Ta, asta am căutat să aflu și eu. Mult praf am înghițit umblând prin butoaiele cu terfeloage vechi, dar dincolo de anul 1714, ultimul act, altele nu am mai găsit. Greu de crezut că acest bun obicei al marelui voievod Constantin Brâncoveanu ar fi fost continuat după el. Că Mihai Deju Vodă Cantacuzino a avut alte griji decât legea Divanului, apoi tatăl Măriei Tale n-a apucat să domnească decât câteva luni. Dar de aici, de la domnia casei

Mavrocordat începând, Măria Ta știe cel mai bine ce s-a făcut și ce nu.

Auzind spusele secretarului său despre această Condică a Marii Logofeții, ochii tânărului voievod sticliră. Un gând, ori poate chiar un șir de gânduri se întregiră și, după o scurtă zăbavă, Vodă cuvântă:

-Ai dreptate, secretare, domnia unei țări nu poate fi așezată pe vorbe în vânt. Toate faptele acelui voievod trebuie înscrise în condici și catastife. Dacă înaintașii noștri au făcut câte ceva ca să lase în urma lor semne de fapte, aceasta este de mare laudă. Dar ceilalți, cum au fost Vodă Mihai Deju Cantacuzino, apoi tatăl meu Neculai Vodă și unchiul meu Ioan Vodă de ce nu au urmat acest bun obicei de a pune Cancelaria Domnească să înscrie în condici toate hotărârile lor, ca urmași ai lui Constantin Brâncoveanu, ca să fie de folos ca mărturii scrise, nu vorbe în vânt?

-Nu-i putem judeca pe acești buni ai Măriei Tale, că nu ne-ar fi de nici un folos, zise mai departe Constantin Dapontes. Am stat și am cugetat dacă acum în acest an al domniei Măriei Tale, se poate deschide imediat o nouă Condică a Marii Logofeții? Și am văzut că anevoie este.

-De ce spui că ar fi greu, secretare? Nu spune la Evanghelii că ceea ce omului îi este cu neputință, lui Dumnezeu este cu putință? Tot așa, ceea ce slujitorului se pare a fi cu neputință, stăpânului său poate fi cu putință!

-Măria Ta, este cu putință dacă Vodă așa hotărește! Dar va costa mult bănet! Că ne trebuie scribi, cunoscători de carte elinească, slavonească și a limbii strămoșești. Și nu avem astfel de scribi, decât puțini și poate că nu tocmai vrednici. Asemenea scribi ne trebuie la Cancelaria Domnească, dar ar trebui să avem și la cancelariile isprăvniciilor de la județe.

-La asta m-am gândit, secretarule, două luni la rând. Zi și noapte am cugetat să pornesc aceste treburi fără de care nu putem face nici un pas înainte. Să dai poruncă vătafului Copiilor de Casă să umble pe la toți divaniții, acum de îndată, măcar că este noapte, și să-i cheme la sfat mâine, la zece ceasuri. Că Vodă are trebuință de sfat temeinic, care numai din minți luminate poate izvorî.

Boierii veniră în păr, toți, să afle ce se mai întâmplă, ce lucruri rele se mai abat peste biata țară. Că de bine nu-i adună Vodă cu atâta grăbire. O fi trimis vreo poruncă nouă Sultanul? Of, of, oooffff de biata noastră țărișoară! Așa se zbuciumau veliții boieri, neputând să-și ascundă îngrijorarea. Fiecare nou intrat în sala Divanului punea aceleași întrebări, se văicărea la fel cum se zbuciumaseră și cei ce veniseră mai devreme. Dar, iată, intră Vodă:

-Boieri mari, părinți ai țării! Văd că tare vă mai zbuciumați, tare vă neliniștiți ori de câte ori vă chem la sfat! Frică mare aveți adunată în oase! Dacă voi, boierii mei sunteți în acest fel, eu cum trebuie să fiu? Că năframa neagră numai mie mi-o pune imbrohorul pe umăr! Nu aveți a vă teme azi, chemarea noastră este să stăm la sfat pentru binele țării. Că da, Sultanul ne-a dat păsuire de haraci pe trei ani, ne cere numai 100.000 de aspri. Dar domniile voastre știți bine că turcul nu are ținere de minte! Și trimite amenințări cumplite de nu ne supunem, la fiecare asemenea uitare. Cum putem să-i facem aducere aminte trimisului Padișahului, ori a Marelui Vizir? Cum putem face acest lucru oricărui ispravnic otoman care vine și urlă, în numele Înaltei Porți, că să-i dăm pungi cu galbeni, că el are împuternicire de la Măritul Padișah? N-avem altă cale de apărare, boieri dumneavoastră, decât înscrisul în condicile vistieriei ori de câte ori primim astfel de porunci, de strâns birurile obișnuite ori alte biruri, noi. Deci vistiernicul nostru trebuie să aibă această condică cu toate înscrisurile la zi. Iar noi vom pune pe trimișii Porții să iscălească în condica noastră ori de câte ori va pleca cu pungi de galbeni, ca să avem a da socoteală de averea ce pleacă la înaltul stăpân.

-Cuminte vorbe, Măria Ta! ziseră mai multe guri acoperite cu bărbi cărunte. Așa să faci, Măria Ta, fii vrednic gospodar cu averea țării!

-Dar ce vă spun eu acum sunt lucruri cunoscute de domniile voastre, cinstiți boieri! Că terfeloagele rămase de la alți voievozi, de dinaintea noastră, sunt pline cu asemenea înscrisuri. Ceea ce trebuie să facem de acu înainte noi, Sfatul Țării de azi, este să tocmim acest lucru mai bine, mai cinstit și deci mai de folos țării. Iată de ce v-am chemat la sfat! Văzurăm cu ochii noștri cât am

umblat prin țară în vara aceasta, că tare s-a împuținat numărul slujbașilor domnești știutori de carte. Că nu-i lesne lucru să scrii în Condici, trebuie să știi elinește, slavonește și chiar și limba străbună trebuie să știi a vorbi și a scrie. Dar nimeni din țara asta, a noastră, nu are azi grija de înmulțit cunoscătorii de carte. De aceea, poruncim ca de îndată în toate județele țării, în orașe și în satele mari să se deschidă școli de învățătură primară și mijlocie, la care să fie învățați carte, adică a scrie și a ceti după ceasloavele bisericești, copiii de boieri mazili și de breslași precum și de moșneni. Pentru acestă învățătură nimeni să nu ceară bani de la prunci și nici de la părinții lor. Că dascălii școlilor vor căpăta simbrie de la vistieria țării, nimeni nu va avea îngăduință să bage mâna în buzunarul oamenilor decât cu mare pedeapsă. Această hotărâre a noastră o vom trimite de îndată tuturor ispravnicilor de județe, cu poruncă de a găsi încăperi unde să se facă școală și dascăli. De dascălii de elinește și de slavonește ne vom îngriji noi, Cancelaria Domnească. Va fi grija Marelui Logofăt. Iar de dascălii de limbă strămoșească se vor grijii ispravnicii și logofeții mici, de județe.

-Cuminte hotărâre ai luat, Măria Ta! Cinstit este să avem cât mai mulți cunoscători de carte, așa cum este în regatele și împărățiile cele mari. Ba chiar și în Împărăția noastră, a Padișahului, școala este obligatorie pentru toți pruncii, de orice stare ar fi părinții lor, numai robi să nu fie. Auzit-ați de medrese? De școlile turcești? Cică acestea au clădiri care sunt numai ale lor, pământ de cultivat legume și grâne, grajduri și saivane. Iar învățăceii locuiesc acolo, în medresă, în toate lunile de școală. Tot ei muncesc pământul, îngrijesc de vite, învață carte și deprind meseria armelor. Iaca, ei pot! Noi de ce nu putem? întrebă Constantin Ramadan, boier vechi și prieten bun voievodului.

-Măria Ta, lucru bun și de folos ai gândit și ai poruncit, nimic de zis! spuse și vistierul Divanului. Dar cu ce bani vom plăti atâtea simbrii, Măria Ta? Că vistieria goală este, cum intră o punguță cu galbeni cum se topește repede, de atâtea nevoi câte sunt de acoperit.

-Ai dreptate, boierule vistier, așa este! răspunse Vodă îngrijorării îndreptățite a Sfatului. Mai știți bine, boieri

dumneavoastră, că iscoadele Marelui Vizir sunt multe și necunoscute nouă. Aceștia iute trimit veste stăpânului lor dacă află de o cheltuială în folosul țării, făcută din banii cuveniți pentru haraci ori bairamlâc. Și atunci apar pedepsele peste noi, pedepse care înseamnă alte biruri, alte pungi. M-am gândit la asta și altă cale de a împăca și capra și varza, cum zic mujicii noștri, nu este decât să punem un bir mic, anume pe boierii de clasa întâia și a doua.[47]

-Cuuum? se auzi imediat din sală? Adică noi să-i învățăm pe sărăntoci, pe banii noștri? Fără nici un folos?

Rumoarea în sală creștea ca un talaz. Toate capetele cele sure se răsuceau de la unul la altul, apoi se văzură și câțiva pumni ridicați în aer, a amenințare. Dar Vodă nu se sperie, stătu liniștit în scaunul său, doar privind spre acei hapsâni speriați să nu piardă nici o para din averile lor. Într-un târziu, când agitația se mai liniști, Vodă zise:

-Am socotit, boieri dumneavoastră că este mai lesne să ne înțelegem între noi, omenește, decât să luăm banii cu sila, prin bir nou ori mai vechi. Mă gândisem că, de-o pildă, am putea pune în cufere anume dosite pentru plata simbriilor acestor dascăli, birul vinăriciului ce l-am putea porni din nou, ca să se plătească de tot neamul, după pravila țărănească.[48]

Acu talazul furiei crescu amenințător. Birul vinăriciului aducea atingere mare veniturilor boierești, deoarece numai ei aveau – din vechime – dreptul de a vinde vinul, pe moșie și în afara moșiei. Dacă mujicilor le rămânea ceva vin de vânzare după ce achitau dajdia, ei nu aveau dreptul la acest negoț, fiind aspru pedepsiți de slugile boierilor care pândeau piața, mai tot timpul. Și atunci acești mici producători erau obligați să se roage, umilindu-

[47] boierii de clasa 1 și 2 = prin hotărâre a lui Constantin Vodă Mavrocordat, boierii de clasa întâi sunt cei care au slujbe domnești, înalte. Iar cei de clasa a doua sunt mazâlii, adică boierii care au pierdut acele slujbe domnești.

[48] vinăriciul = dajdie pe vin; boierimea era scutită de aceast bir, însă din când în când, când nevoia de bani era mare sub presiunea Înaltei Porți, voievozii au recurs la legea țărănească, potrivit căreia boierii – mari și mici – aveau obligația de a plăti acest bir, dar numai la jumătate de cât plăteau mujicii.

se, ca boierul locului să le cumpere produsul, desigur că la un preț de nimic.

-Nu poți pune vinăriciul pe capetele noastre, că Poarta îți va lua tot acest folos, ziseră boierii furioși. Nici țara nu va câștiga nimic, iar noi vom pierde bani grei, degeaba!

Vodă abia aștepta să audă această motivație de refuz, venind din partea Divanului. Cu mișcări largi, alene, Vodă scoase dintr-un tub de argint un firman venit de la Măritul Padișah. După ce îl desfășură și îl arătă boierilor, cu pecetea Sultanului la locul potrivit, Vodă spuse:

-Iată că Măritul Stăpân îmi dă poruncă să fac ceea ce trebuie ca să adun acasă satele risipite, să pun oamenii la munci, ca după anii de iertăciune să putem plăti haraciul cuvenit. „Eu te susțin, beyule Mavrocordat, să faci ceea ce ai promis ca să ne fie bine la toți. Iar de se va plânge cineva de tine, să știi că eu voi avea urechile astupate!" Am dezlegare de la Stăpânul, pot să pun la cale adunatul birului pe vin, chiar de mâine dacă poruncesc așa, că tot se mai găsesc măcar câteva poloboace în ascunzișurile moșiilor. Ce ziceți, boieri dumneavoastră, cinstiți părinți ai Țării?! Primiți, de bună voie, birul vinului? Ori plătiți birul pe învățătură, așa cum l-am socotit noi? Că trebuie să aflați, boieri dumneavoastră, că tot în această hotărâre am scris că de îndată, boierii toți, mari și mici, vor trebui să înscrie în condicile județene toate hrisoavele vechi, de danie, de la moșii lor, actele de vânzare și de cumpărare, descrierea averilor cu hotare, mărginiri și megieși. Aceste înscrisuri vor fi folosite la județe și, după ce ele vor fi recunoscute de ispravnici, vor avea putere de stâncă de fier, adică nimeni nu le va putea clinti! Apoi, mai scrie în această poruncă, tot spre folosul vostru, al boierilor, că trebuie să aveți, la fiecare moșie câte un scriitor care să țină condicile de venituri și de cheltuieli, condici care vor fi cercetate de vistierie pentru a pune birurile cuvenite. Nici mai mari și nici mai mici, doar cele cuvenite după lege și rânduială. Că cine va fura de la sărac și va fi dovedit de samavolnicie, aspră pedeapsă va primi. Va putea pierde moșia, ori chiar capul său.

Vodă rânjea, spunând aceste vorbe. Privea spre adunarea aceasta de boieri ce se dădeau de neam ales, stâlpi ai țării, ctitori și

epitropi de biserici și sfinte mănăstiri. Dar care nu se dădeau în lături să se așeze în patru labe, căutând în praful drumului gologanul scăpat pe jos. Îi lăsă să se sfătuiască, o vreme, apoi îi luă la zor:

-Cum rămâne, cinstiți boieri, părinți ai Țării? Strângem birul pentru carte ori strângem vinăriciul? Ori așa, ori așa?

Se hotărâră, pe rând, să dea bir pentru pornirea de școli de învățătură. Vodă dădu drumul veliților să plece la casele lor și îi privi plecând încovoiați, ca omul supărat de un necaz mare, cum ar fi o pierdere de avere. Avea să dea a doua zi acest al doilea hrisov al domniei sale, a doua bătălie câștigată împotriva marii boierimi. Acum trebuia să se pună cu mai multă sârguință la treabă, că puterea voievodului trebuie să crească, iar a marilor boieri să scadă. Aceștia din urmă era musai să învețe că Vodă le este stăpân, lor și țării, că domnia nu se duce în parte, puțin eu, voievodul și mai mult voi, boierii. Țara Românească trebuia să vină în rând cu celelalte țări evropene, măcar că rămânea sub ascultarea unei puteri păgâne.

Capitolul 17
Marele Hrisov din Făurar 1741

După zilele ce urmară acelui Sfat al Țării care rămase în istorie ca începutul luminării poporului, Vodă și boierii cu slujbe înalte de la Curte avură de trudit multe zile, dar la jumătatea lui Răpciune primele școli își deschiseră porțile, adunând la bisericile din mahalalele Bucureștiului câteva zeci de țânci din casele de boieri mazâli. Însuși Vodă ținu prima lecție, în pronaosul catedralei mitropolitane. Pregătise din timp, cu câțiva copii de casă, literele alfabetului slavonesc, azbuchea, cum le denumi el însuși. Tăiaseră din foi groase, de pergament, pătrățele cât palma și desenaseră pe ele primele litere. Vodă le arătă acele litere, pe rând, punându-i să repete într-un glas numele acelei litere. Apoi spuse câteva lucruri, cuvinte care începeau cu acea literă. Văzu câțiva prunci mai isteți, îi puse pe aceia să se ridice în picioare și să repete lecția celor patru litere de început, din acea zi. Îi mângâie pe creștete pe acești vrednici mititei, apoi le împărți acadele, la toți, cu mâna lui.

-Măria Ta, mă uit și tare sunt mulțumit văzând cum râd ochii Măriei Tale, ca la acești copilași care s-au bucurat să fie azi, sub ascultarea voievodului Țării, zise secretarul Dapontes. Vodă Constantin nu zise nimic, dar în acea zi toată Curtea văzu un tânăr voievod strălucind de bucurie, aproape gata să salte într-un picior, ca orice prichindel care a primit o acadea aleasă, răsplată pentru vrednicie.

În cinstea acestei zile de început Înaltpreasfințitul sluji un Te Deum în catedrală, apoi îl pofti pe Vodă și alaiul lui la o gustare de fructe, sorbeturi și șerbeturi în grădina Mitropoliei. Bucuria zilei pentru lucrul împlinit îi făcu să dea slavă lui Iisus Mântuitorul și Maicii Sale Preacurate. Apoi Vodă se întoarse la Curte și dădu un răgaz de câteva ceasuri, pentru odihnă, boierilor săi prieteni, pe care îi chemă la sfat la apusul soarelui.

-Văzură-ți, boieri prieteni, că nu lesne ne-a fost de dus bătălia cu boierii divaniți în impunerea acestor două măsuri, ușoare zicem noi, prin care le-am frânt, oarecum, din cerbice. Răscumpărarea

rumânului și plecarea lui pe altă moșie, precum și pornirea școalelor sunt măsuri care ajută pe boieri. La răscumpărare mujicul plătește bani, iar în cazul școalelor câștigul vine mai târziu și el poate fi mult mai mare decât cheltuiala. Acu trebuie să vedem cum facem pașii următori, adică să facem așa fel ca încasarea birului să fie cu mai mult folos pentru vistierie decât pentru punga boierului. Ce ați găsit, prieteni, prin hârtiile austriece?

-Mai întâi de toate, zise secretarul Dapontes, austriecii au pus un singur bir căruia i-au pus numele de „contribuție". Un singur bir care putea fi încasat de patru ori pe an, prin sferturi, la fel cum făcuse Constantin Vodă Brâncoveanu la vremea lui. La noi această „contribuție" se cheamă ruptă, iar părțile ei sunt „sferturi". Austriecii au făcut treaba cu mult cap, zic eu. Mai întâi au căzut la învoială că această contribuție, a întregii provincii, trebuie să aibă o anume mărime. Această mărime au pus-o după cât le trebuia lor să fie. Apoi, după ce Chezariceasca Administrație a aflat câți bani trebuiau să strângă, suma trebuia împărțită pe ținuturi și familii, iar ultima treabă, cea mai grea, era strângerea banilor de la fiecare familie și predarea ei la vistierie. Birul total l-au pus Camera Aulică și vistieria Statului. Peste această sumă, provincia trebuia să adune și suma necesară administrației.

-După aflarea la vistieria statului a contribuției venea la rând împărțirea ei către plătitori. Birul, pe oboseala celui ce ținea socoteala se făcea cu strigare de „Luare aminte!". Nu era la cunoștința doritorilor de a topi la un loc cererea de bani a Vistieriei cu cererea de bani înscrisă la Camera Aulică. Banii se depuneau în procente, de către cei doi colectori și se închideau în adâncul beciurilor Casei Domnești. De aici suma era împărțită pe județe. Simplu de tot și ușor de pus pe hârtie. Apoi, la fiecare județ banii se împărțeau pe sate și case.

-Asta-i ca și cisluirea, la noi, zise doctorul Depasta. Cine face aici cisluirea? Boierul locului?

-Stai, doctore, nu te grăbi, zice Vodă. Mai avem câte ceva de adăugat. Prima contribuțiune a fost adunată în anul 1720. Austriecii au socotit câte 2 taleri de fiecare contribuabil. În bani buni, ce se găseau mai mulți la oameni, asta însemna cam 3 florini bavarezi și 20 de creițari. Iar lăcuitorii celor cinci județe au fost

socotiți 16.000 de plătitori. În anul care a urmat, contribuția a crescut tare de tot. De la 72.102 florini în 1720 la 180.000 de florini în 1723. Ce socoteală au făcut austriecii de au cerut un bir așa de mare? Păi, zice la condici că s-au întors din băjenie foarte mult popor. Și după război, în răgazul păcii oamenii și-au pus gospodăriile la loc. Au crescut animale, au cosit fân și l-au vândut armatei austriece, că fân se făcea din belșug pe acele plaiuri, un fân foarte plăcut animalelor. Pe când la noi, în Țara Românească și în Moldova, știm toți că Înalta Poartă suferă de năbădăi. Cere haraciul în luna lui Brumar pentru anul ce vine, iar mai apoi tot adaugă, fără temei, după cum îi lăcomia ori sărăcia în Împărăția necredincioșilor. De aceea zlotașii n-au hodină ceas, mereu trebuie să bată la porți și să strângă biruri de tot felul. Și strâng pentru turci, mai strâng și pentru vistieria domnească, dar mereu strâng ceva pe deasupra pentru inimioara lor. De asta nu stă piatră peste piatră la noi, de asta mereu bejenesc oamenii, de atâta scârbă. Iar lăcomiei turcești n-ai cum pune stavilă. Aici îi buba cea mare, boieri prieteni, cum facem să putem lua de la oameni o singură ruptă, în patru sferturi și nimic mai mult?

-Măria Ta, scrie în niște rapoarte trimise de Nicolae de Porta, secretarul Chezariceștii Administrații la Camera Aulică ori la cazarma ghinărarului Königseg, guvernatorul Transilvaniei și Micii Valahii, că zlotașii olteni erau însoțiți peste tot de câte un slujbaș neamț, care veghea să nu se facă strâmbătăți. Că zlotașii erau oamenii boierilor pământeni și aceștia erau mai răi la strâns decât tâlharii de la drumul mare. Pe când la noi, cum anume se face cisluirea și strângerea dajdiilor? Să spună dumnealui Antonachi, marele vistier!

-Așa se face, arhonda, zice Antonachi cel chemat în graba mare la Curte: când vine firmanul cu haraciul de strâns noi facem strigare la județe și la marii boieri cunoscuți, adică la cei ce au pricepere la socoteli. Haraciul se împarte de acești boieri la județe, la târguri și orașe, precum și pe breslele meșteșugarilor. De aici încolo împărțeala mai jos este treaba ispravnicilor de județ și a boierilor locului. Ei dau măsura birului pe sate, orașe și breslele meșteșugarilor. Iar mai jos de asta, cisluirea se face de pârcălabii

satelor și de zlotașii boierești, care pun cisla după cum este gospodarul de chivernisit.

-Văzurăți, oameni buni, că la noi în locul slujbașului neamț care este omul stăpânirii, la cisluire este parte boierul locului cu zlotașii lui? zise Vodă. Adică mai mare peste oile stânii, la numărat mieii, berbecuții și poverile de brânzeturi este dumnealui, lupul din pădure! Uite unde se ascunde cheagul țării! Iar cel care dă acest cheag, birnicul de rând, rămâne numai cu spinarea goală, vârstată de bici și cu gospodăria întoarsă pe dos și scotocită și sub pământ și-n spuza vetrei. Trebuie, musai este să scăpăm de acești lupi! Aici va fi bătălia cea mare, cu toată boierimea noastră. De n-oi ști cum să fac ca să fie bine, apoi capul mi se va clătina rău de tot!

-Buruiana asta rea are rădăcini adânci, Măria Ta, zise Petrulis. Noi doi, stăpâne, discutat-am de multe ori despre cum trebuie plivită buruiana cea rea. Adu-ți aminte, Măria Ta, că două lucruri trebuie să faci mai înainte de toate: să scazi din povara de judecăți de la Divan, acolo să lași numai pricinile cele mari și grele. Iar cele mărunte și fără bani mulți la cercetare să le pui în spinarea ispravnicilor județelor.

-Cum, Măria Ta, zise cu uimire doctorul Depasta, lași caimacul la Divan și iei zerul de la gurile lor? Ai această îndrăzneală, Măria ta?

-Ai toată îndreptățirea să te minunezi, cinstite doctore, dar asta-i calea cea nouă. Că zerul cum îi dai nume bun domnia ta, are destulă grăsime cât să faci urdă bună. Cu această urdă voi cumpăra pe ispravnici. Tare mult se vor bucura de plocon! Dar repede de tot vor desluși că acest plocon înseamnă o mare datorie de împlinit zi de zi, ceas de ceas, față de Scaunul Domnesc. Că eu, Voievodul, îl pun ispravnic pe unul ori pe altul, îi iau isprăvnicia de-l dovedesc că-i tâlhar și închide ochii la silniciile boierilor și zlotașilor. N-am altfel cum să scad din puterile prea mari ale boierilor pământeni. Ispravnicul de județ va fi judecător pentru ținutul său, dar și împuternicitul Scaunului Domnesc. El va face acolo, jos, ceea ce a făcut slujbașul neamț în cele cinci județe din Kleine Walachie!

Fainã treabã! Vodã mai crescu câteva degete în ochii prietenilor sãi. Iatã cum, ascultând multele plângeri de întârzieri și amânări peste mãsurã ale împricinaților, care erau boieri mazâli, stareți de mãnãstiri, pârcălabi ori staroști de sate moșnenești, meseriași liberi ori breslași, ori chiar boieri veliți, Vodã le face hatârul de a ușura truda Divanului împărțind pricinile de judecat după suma de bani aflatã la mijloc. Așa, nici divaniții nu vor avea motiv de nemulțumire, ba chiar se vor bucura de poveri mai ușoare, dar mai mãnoase. Iar Vodã își va câștiga oamenii sãi de încredere, chiar pe sub nasul marii boierimi. Iarãși zic, fainã trebã!

După acele zile în care au descoperit calea de scãzut din vlaga boierimii, Vodã și prietenii lui se aplecarã mai mult peste pricinile aflate la judecatã la Divan. Chipurile dãdeau o mânã de ajutor pentru a scãdea stivele de hârtii cu pricini încâlcite, vechi de atâtea amânări. Cele mai multe erau judecãți din cele pe care Petrulis le botezate ca având temei „vorbe în vânt”. Martorii uneia din pãrți se jurau pe toți sfinții din ceruri cã spun adevãrul și numai adevãrul. Divanul dãdea o hotãrâre, luând acele jurãminți ca bune. Apoi se întâmpla ca după ceva vreme, nu multã, poate un an sau doi, dar nu prea mulți, cel ce se jurase cu atâta înfocare sã pățească ceva. Cãdea dintr-un pom ori de pe o grindã, își rupea un picior sau o mânã, suferea o boalã fãrã leac ori cine știe ce i se mai vãtãma. Atunci partea cealaltã de la judecatã venea cu jalba cã acel martor jurase strâmb, cã Cerul l-a pedepsit. Și Divanul relua pricina și dãdea altã dezlegare, pe temeiul altor vorbe în vânt. Și astfel Divanul avea treabã la nesfârșit, iar în lume creștea vrajba între oameni, ura între neamuri sau megieși nu se stingea până ce una din pãrți nu dispãrea de pe fața pãmântului, trecând la cele veșnice.

De câte ori întâlnise asemenea pricini de judecatã Vodã tãia cu sabia nodul dezbinãrii. Îi chema la fața Divanului pe împricinați și îi punea sã se împace, sã-și ierte greșelile unul celuilalt ca niște creștini adevãrați, cu botezul fãcut la pruncie în cristelniță. Dacã vedea cã aceia erau niște cãpoși îi punea la platã: „Ioane, vrei sã fie dreptatea de partea ta? Plãtește! Cât dai?” Apoi se întorcea spre celãlalt: „Mãrine, vrei sã fie dreptatea de partea ta? Plãtești mai mult decât Ion?” Și așa ajungeau proștii aceia sã scoatã bani grei și

să risipească averi cât nu făcea cearta aceea. Și se trezea, de cele mai multe ori unul care se voia mai deștept, să zică: „Măi, dar proști mai suntem! Din ce ne luarăm?!” Și așa Divanul punea la dos niște hârtii ce le stătuse în gât ani mulți. Iar faima lui Vodă creștea, de la o pricină la alta.

Vodă Constantin părea mulțumit de sine. De când se semnaseră învoielile de pace între capetele încoronate o liniște cuminte se lăsase peste Țara Românească. Megieșii stăteau cuminți, nu mai săreau hotarele cu caii alergând să prindă prăzi bogate. Oamenii de prin sate își vedeau de robotă, mai mult stăteau aplecați peste unelte, muncind pământul care le va da roada cea binecuvântată. Se rugau Domnului să facă astfel ca din ceea ce urmau să culeagă să le rămână și lor ceva, cât să-și îndulcească sufletele. Boierii prieteni îl priveau cu sprâncenele ridicate: „Stăpâne, chiar nu mai pui nimic la cale? Ai terminat treburile? Nu te mai atâță nici un gând de pornit o altă gâlceavă cu boierii divaniți?” Dar Vodă stătea neclintit, parcă i se opriseră rotițele ceasului din piept și acum aștepta ca cineva să-l pornească din nou.

Dar lucrurile nu stăteau așa cum li se părea prietenilor lui. Vodă avea la ce să se gândească, acum dăduse de greu tot sucind și învârtind hârtii, rapoarte, condici din arhiva austriacă a Olteniei. Adevărul era că Vodă avea un plan mare. De tânăr trăise cu gândul că el are un destin aparte, că venise în lume să ridice foarte sus faima familiei Mavrocordat. Dar nu numai așa, ca în înaltele academii. Adică lăsând urme pe hârtie și cărți pe polițele bibliotecilor. Acum acest gând din tinerețe începuse să prindă contur. Pe zi ce trecea îi devenea limpede că menirea lui este să ridice din cădere un popor de oameni care merita o soartă mai bună. Alții făcuseră niște pași mari pe acest drum pe care avea să meargă și el, la capătul căruia va afla împlinirea.

Încă nu era pregătit să-și cheme prietenii ca să pornească jocul lor, cu întrebări și răspunsuri, cu dezvăluiri de cunoștințe grozave, aflate din cercetările la care el, Vodă Constantin, îi împingea după planul lui bine deslușit. Nu, mai avea de aflat răspunsuri la multe întrebări, mai avea de cetit multe hârtii nemțești.

Știa de la tatăl său că acest neam de oameni vechi, valahii de pe aceste pământuri, poate de aceeași vârstă cu ei, elinii, are multe daruri și haruri căpătate de la zei. Dar peste toate, are răbdare cât nu poate fi aflată nicăieri în toată Evropa. Că doar o mână de făpturi ce-și zic oameni au toată averea țării la picioarele lor și, cu toate acestea, nu sunt mulțumiți, nu le ajunge cât au. A văzut în aceste hârtii nemțești cum aceste vițe nobile vor să ia și ultima firimitură de la gura sărăntocilor pe care îi ține robi, flămânzi, înfrigurați, bătuți și chinuiți în multe feluri. Iar lăcomia acestor mari boieri este într-o luptă pe viață și pe moarte cu Țara, adică cu voievodul care este pus acolo, în frunte, să fie bun gospodar, să facă să rodească totul între aceste hotare, ca să aibă de dat celuilalt lacom, necredinciosul turc, stăpânul crud de la Țarigrad. El, Constantin Vodă Mavrocordat, al patrulea din casa bunicului său, el este acest voievod pus aici să fie gospodar, căruia stăpânul său crud, de la Țarigrad i-a spus „Fii slugă preaplecată și străduiește-te să dai tot ce-ți cer eu, fără bob zăbavă!”

Vrea, nu vrea, trebuie să urmeze această poruncă. Iată, în condicile austriece vede înscrise 24 de familii de mari boieri care au scutiri la dat. Dar ei sunt blagosloviți la primit, din tot ce crește și rodește în țara asta lor li se dă partea cea mai bună. Iar scutirile acestea, unele căpătate cu sute de ani în urmă pentru fapte de glorie ale strămoșilor, sunt părți rupte din drepturile voievodului, din acea parte de rod din care acela trebuie să-l hrănească pe stăpânul de la Țarigrad și să mai hrănească și sutele de mii de robi, truditorii lipsiți de cele necesare vieții, pentru ca ei să muncească pentru chiverniseala acestor puțini, aleși. Au văzut austriecii marea nedreptate din această Kleine Walachie și au încercat să rupă nedreptatea. N-au reușit, decât într-o mică măsură. Pentru că ei n-au ales să îndrepte lucrurile ci să întoarcă osul cu partea cărnoasă spre Viena, spre cuhniile Majestății sale. Gândul nemților a fost bun, poruncile pe care le-au dat, legile pe care le-au tocmit au fost bune, dar seci, n-au adus folosul măsurat dinainte.

Când viile și-au dat rodul iar frunzele de pe araci s-au îngălbenit, când mustul dulce, spumos, s-a făcut vin, Vodă a chemat prietenii să-i stea într-ajutor.

-Iată, boieri prieteni, ce anume am aflat din condici și, mai cu seamă, din multele rapoarte pe care Nicolae da Porta, secretarul Chezariceștii Administrații, le-a trimis Camerei Aulice de Război și Cancelariei Imperiale. A dezvăluit cât de mare este lăcomia acestor boieri, atât a celor 24 din fruntea țărișoarei Oltenia cât și a celor mai bine de 350 de boiernași și peste 300 de moșneni, țărani liberi, cu averi mărunțele, nu prea mari, și a unei ultime categorii, așa numiții aleși, care nu-s nici boiernași, nici moșneni ci sunt altceva, ce vor să fie cât de curând ori una ori alta. A dat și sfaturi ce anume este de făcut pentru a tăia din privilegiile acestor fericiți ai pământului. Iar austriecii, cu toată puterea pe care o aveau, n-au putut să întoarcă câștigul de partea lor. Chiar nu-i rost de câștig în fața boierilor, dragii mei boieri prieteni?

Liniștea se lăsă peste iatacul domnesc. Supărarea lui Vodă era ca o boală pentru care îi adunase aici, pe toți apropiații lui, și le ceruse leac de vindecare. Ce puteau ei să facă?! Într-un târziu doctorul Petru Depasta îndrăzni să deschidă un mic sipețel cu leacuri.

-Îndrăznesc, Măria Ta, să-ți dau să încerci acest leac care face bine la întristare. Îngădui, Mărite?

-Îndrăznește, doctore! Are gust amar leacul tău?

-Are, Măria Ta. Dar putem să punem în lingură un strop de miere de albine și așa, leacul va fi mai lesne de înghițit. Te-ai gândit, Măria Ta, că acei austrieci n-au putut face mai nimica din pricină că purtau toți, cămăși cu gulere scrobite, care-i făcea țepeni, pe toți? Și având gâturile țepene, capetele lor n-au putut să se miște slobode, să gândească în voie.

-Vorbești cu cimilituri, doctore. O fi leacul tău bun, dar la mine încă n-a ajuns la locul la care trebuie să ajungă, zise Vodă pe jumătate nemulțumit de șaradele prietenului său.

-Păi, Măria Ta, unii nemți au fost trimiși la Craiova și în toate cele cinci județe, să vadă cum stau treburile și să trimită rapoarte în amănunt. Ca și cum niște felceri mărunți ar face căutarea bolnavilor de toate simțămintele acestora, le-ar povesti pe hârtie și ar aștepta de la doftorii cei vestiți, de la Viena, să zică cum se cheamă boala și care-i leacul potrivit. Iar acei doftori vestiți de la Viena s-ar aduna și s-ar ciorovăi să dea răspuns. Iar ce a ieșit din

ciorovăiala lor, n-a folosit la nimic. Așa s-a întâmplat, Măria Ta. Că paznicii care trebuiau să strângă birul și să-l trimită la Viena erau lupi, ca lupii puși paznici la oi. De adunat au adunat, dar până să trimită prinosul, l-au mâncat pe jumătate! Leacul, Măria Ta, este să pui paznici adevărați la stână, să tai lupii ori să-i alungi în pădure, departe.

-Drept ai grăit, doctore, ai pus diagnosticul corect și leacul tău nu s-a dovedit a fi așa de amar. Că cine au fost acei lupi? Chezariceasca Administrație, condusă de groful-ban-președinte Gheorghe Cantacuzino, având ajutoare pe consilierii săi Radu Golescu, Grigore Băleanu, Ilie Știrbei, Barbu Cornea și Dositeiu Brăiloiu. Austriecii de la Camera Aulică și de la Cancelaria Majestății Sale au socotit că boierii noștri vor avea ac de cojocul oltenilor, pe care-i socoteau cârcotași, hoți, mincinoși și tăinuitori. Și socoteala lor a dat greș.

-Ai spus bine, doctore Depasta, dar pe cine pui în locul lupilor aici, la noi, în Țara Românească? întrebă Petrulis, cerând deslușiri mai de-a dreptul.

- Păi, m-am gândit eu mai din vreme la acest lucru, zise Vodă și discutaserăm noi despre asta, mai din primăvară. Vă aduceți aminte, am zis atunci că în Oltenia, pe mai marii județelor adică pe cei cinci vornici și fiecare cu câte patru ispravnici ai săi, să-i facem slujbași domnești, cu simbrie. Și mai avem și alte slujbe care sunt încredințate marilor boieri și boiernașilor lor, adică tot unor lupani: vătafi de călărași, portari, logofeți, cănțălăriști, apoi pe toți slujbașii de la judecătoriile județene, pe toți cei ce adună birul, dajdiile și împart dreptatea, pe toți trebuie să-i fac slujbași cu simbrie. Astfel, le tai din gheare marilor boieri și slugilor lor, întărind puterea Curții Domnești la fața locului, în țară.

Soluția s-a găsit, a venit ca pe roate. Toți s-au bucurat de izbândă, dar mai apoi, începând cu Vodă întâiul, se întristară pe rând.

-Măria Ta, iute să-i faci slujbași domnești pe vornicii și ispravnicii județelor din Oltenia, că Divanul nu se va încontra, zise secretarul Daportes, iar după o lună să faci la fel cu slujbele încredințate de la Domnie în toate cele 12 județe din Țara Românească

-Cum vom smulge aceste slujbe grase din mâinile boierilor, frații mei? Vă puteți închipui ce gâlceavă va fi în Divan? zise Vodă.

Stătură o zi, două, se mai uitară prin maldărele de condici și zapise și după o vreme tot Vodă fu cel care hotărî cărarea de ales:

-O să începem să punem slujbași cu simbrie la județe și la judecătorii, ca să nu iasă vorbe de la boieri că eu, Vodă, îmi pun în aceste slujbe oameni din neamurile mele. Toți simbriașii vor pune jurământ de credință față de Domnul Țării, cu aspre sancțiuni și pedepse în caz de abuzuri și tâlhării. Apoi și pe zlotași îi vom face slujbași domnești și îi vom cerceta pe toți aceia împotriva cărora există plângeri și jalbe. Pe aceștia îi vom da jos și vom pune din mazâlii cu bun nume. Aceia se vor bucura de leafă și poate că le vom da și ceva tain de hrană pentru ei și caii lor.

-Mărite Doamne, zise Petrulis, am cetit din catastifele secretarului Da Porta că la leat nou 1717, în luna februarie, boierii olteni au trimis un Memorandum la Împărăție prin care cereau ca boierilor să le fie păstrate toate scutirile de care au avut parte sub turci, adică de haraci, de dajdii și de alte dări. Mai departe nu mai știu ce s-a întâmplat, dar avem și noi, aici în Muntenia destui boieri care sunt scutiți de aceste biruri. Ce ai să faci, Stăpâne, că aceștia sunt lupii cei mari care păzesc averile țării, de din totdeauna.

-Am cetit și eu acel Memorandum, așa este cum zici. Dar la doi ani după acel leat 1717, când austriecii au luat Oltenia în stăpânire deplină generalul guvernator, groful Stefan de Steinville, a căzut la pace cu acești boieri și le-a dat scutire la plata oieritului doi ani la rând, așa că aceștia plătesc dajdie tot la al treilea an. Am să împing acest fel de înțelegere și în Divanul nostru, să vedem dacă voi putea câștiga ceva.

-Poți câștiga, Mărite, dar trebuie să te ții îndărătnic, zise doctorul Depasta. Iaca, la olteni guvernatorul austriac le-a dat cu o mână ce au cerut, dar le-a luat cu cealaltă mână aproape totul înapoi. Se cheamă „darul benevol” sau pe latinește „donum gratuitum”. Am găsit în catastife că acest dar benevol s-a tras prima dată în anul 1720, iar mărimea lui a fost de 15.000 de taleri.

-Mult, cred că i-a usturat tare de tot pe boierii, boiernașii și mănăstirile Olteniei. Mai ales clerul a avut de pătimit, că am găsit lista cu darul făcut de mănăstiri în luna noiembrie același an, de 5000 de florini, zise secretarul.

-De usturat nu i-a usturat prea tare, că sub austrieci în Oltenia erau 40 de mănăstiri și schituri. Iar cisluirea darului s-a făcut după mărimea și puterea așezămintelor, zise Vodă. Iaca, boieri prieteni, câte s-au făcut de către austrieci pentru a jumuli sfintele noastre mănăstiri, schituri și biserici de averile lor, stai și te gândești dacă Majestatea Sa ar fi avut curajul să facă la fel și cu așezămintele catolice din cuprinsul Imperiului. Că măreața Curte de la Viena a avut pretenția să pună sub stăpânirea sa toate aceste așezăminte. A început mai întâi să treacă sub ascultare mănăstirile domnești, acelea care au fost ctitorite de voievozii din vechime. Anume, Tismana, Cozia, Bistrița, Hurez, Polovragi, Govora, Arnota, Sadova, Brâncoveni, Strehaia, Motru, Mamul, Ostrov. Aceste sfinte mănăstiri fuseseră sub controlul Domniei, de averea lor ca și de numirea egumenilor fiind răspunzători numai voievozii țării. Acu a intrat cu sila peste ele stăpânirea austriacă. Apoi a trecut, pe rând, peste toate celelalte așezăminte. Episcopul Clement al Vâlcii n-a mai avut voie să se închine Mitropoliei Ungrovlahiei. Și nici Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol. N-a mai avut voie să trimită bani și hrană mănăstirilor și schiturilor de la Ierusalim și Muntele Athos. Turma credincioșilor ortodocși s-a simțit ca și cum i s-ar fi luat din față icoana sfântă a Maicii Domnului și a Mântuitorului. Iar de acum încolo va trebui să bată mătănii la statuile papistașe ale... Treaba asta tare i-a mai supărat pe credincioșii noștri ortodocși. Poate că de aici a pornit toată dezamăgirea boierimii, a întregului cler și, desigur, a turmei credincioșilor care repede a uitat bucuria că a scăpat de necredincioșii musulmani.

-Măria Ta, noi ne adunăm la porunca Măriei Tale de atâtea luni de zile și tot cetim ce ne-au lăsat austriecii în urmă. Că gândul ce-l gândișsi ni l-ai spus Măria Ta, de la început: să nu fie în Țara Românească o lege și un bir la stânga Oltului și altă lege și alt bir de-a dreapta Oltului. Văzurăm că boierii olteni au căpătat slobozire la dajdii, dar nu și la oierit. În partea astălaltă de țară,

boierii noștri sunt scutelnici la toate dajdiile. Cum vrei, Măria Ta, să faci? Cu scutire de oierit doi ani și plata dajdiei doar la trei ani o dată sau în celălalt fel? întrebă Petrulis care se cam săturase de atâtea vorbe întoarse când pe o parte, când pe alta.

-Petrulis și voi, dragi boieri prieteni, eu știu una și bună, care de la mine este pornită și cu care Stăpânul de la Stanbul a fost de partea mea. Anume, că țara asta trebuie să stea sub ascultare de voievod, iar boierii să-și aibă locușorul lor, mai mititel. Că de lăcomia lor – zice Înalta Poartă – nu se mai adună haraciul și toate celelalte biruri la cât trebuie de multe și nici la timpul potrivit. Iar din partea mea, zic eu, că tot de lăcomia boierilor mujicii trag să piară de foame și multe alte năcazuri, iar Vodă îi cu mâinile legate că lege nu este altminteri, adică în pas cu mersul țărilor evropene.

-Asta vrei, Măria Ta? zise Petrulis. Să faci voia Stăpânului de la Stanbul? Păi, Măria Ta, pune toate aceste lucruri pe hârtie și dă o proclamație către țară, să știe tot neamul ce fel de domnitor are în Scaunul voievodal, la București. Și să mai știe că Slăvitul Padișah te-a pus domn aici, în Țara Românească și ți-a dat poruncă să faci spre binele celor de jos. Și de s-or pune boierii de-a curmezișul, măcar să afle toată țara, de la mic la mare, ce fel de om este acesta pe care îl poreclesc în toate felurile.

-Nu-i chiar așa de ușor, cum zici tu, Petrulis! răspunse Vodă. De scris voi scrie un hrisov către țară, dar ce fel să fie puse aceste lucruri ca boierii să nu îndrăznească să fie de-a contra, asta știi să mi-o spui, slugă vrednică?

-Eu cred că măsura vorbelor o știe Măria Ta, cel mai bine dintre noi, toți, adăugă secretarul Dapontes. Musai să scrii un hrisov către țară! Și asta cât mai iute, ca să nu aibă timp boierii să clocească vreo ispravă de-a lor.

Vodă nu zise nimic. Doar îi trimise pe toți să-și vadă de treburile lor. Iar el porni să bată pași, prin iatac, prin spătăria mică, prin spătăria mare. Când se sătura de umblat, cufundat în gânduri, se așeza în genunchi, în colțul icoanelor și acolo pornea să se sfătuiască cu puterile cerești. Prieten de nădejde îl avea pe arhanghelul Gavrilă, acela care știa rostul veștilor bune, pornite de la Duhul Sfânt de cele mai multe ori. Apoi se pornea pe răsfoit cronicile vechi și letopisețele, lua la rând cărțile proorocilor din

Biblie. Dar cel mai mult răsfoia gazetele de la Paris, de la Roma și Viena, scria scrisori către prietenii lui, elcii țărilor evropene care erau trimiși diplomați la Înalta Poartă.

În zilele ce urmară Bobotezei din acel an 1741 Vodă se așeză pe scris. Scria noaptea, foile le arunca de pe pupitru imediat ce ajungea la capătul foii. Apoi, spre dimineață, se culca, fără să se uite peste cuvintele ce le așternuse, cu litere multe strâmbe și tremurate din cauza grabei ca nu cumva să uite cuvânt sau gând. La ziuă, când lumina devenea destul de puternică așa fel încât să nu-i trebuiască opaiț ori lumânare, se punea în patru labe și aduna de pe jos filă cu filă, începea să le citească. Se uita la acele hârtii de parcă n-ar fi fost muncite de el. Uneori bodogănea, alteori punea mâna pe pana de gâscă și începea să mâzgălească cele scrise.

O lună încheiată munci voievodul, scria, citea, corecta, rupea și iar scria. La zintâi de Făurar îi chemă la el pe boierii prieteni, pe Constantin Ramadan, secretarul Constantin Dapontes și doctorul Petru Depasta. Petrulis le deschise ușa, fiecăruia după cum sosi. În tot acest răstimp de frământare, Vodă nu primise pe nimeni. Rareori, poate doar o dată pe săptămână intra în Cancelaria Domnească unde semna hârtii ce nu sufereau zăbavă, punea pecetea și apoi se întorcea în iatacul lui unde nu primea pe nimeni. Mânca puțin, bea apă multă și se plimba de multe ori neîntrerupt, ceasuri multe. Prietenii sufereau de grija lui, Doamna țării suspina și zgrepțăna la ușa iatacului, dar nici ea nu primea nici un favor.

Așadar, perioada de izolare trecu, Vodă îi primi cu chip luminos, glumind chiar pe seama îngrijorării acestora.

-Ați crezut că am dat în mintea copiilor, de nu v-am lăsat să intrați peste mine? Arăt eu a copil, boieri prieteni? Am muncit din greu, acum cred că sunt pregătit să dau ochi cu Divanul țării.

Vodă începu să le citească Hrisovul. La fiecare „pont”[49] stăteau la discuții, adică Vodă îi invita să pună întrebări, ca și cum ar fi fost boierii divaniți, adică dușmănoși și obraznici. O săptămână încheiată se pregătiră pentru întâlnirea cea mare. În ultima zi, Vodă le spuse:

[49] pont = idee, aliniat nou, articol (vechi)

-Boieri prieteni, faceți-vă fiecare prieteni printre divaniți, oameni de încredere să fie, pe care să-i puneți să facă doar un singur lucru: de câte ori veliții vor încerca să tulbure sfatul, ei să țistuiască, cerându-le să tacă, să lase pe Vodă să spună tot. Nu trebuie să-i lăsăm să rupă sfatul. Hrisovul trebuie cunoscut pe de-a întregul, altfel nu va trece.

Sfatul Țării fu chemat în spătăria mare devreme, dimineața. Era marți, o ceață subțire învăluia cetatea de scaun. Gerul se mai înmuiase, se întâmpla ca în acele zile soarele să încălzească binișor, pe la ceasurile amiezii. Boierii sosiră repede. Vestea despre nebunia trecătoare a tânărului voievod se răspândise în tot Bucureștiul, așa că toți veliții erau curioși peste măsură. Boierul Ramadan deschise sfatul, poftindu-l pe Mitropolitul Neofit Criteanul[50] să spună rugăciunea împărătească și cea de început de lucru. Apoi Vodă își începu discursul:

-Mari boieri, părinți ai țării! Ne-am adunat în Divan să sfătuim asupra treburilor țării, socotind că este cuminte a gândi cu mai multe capete la ceea ce se poate întâmpla într-un an, când „părintele nostru" de la Istanbul ne va cere să-i plătim haraciul cuvenit și datoriile din urmă. Azi suntem la o lună după marele praznic al Soborului Sfântului Prooroc Ioan Botezătorul și mi-am adus aminte de predica frumoasă pe care Înaltpreasfinția Sa (și se ridică din scaun, înclinându-se spre vlădică) a rostit-o la liturghie în acea zi. Ne amintim că Ioan Botezătorul a fost Înaintemergătorul Domnului nostru Iisus Hristos, că el spunea „Pocăiți-vă, că s-a apropiat împărăția cerurilor". Cu adânca sa înțelepciune, vlădica nostru ne-a făcut pomelnicul celor mai grele păcate pe care le purtăm în aceste vremuri, fără a ne învrednici a ne lepăda de ele. Printre aceste păcate înrobirea aproapelui nostru, creștin ortodox la fel cu noi, este un păcat greu, de care vom da socoteală la Judecata de Apoi. Sfatul țării are datoria sfântă de a cântării cât bine ori cât rău poate aduce abolirea șerbiei. Dar

[50] Mitropolitul Neofit Criteanul (sau Cretanul) = a fost mitropolit al Ungrovlahiei între 1738 – 1753. A fost dascăl al copiilor lui Constantin Vodă, când era doar ieromonah. În 1737 devine mitropolit onorific al Mirelor Lichiei (fără a ocupa de facto acel scaun!) și apoi, în 1738 este ales mitropolit al Ungrovlahiei. La susținut pe Constantin Mavrocordat în acțiunea de abolire a rumâniei.

înainte de asta, am socotit că potrivit este să cumpănim și asupra altor necazuri pe care țara le are. Păsuirea Înaltei Porți se termină în curând și iarăși ne vom zbate să strângem birurile și dijmele cele multe, plocoanele pe care diferiți slujbași ai Împărăției ni le cer cu nerușinare. Iată, muncind eu însumi mai multe zile și nopți, la rând, am scris un Hrisov către țară, ca o proclamație pregătitoare pentru schimbarea relelor tocmeli și obiceiuri. Voi da cetire acestui Mare Hrisov cum l-am botezat eu și rog pe cinstiții boieri ai Divanului să aibă răbdare și să asculte cetirea până la capăt, după care să facem sfat, după sfântul și binecuvântatul nostru obicei, păstrat din străbuni.

Și Vodă începu. Mai întâi arătă că Înalta Poartă a mărit haraciul după ce Oltenia, cu cele cinci județe ale sale, s-a întors la trupul țării. Dincolo de anul de grație 1742, haraciul se mărește la 570 de pungi cu galbeni, fiind adăugate 250 de pungi partea Olteniei.

-Noi am făcut plângere și rugăminte la mila Preaputernicului și Milostivului Padișah să scadă la jumătate partea de adaos a Olteniei și așteptăm vești bune de la mila și îndurarea Luminăției Sale, încheie Vodă.

Apoi trecu peste greutățile slujbașilor Domniei de a încasa taxele, dările și toate dajdiile din cauza sărăciei mujicilor care, lipsiți de orice nădejde, iau calea codrilor și trec hotarele. Domnia ar putea fi spre apărarea acestor obidiți numai și numai dacă toți boierii ar pune umărul să „pecetluiască" locuitorii satelor, să-i facă să renunțe la bejenie. Și aici Vodă expuse, în fața veliților ce ascultau cu fețele schimbându-și culoarea, „ponturile" lui, asemănătoare cu măsurile pe care le-au luat austriecii în vremea stăpânirii lor asupra Olteniei. Dar clocotul răbufni în Divan când Vodă spuse că datoria colectării dajdiilor îi revine în totalitate Voievodului, din care pricină oamenii Domniei de la județe vor deveni simbriașii vistieriei țării și nu vor lăsa pe nimeni să se amestece în complicatul proces al împărțirii datoriei către „milostivul părintele nostru Padișah", pe județe, pe sate, târguri, orașe, bresle și apoi pe cap de om. Veliții săriră ca mușcați, țipând că de veacuri ei, boierii locului, cunosc cel mai bine pe fiecare locuitor, știu cine poate plăti și cine nu. N-are trebă Vodă să se

amestece în datini străbune. Dar, spre mirarea acestor înverșunați, de pe locurile de lângă pereți și de sub geamuri se ridicară țistuituri, apoi glasuri din ce în ce mai mânioase care se răsteau spre veliți, cerându-le să asculte cuminți, până la capăt, tot ce avea de spus Constantin Vodă Mavrocordat și era scris în filele Marelui Hrisov. Încet, încet, Divanul se liniști și Vodă continuă să dea cetire planului său.

Trecu la obligația pecetluirii fiecărui locuitor al satelor și orașelor țării, adică al înscrierii acestora în Condica Satului. Aici fiecare locuitor, că-i mare boier, boier mazâl, moșnean, rumân, clăcaș, meseriaș ori poslujnic[51] trebuia să fie înscris cu nume, prenume, semne distinctive și semnătură. În lipsa pecetluirii în Condică, vinovatul era aspru pedepsit, fie el chiar boier divanit, neam cu Vodă ori prieten al casei aceluia[52]. Sfatul vui prelung când Vodă ceti din Hrisov pedeapsa ce se va da neaflării de peceți sau cu pecetea nescrisă despre chipul omului. Slujbașii cu simbrie – vornicelul și vătămanul satului – vor fi puși în butuci și așa vor fi aduși la fața lui Vodă, care le va aplica pedeapsa rânduită, fără milă. Trebuiră multe minute de sfadă între boierii veliți, gălăgioși și revoltați, pe de o parte și alți boieri, de partea lui Vodă, care cereau liniște.

Apoi vorbi despre scoaterea de sub însărcinarea Divanului a unui număr mare de pricini, mărunte, care blocau buna funcționare a acestei unice instituții de judecată. Dădu împuterniciri vornicilor de județe să facă scaune de judecată a unor plângeri pentru averi de câțiva galbeni. Astfel, explică Vodă, acei oameni care nu aveau bani ca să umble cale lungă, până la Divanul țării, își aflau dreptatea acolo, la cel mult doi pași de casă. Dar nu lăsă vornicilor dreptul de a ține scaune de judecată acolo, la județ. Așa cum

[51] poslujnic = servitor boieresc sau mănăstiresc, scutit de plata dărilor. Aceștia erau meșteșugarii domeniilor boierești și/sau mănăstirești, pricepuți într-o meserie sau alta și care fabricau cele necesare gospodăriei. Boierii preluau asupra lor obligațiile fiscale ale poslujnicilor care, astfel, obțineau scutirea de plăți la vistierie.

[52] a rămas în istorie pedeapsa dată marelui vistier Theodor Paladi, apropiat al lui Vodă, pe a cărui moșie s-au găsit câțiva șerbi nepecetluiți, drept pentru care marele vistier și-a atras „ocări și ... amenințări grozave”(Cronica Ghiculeștilor, p.565-567)

scrisese în Hrisov, Vodă trimite de îndată, chiar în acele zile, câte doi ispravnici-judecători, oameni pricepuți și învățați cu litera legii, care să țină aceste scaune de judecată. Iar de nu va plăcea împricinaților, oricăruia dintre ei, boier ori mujic, cum anume s-a hotărât dreptatea acela va putea face pâră la Divan ca să ceară să i se facă dreptate, scriind în pâra sa ce anume s-a greșit, cu știință ori cu răutate.

Vorbind despre asprimea pedepselor în cazul fugii de pecetluire, Vodă explică de ce este nevoie ca toți locuitorii să fie înscriși în condicile de plăți a birurilor și dajdiilor. Numai astfel Domnia va putea plăti de la vistierie tot felul de cereri peste rând, ale Înaltei Porți, de pungi cu galbeni, zaherea, brațe de muncă și care cu animale de poveri. Având bani, Domnia va plăti cheltuielile ce se vor face cu conacele de mas ale unor soli ori slujbași care își fac drum prin țară, de la un capăt la altul. Acest „pont" înscris în Marele Hrisov îi umplu de bucurie, de această dată, chiar și pe cei mai aprigi dușmani ai Domnului dintre veliți.

Cetitul și explicatul Marelui Hrisov i-a ținut pe toți cei ce alcătuiau Sfatul țării mai bine de șase ceasuri. Când Vodă isprăvi, boierii toți se ridicară în picioare și dădură semne de oboseală, foame, sete și alte nevoi din cele rușinoase, ale trupului. Astfel că Vodă închise Divanul și slobozi lumea acasă. Însă mare le-a fost uimirea și năcazul unora dintre veliți când aflară că Vodă a început a trimite slujbași, pe la piețe și la răspântii din mahalale, care citeau din Marele Hrisov unele sau altele dintre „ponturile" lui Vodă. Și năcazul acelor veliți era că Vodă dăduse, anume, slujbașilor Domniei acele treburi care până atunci le făceau boierii pământeni, abuzând fără milă de țăranii platnici. Dar nimeni nu veni cu jalba în băț la zidul Curții Domnești, ori cu plângeri scrise împotriva poruncilor lui Vodă ce izvorau din acest Mare Hrisov. Iar Vodă ținea partea mujicilor, a mulțimii de sărăntoci care până la acest vrednic voievod fuseseră călcați în picioare. Căci el dădea poruncă să fie aspru pedepsit oricine face rău împotriva celui care muncește, plătește rupta și sferturile, plătește dajdiile la boier și lucrează și zile de clacă pe pământul boierului.

-Ce zic boierii despre acest Mare Hrisov, Petrulis? întrebă Vodă pe cel ce fusese trimis de îndată ce se dăduseră primele cetiri

din hotărârea Domniei. Era a treia zi după Sfatul țării, adică joi, 10 zile din Făurar, anul 1741 după Hristos.

-Minune mare s-a întâmplat, zic țăranii la cârciumă, râzând că boierii nu vor ține seama de aceste vorbe de clacă ale lui Vodă. Adică cum, nu se zice că corb la corb nu-și scoate ochii? Vodă-i la București, dar boierul e la doi pași, colea la conac. Are slugi care ascultă de el, îl prind pe om de îndată și scot fâșii de piele de pe spinarea lui, dacă acela ar îndrăzni să facă plângere la Vodă împotriva stăpânului.

-Bine, dacă-i așa, de azi să înceapă a se ceti acele părți din Hrisov care glăsuiesc despre ispravnicii-judecători și legea cum se vor judeca pricinile acolo, la scaunul județului. Că de acu încolo nimeni alții decât ispravnicii-judecători n-au voie să judece pricinile dintre oameni. Nici egumenii ori stareții de mănăstiri, nici protopopii n-au a judeca decât pricini dintre ei, fețele bisericești, nu cu oameni din sat ori boieri. Iar protopopii nu vor mai putea ține beciuri de cazne și închisori, astea vor ține numai de oamenii Domniei. Și îndemnați oamenii, toți, chiar și pe robi, să n-aibă teamă a-și cere dreptatea, că ascultare vor avea până și la fața lui Vodă Constantin însuși.

Vodă afla de la slujbașii lui despre modul cum oamenii primeau hrisovul său și privea cu răbdare la cei ce îl luau în râs. Dar se întorcea spre cei ce se mirau, cu îndreptățire, de curajul acestui voievod tinerel care pusese pe hârtie niște lucruri la care ei, cei obidiți, nu avuseseră niciodată curajul să viseze, darmite să spere că va veni o zi când li se va da și lor dreptate. Iar numărul acestora, al celor care începeau să creadă în el creștea de la o zi la alta. În curând, se întoarseră la urechile lui Vodă primele reproșuri. Că aici a lovit prea tare în boieri și trebuie să-i fie teamă că aceștia se vor răzbuna. Ei se vor răzbuna, că sunt mulți și puternici. Iar atunci când cineva se atinge de drepturile lor, așa cum le-au moștenit din tată în fiu, de veacuri, se vor uni și toți, ca unul, se vor lupta să-l dea jos. Iar dincolo și-a arătat prea focos dragostea de mujici. Oricărui creștin trebuie să-i fie milă de cel lovit, de cel sărac, dar asta nu înseamnă că-i musai să-l strângă în brațe și să-și dea haina pentru el.

Dar mai primi și altfel de vești. Despre oamenii pe care-i ridicase în slujbe. Unii s-au dovedit repede că nu sunt potriviți pentru aceste slujbe. Adică, nu-i duce capul! Adică sunt proști! Alții au zis că dacă Vodă i-a ales să fie puternicii zilei, că-s pricepuți să judece pricini și să împartă dreptatea, apoi să știți, oameni, că ceea ce fac și spun eu, cel ales, este bine. Că alt bine nu-i! Aceștia au fost cei înfumurați, ca niște curcani. Alții au pus mâna pe pungile cu galbenii pe care îi strângeau din porunca lui Vodă, pentru vistierie și i-au dosit făcând comori pentru sine. Aceștia au fost din cei lacomi și hoți! Alții au început să-și adune neamurile în jur, împărțindu-le toate slujbele mărunte, plătite de la vistierie. Aceștia s-au dovedit a fi cei mai periculoși, că adunaseră niște oști de sprijinitori în jurul lor. De fiecare dată Vodă a trebuit să corecteze greșelile sale.

Acum zilele îi erau ocupate, din zori până noaptea târziu. Dar curând începu să se dezmeticească. Venise primăvara, zilele se lungiseră, drumurile se uscaseră și Vodă putea, acum, să colinde țara în lung și în lat.

-Petrulis, n-ai observat că dușmanii mei cei aprigi, urmașii veliților care-l pierduseră pe Nicolae Vodă, tatăl meu, nu mi s-au arătat la față nici măcar o dată? Unde sunt? Ce pun la cale? Ai stat cu ochii pe ei, ai ceva vești?

-Am stat, Măria Ta, am stat și n-am stat cât ar fi trebuit. Că grija pazei Măriei Tale a fost cea dintâi nevoință a mea și a ajutoarelor mele. Că prea te-ai avântat în mijlocul oamenilor, Măria Ta. N-ai vrut să știi de răi, de ticăloși și ucigași. N-ai avut nici o teamă, de nimeni. Iară eu, cu ajutoarele mele mare noroc am avut, că nimica rău nu s-a întâmplat. Am pus pândă pe lupanii cei tineri și am aflat, mai deunăzi Măria Ta, că Radu Golescu cel tânăr și Drăghici Bujoreanu s-au călătorit la Stanbul. Nu-i încă o săptămână de când au trecu Dunărea pe la Ostrov. Ce-or căuta la Țarigrad n-am aflat, încă. Dar oamenii mei de la Serai au primit înștiințare să stea la pândă, să afle ce mișcări pregătesc acești prieteni ai Măriei Tale.

-Azi dimineață am primit carte de la Patriarhia din Fanar, Măria Ta, spuse Constantin Dapontes, că de la o vreme bătrânul Vodă Mihai Racoviță bate cu zor la ușile vlădicilor care se au bine

cu vizirii și înalții slujbași ai Padișahului, să puie vorbe bune pentru el la Marele Vizir și la Sultan ca să-i dea înapoi un scaun de domnie, la București ori la Iași, că-i joacă zilele din urmă cămătarii care nu-i mai rabdă minciunile și poveștile cu promisiuni că le va plăti toate datoriile, că va primi curând hatișerif de voievod la București ori la Iași. Cartea ce tocmai am apucat să o cetesc, Măria Ta, zice că a ajuns de două ori la fața Marelui Vizir. A doua oară fusese adus, la chemarea Marelui Vizir. Ceva clocește vulpoiul acesta, grijă mare Măria Ta.

-Știu, mi-a dat și mie veste marele dragoman Alexandru Ghica despre cărarea ce și-o face Vodă Racoviță la seraiul Marelui Vizir. Că acela fost-a întrebat de mai marele bostangiilor[53] Vizirului dacă cineva poate plăti un haraci de o mie de pungi de galbeni pe an, la Țara Românească ori la Moldova. Dragomanul l-a luat în râs, dar i s-a aprins o luminiță în cap că scaunul domnesc este râvnit tare. Aflând mai apoi despre Mihai Racoviță, mi-a scris că este bine să fii, Măria Ta, cu ochii în patru. Că acest bătrân voievod are datorii de plătit de nu-i ajung două vieți de acum înainte, să adune stând fără istov pe scaun domnesc. Cămătarii l-au înghesuit de nu mai poate ieși din casă. Nimeni nu-i dă împrumut nici un pitac măcar. Nădejdea lui este Marele Vizir, îi promite aceluia luna și soarele de pe cer, doar-doar o să-i dea Țara Românească să o mulgă ca să scape de cămătari. Știu că asta râvnește, să mă dea pe mine la o parte.

Zilele treceau cu repeziciune, toamna se apropia și Vodă nu pridideа să-și pună oamenii de încredere în scaunele de județi și în cele de gospodari în fruntea județelor. Marii boieri tăceau, nu se încontrau cu Vodă, deși acest voievod tinerel făcea ceea ce nici marele Constantin Brâncoveanu nu îndrăznise să facă: adică să le ia puterile, să le taie mâinile cu care țineau hățurile țării. Într-o seară, după asfințit – cred că trecuse de Sântă Măria – Vodă stătea în chioșcul din latura grădinii domnești, aceea făcută frumoasă tare de Vodă Brâncoveanu, cu boierii săi prieteni și gustau ceva poame aromate din vii și livezi. Piersici rumene, caise aurii, mere vărătice și felii de lubenițe stăteau în mijlocul mesei rotunde, dar

[53] bostangiu = soldat din garda sultanului, care avea grijă și de grădinile seraiului.

și pe talgere argintate în dreptul fiecărui mesean. Câteva tufe de trandafiri din cei care își dădeau petalele pentru dulcețuri, siropuri și ape parfumate umpleau văzduhul cu arome suave, de credeai că ești în grădina raiului nu pe pământ muncit de mâini omenești. Doctorul Depasta îndrăzni să spargă liniștea atât de plăcută a ceasului de lepădare a grijilor de pe umeri.

-Îndrăznesc să te întreb, Măria Ta, oare de ce boierii veliți te lasă în pace să-ți duci la capăt ponturile înscrise în Marele Hrisov? Nu ți-i de-a mirarea această liniște din partea lor? Mie, Doamne, îmi dă fiori fiecare ziuă pe care Curtea Domnească o trece fără huiduieli, fără pietre aruncate și blesteme strigate în cor de mulțime.

-Hm, hm, doctore! Cât de puțin ne cunoști pe noi, valahii! Află că acești boieri mari și tari, care ți se par a sta liniștiți, nu sunt pisici blânde. Sub blănițele lor pufoase se ascund șacali cu colți de oțel, gata să sfâșie tot ce le cade în ghiare. Ei stau liniștiți findcă eu nu m-am atins de bunurile lor. Află, doctore, că averea aceasta a țării are două părți între care este trasă o brazdă adâncă, ce nu o poate vedea oricine. Aceste părți arată ca două tarlale frumos însămânțate cu grâu ales. Una este tarlaua țării, care până mai ieri a fost păzită de ispravnici, vornici, vătafi și alte slugi puse în slujbe, chipurile de Vodă. În fapt, aceste slugi sunt oamenii boierilor divaniți și ai unor boieri mazâli, care au colții încă tari. Vodă le dă slugilor porunci, dar urechile lor nu deslușesc decât glasul boierilor locului. A doua tarla frumoasă este domeniul voievodal, acela de pe care Vodă strânge bucate pentru casnicii lui, vinde din ele ca să facă bani din care să plătească facerea de drumuri și poduri, mori domnești, cumpără arme pentru arnăuți și seimeni și alți slujbași ce fac paza țării. Ce fac eu acum și veliții mă lasă în pace, este să-i învârt pe slujbașii plecați la ascultare de stăpânii lor, de veacuri. Îi sucesc și-i învârtesc, îi încerc la șpagă și la plocoane. Le spun că de mâine o să le tai gheruțele de-i voi prinde cu mâța-n sac. Ei tac, se fac că-s cuminți, se sperie de amenințările mele și râd în bărbi și pe sub mustăți, împreună cu stăpânii lor din vechime, pe socoteala acestui Vodă tinerel și naiv. M-ai văzut că și eu sunt la fel, ca aceste slugi și ca stăpânii lor. Aceste slugi prefăcute sunt vătafii care conduc județele țării. Vătafii și ajutoarele lor. Dar n-ai băgat de seamă, prietene doctor,

că ispravnicii care îi pun să fie judecători de pricini, descărcând din poverile boierilor divaniți, sunt toți oameni aleși, oamenii mei? Unu-i valah, boier mic și tânăr, cu ceva carte, iar al doilea, perechea lui, este grecotei de-al meu! Acest neam elen îl pândește pe părechea lui, dar și pe vătaful de la cârma județului. Iar când o veni ceasul să încep să dau darul baltagului pentru hoții și abuzuri, cei care râd acum pe seama mea vor plânge amar!

Iar ceasul când Vodă va începe să împartă „darul baltagului", cum spusese în acea seară de tihnă, se apropia cu pași mari. Trecu marele praznic al Tăierii Capului Sfântului Ioan Botezătorul, apoi veni și ziua întâia a lui Răpciune[54], începutul noului an bisericesc. Țara se gătea de cules roadele primului an de pace, în care câmpurile au dat rod bogat. Vodă știa că Sultanul și Marele Vizir aveau iscoade pricepute peste tot locul și mai știa că se va pomeni cu un hatișerif plin de aprige amenințări dacă nu va plăti din datoria amânată și de nu va trimite bucate pentru gurile flămânde ale oștirilor celor numeroase. Avea de gând să cheme Sfatul Țării, a doua sau a treia zi din Răpciune, pentru a pune la cale dosirea recoltei, cât mai mult din grâne, porumb, floarea soarelui trebuie ascuns în gropi sub poale de pădure, în râpi și în peșteri. Iar părți din turmele de oi și cirezile de vite erau mânate la iernat în creierii munților, în poieni dosnice aproape de hotarele cu Transilvania. Aceste animale vor fi mânate la vânzare în Banat, în părțile Aradului și Timișoarei, unde vor veni negustorii și samsarii din cuprinsul țărilor din Balcani, aparținătoare de Imperiul Austriac, dar și de cel otoman.

Sfatul se adunase, Vodă tocmai terminase de ascultat ispravnicii de județe care dădeau samă de averile ce se strângeau acum, la toamna număratului bobocilor. Era veselie în Divan, boierii vorbeau slobozi între ei, așteptând ca Vodă să închidă Sfatul și să facă poftirea la ospăț. Mirosuri amețitoare veneau de la cuhnii, iar în bătături slugile asudate învârteau încet și cu mare grijă, deasupra cazanelor din tuci pline cu jăratec, berbeci înfipți la proțap, jumătăți de vite și porci din cei cu părul negru vrâstat cu spice albe.

[54] Răpciune = septembrie (vechi)

Ușa spătăriei se deschise brusc, fiind trântită cu furie. O ceată de ieniceri, goi până la brâu, cu iataganele scoase din teci, rotite amenințător, năvăli în mijlocul Divanului, împânzindu-se printre boierii cei mari, iar pe cei mici împingându-i către pereți. Hamza capugi-bașa intră învârtind în mâna dreaptă o năframă neagră, cusută pe margini cu panglică albă. Trupeșul otoman, îmbrăcat cu șalvari din mătase aurie și cu o vestă din postav venețian verde, cusut pe margini cu arabescuri negre, îmbrăcat direct pe pielea tuciurie, oricât s-a străduit să fie amenințător semăna mai mult a paiață, păpușă din cârpe folosit să fie spre încântarea pruncilor.

-Mazâl! Mazâl! strigă Hamza, învârtind ciudata năframă neagră cu chenar alb și țopăind caraghios în ritmul muzicii cântată de meterhaneaua ce rămăsese în curte, nemaiavând loc și ea în încăperea ticsită de oameni pe jumătate speriați.

Vodă, alb la față, se ridicase în picioare și căta după ajutor, să scape cu fuga spre ietacul său. Dar nu avu spor, că fu împins înapoi în Scaunul Domniei de doi ieniceri care veniseră glonț să-i stea de o parte și de alta. Hamza veni țopăind în fața lui Vodă și făcu semn să se facă liniște. Cineva închisese ușa mare a spătăriei, astfel că acu muzica militară se auzi estompat. Capugiul aducător de vești negre nu era însoțit, de data aceasta, de obișnuitul gealat[55] negru, buzat, care-și rotea iataganul uriaș cu care despărțea capul încoronat de trupul nefolositor. Vodă pricepu că era altceva la mijloc, nu era o mazilire oarecare. Da, sigur, era îndepărtat de pe tron, dar Hamza aducea un mesaj de îndulcire, după cum arăta chenarul din pânză albă de pe năframa neagră. Apoi Hamza, capugi-bașa, scoase de la brâu un etui din argint frumos încrustat cu motive florale și arabescuri, din care extrase o scrisoare rulată, ardz[56]-ul cu știrea schimbării de domn. Și citi cu glas mare:

-Luminatul Padișah Mahmud Întâiul, cel ocrotit de Proorocul Mahomed, Îngerul din raiul musulman, astfel grăiește:

„Eu, Mahmud Sultan, îți poruncesc ție, beyule Constantin, fecior al lui Nicolae Mavrocordat și nepot al marelui dragoman Alexandru Mavrocordat Exaporitul, să te dai jos din Scaunul Domnesc de îndată, lăsând loc pentru altul ce va veni din urmă.

[55] gealat = călău (turc)
[56] ardz = scrisoare oficială semnată de Sultan, purtând pecetea acestuia (turc)

Iară tu, beyule, de îndată să-ți iei muierea și coconii și tot calabalâcul tău și să te muți chiar azi la Iași, în raiaua Bogdan Iflak, ca să faci treabă bună, așa cum ai făcut aici, la Cara Iflak, împlinind poruncile mele. Să lași în urmă toate și să pleci, cu grăbire, la noul tău scaun de domnie, pe care ți-l dau, din mila mea. Și altfel să nu cutezi a face, ca să nu schimb bucuria ta în jale și plâns al casei tale!"

-Eu, Hamza schemni-agasî[57], te voi însoți în călătoria ta și te voi pune pe locul tău, la Bogdan Iflak.

[57] schemni-agasî = funcție de înalt demnitar care purta scăunelu de argint pe care Sultanul se urca pentru a încăleca. Acesta avea și rol de a înscăuna pe noul domnitor numit de Sultan în scaun domnesc la Iași ori la București.

Capitolul 18
La Iași, în a doua domnie

Ospățul pregătit de Domnitorul Țării Românești pentru cei ce se adunaseră în Sfatul Țării se transformă în ospăț dedicat lui Schemni-agasî și însoțitorilor lui. Boierii țării plecară în graba mare, strecurându-se pe lângă fioroșii bostangii și ieniceri care îi grăbeau, plesnindu-le dosurile cu tecile iataganelor, exclamând zgomotos și strigând cuvinte murdare, pe limba lor. Schemni aga Hamza nu zăbovi prea mult la ospăț. La scăpătatul soarelui, adică pe la opt ceasuri de seară, Hamza ridică mica sa oștire și o trimise la corturi. Plecară în zorii zilei următoare spre Iași, ducând năframa de mazâl pentru Ghica Vodă Grigorie al doilea, pe care trebuiau să-l ducă la Stanbul cu cinste, pe cal și neferecat. „Căci și acest mai vârstnic bey cu două tuiuri plăcut este la fața Marelui Vizir", lămuri Hamza, motivând marea sa grabă la drum lung.

Constantin Vodă Mavrocordat mai zăbovi două – trei zile, cât își încărcă averea și toată casa lui și a Doamnei Ecaterina. În acest răstimp puse pe toți scribii de la Curte să-i facă copii după condici și documente de vistierie, acte doveditoare a bunei sale credințe față de stăpânul de la Stanbul, pe care îl numea, cu orice prilej, „părintele nostru drag", Sultanul Mehmed I-ul. Plecă la drum după Sfânta Marie mică, dar mai înainte îl trimise pe Constantin Ramadan logofătul, omul lui de încredere, cu cărți de căimăcămie pentru sine și pentru Toader Paladi, pe care Vodă îl voia, pe urmă, mare vistier.

-Petrulis, pornește cu oamenii tăi și pregătește conacele de popas. Vezi să aibă de toate câte sunt de trebuință, că Doamna țării nu suferă nici necurăție, nici frig, nici foame. Să fie aduse bucate proaspete și să găsești la conace ori prin sate muieri pricepute la trebile cuhniilor. Și să te grijești să fie toate bine. Să pregătești conac la Focșani, acolo să se grijească mai marele martalogilor[58]. Acela să repeadă un vameș la schelă, la Galați, să afle dacă a trecut Dunărea Hamza, capugiul, cu Gligorie Vodă Ghica. Dar să

[58] martalog = slujbaș asimilat militar, însărcinat cu paza vămilor (turc)

nu întârzie pe drum, ci să-mi taie calea la Adjud, să-mi aducă știrea. Al doilea conac să-l tocmești la Adjud, acolo unde se varsă râul Trotuș în Siret. Mai în sus de locul de vărsare, la Bogdănești, acolo este un conac bun de mas o noapte. Iar următorul conac să fie la Bacău, apoi la Miclăușeni ori la Strunga în pădure, dincolo de Roman. Și nu uita, Petrulis, să dai poruncă ispravnicului de Bacău să-mi iasă în cale, cu curtea lui, la marginea târgului, că am a vorbi cu acești slujbași.

-Am luat aminte, Doamne, la tot drumul. Va fi întocmai, după pohta Măriei Tale, răspunse sluga cea credincioasă.

-Stai, mai stai încă un bob zăbavă, prietene. La Adjud să repezi un om de-al tău pe Trotuș și Bistriță în sus, până la mănăstirea Hangu. Să-mi aducă de acolo știre ce fel este sfântul așezământ, cine-i egumen, câți închinători mai viețuiesc acolo și cât de chivernisită-i mănăstirea. Musai să-mi scrie egumenul ce trebuințe are, dacă austriecii care au dat năvală la Iași în anii din urmă, la vreme de război, au adus ceva știrbire zidurilor, sfintei biserici și altele. Că acest așezământ este scump casei mele, că a fost întărit de răposatul Nicolae Vodă, tatăl meu, care a închinat-o Patriarhiei Alexandriei. Acum te du și adu-mi vești despre țară și oameni de peste tot. Să mă aștepți la Iași. Acolo să se adune tot neamul Rusătăștilor, neamurile Doamnei Țării, Ecaterina.

Caravana noului domnitor al Moldovei înainta repejor spre Bacău, pe drumul mare ce se întindea urmând malul Siretului. Vodă grăbi pornirea caleștii cu Doamna Ecaterina și coconii la un ceas după răsăritul soarelui, poruncă ce o nemulțumi peste măsură pe Doamna Țării.

-Măria Ta, nu ai milă de coconii noștri? Ei sunt încă tineri și le trebuie somn pe îndestulate, ca să prindă putere în oase. De ai atâta grabă, pornește înainte, Domnul meu. Avem oștire destulă care să ne apere și chiar Măria Ta ai spus că Vodă Gligorie a stârpit binișor tâlharii de la drumul mare în această parte de țară. Numai dincolo de Suceava bântuie lipcanii și lazii, va trebui să te grijești de acești ticăloși.

-Doamnă, de grija Țării și a Domniei sunt eu pus de Înalta Poartă a mă strădui, ceea ce chiar fac. Domnia Ta grijește de casă, de coconi și de sănătatea măriei tale și a mele. Eu eram la fel de

crud cum sunt acum coconii noștri și n-am plâns, nu m-am smiorcăit pe drumul de la București până la Sibiu, deși fiara acea roșcovană, cătana ce ne păzea mereu se holba la mine și își căsca gura puturoasă ca să mă înghită. Iar eu îi dădeam cu tifla, râzând de el! Dar de plecat lăsându-vă în urmă, asta n-am s-o fac.

Călătoria până la Bacău dură două zile. Ajunseră pe la amiază la marginea târgului și poposiră în curtea unei mănăstiri catolice. Locului i se spunea Luizi Călugăra. Acolo Vodă fu întâmpinat de Mihai Deju, ispravnicul ținutului Bacău. Era însoțit de curtea lui, 20 de oameni, vătafi de ținut, zlotași, un comis care grijea de caii de olac[59] și alți apropiați ai lui. Ispravnicul era un bărbat în floarea vârstei, potrivit de stat, împlinit, dar cu pântecele neted ca o scândură de stejar, iar brațele se vădeau a fi puternice. Când carâta lui Vodă se opri la umbra bisericii catolice, ispravnicul se apropie de ușa care tocmai se deschidea, lăsând să coboare un tinerel îmbrăcat cu o rasă simplă, albă, așa cum purtau iezuiții. Ispravnicul Mihai Deju se înclină și rămase așa până când Vodă binevoi a i se adresa:

-Domnia ta ești ispravnicul acestui ținut? Grigorie Vodă Ghica te-a pus în această dregătorie? De câți ani slujești aici? Ai avere în ăst ținut? Și unde mai ai? Iară acest călugăr papistaș este mai marele acestei mănăstiri? De ce m-ai întâmpinat aici? Ești de credință catolică?

Torentul de întrebări îl surprinse la început pe boierul băcăuan. Dar nu lăsă garda jos, ci răspunse imediat:

-Îngăduie Măria Ta să răspund? Primind încuviințare, începu pe rând:

-Da, Mărite Doamne, sunt ispravnicul acestui ținut din mila lui Dumnezeu și a dărniciei lui Vodă Ghica. Slujesc aici de patru ani, am averea în satul Tămăoani și pe Trotuș, în sus. Mai am un conac aproape de Podul Roș, la Iești, Măria Ta. Da, fratele Petru este iezuit și conduce această mănăstire de măicuțe. Iar eu sunt creștin ortodox. Am ales să fac întâmpinarea Măriei Tale în acest loc spre a-ți arăta că în ținutul Bacăului avem câteva sate de catolici, iar această mănăstire este una curată și ospitalieră.

[59] olac = curier poștal, călare (medieval)

-Auzit-am boierule Mihai Deju că știi grăi lătinește!? Dacă-i așa, poți să-mi tălmăcești ce vrea să spună acest iezuit, pe limba lui?

-Îngăduie-i, Măria Ta, mai întâi să-ți vorbească pe latinește, apoi eu voi fi tălmaci. Iar după aceasta, îngăduie-i, Doamne, fratelui Petru să-ți grăiască pe limba lui.

Iezuitul, scund și puțin la trup, se apropie de Voievodul Moldovei și, de la câțiva pași, făcu asupra stăpânului semnul crucii după tipiconul catolic, rostind „Pax vobiscum!" Apoi îi spuse câteva cuvinte de bun sosit și mai adăugă, spre cunoașterea lui Vodă, într-o limbă română curată, anume cântată cu o voce plăcută:

-Sunt călugărul iezuit Fra Pedro, sunt român de când mă știu. Nu știu ce fel de femeie m-a adus pe lume, căci nu mi-am cunoscut părinții. Am fost crescut de măicuțele de aici, de la Luizi Călugăra. Măria Sa Vodă Ghica ne-a dat îngăduință să ținem biserica noastră aici, neștirbindu-ne averea și nici punându-se împotriva credinței noastre. Cer, cu umilință, Măriei Tale să înnoiască diata ce o avem de pe vremea Doamnei Chiajna și pe care toți voievozii ne-au pecetluit-o cu îngăduința lor.

-Voi cerceta hrisoavele pe care le aveți, de zici sfinția ta că sunt pecetluite de întreg șirul voievozilor de la Mușatini începând. Dar trebuie să vii la noi, la Curtea Domnească la Iași și acolo vom sta de vorbă, în tihnă, frate Petre!

Însă Vodă întorsese răspunsul său pe latinește, vorbind cursiv, fără grabă și fără greșeli. Aceasta îl uimi pe micuțul călugăr care se înclină imediat, mai adânc decât prima dată și rămânând cu capul plecat.

-Să vii la Iași împreună cu ispravnicul Mihai Deju, când îl voi chema eu, cu treburi de obște la Curte. Apoi întorcându-se spre boierul ispravnic, zise:

-Ai pregătit ceva de îmbucat la acest popas? Ori mergem în altă parte?

-Aici, Măria Ta, măicuțele catolice au cerut îngăduință să vă ofere un mic ospăț de bun venit.

-Primesc, de mult n-am mai gustat bucate papistașe! Dar până când Doamna Țării și coconii se vor scutura de praf și își vor

limpezii ochii cu apă curată, noi doi, boierule Mihai Deju, să ne tragem doi pași mai la umbra zidurilor ca să glăsuim anume lucruri.

Mihai Deju îl conduse pe Vodă în spatele bisericii unde luară loc într-un chioșc micuț, ridicat din nuiele de alun, la câțiva stânjeni de intrarea în clădire. Se așezară pe două sofale aflate acolo, având între ele o măsuță rotundă, turcească pentru cafele. În ușa bisericii se iți un cap de călugăriță, acoperit cu pânzeturi albe. Văzând chioșcul ocupat, veni cu grăbire și înclinându-se, întrebă pe Măria Sa dacă poftește ceva, o cafea sau un pahar cu apă sau ceva sorbeturi.

-Da, adu-mi rogu-te, apă și o cafea, ceru Vodă, gândind cât de potrivită era o cafea după ce se sculase în zori și grăbise pe toată lumea la drum. Acum nerăbdarea sa din zori se ostoise, acum se afla la primul pont din planul său pe care însuși Sultanul îi ceruse să-l ducă la împlinire.

-Boierule Mihai Deju, aflat-am că ai ceva școli încercate în anii tinereții, așa este? Spune, ce știință de carte ai?

-În tinerețe m-a dat taica la Iași, la Academia Domnească. Am învățat acolo elina veche și cea nouă, slavonește și ceva latină. Cu latineasca m-a trimis apoi la Viena, de am stat doi ani la o școală militară de meserii. Apoi taica a murit și a fost musai să mă întorc, să grijesc de casă, de maica bătrână, de frați, surori, de pământ și de avere. Vodă Ghica, aflând că am ceva carte învățată mi-a dat slujba de ispravnic și m-a ținut sub ochi, să vadă cât de bun creștin sunt, dacă mă lăcomesc la bunul altuia, dacă am milă de aproapele.

-Și te-a ținut de bine, ori ți-a dat ceva gloabe[60] de dus pe spinare? întrebă Vodă.

-Nici una, nici alta nu mi s-a întâmplat. Măria Sa parcă a uitat de mine, avea Domnia sa destule pe cap, de-ale țării și de-ale boierilor.

Sorbind din ceșcuță cafeaua ce îi stârnise pofta cu aroma ei ce venise de la o cuhnie dosnică, pe o aripă de vânticel, Vodă începu a-i spune boierului ce porunci are a-i da.

[60] gloabă = pedeapsă, amendă (arhaism)

-Boierule Mihai Deju, doresc să-mi fi de folos în lucrarea ce am de înfăptuit aici, în Țara Moldovei. Raiaua aceasta este mai puțin bogată decât Muntenia, iar Înalta Poartă o vrea la fel de bogată ca să stoarcă de aici mai mult haraci și mai multă dajdie decât până mai ieri. Eu socot că se va putea. Ai auzit, domnia ta despre Marele Hrisov ce am dat țării muntenești în iarna aceasta? A ajuns știre despre ea pe aceste plaiuri?

-A ajuns, Măria Ta și mă bucur să aflu, chiar din gura Măriei Tale că vrei să pui sământă de treabă nouă la noi, la Moldova. Dar trebuie să știi, Măria Ta, că pământul Moldovei îi pământ sărac. Sunt doar pe ici colea câteva petice de pământ roditor unde sământa poate să moară, cum scrie la Evanghelie. În celelalte părți suflă mai tot anul vântul cel hain dinspre afundurile stepelor rusești, de-i zice lumea Traistă Goală. Și când se ostoiește acest vânt, vin peste pământurile noastre copite de cai cu potcoave de oțel purtând solii turcești către hotarul de miazănoapte ori înapoi, către miază ziuă, la Stanbul. Dar mai des ne calcă hoardele de nohai din Bugeac și de pe malul Mării Negre. Caii lor iuți, fără potcoave, fac mai multă pagubă decât vântoasele și soliile, că rămân satele golite de oameni și casele arse, țarinile răscolite și batjocorite. Iartă, Măria Ta, amarul nostru, că n-avem leac să ne oblojim rănile neputinței. Poate că Măria Tă să ne fie mai cu noroc, după cum cetit-am gând bun și frumos în acest Mare Hrisov?!

-Întocmai, ispravnice, cu acest gând am venit aici, la Moldova. Dar singur, cu cei câțiva curteni ai mei nu voi putea face mare minune. Am trebuință de ajutoare de la fața locului și aflat-am că domnia ta ai fi omul potrivit pentru acest sprijin, că te afli taman pe locul potrivit.

-Bucuros sunt, Măria Ta, să fiu de folos! Dar în ce fel anume?

Și au stat de vorbă până când fratele Petru i-a poftit la masă. Vodă arăta mulțumit, l-a câștigat de partea lui pe ispravnicul de Bacău. Acum se putea odihni în voie. Dar nu putu sta la odihnă când soarele era încă pe cer. Bătu din palme și un arnăut i se înfățișă pe dat.

-Să vină la mine secretarul meu, Constantin Dapontes. Când acesta i se înfățișă, Vodă ieși la o plimbare în curtea mănăstirii.

Descoperiră destul de repede grădina cu flori amenajată ca un mic parc. De fapt, era cimitirul mănăstirii. Plimbându-se printre lespezile de piatră, gravate cu nume și epitafuri, Vodă zise:

-Ne zbatem o viață, ne luptăm cu vrăjmașii, ne bucurăm de victorii că suntem încununați cu lauri, dar la sfârșit aici ajungem, la popasul de veci. Zadarnică ne fuse truda? Ori cu folos? Ce ne așteaptă dincolo de perdeaua pleoapelor lăsate peste lumina lumii? Deși acest țintirim ne îndeamnă să filozofăm despre viață și moarte trebuie să știi, secretarule, că te-am chemat să vorbim despre treburile noastre, cele pământești. Ispravnicul de Bacău ne va fi de folos în tot lucrul nostru. Acest ținut este la mijloc de țară: pe Siret în sus până la hotarul de miazănoapte e tot atâta cale ca și pe Siret la vale, până la vărsare în Dunăre. Iar de la Iași până la hotarul cu Transilvania este tot atâta cale ca de la Iași până la Nistru. Vorbind cu acest ispravnic de Bacău, află secretarule al meu, că am pornit să împlinesc cele scrise în Marele Hrisov: ridicarea Moldovei din nevoi! El, boierul acesta a fost primul. Iată cum vom face ca să fie bine, să nu avem nimica a drege în zilele ce vin. Domnia ta, secretarule, vei povățui pe acest Mihai Deju ispravnic cum anume trebuie să împlinească poruncile mele și-i vei face strâmtorare[61] dacă face bine ceea ce am poruncit ori ba. Că așa cum mi-o spus el, toți boierii Moldovei, și cei mari dar și cei mici își fac lege loruși[62] și jupoaie și jecmănesc pe cei săraci. Eu i-am spus că toți boierii, mari și mici, cărora le voi da slujbe, le voi da și simbrie. Iar peste simbrie să nu puie alte dări și dajdii oamenilor. Că de-i voi afla, mare silnicie le voi da, adică îi voi scoate în uliți și îi voi bate la cur și îi voi rușina în multe feluri, ca să știe lumea că aceia hoți și tâlhari sunt. Pe acest Mihai Deju, ispravnic de Bacău să-l povățuiești să se ajungă numai cu sâmbria, apoi să-i faci cercătură,[63] să vezi de poate posti la amăgeală. Iar de-l vei prinde că a luat ce nu se cuvine să-l amenințI că îl pui în butuci[64] și îl pornești la Iași, să-l judec eu. Și iar să-i faci cercătură și de va păcătui iarăși, atunci chiar să-l pui în butuci și să-l faci de

[61] a face strâmtorare = a-l încerca de cinste (arhaism)
[62] loruși = lor însuși, pentru sine
[63] să-i faci cercătură = a-l încerca (arhaism)
[64] a-l pune în butuci – încătușare cu bucăți de lemne, la mâini, picioare și la gât

rușine. Iar de se va dovedi că-i om la locul lui și nu dă cinstea pe rușine, apoi să-l mâni să le spuie vecinilor lui, din susul și din josul Siretului, cum îi treaba cu Constantin Vodă.

-Osebită treabă, Măria Ta! Crezi că acest om este cinstit? Că nu va cădea în păcat? Că va sfătui de bine pe megieșii lui? De va face astfel, mare folos am avea, adică însuți Măria Ta vei avea câștig.

-Să-i spui omului, nu chiar din prima ci mai apoi, după ce va trece de cercături, că eu îi voi da boierie mare și îi voi face mare trecere la fața mea, de îl va cunoaște toată Moldova de soi ales. Și să-mi spui mie dacă ai toată îndreptarea să mă povățuiești să-l ridic în boierie. Că numai atunci îi voi face trecere, cum ți-am zis.

Vodă grăbi plecarea a doua zi. Popasul la Bacău a fost spre binele Doamnei și coconilor, dar graba lui Vodă semăna cu nerăbdarea unui copil care știe că la capătul drumului îl așteaptă jucăria de mult dorită. Mai făcură un popas la Strunga, în pădure, dar acolo au ajuns aproape de lăsarea întunericului. A doua zi nu s-au mai grăbit așa de tare pentru că postata de drum era mai scurtă. Au ajuns la Lețcani, în coasta Iașului, la două ceasuri după ora amiezii. Acolo Vodă era așteptat de cea mai mare adunare de boieri, mari și mici, dar și de poporul de jos. De cum se zări de departe alaiul domnesc, mulțimea începu să strige: „Trăiască Vodă Constantin! Trăiască apărătorul săracilor!" și tot așa până când Vodă coborî din caleașcă. Trecu printre boierii veliți, se închină și sărută icoanele împărătești purtate de Înaltpreasfințitul Nechifor, mitropolitul Moldovei. Apoi veni în dreptul lui Hamza capugi-bașa care era înconjurat de mica lui oștire, stând la o oarecare depărtare de gloata moldovenilor. Se închină și în fața celui ce aducea firmanul împărătesc ce va fi cetit în Divan, a doua zi ori mai încolo.

Atât ținu întâlnirea lui Vodă cu boierii moldoveni. Alaiul porni și imediat meterhanalele începură să cânte. Că și Curtea Domnească de la Iași avea meterhaneaua ei, mai mare decât cea care-l însoțea pe capugi-bașa. Orășenii ieșiseră cu mic, cu mare, de-a lungul uliții Păcurariului, drum larg și bine curățat acu, în cinstea intrării noului voievod despre care se dusese vestea că vrea să facă bine celor săraci. După datină, Vodă coborî și intră în

catedrala Mitropoliei, acolo se închină la sfintele icoane și zăbovi ceva vreme, rugându-se în genunchi, în liniște. Acest moment al călătoriei era foarte drag lui Vodă, care mulțumi Cerului pentru acest dar ales, al împlinirii gândurilor și năzuințelor lui, de bine pentru poporul creștin a cărui slujire era cea mai mare îndatorire a sa.

Alaiul ajunse la Curtea Domnească, acolo mulțimea fu oprită la porți de seimenii domnești. Doar boierii cei mari fură lăsați să intre, conform unei hârtii pe care secretarul Domnului o ținea în mână și o citea, la capul podului peste șanțul din jurul zidului Curții Domnești. Acestor boieri Vodă le mulțumi, în sala Scaunului Domnesc, pentru frumoasa întâmpinare făcută, la Lețcani, dar și de-a lungul Iașului, de mulțimea locuitorilor. Își ceru iertare că nu poate să șadă mai mult de vorbă acum, dar mâine va împlini tot ritualul mirungerii și așezării sale în Scaunul Domnesc și va sta de vorbă mai mult, în Divan, după ce va face încredințarea înaltelor slujbe boierești. Acum trebuie să se odihnească după acest drum lung, făcut pe căldură și mult praf, în zile secetoase.

A doua zi, pe 16 septembrie 1741 sau 7250 de la Facerea lumii, după slujba de la Mitropolie și după strigarea hatișerifului Sultanului, în lumba turcă, apoi pe elinește și pe românește, Vodă ceru îngăduință boierilor poftiți să fie de față pentru a chema la slujbele domnești, în Divan, pe oamenii pe care i-a ales după faptele și bunul nume scris pe fețele lor.

-Cinstiți boieri mari, părinți ai Țării Moldovei, poftesc să se așeze în Divan pe dumnealui Sandu Sturdza, pe care-l cinstesc în capul Sfatului, ca vel logofăt! Vrednic este?

-Vrednic este! Vrednic este! răspunse mulțimea, ridicându-se în picioare și firitisindu-l pe primul ales. Acesta își făcu loc prin mulțime, veni în fața Scaunului Domnesc, se închină adânc și sărută mâna cu inelul cel mare al Voievodului. Apoi se dădu îndărăt cu spatele și se așeză pe locul de cinste pe marele divan.

-Poftesc să se așeze în Divan pe dumnealui, hatmanul Costache Razul, în slujba de vel vornic al Țării de Jos. Vrednic este?

-Vrednic este! Vrednic este!

Ceremonia continuă, fiind chemați și așezați în slujbe domnești Iordache Rusăt Cilibiul, ca vel vornic al Țării de Sus, apoi Ianache Rusăt, fratele Doamnei Țării, fost mare spătar în Divanul Țării Românești, acum în slujba de hatman. Urmă la rând Adămițe, fiul mai înainte ridicatului hatman Ianache Rusăt, ca vel postelnic. Își ocupară locurile mai înainte tocmite pe pungi cu galbeni Andrieș Rusăt, vel ban, Manolachi Costachi vel spătar, Mihai Deju Rusăt vel paharnic, Toader Paladi vel vistier, Ion Bogdan vel stolnic, Chiriță Dracul vel comis, Iordache Rusăt fiul lui Ștefăniță vornicul, ca vel medelnicer. Locul din coadă fu ocupat de Dumitrașcu Paladi, vel clucer.

-Stați oleacă, boieri veliți, zăboviți că mai am a chema să vi se alăture câțiva prieteni ai mei. Îl chem în Divan pe Ion Neculce vel vornic, boier de seamă al neamului moldovenesc. Acest de cinstire și de laudă om, cărturar de seamă este. Că el, cu tot curajul a pus pe hârtie mărturie despre oamenii de ispravă din vremurile trecute, despre ce au făcut ei bine și ce au greșit, despre necazurile ce au venit peste ei de la megieși și de la vrăjmași. Și cuvinte înțelepte a găsit umblând printre oameni și le-a făcut strălucitoare, ca banul cel bun, din aur curat. Că așa s-a străduit să facă cunoscut neamul moldovenilor în țările din jur și mai departe.

-Drept îi, Măria Ta, vrednic de mare cinstire și de laudă este! strigară boierii veliți, primindu-l pe Ion Neculce printre ei.

-Iarăși mai am a vă zice că poftesc la Divan pe boierul Iordache Dulgheru vel postelnic și pe boierul Aristarhu, biv vel ban. Pe acești cinstiți boieri care au cunoaștere despre cum se împarte direptatea îi punem judecători la Divan. Ei vor judeca orice feluri de pricini, alături cu veliții din Divan și vor scrie la condici aceste pricini, cine cu cine s-au încontrat și cum a cântărit Divanul faptele lor. Asemenea, boieri dumneavoastră, poftesc Divanul să scrie o nouă condică în care să fie trecute toate ispisoacele[65] de moșie ce vor ajunge la Divan, ca să să știe despre ele așa cum le scriu diecii și să fie de folos la judecăți, nu să umble cu vorbe și juruinți strâmbe, ce zboară-n vânt.

[65] ispisoc = act oficial de recunoaștere sau confirmare a unui privilegiu de proprietate.

Tot în această adunare a Divanului Constantin Vodă ceti numele a câtorva boieri mazâli cărora le dădu slujbe de ispravnici de ținuturi, cu drept de a ține judecăți și de a cerceta pricini ale oamenilor care n-au bănet să cheltuiască umblând pe drumuri, la Divan, tocmai la Iași. Aceste pricini vor fi din cele ușoare și mărunte, care acum sunt adunate grămezi la Divan și nu prididesc veliții a le descâlci. Iar pentru astă treabă, boierii ispravnici vor avea simbrie de la vistieria Moldovei.

Mai înainte de a încheia acest mare și de început Sfat al Țării Moldovei, Vodă Constantin zise o afurisenie grozavă către toți boierii veliți și către mazâlii cărora tocmai le-a dat slujbe domnești, plătite cu simbrie. Anume că nu va ierta pe nimeni, oricine ar fi acela, chiar neam de-al lui Vodă, care va cere bani și bunuri peste simbria lui, asuprind pe cel sărac. Că pe cel ce va fi dovedit că s-a lăcomit la averea săracului sau a pricinașului, acela va fi scos din slujbă în uliță și va fi făcut de rușine, cu bătaie peste cur.[66]Și lămurire aduse Vodă și mărturie despre multele arz-uri ce se află la Cancelaria Seraiului cu pâri mari și mici despre necinstea zlotașilor și a slujbașilor domnești și boierești care iau birurile și dajdiile îndoit și chiar întreit, lăcomindu-se la cei săraci, așa că țara geme și nu poate plăti haraciul și alte dajdii către Înalta Poartă.

-Poruncă avem de la Luminatul părintele nostru Mehmet întâiul Sultan, să stârpim asemenea rele și ticăloase obiceiuri. Că oricine va fi prins făcând lucruri de necinste va fi socotit hoț și i se va putea tăia capul și își va pierde averea sa și a neamurilor sale pentru a umple la loc paguba adusă la vistieria țării și a Împărăției.

Apoi Măria Sa îndulci bomboana de pe halva cetind ridicările de biruri și dajdii de la boierii veliți și de la cei mazâli, tocmai puși în slujbe. Anume, că aceștia nu vor plăti nici darea steagului[67] și nici celelalte dajdii, nici ei și nici feciorii lor. Iar celorlați mazâli, mai de jos, Vodă ceru ispravnicilor de ținuturi să îi scrie în condici, cu averile lor și să le puie dajdii mai ușoare, după cum și cât va putea da fiecare. Această înlesnire făcu bine Sfatului, toți

[66] bătaie peste cur = termenul despre partea dosnică a trupului omenesc era singurul folosit în limbajul poporului, dar și al cancelariilor la acea vreme
[67] darea steagului = haraciul, darea către Înalta Poartă

boierii firitisindu-l pe Vodă pentru inima bună și grija osebită față de ei, care sunt „părinții țării”.

-De îndată ce închidem acest Sfat al Țării, ispravnicii de județe trebuie să trimită la vistieria noastră liste cu boierii pe care îi vom face zlotași. Aceștia vor primi răvaș de putere de la Curte, cu pecetea Voievodului, de a strânge de îndată darea steagului care va fi de 105 parale ce se va plăti în patru sferturi. Paralele 100 vor merge la vistierie, iar cele 5 vor fi plata celui care strânge birul. Și iară fac aspră și nemiloasă afurisenie împotriva celui ce se va lăcomi peste aceste 5 parale, care se vor strânge tot în patru sferturi, nu o singură dată. Acum Vodă aduse vorba despre cei care sunt părinții țării, care duc tot greul dimpreună cu slujitorii lui Dumnezeu din sfintele mănăstiri și din bisericile din tot locul.

-Pe aceștia, pe toți îi scutim de darea steagului și de toate dajdiile. Cancelaria Domnească dimpreună cu ispravnicii de județe și cu ajutoarele lor vor înscrie în condici pe toți cei cărora acum le ridicăm dajdiile, ca să fie cunoscuți și să nu se întâmple nici o greșeală. Și iarăși zic, cei doi judecători de Divan, adică vel postelnicul Iordache Dulgherul și biv vel banul Aristarhu și ispravnicii de județ, câte judecăți vor face pe toate să le treacă în condici, nici una să nu fie iertată ori uitată. Iar de nu va plăcea împricinatului oarecare ce fel s-a judecat jalba lui, acela va putea veni la Divan să ceară judecata veliților și chiar a lui Vodă. Mai trebuie să știți, boieri dumneavoastră că voi pune cinci ori șasă logofeți de taină de vor ceti plângerile și răvașele poporului și vor scrie răspunsuri la ele, iar al treilea logofăt va pune pecetea domnească pe răvașele de răspuns. Iar toate acestea scrise-vor fi în condici.

Apoi boierii toți fură poftiți la petrecerea de așezare în Scaun a Voievodului, așa cum era datina din străbuni. Însă Vodă nu stătu la bairam până la capăt, că el nu avea obiceiul de a se îmbăta, că vinul, cât ar fi fost de soi ales, nu-i făcea bine la sănătate. Așa că după două ceasuri de stat cu Sfatul, Constantin se trase la iatacul său, lăsându-i pe soți să se veselească de bucate și de beuturi. Vodă mai zăbovi în ușa iatacului său de vorbă cu Constantin Depasta, secretarul său, îndemnându-l ca a doua zi să fie trimise tuturor ispravnicilor firmanele de așezare în slujba domnească cea

nouă și ceea ce anume au de făcut ca să-și merite sâmbriile. Iar poporul să știe că Vodă vrea să facă dreptate tuturor, de orice rang ar fi. Că el însuși îi va asculta pe cei nemulțumiți și îi va pedepsi pe cei greșelnici.

Capitolul 19
Un domnitor luminat

În ziua următoare Vodă se trezi după obicei, o dată cu răsăritul soarelui. Îi plăcea să mai zăbovească în așternuturi, privind pe geam și ascultând trezirea firii și pornirea lucrului de toate zilele. Tot admirând acest sfânt ritual, ani la rând, tânărul Constantin văzuse cum natura toată, plante și viețuitoare mici și mari, zburătoare sau umblătoare pe picioare ori târându-se, altfel își porneau ziua decât oamenii. Cel mai plăcut de urmărit și interesant era trezirea la lumina zilei a plantelor, flori, ierburi, arbuști și copaci. Mai întâi copilul uimit, apoi tânărul ce deprindea cunoașterea lumii din cărți și din spusele dascălilor săi, devenise un foarte atent observator al fenomenelor ce se desfășurau în jurul lui. A văzut cu ochii și a simțit cu trupul și sufletul cum natura verde se trezește la o nouă zi înălțând un imn de slavă lui Dumnezeu. Firele de iarbă, florile multicolore pe tijele lor, rămurelele din crengile copacului falnic, la fel ca și crenguțele din tufișul de trandafiri, frunza și floarea, tot ceea ce era plantă se ridica și se sucea spre mândrul Soare, spre adâncul cerului, casa lui Dumnezeu, iar mișcarea aceasta era una de adorație. Orice ureche sensibilă ar fi putut deslușI corul cântării de slavă, preamărirea lui Dumnezeu.

Pe când animalele? De cum deschideau ochii spre ziua ce se lumina clipă de clipă, grija fiecăruia, omidă, fluture, pasăre mică sau falnic vultur, speriosul iepure și leul cel temut, toți, dar toți, de la mic la mare căutau în jur să vadă de-i paște vreo primejdie sau nu. Apoi porneau la vânătoare, pentru hrană. Nici un gest de slăvire a Creatorului, nici un gest de slăvire a lui Dumnezeu!

Iar omul? El era la fel cu toate viețuitoarele din afara naturii verzi!

Stând rezemat de fereastră și urmărind trezirea naturii, Vodă aspira cu nesaț aerul curat, înmiresmat cu parfumul suav al florilor și tuturor plantelor, ierburi, frunze și fructe date în pârg sau gata să se desprindă de codițele firave care abia le mai țineau pe loc. Era pătruns de frumusețea și măreția clipei, iar degetele lui, încărcate

cu inele, răsfirau bobițele de chihlimbar din șiragul de mătănii primit în copilărie, de la mama lui. Tânărul se simțea una cu natura, trăia clipa cunoașterii măreției creației lui Dumnezeu, iar buzele lui murmurau ușor „Slavă Ție, Doamne! Slavă Ție!"

Într-un târziu se desprinse de fereastră și veni spre icoane, făcând cruci și închinându-se. Bătu o metanie cu fruntea până la podele, rămase așa continuând să murmure „Slavă Ție, Doamne! Slavă Ție!" Își spuse toate rugăciunile fără grabă, zăbovind la urmă asupra încredințării Tatălui Ceresc cu tot planul zilei. Învățase să vorbească cu Părintele Ceresc, ca și cum ar fi răspuns tatălui său Nicolae Vodă la întrebările aceluia despre treburile lui din această zi. Nu de puține ori i se întâmplase ca, în timp ce încredința Cerul cu treburile lui, să-i vină așa, ca din senin, o zăbovire ca o întrebare pe care tatăl trupesc cel înțelept, Nicolae Vodă, obișnuia să i-o pună ca să-i vadă adâncimea înțelepciunii.

Apoi se îmbrăcă, ajutat fiind de slugile lui personale. Nu-i plăcea moda apuseană în care regii cei mari ai Europei se îmbrăcau sub ochii numeroșilor curteni care plăteau cu bani și bijuterii scumpe acest privilegiu de a vedea dosul gol al regelui și alte părți intime. De multe ori se îmbrăca singur, atunci când graba treburilor îl împingea să calce peste toate rânduielile șambelanului.

Când toate ale dimineții erau terminate, vel postelnicul sau postelnicul al doilea deschidea ușa iatacului domnesc pentru a lua tava cu cafele din mâna mai marelui peste cuhnii. Vodă se ițea în ușă, curios să vadă cine adăsta acolo, nădăjduind să fie băgat în seamă de Stăpân pentru a-și așterne la picioarele lui jalba ori cererea pentru o îngăduință anume. Tot atunci Vodă făcea semn boierilor prieteni să pășească în iatacul domnesc, fără teamă, căci însuși Vodă ceruse copiilor de casă să-i fie aduși la față acești oameni. Petrulis, Constantin Daporte secretarul, doctorul Petru Depaste peloponezianul, logofătul Costache Ramadan căruia nu-i dăduse nici o slujbă în Divan pentru a-l ține aproape de sine pentru sfaturile cele înțelepte de care avea mare nevoie, ca să nu se pună rău cu boierimea, mai cu seamă cea grecească. Ceru ca oamenii aceștia să fie chemați iute, că ziua se face din ce în ce mai scurtă, iar lucrurile de înfăptuit erau din ce în ce mai multe și nu sufereau amânare.

-Dragii mei boieri prieteni – Vodă își alinta prietenii ca să-i țină mereu aproape de el – avem a vorbi despre acele treburi ce nu au încăput ieri a fi spuse în Divan. Anume despre strânsul birurilor, așezarea și mai buna tocmire a țării, despre scutiri și despre simbrii. Încă n-am vorbit și nu ne-am socotit cum să facem ca oamenii să nu fugă de pe moșii, cum să facem să nu-și schimbe boierul, cum să facem ca boierul să dea ascultare lui Vodă și să-i fie frică să încalce legea.

-Sunt prea multe silnicii pe care vrei să le pui în spinarea bieților boieri, Măria Ta! spuse boierul Ramadan. Eu sunt ca și aceștia și nu-mi pare bine să aud nimic ce mă va pune la plată. Eu aș îndrăzni să zic, Doamne, să dai mai întâi ceva, un câștig cât de mic, dar care să fie potrivit cu ceea ce le vei cere, la schimb. Dă mai întâi cu o mână, ca să poți lua înapoi cu cealaltă mână. Fă ca în Muntenia, Doamne, slobozește-i de văcărit, de cuniță, de pogonărit. Abia după asta le vei cere să dea ceva la schimb, Domniei.

-Bun sfat, logofete! Bun și potrivit! Le voi da văcăritul, mai întâi, pentru că aici la Moldova darea aceasta este mai mare decât a fost în Muntenia. Aici turmele de oi și cirezile de vite sunt mai puține, de aceea Vodă Ghica a pus darea mai mare. Așa ai aflat, logofete, de la prietenii matale. Oare de ce s-au prăpădit aceste animale, doar ele aduc mare câștig?!

-Vodă Ghica a făcut acest prăpăd, Măria Ta, spuse mai departe logofătul Ramadan. Darea mare le-a luat aproape tot câștigul oamenilor, din vânzarea acestor vite. Oamenii, chiar și boierii cei mari, văzând că muncesc degeaba, că-i trudnic să crești un bou ori o vacă de lapte, au început să-și vândă cirezile la măcelari. La început au avut bun câștig, apoi și aici neguțătoria a șchiopătat. Dacă cirezi nu mai erau, boierii au lăsat pământul în paragină. Iar mujicii, adică vecinii[68] și cei cu învoială, mai apoi și răzeșii n-au mai însămânțat prea mult mei și porumb, n-au adunat nici prea multă fâneață. Doar atât cât să le ajungă lor. Zlotașii umblau degeaba prin sate să adune birul. Vodă Ghica, furios nevoie mare, a întrebat Divanul de ce nu mai sunt vite, de ce nu se

[68] vecini = numele dat iobagilor în Moldova; în Muntenia aceștia erau numiți „rumâni”

cultivă mei și porumb, de ce pășunile sunt lăsate în pargină. Unul dintre boierii mai arțăgoși, din neamul Rusăt, i-a spus lui Vodă fără frică:

„-Măria Ta, țara nu vrea să muncească pentru chiverniseala turcului și a haznalelor Măriei Tale. Cu văcăritul pe care l-ai pus peste țară, de două ori în anul ce o trecut, ne-a adus pe toți la sapă de lemn. Din vânzarea unei perechi de boi se puteau plăti două și chiar trei sferturi din darea steagului și îi mai rămânea și gospodarului câțiva pitaci, acolo. Acuma nu rămâne nimic, cu doi boi nu poți plăti jumătate din dare. Atunci, întreabă Țara, de ce să muncească degeaba? Doar pentru binele turcului? Și-așa murim de foame, zice mujicul! De când au scăzut cirezile de vite toate s-au scumpit. Acum un bou se vinde cu 10 până la 20 de taleri, o vacă de lapte cu 15 taleri față de 2 taleri când nu se lua darea văcăritului. Cirezile de vite s-au împuținat în Țara de Jos din pricina văcăritului, iar în Țara de Sus din pricina lotrilor. Că satele s-au rărit și oamenii s-au bejenit de când Hotinul este cetate turcească. Oștenii Sultanului pradă, lotrii leși pradă la un loc cu turcii, care sunt cei mai răi dintre toți, turcii din neamul lazilor."

-Lazi! exclamă Vodă Constantin. Am auzit de lazi, deslușește-mi, logofete Ramadan cine sunt acești lazi?

-Aceștia sunt turci de Anadol, de la Trapezund, ei se cred moștenitorii lui Osman Sultan, cel care a întemeiat țara turcilor. Ei spun peste tot, chiar și imamului, cadiilor, că Osman Întemeietorul le îngăduie să fie pedeapsa pașilor, vizirilor și sultanilor care nu urmează calea jihadului, a războiului sfânt. Ei sunt negustori, dar fac prăpăd în țară. S-au așezat în târgurile și orașele mari și fac jafuri și multe silnicii creștinilor. Nimeni nu are curaj să se încontreze cu ei, că sunt turci și legea turcească nu dă dreptatea creștinilor. Jefuiesc, dau năvală în casele negustorilor cinstiți, siluiesc muierile și fetele tinere, ori le răpesc și le vând, adună vite spunând că le iau cu plată, dar uită să dea banii. Vodă Ghica a încercat un arz la Sultanul Ahmed al III-lea, în urmă cu douăzeci de ani. Acela a poruncit alungarea lazilor din târgul Constanța, de la malul Mării Negre. Dar după un timp, când Vodă Ghica n-a mai

fost în scaunul domnesc, s-au întunat la casele lor și mai mari rele au făcut. Îi greu de luptat cu aceștia, Măria Ta.

-Ac de cojoc se va găsi și pentru acești nemernici. Că trebuie să adunăm dovezi că fură și jefuiesc din banii de haraci și de bairamlâc, din banii ce se cuvin Sultanului. Și mai trebuie să aflăm printre mai marii turcilor de aici, din Moldova și din raialele din prejur, cum ar fi la Hotin, la Brăila, precum și în târgurile și cetățile noastre unde sunt garnizoane de oaste turcească cum îi fură și înșeală pe semenii lor. Trebuie să fim șireți, pe acești turci nemernici numai cu mânie turcească îi putem dovedi!

Ca întotdeauna, mintea sclipitoare a tânărului voievod a găsit calea dobândirii dreptății pentru țară. Dar adunatul dovezilor și a martorilor, aflarea sprijinului la mărimile otomane însemna o treabă afurisit de grea.

-Acum, logofete Ramadan, spune mai departe cum vine ridicarea văcăritului.

-Măria Ta, trebuie să-i lași pe boierii divaniți și pe cei pe care i-ai pus în slujbe să se bucure de scutire. Ei te vor firitisi, vor face ploconeli și te vor binecuvânta. Dar vor fi șireți, că așa-i boierul moldovean, de-i dai un deget îți va lua toată mâna. Vor cere să ridici și cunița, darea pe cai, că văcăritul și cunița merg mână în mână. Să te tocmești la greu cu ei, Măria Ta, să le dai și cunița, poate mai amâni o zi ori două, că ei nu se vor lăsa, nu te vor slăbi. Să le dai, dar tot atunci să dai slobozire la văcărit și sfintelor mănăstiri și bisericilor, la toți preoții.

-Bine, bine, logofete, bag de seamă că te pricepi să ceri de parcă v-ați vorbit mai din vreme. Adică eu să dau tot, dar haraciul de unde l-or strânge zlotașii domnești? Și vor strânge cât să dăm darea Sultanului? La asta te-ai gândit?

-Sigur că m-am gândit, Măria Ta. Spusei de la început, că de vrei să îți dea boierii un ban, mai întâi trebuie să le dai Domnia Ta câte o punguță. La urmă, le vei spune că după cât a primit din ridicarea celor două biruri grele, fiecare va trebui să verse la vistierie o zeciuială. Să te tocmești aprig, Doamne, să nu lași un pas cât de mic din fața lor!

Mai marele copiilor de casă îndrăzni să deschidă ușa iatacului domnesc și băgând capul cu frică râcâi în lemn, atrăgând atenția Domnului.

-Spune, copile, ce se întâmplă?

-Măria Ta, vel visitierul Teodor Paladi îndrăznește a cere să-l primești într-o pricină de mare grabă, cum zice domnia sa!

-Să intre, să intre! Vino, vel vistierule, taman ce mă gândisem la domnia ta că ne-ar prinde bine să-ți ascultăm părerea în cele ce le pritocim acum, ca să le punem în fața divaniților, mâine. Dar care este pricina aceasta pentru care ai venit la fața mea, cu mare grabă?

-Iertare îmi cer, Măria Ta, dar m-am gândit că poate ar începea la Sfatul Țării a pomeni despre birnici: Adică de la aceștia de la care vom strânge darea steagului și toate dajdiile, răspunse boierul Paladi, om cu școli făcute în Italia având înclinare spre matematică și spre negustorie.

-Gândul domniei tale, boierule Paladi, este cât se poate de potrivit la acest ceas al zilei. Tocmai ne sfătuiserăm cu acești boieri prieteni despre strângerea birului. Că acuși ne bate Brumar la ușă și ne putem trezi cu trimisul Sultanului care ne va cere să-i plătim haraciul cuvenit. Trebuie să ne spui, vel vistierule, câți bani ne-a lăsat Vodă Ghica și câte pungi cu galbeni a plătit Înaltei Porți până a plecat spre Stanbul, cu escortă ienicerească.

-Măria Ta, am adus cu mine Condica Intrărilor la vistierie pentru acest an. Am găsit la Cancelaria Vistieriei toată socoteala cinstită, cu dovezi privitoare la strânsurile lui Vodă Ghica și la vărsămintele făcute către haznaua Măritului Sultan. Putem strânge, Măria Ta, în răstimp de două luni banii trebuincioși pentru a întregi darea haraciului. Însă grija mea este, Măria Ta, că vei face tot ceea ce ai scris în Marele Hrisov dat Țării Românești în luna lui Făurar. De aceea trebuie să faci, Măria Ta, niște socoteli privitoare la cât bănet putem strânge, cât trebuie să dăm la Stanbul și cât trebuie să păstrăm în vistierie, că vine iarna cea geroasă și trebuie să ne găsească cu hambarele pregătite să primească toate carele cu poveri, de bani și de părțile din recolte ce se vor aduna pentru nevoile țării.

-Îndreptățit ești, boierule vistiernic, să bați la ușa Cancelariei Domnești ca să ceri toate îndreptările despre care ai pomenit. Că de aceea am primit hatișerif de la Luminatul Sultan să-i îndestulez poftirile felurite, nu puține și nici prea ușurele. Să faci, cinstite boierule Paladi, în două zile, socoteli așa fel încât să nu ne facem de rușine și să nu putem a ne ține cuvântul ce-l vom da în Divan, ridicând de pe umerii țării dările văcăritului, a cuniței și a pogonăritului.

Cei prezenți rămaseră surprinși când auziră pe Vodă că are de gând să facă un dar atât de mare către țară. Deși împovărătoare, văcăritul și pogonăritul aduceau cei mai mulți bani la vistierie. Câțiva voievozi mai în urmă văzuseră relele ce făceau aceste dajdii țării întregi și le ridicaseră. Dar milostenia aceasta n-a avut parte de zile lungi. Că sosiră trimișii Sultanului și cerură bani mai mulți și bucate și animale și multe altele. Iar amenințările de plată cu capul în caz de nesupunere erau așa de cumplite încât domnitorii aceia darnici fură nevoiți să pună la loc dările văcăritului și pogonăritului. Ba chiar să le ceară nu doar o singură dată. Acum Vodă Constantin cerca a aduna Moldova în jurul Scaunului Domnesc, a voievodului. Oare nu știa că peste puțin timp vor bate la porți trimișii Stanbulului cu tot felul de porunci aspre? Că toamna după cules și numărat, mai acătării decât Divanul va avea Seraiul știre despre cât de pline sunt hambarele Moldovei?! Dacă Vodă sloboade țara de aceste mari poveri, atunci de unde va scoate bani de haraci, de bairam și de toate plocoanele ce vor trebui date ca să nu se clatine Domnia?

Vistierul Teodor Paladi fu cel care se văzu îndreptățit să-i răspundă lui Vodă.

-Socotelile le-oi face, Măria Ta, că hârtie avem, condeie ne facem și mai știm a lucra repejor și cu abacele[69] cele mari. Dar, Măria Ta, sunt două vorbe mari din vechime care se potrivesc acum fest, cum zice neamțul. Prima, de care te-ai folosit Măria Ta este că *„Toamna se numără bobocii!”* și vei putea lăsa țării veniturile cele două. Este drept și adevărat, că din roada cea bună trebuie să se dea o parte bună lucrătorului. Dar nu așa socoate

[69] abac, abacă = instrument primitiv de calcul, având mai multe bile colorate înșirate pe vergele înfipte pe un cadru de lemn.

Stăpânul de la Stanbul. Iar a doua zicere veche, pe care o grăiesc eu, cu năduf mare, este că *„Socoteala de acasă nu se potrivește cu cea din târg!”* Vite mari avem, că de vor auzi de slobozenia dajdiei toți vor scoate cirezile la lumină și le vor mâna la târguri, spre vânzare. Însă zlotașii vor începe a aduna părțile cuvenite Domniei. Și se știe că cine umblă cu miere se mânjește de dulceață până la al treilea neam! Iar boierii care încă din Divan s-au arătat că nu se supun noilor legi și noilor slujbași domnești pe care i-ai pus în județe, acasă la ei se vor purta tot cum știu ei, că au moștenit din tată-n fiu să-și oprească loruși partea cea mare și bună.

-Ai dreptate, vistierule! Și mă bucur că ai avut curajul să spui fără frică sau ascunzișuri tot adevărul. L-am știut și eu și am ținut seama de aceste adevăruri. De aceea voi fi nemilos cu cei ce nu vor asculta de lege. Încălcarea legii este una, dar neascultarea de lege se cheamă răzvrătire. Și pentru asta Stăpânul de la Stanbul mi-a trimis împuternicire specială: gâdea și hangerul lui! Acu, în toamna asta se va face toată numărătoarea bobocilor, dar și a gâscanilor, boieri dumneavoastră. Că de nu ne va ieși socoteala, de nu se va potrivi ce am socotit acasă cu ce se va număra la gura hambarului, atunci vom pune dajdia la loc. Dar o vom pune și pe spinarea boierilor, le vom face parte de „dajdia țărănească”![70] Iar această dajdie o vom strânge umblând cu gâdea Sultanului din conac în conac!

Cuvintele rostite au fost aspre iar exprimarea lui Vodă năprasnică. Nimeni din cei de față nu se îndoi că n-ar cuteza Constantin Vodă Mavrocordat să facă întocmai cu cele zise. L-au văzut cât este de ferm și de hotărât. Sosise ceasul în care el, fanariotul, își arăta adevărata față de slujbaș al Sultanului și nu de cea de voievod pământean!

Liniștea se întinse peste micul sfat. Nici unul din cei de față nu îndrăzni să scoată vreun cuvânt, că nepotrivit ar fi fost clipei. Așteptarea se lungi până când Vodă glăsui, primul.

-Ca să poți face toate socotelile drepte, vel vistiernicule Paladi și voi, toți cei de față, va trebui să mă sprijiniți cu vorba în

[70] dajdia țărănească = impunere fiscală aplicată clasei boierilor, în cotă parțială din întreg.

Divan și cu fapta în toate județele la treaba multă și grea pe care trebuie să o facem până la terminarea strânsului recoltei. Purcedem imediat la pecetluirea birnicilor[71]. Așa cum scrie la Marele Hrisov, întocmai vom face. Iar de va încălca cineva porunca noastră de pecetluire, acela va avea de a face cu mânia mea, a voievodului țării.[72]

Constantin căzu pe gânduri, după cum văzură cei din jurul lui. Să le spună, ori să nu le spună? Se întreba ce efect va avea asupra acestor oameni, apropiați lui, dar care încă nu-l cunoșteau în profunzime. Știa că această campanie de pecetluire va fi dificilă, că de reușita ei depindea ieșirea țării dintr-o exploatare cruntă și strâmbă, mai ales. O dată pentru totdeauna trebuia să rupă supușenia mujicilor față de boieri. Pentru Domnie și Vodă, legea aceasta trebuia pusă pe locul cuvenit, iar boierii trebuiau puși cu botul pe labe. Ori aici nu este loc de tocmeală. Nici chiar față de membrii familiei sale.

-Trebuie să pricepeți, boieri prieteni, că nu voi arăta iertare și nici îngăduință nimănui care nu se va supune legii. Aduceți-vă aminte de socrul meu, Constantin Rusăt. Îi dădusem firman de caimacam înainte de a ajunge în hotarele Moldovei. Iară el s-a văzut cu putere multă și a pedepsit un vornicel din satul lui, nu cum pedepsește boierul locului pe servul său, ci ca un înlocuitor de voievod pe supusul țării. Drept pentru aceasta mult l-am certat și nu l-am iertare, slujbă în Divan nu i-am dat și departe de Curte l-am ținut, la moșia lui de la țară. M-a durut, sigur că m-a durut, că

[71] pecetluirea birnicilor = un recensământ făcut cu mijloacele primitive ale vremii. Fiecărui locuitor al țării i se elibera o foaie a pecetei, pe care era înscris numele, prenumele, porecla, semnele particulare și reședința stabilă, adică locul unde i se cere să plătească birul. Foaia de pecete era un extras din Condica peceților, care se centraliza la județ și de aici la vistieria domnească. Astfel Vodă avea o informație bună despre birnici, putea să evalueze corect ce venituri vor intra în vistierie.

[72] mânia voievodului țării = după încheierea pecetluirii țării, Vodă Constantin dispune verificarea recensământului în amănunțime. În acest sens, emite un ordin cunoscut sub numele de „cercătură". Un control complet și neiertător, adică nepărtinitor. Exemplu al severității voievodului îl reprezintă cazul marelui vistiernic Teodor Paladi, om apropiat lui Vodă și apreciat pentru strădania lui de a aduna veniturile țării, dar care a fost aspru criticat și făcut de râs cu ocări pentru că s-au aflat oameni nepectluiți pe moșia lui (Cronica Ghiculeștilor)

nu-i lesne să te lepezi de mădularul tău. Dar de-i atins de boală, alt leac mai ușor nu este. Că așa scrie și la Scriptură!

Toți cei de față au rămas tăcuți, lungă vreme. Simțiseră în cuvintele tânărului Voievod atâta tărie cât nu pomeniseră, nici unul din ei, la nimeni în viața lor. Era pornit, era fără oprire! Așteptau să-l audă, nu putea rămâne cu acea încărcătură de năduf la nesfârșit. Trebuia singur să se domolească pentru a ascunde această putere interioară pe care, acum, o dezvăluise doar în fața acestui grup de prieteni.

-Domnia boierilor peste rege, peste prinț trebuie să se sfârșească. Așa-i pornită lumea în toată Evropa. În poporul de jos există mărgăritare de mare valoare, acoperite cu tină. Ele trebuie scoase, curățate, spălate și făcute să strălucească. Să fie călăuze în beznă. Credeți că aici, în aceste două țărișoare amărâte nu există asemenea diamante? Unele au fost descoperite și există un maestru giuvaergiu care a început șlefuirea. Ați auzit de el, mulți îl cunoașteți dar încă nu l-ați aflat ce poate face și ce putere va scoate la lumină, în curând. Mi-a spus acest om să n-am grija Olteniei. Că el are oameni pricepuți care îi vor ține în frâu pe boierii sălbatici. Fără răzvrătire, fără sânge. O să-l aflați, toate la timpul lor. Aici, în Moldova, voi trebuie să mă ajutați să împlinesc cele înscrise în Marele Hrisov. Să apropii de mine poporul de jos, de Scaunul Domnesc, să-l depărtez de boieri. Ei, mujicii, au teamă de Voievod, n-au încredere încă. Eu le voi deschide poarta și le voi asculta plângerile, necazurile. Mai țineți minte ce am pus la cale la Bacău? Cu acel ispravnic boier Mihai Deju? Acum trebuie să vedem cum va împlini acesta poruncile Domniei. Să-l cercați, să-l vedeți de-i om împlinit la minte, așa cum ne-a arătat că ar fi. Să nu-i iertați nici o cădere în ispită. Plesniți-l ca pe calul ce-l dresați pentru luptă. Iar când va pricepe ce foloase îi vin pe acest drum, curate, cinstite, atunci să-l învățați să-i ajute pe semenii lui ispravnici, pe Siret către izvoare și pe Siret către Dunăre. Alegeți hanuri pe acest drum, de la Iași la Bacău, unde să fie cai de olac îndestul de mulți, sănătoși și bine hrăniți. Că pe acest drum vor umbla poruncile mele către boierul Mihai Deju cu o zi mai înainte de a le trimite în toată țara. Și oamenii voștri să-mi aducă răspuns, trebuie să știu dacă acest boier Mihai Deju poate trece proba la

care-l supun. Tot ce fac acum, cu voi și cu acest boier, cu județul Bacău, se cheamă „cercătură”. Cu cercătura îi vom cuminții pe toți cei lacomi și ticăloși. Dă poruncă, vistiernicule Paladi marelui comis Chirițe Dracul să pregătească această linie de olăcari de la Bacău la Iași și fă-l să priceapă că va răspunde cu capul în fața mea de va da greș. Înspăimântă-l cum știi, fă-l să-i fie teamă de mânia mea.

În zilele următoare Divanul a dezbătut îndelung măsurile luate de Vodă Constantin Mavrocordat, cele înscrise în Marele Hrisov din februarie 1741. Sfaturile s-au ținut lanț o săptămână întreagă. Ziua începea de dimineață cu certuri pornite pe drum, de la casa divaniților către Curtea Domnească. Când boierii ajungeau la ușa spătăriei întâlneau grupuri mai mari sau mai mici care erau gata să se ia la bătaie, susținând o idee sau alta. Prieteniile s-au stricat, au ieșit la iveală vechi pricini uitate care acum se dezgropau, iscând pretenții asupra unor moșii, sate, mori, poduri ... Boierii au început să se amenințe cu judecăți, Moldova se destrăma văzând cu ochii. Scandalurile s-au atenuat în preajma sărbătorii Nașterii Domnului Iisus Hristos, a anului nou 1742. După Bobotează Divanul s-a întrunit din nou și certurile au izbucnit de dimineață, de când dușmanii s-au văzut la ochi. În loc de salutul creștinesc obișnuit în vremurile bune, boierii s-au întâmpinat cu pumnii ridicați, și-au aruncat în față porecle rușinoase, și-au reproșat fapte ale străbunilor ...

În ziua aceea, ultima din săptămână, Vodă îi aștepta pe toți așezat în scaunul său, rezemat de spătar. Ținea cu mâna dreaptă buzduganul domnesc, iar cu mâna stângă strângea mânerul unui jungher turcesc scump, împodobit cu smaragde și rubine. Iar privirea îi era cruntă. Boierii și-au luat seama văzând atitudinea amenințătoare a domnitorului. Care cum intra în sala Divanului lăsa gura mai încet, își scotea giubeaua ori căciula de pe capul sur ori lipsit de păr și se închina în fața lui Vodă, grăbind să se așeze pe locul său. Văzând că nu mai conteneau certurile din fața treptelor de la intrarea în spătărie, Vodă a trimis aprozii să-i poftească pe divaniți la sfat, că Vodă așteaptă să se adune cu toții, fiind gata să le vorbească.

La început făcu toate urările de bine, așa cum se obișnuiește între creștini, la început de an nou. Vorbea liniștit, cu căldură în glas. După primele cuvinte gheața din inimile dușmanilor prinse a se topi și curând totul reveni la starea cea bună. Totuși, mai dură ceva vreme până se înmuiară și cei mai mari zurbagii. Văzând că liniștea și pacea și-au găsit locul în sala sfatului domnesc, Vodă Constantin trecu la treburile cele serioase, care trebuiau pornite cu grăbire, dar și cu grijă mare ca lucrurile să iasă bine, așa cum era voia domnitorului.

-Cinstiți boieri veliți, părinți ai neamului, în această binecuvântată zi, a cincisprezecea din luna lui Gerar 1742, vom da cetire primelor file din Cartea de numire a ispravnicilor de ținuturi. Luminatul Sultan, părintele nostru de la Istanbul poruncă ne-a dat ca slujba de ispravnic de ținut să fie la fel cum este slujba de pașă peste un vilayet. Ca să-l țină în frâu și să-l facă să asculte de poruncile Seraiului, Luminatul nostru Sultan a dat fiecărui pașă simbrie, din cuferele sale. Dar prin asta i-a arătat pașalei că îi ține capul în palmele sale, oricând îi poate trece jungherul – pe care și el, voievodul Moldovei, l-a arătat divaniților – pe sub gât, crestându-l. În vilayetul său, pașa este sultan și este singurul conducător. El duce la împlinire poruncile Luminatului Sultan și nu suferă să-i stea oarecine în contra. La fel ca pașa de vilayet, așa la noi va fi, de azi începând, ispravnicul de ținut. El primește simbrie din lăzile lui Vodă, el ascultă de poruncile lui Vodă și nu suferă ca vreun boier, mazâl ori velit, să i se pună de-a curmezișul. De îndată ce vreunul din ținut ar cerca să fie ca mai înainte de mine, Constantin Vodă Mavrocordat, ispravnicul îmi va da mie în scris numele neascultătorului, iar eu voi porunci arnăuților să-l aducă legat și pus în butuci, aici în fața jețului meu ce se chiamă Scaun Domnesc, dacă acela nu va înțelege din vorbe blânde. Poftesc, cinstite vel logofăt Sandu Sturze, să dai cetire acestei Cărți de numire a ispravnicilor ținutului.

Și pe dată întâistătătorul Divanului Moldovei ieși în față, luă Cartea din mâinile lui Vodă, se închină și sărută dreapta stăpânului, apoi se dădu într-o parte și începu a ceti numele ispravnicilor la fiecare ținut. La ținuturile cele mari Vodă pusese câte doi ispravnici, unul pământean și al doilea grec. Cel

pământean va fi judecătorul ținutului și gospodarul care va avea grijă de chivernisirea locului. Iar cel grec îl va ajuta în toate. Cu osebire, ispravnicul grec va avea grijă ca neamurile aduse cu sine de Vodă să nu sară calul, că altminteri ...

-Luați aminte, boieri divaniți și voi, ispravnicilor, că în toate ținuturile Moldovei la fel ca și la Cancelaria Domnească, limba în care se va vorbi și cea în care se va scrie va fi limba românească. Nu alta! zise Vodă, întrerupând citania vel logofătului. Întâiule logofăt Sandu, cetește mai departe, ce poate face ispravnicul, ce are voie să facă și ce n-are voie să facă. Ce este numai al lui și ce este al lui Vodă. Iar domniile voastre, boieri veliți, luați aminte. Să nu vă scape nimic, căci mie, copil din mădularul tatălui meu, Nicolae Mavrocordat, nimic și nimeni n-o să-mi scape de sub acest micuț buzdugan. Și Vodă se juca cu buzduganul domnesc pe care-l avea în mâna sa dreaptă și nu-l lăsase deoparte nici o clipită.

Logofătul Sturze nu mai avut mult de cetit. Când termină lectura, rămase cu Cartea de numire a ispravnicilor în mână, neștiind ce să facă mai departe.

-Ați priceput, boieri dumneavoastră, tot ce scrie în această Carte, cetită de marele nostru logofăt? Vrea cineva să-i facem vreo deslușire? Nimeni? Atunci, boieri mari din Sfatul Țării Moldovei, mergeți acasă și ne vedem mâine, iarăși!

Vodă rămase în scaunul lui, privindu-i pe „luminații" țării părăsind spătăria. Sigur că toți plecară cât de repede puteau, nici unul nu încercă să schimbe vreo vorbă cu cel de lângă el. Dar când ajunseră afară, când ajunseră dincolo de porțile Curții Domnești, toți se arătară care mai de care mai voinici. Vodă știa că acest război pe care el l-a pornit și în care, iată, azi câștigase o victorie, acest război nu-l putea câștiga, oricât ar avea pe Sultan și pe Marele Vizir de partea lui. Așa cum boierii olteni reușiseră să-și apere ce era al lor, după socotelile lor, împotriva unei puteri cum era Chezaricească Împărăție, tot așa și boierii munteni și boierii moldoveni vor găsi ac de cojocul lui Vodă, oricare ar fi el.

Împreună cu prietenii lui, Vodă se trase în iatac, în liniștea unei încăperi cu ferestile închise și draperiile grele lăsate. Slugile aprinseră lumânări și aduseră tablale cu cafele, dulcețuri și zaharicale, la porunca lui Vodă. Acum erau de față la această

adunare, ce se părea a fi una de taină, marele logofăt și cap al Divanului Sandu Sturze, boierul Ramadan și vel vistierul Paladi. Nu lipseau prietenii cei mai apropiați, secretarul, doctorul și sluga Petrulis.

-Crezi, boierule Paladi, că boierii vor sta deoparte, în ținuturi, și vor lăsa toată treaba în sama isparvnicilor? întrebă Vodă.

-Cred, Măria Ta, că aici în ținutul Iașului, la Vaslui, la Botoșani și la Bacău, unde boierii vor afla mai repede ce ai poruncit Măria Ta, aici boierii vor avea teamă să facă ce au făcut din totdeauna. În Țara de Sus și în Țara de Jos mai greu va fi, acolo ispravnicii vor fi călcați în picioare de boierii cei mari. Eu, Măria Ta, voi da poruncă zlotașilor din toate ținuturile și tuturor slujbașilor ce țin de puterile vistieriri, să asculte numai de ispravnici și să nu lase pe boieri să pornească zaveră. Cer, Măria Ta, să dai poruncă grabnică marelui comis Chirițe Dracul să adune cai de olac, de unde o ști el, în graba mare, peste noapte, ca mâine din zori să pot trimite în țară, în tot locul, scrisori de așezare a ispravnicilor în fruntea ținuturilor, să le poruncesc să citească cu ochii beliți tot ce scrii, Măria Ta, despre puterile ce le dai și ce să nu lase boierilor locului să facă. Să scrii, Măria Ta, să trimită iute plângere împotriva boierilor neascultători, ca să dai poruncă să fie aduși aceștia, legați în butuci, la Curte, la judecata Măriei Tale.

-Cuminte a gândit vel viestierul nostru, Măria Ta, zise vel logofătul Sandu Sturze. Dacă ai pornit-o cu asprime în Divan, tot pe asta trebuie să o ții și mâine. Să vezi câți boieri vor sta cuminți și câți se vor răzvrăti. Apoi să-ți faci socotelile, de vei putea merge tot așa, vijelios ca apa la Toance[73], ori s-o lași mai moale, ca Siretul când ajunge în luncă.

-Și cum poți să îndulcești vorbele grele, amenințările, joaca cu buzduganul și cu jungherul, Măria Ta? întrebă cu curaj capul Divanului, vel logofătul Sturze.

-O să vedeți voi, prietenii mei, doar să aveți răbdare și credință. Lecția asta am învățat-o de la tatăl meu, Vodă Nicolae. Cum s-a împăcat el cu boierii munteni vrăjmași după ce a venit pe Scaunul Domnesc, la București, după război? Mult a mai cugetat

[73] apa la Toance = strâmtoare prin care trece râul Bistrița, între masivul Giumalăului și Pietrosul Bistriței, vestit în Moldova ca loc deosebit de periculos.

și multe nopți nedormite a avut. Când a văzut că mintea mea merge mai cu foc decât a fratelui meu, Scarlat, care era un mare fricos, Vodă Nicolae m-a luat la sfat pe mine, prâslea. Mi-a dat slobozire la gură și la obrăznicie, mi-a poruncit să mă port ca boierul Iordache Rusăt trădătorul, cu hiclenie, cu miere pe față și cu vânzare la dos. He-hei, frații mei valahi, Elada are o istorie mult bogată, lăsată scrisă de oamenii săi mari, care vin din negurile vremii.

Oamenii se liniștiră, ascultându-l pe tânărul învățat. Acum Vodă deschise ușa iatacului și porunci să fie pusă masa în spătăria mică pentru toți câți fuseseră la el în iatac, la acel sfat scurt, de taină. Să tot fi fost ceasul serii spre 7 bătăi când mai marele seimenilor bătu la ușă cerând îngăduință de la Vodă spre a-i da o veste de seamă.

-Vorbește, Agă, ce știre ai a ne da? De bine-i, ori de alt fel?

-Măria Ta, un olăcar trimis de la vama noastră de la Milcov aduce știre că de azi noapte au început să treacă hotarul sate întregi de munteni, bejenari. Ei zic, toți ca unul, că a venit urgie mare peste ei, că zlotașii lui Vodă Mihai Racoviță de trei ori au năvălit peste ei să ceară haraciul. Degeaba au arătat ei înscrisuri de la Măria Ta că ar fi plătit trei civerturi din toată sama de dajdii, că acei zlotași mai răi decât necredincioșii turci și nohaii cei sălbatici s-au arătat. Iaca, Măria Ta, îi doar o lună de când a venit Vodă Racoviță pe scaunul domnesc și mare belea și năcaz a lovit țara. Spune mai marele martalogilor de la Focșani că nu-i poate opri pe bejenari, că vin puhoi, ca apele umflate. Toți zic că Măria Ta îi primești, că au aflat că le dai loc de așezare în sate pustiite de război, că-i scutești trei ani de biruri și dajdii. Că Măria Ta ești pâinea lui Dumnezeu! Deci zice acest vameș, el ce trebuie să facă?

-Agă, pune olăcarul la cină, să mănânce bine, apoi du-l la hodină. Pregătește olăcar să încalece și tot în galop să o țină, măcar că-i noapte. Va duce două cărți, una o dă ispravnicului Mihai Deju la Bacău, iar a doua să o ducă martalogului de la Focșani. Secretarule, scrie carte către Mihai Deju, ispravnicul, să grăbească a-i primi pe bejenarii munteni, să-i îndrume spre satele goale pe care le are până la gura vărsării râului Trotuș în Siret. Iar de sunt prea mulți fugari, să-i mâne de la Focșani în sus, pe apa

Putnei, până la poalele munților. Să-și facă acolo tabere, să nu-i alunge nimeni. De îndată ce s-or liniști lucrurile, să-mi trimită veste despre tot ce s-a întâmplat. Dacă poate, să vină el însuși la Iași, să se înfățișeze la Divan și să ne spună cu viu grai despre acest exod.

-Marele Vizir i-a dat Scaunul Domnesc de la Cara Iflak ca să-i împace pe cămătarii turci, din care cei mai mulți sunt ieniceri, zise Vodă în continuare. Aceștia au cerut să-l trimită la București ca să-și tragă de acolo datoriile, că bătrânul Racoviță era acoperit cu belele până peste cap. Am știut din capul locului că toată truda mea va fi în zadar, acolo, în Muntenia. Bejeniții dinspre astă parte a țării sunt numai capul puhoiului. Trebuie să-i primim pe acești amărâți, că peste doi sau trei ani vor fi buni de haraci și alte biruri, ceea ce va fi spre folosul întregii țări. Teamă mi-i că Marele Vizir ne va pune nouă în cârcă să plătim ceea ce Vodă Racoviță nu va putea, căci va veni sorocul să-i secere norocul. Până atunci ochii pe pârcălabul Mihai Deju, de la Bacău. Am zis „pârcălab" că încă n-a primit firmanul de „ispravnic" de la Domnia mea!

Zlotașii lui Racoviță Vodă s-au repezit asupra țării precum vulturii asupra prăzii căzute în capcană. Cămătarii turci și cei greci, cu sutele s-au repezit pe urmele lui Racoviță Vodă și i-au aținut calea la fiecare popas, nepregetând să-și strige pretențiile la plata datoriilor, cerându-i cu obrăznicie să le dea țara pe mâini, felii, ca să-și strângă ei singuri banii ce li se cuveneau. Iar când au ajuns în Țara Românească n-au zăbovit o clipă și, cu scrisorile date de Cancelaria Țării ca împuterniciri pentru slujba de zlotași, au grăbit să secere și să sape, să dezgroape averi ascunse și să trimită agonoselile acasă, în Împărăție. Iar bejenarii tot veneau, tot veneau ...

-Pârcălabul Mihai Deju de la ținutul Bacăului, intervine în discuție secretarul Dapontes, este pomenit, Măria Ta, într-o jalbă pusă la Divan spre judecată. Jalba îi scrisă de unul Ion Borundean, jude la Valea Sacă, din ținutul Bacăului. Acesta îl învinuiește pe jitarul[74] Mihai Deju de la Rădiana că nu i-a păzit bine un pogon și

[74] jitar = persoană angajată să păzească semănăturile, în feudalism, în țările române

jumătate de păpușoi, așa cum a fost înțelegerea. Judele vrea să fie despăgubit.

-În ce fel îi pomenit pârcălabul Mihai Deju, secretarule, în această jalbă? întrebă Vodă.

-Păi, el a trimis jalba la Divan spre judecată, scriind că nu vrea să se amestece în cearta dintre doi localnici. Că dacă dă dreptate unuia din cei doi, celălalt va face plângere împotriva lui, ca pârcălab de ținut, iar jalba asta tot la Divan o să ajungă, răspunse secretarul.

-Drept a gândit pârcălabul, zise Vodă. Trimite jalba judelui de la Valea Sacă înapoi pârcălabului și scrie acolo că de îndată ce va fi ridicat în scaunul de „ispravnic de ținut" va avea să fie și judecător de ținut. Să facă bine și să judece cu dreptate, adică nu doar să-l pună pe jitar la gloabă, de se dovedește că acela este vinovat, ci să-l scoată din slujba de jitar, că nu și-a făcut treaba cum trebuie. Dar să aibă dovezi, iar de va avea martori în această pricină, musai să pună scribii să scrie mărturia sau mărturiile și să le pună laolaltă cu jalba și cu hotărârea în Condica de Judecăți.

A doua zi Vodă își începu munca în Cancelaria domnească, dictându-i secretarului o carte cu sfaturi către ispravnicul Mihai Deju de la Bacău.

„Când am zăbovit la Bacău pe drumul înscăunării mele la Iași, vorbit-am împreună multe lucruri care-l fac ales pe omul bun să fie căpetenie peste alții. Și am văzut la domnia ta, ispravnice Mihai Deju, că ai milă pentru cel sărac și obidit. Că nu cauți să-l despoi de haina lui, chiar de-i ruptă și cârpită, nici nu cauți să-i iei de la gură bucata de mămăligă uscată și veche. Văzând acestea, m-am gândit să-ți fac parte din încrederea mea și să te iau părtaș la slujba ce mi-am luat-o să ridic Moldova din nevoi și sărăcie. Și te-am îndemnat să fii pildă pentru ispravnicii vecini ținutului Bacău, spre miazănoapte și spre miazăzi. Să le scrii cărți cu sfaturi despre cum trebuie să împlinească poruncile mele, adică ale lui Vodă Constantin, că tu ai fost lăudat de stăpânul țării și de vor ei, adică vecinii, să aibă trecere la Vodă să facă astfel și nu altminteri. Ieri, în ziua de 21 octombrie, ți-am trimis înapoi pricina de judecată a judelui de la Valea Sacă cu jitnicerul Mihai Deju de la Rădiana. Și ți-am scris de ce astfel de pricini trebuie să le judeci ca ispravnic și

judecător de ținut, slujbă nouă pe care am încredințat-o tuturor ispravnicilor. Ca să faceți voi dreptatea lui Vodă, să nu-i lăsați pe marii boieri să împartă dreptatea după cum vor ei, adică spre folosul lor și spre paguba săracului. Cetește cu luare aminte, ispravnice, aceste învățături și le împărtășește megieșilor tăi, ca să ne fie cu folos tuturor."

Capitolul 20
Sfat despre iubirea creștinească

În acele ultime zile din Brumărel, Vodă stătu la sfat în multe rânduri cu boierii divaniți despre năcazurile ce începuseră să curgă peste țară.

-Măria Ta, bejenarii din Muntenia curg potop peste noi, se plânse biv vel vornicul Țării de Jos. Nu mai facem față la mulțimea de oameni care fug de răul lui Mihai Vodă Racoviță, cel ce n-are nici o milă de țară, de sărăcime, de moșneni și de boierii mici și de cei mazâli. Avem știre că a început să se lege și de boierii cei mari, cu pricină și fără pricină îi stoarce de bani. Iar noi nu mai avem sate în care să le dăm sălaș, nu mai avem făină să le dăm de pâine. Trebuie să ne ajuți, Măria Ta.

-Și anume, la ce fel de ajutor din partea Domniei te-ai gândit, vornice?

-Știu și eu, Măria Ta?! Că de eram așa de volnic poate că aș fi umblat la Stanbul, să cumpăr și eu acest scaun, pentru mine și numai pentru mine. Din astă pricină zic eu că Divanul, Sfatul țării, sunt pline de oameni cu darul înțelepciunii, care vor ști să-mi dea bună îndrumare.

-Bine ai grăit, cinstite vornice, zise Vodă. Are cineva de dat un sfat pentru vornicul Țării de Jos? Boieri dumneavoastră, dacă satele goale ale Moldovei s-au umplut de băjenari, n-om găsi, oare, case care stau goale în celelalte sate? Ale boierilor? A primit cineva astfel de oameni loviți de năcazuri?

-Nu vor să se așeze în satele noastre, Măria Ta, răspunse hatmanul Ianache Rusăt, cumnatul lui Vodă. Că de-i primim îi facem vecini. Ce alta le putem da? Că ei n-au nimica, sunt goi cu totul. De vor mâncare și un acoperiș, n-au alta decât munca pentru a plăti. Munca fără soroc, Măria Ta![75]

-Drept, așa-i cum zice hatmanul, întăriră mai multe glasuri.

Lui Vodă nu-i plăcu răspunsul cumnatului său. Se gândi că acesta vorbise pe glasul tuturor boierilor din Divan, că acești

[75] munca fără soroc = prestație nelimitată, regim de aservire corporală, robie

bejenari n-au altă cale decât să se înrobească din năcaz cumplit, iar de acest năcaz se bucură niște creștini lacomi. Vodă gândise, atunci când a anunțat multe înlesniri celor ce reveneau acasă din bejenii, că îi va face plătitori de bir la vistierie. La munca fără soroc omul nu plătea bir la vistierie, ci toate obligațiile lui erau față de boierul de care el era legat rob.

-Cumnate Ianache, mă rușinezi cu asemenea vorbe! Ai gândit ca un creștin când ai zis că pe acest fugar amărât îl faci rob pe viață, că pentru hrană și adăpost dator îți este numai ție? La Dumnezeu nu te-ai gândit? Nu scrie în Evanghelii că mare păcat este să-l robești pe fratele tău? Nu știi că păgânul își cumpără robii, dar după șapte ani îi iartă? Sunt unii osmanlâi care îi iartă din robie chiar mai repede de șapte ani. Iar voi, boierilor creștini, pe acești oameni loviți de năcaz nu-i luați pe bani, dar îi faceți vecini?! De haram îi primiți! Păi ce fel de învoială ar fi asta? Creștin pe creștin să-l înrobească? Asta nu-i învoială!

-Și atunci cum să facem, Măria Ta? întrebă hatmanul, cumnatul Rusăt al cărui obraz se înroșise pe sub barba deasă. Îi dăm haina de pe noi, cum scrie la Biblie? întrebă furios că tocmai cumnatul lui îl face de rușine în Divan.

Sigur că dilema era mare. A-l robi pe fugar era un lucru rău, ticălos. A-i dat tot, adică lăcaș și de-ale gurii fără plată iară nu era drept, că cine muncește trebuie să mănânce, dar și acela care mănâncă trebuie să dea plată pentru bucatele acelea. Așa că, gândi Vodă, trebuie ca învoiala dintre boier și cel fugar, bejenit, trebuie să fie limpede, ca apa de izvor.

-Îl primești și-l așezi pe moșie, îi dai delniță[76] să-l deștelenească, să-ți plătească zeciuială dar faci socoata câte zile pe an trebuie să-ți muncească pentru acest pământ. Că pământ aveți fiecare, mai mult decât puteți lucra. Iar socoteala să nu fie fără soroc ci cu învoială limpede, fără vicleșuguri. Să se cheme „oameni cu învoială”, nu vecini. Și să te învoiești să-ți lucreze la boieresc[77]

[76] delniță = parte din structura unei moșii care se încredințează unei familii de țărani liberi spre a-l munci și pentru care plătește dijmă stăpânului moșiei.

[77] boieresc = parte din moșia boierului care nu se dă în arendă ci este păstrată pentru sine de către boier. Această parte de moșie este muncită în sistemul clăcilor.

șase zile pe an. Nu-i creștinește așa, boieri dumneavoastră? Ce zice vlădica nostru? întrebă Vodă pe mitropolitul Nechifor.

-Înțelept ai grăit, Măria Ta. Se adeverește că domn cu frică de Dumnezeu ești, Măria Ta, iar fapta bună ce ai gândit numai din inimă iubitoare față de aproapele său poate veni. Domnul Iisus să te ocrotească, Măria Ta!

Intervenția mitropolitului la final de sfat a fost o găselniță diplomaticească împotriva căreia nici unul din membri Divanului nu putea cârti. Astfel problema păru a fi dată de o parte.

-Șase zile pe an, Măria Ta? Păi asta-i pomană curată. Măcar 12 zile pe an să fie învoiala de clacă, altfel avem numai pagubă, nici un câștig!

Boierii se agitară, toți. Fluturau din mâini, ridicau pumni în aer, parcă ar fi fost gata să sară la bătaie, să sară la Măria Sa și să-l muște, precum câinii. Vodă însă, stătea liniștit. După obiceiul lui cunoscut, strângea pumnul mâinii drepte pe coada buzduganului domnesc de i se înnălbise pielea. Iar cu mâna stângă strângea jungherul, trăgând de el, gata să-l scoată din teacă. Aceste două gesturi îi trădau încordarea cu care asculta zarva boierilor. Aștepta un deznodământ: se vor liniști, ori vor pleca din Divan, ca semn al împotrivirii lor Domnului. Până la urmă se liniștiră. Atunci Vodă vorbi:

-Suntem la capăt de Brumărel. Mai sunt două luni din acest an. Până la Sân Vasile oamenii cu învoială trebuie să lucreze o zi la boieresc din cele șase de care am pomenit, după socoteala domniei mele. Ziua, așa cum o socotim noi, are patru sferturi de câte șase ceasuri. Pe frig și întuneric nici nu se poate lucra mai mult. Taman de ajuns pentru tăiat lemne și de adus din pădure, de pregătit ocoalele cu animale pentru iernat și alte multe treburi, lucrări afară. Nu că n-ați avea, boieri dumneavoastră, destui poslușnici[78] care să vă facă treburile acestea. Să mai puneți la socoteală și țiganii robi care vă sunt de folos la meseriile din curte. Mă leg, boieri divaniți, ca îndată după Bobotează să vorbim iarăși despre clacă. Dar până atunci, eu, Constantin Vodă, domn al Moldovei, poruncă dau ca toți bejenarii care s-au așezat pe moșiile

[78] poslușnici = slujitor, servitor boieresc scutit de dări, în țările române, în evul mediu

domnești să fie socotiți *oameni cu învoială*, să li se facă pecetluirea cea de obște hotărâtă mai înainte și să li se ceară a plăti partea cuvenită din sfertul de sfârșit de an. La fel vor fi socotiți tot *oameni cu învoială* toți bejenarii ce se vor așeza pe moșiile boierești. Să fie socotiți la cislă, să li se facă pecetluirea și să plătească boierului ce i se cuvine, iar Domnului țării ce i se cuvine, după lege. Iar după Sân Vasile vom asmuți zlotașii și slujbașii domnești să facă cercătură[79], în toată Țara de Jos și să facă dreptatea așa cum trebuie ca țării noastre, patriei, să-i fie bine. Am zis!

În zilele ce urmară toamna își arătă chipul cel mai urât. Nori cenușii acoperiră cerul, nelăsând ca lumina soarelui să se arate măcar frânturi de ceas. Nopțile deveniră friguroase, adeseori dimineața plutea ceață deasă, iar în primele zile ale lui Brumar copacii se acoperiră cu promoroacă. Vodă aștepta cu nerăbdare vești din ținuturile Țării de Jos, despre bejenia norodului din Muntenia. Cât fusese vremea încă blândă, fugarii soseau ca și cum țara toată, a Munteniei, s-ar fi mutat în Moldova. Erau zile grele pentru slujbașii domnești, însă tânărul voievod nu cruța pe nimeni. Îi îndemna pe cei cărora le dăduse slujbe în această parte de țară să dea dovadă de stăruință, „că Bunul Dumnezeu acu ne încearcă să vadă de-l iubim cu adevărat pe aproapele nostru."

-Măria Ta, suferim de cai de olac. S-au împuținat, că mulți s-au prăpădit de oboseală, fiind gloabe slabe, costelive. Trebuie să dai poruncă ispravnicilor să cumpere alți cai, mai tineri și mai sănătoși, veni la Curte vel comisul Chirițe Dracul.

-Voi da poruncă, comise. Dar cu caii ce îi ai acu, ce ai să faci? O să-i ții în grajduri, cu hrană, până or cădea din picioare?

-Aista îi altă belea pentru care cer să-mi dai poruncă, Măria Ta.

-Să faci astfel: îi ții cu fân și grăunțe de pot mânca, dar nu mai mult de o săptămână. Pe cei care se întremează și pot fi puși la căruțe îi dai ispavnicilor de ținuturi ca să-i împartă obștilor de bejenari, așezați pe pământuri domnești. Iar cei ce nu sunt buni de muncă îi mâni către Iași. O să-i tăiem cu milă, să nu sufere, că

[79] cercătură = control, verificare a strângerii birurilor către Domnie

animale de mare folos ne-au fost toată viața lor și se cuvine să fim creștini cu acești apropiați ai noștri. Vistieria se va îngriji să scoată din pieile acestor căluți curele și harnașamente, că avem nevoie de multe astfel de lucruri din piei argăsite.

La 29 ale lunii Brumărel Vodă scrise carte, cu mâna lui și o trimise cu olăcar la Bacău, ispravnicului Mihai Deju. „Poruncesc, ispravnice Mihai Deju, boier de mare încredere cum te socotim, să-l cauți și să-l afli pe boierul Bogdan Racoviță, nepot al voievodului Mihai Racoviță, domnul Țării Românești. De îl vei afla, să-i dai hrisovul acesta pe care ți-l trimit pecetluit cu pecetea noastră cea mare. Doar boierul Bogdan Racoviță are îngăduință să rupă această pecete a noastră. Să-i spui din partea domniei mele că-i dau poruncă să citească hrisovul în fața adunării slujbașilor domnești pe care îi ai în simbrie la curtea isprăvniciei Bacăului. Va ști boierul Bogdan Racoviță ce are de făcut mai departe. Iar domnia ta să te îngrijești să cumperi, cu bani din vistieria ținutului, șase poloboace mari cu miere de albine, curată și limpede și să le aduci la Iași, să te înfățișezi la spătăria cea mică, la sfat cu noi. Astfel să faci, boierule Mihai Deju, care ai câștigat cinste și bună trecere la fața noastră. Am zis!”

Zilele treceau ca clipele, iar Vodă nu prididea cu treburile multe ce îl asaltau din toate părțile. Când iarna începu a se așterne cu zăpezi mari peste toată Moldova, Vodă chemă la sfat pe vornicul Țării de Jos și pe toți ispravnicii de ținuturi din această parte a țării. Mai întâi stătu de vorbă cu fiecare boier simbriaș între patru ochi. Ceru să i se spună, cu de amănuntul, cum au fost așezați fugarii munteni și dacă satele nou create au fost înscrise la catastife cu birurile către Domnie. Apoi ceru să i se arate condicele cu pecetluiri. Aci Vodă fu aspru cu acei ispravnici – din ținutul Putnei, al Covurluiului, al Vasluiului – care nu s-au învrednicit a grăbi pecetluirea tuturor locuitorilor. Vorbi cu acești ispravnici și le desluși de ce trebuie făcută pecetluirea cu grăbire, să se încheie lucrarea până de Crăciun și să se trimită condicile la vistieria domnească, la Iași. La rând, cercetă condicile de judecăți și găsi multe hibe, la fiecare ispravnic. Și iarăși avu multe pricini de deslușit, care fuseseră judecate cu strâmbătate, nu după cum sunau poruncile scrise de Vodă. La urmă, Vodă stătu la sfat cu toți

acești simbriași chemați laolaltă și le arătă toate greșelile ce făcuseră aceia, din nepricepere ori chiar mai rău de atât.

„Fie iertat Radu Vodă Mihnea, cel pomenit de învățatul Miron Costin în al său Letopiseț, zice că dăduse hrisov către ținuturile Moldovei că de se ajunge la judecată, în Divan, cu o pricină dintre un boier mare și unul mazâl, Divanul să țină seamă de rangul boierului și să cate a-i face lui parte, că așa se cuvine față de neamurile proaste, ca să nu ridice nasul." Domnia mea n-am fost de partea Mihnei Vodă, că nu-i născut acel boier mare altfel decât cel mazâl. Și unul și altul au ieșit din găoace goi și urâți, fără stele în frunte ori alt fel de sânge în vine. Atuncea de ce județul să fie pentru unul, anume, mumă, iar pentru altul, mai mic, ciumă?! Știți bine, boieri ispravnici, că țara-i ținută pe umeri de mujici și nu cu truda boierilor. Dat-am poruncă, în cărțile ce vi le-am dat, să stați cu dreptate la judecata pricinilor ce vi se aduc la scaun, să judecați cu dreptatea lui Solomon, nu cu dreptatea care vă vine din gând spurcat. Nu degeaba este dragostea noastră așa de mare față de mujici, vedeți au doară din mai multe ponturi. Mai înainte de toate trebuie să avem grija lor că ei ne dau hrana cea de toate zilele, cu mila și îndurarea Domnului Dumnezeu. Numai cel bolând taie cu securea creanga pe care stă cu picioarele, în vârful copacului. V-am scris iară despre peceți și pecetluiri. Că de sunt scrișii în condici toți cei trăitori pe locurile ce le gospodăriți voi, atunci cisla pe capul fiecăruia mai mică va fi, că multu împărțit la mulți puțin dă la sfârșit. Iar multul împărțit la puțini, parte mai mare dă la fiecare. Cum am hotărât și v-am dat, datoria celui nepecetluit – fie de-i fugit, fie de-i mort, fie de-i scutit ca poslușnic – să nu cadă pe oamenii cuminți ai satului, ci ridicată să rămâie."

Apoi Vodă trecu la amenințări. „Eu știu că voi, boierii, de orice nație ăți fi, munteni, moldoveni, greci, turci, unguri, nemți și toți ceilalți, sunteți îndărătnici ca niște catâri când îi vorba să dați de la voi și nu vedeți folosul imediat. Nu vă poate împinge nimeni înainte. Dar eu am văzut cum un turc bătrân și-a urnit catârul, punându-i foc sub coadă. Apoi nu putea să-l oprească! Eu, Vodă Constantin am să vă dezvăț de rele obiceiuri ce le aveți din vechime. Că vouă, ispravnicilor, v-am dat simbrie bună, v-am

făcut parte din orice dare, acea răsură[80] care se ia peste contribuțiune este a voastră. Dar v-am oprit din a jăcmăni pe sărac peste darea ce i-o luați. Care va fi prins cu asemenea hoții, tâlhar va fi socotit, i se vor pune butuci la mâini și la picioare și va fi adus la Iași, la judecata mea, în căruță deschisă, ori în sanie, ca să-l vadă lumea cine este tâlharul, să-l suduie și să-l bată cu ouă clocite. În Moldova lui Vodă Constantin Mavrocordat nimeni n-are voie să ia de la altul fără bani nimica, nici măcar un ou. Voi porni cercăturile, îndată după sărbători și temeți-vă, hoților, de mine și de oamenii mei! Nici un judecător n-are voie să judece după sfatul lui Radu Vodă Mihnea, cel pomenit în Letopisețul lui Miron Costin. Într-o pricină dintre un boier și un vecin ori om cu învoială, legea va fi la fel, unuia ca și celuilalt. Iar dacă cineva o să judece strâmb, va fi pus la plată, de trei ori să-i facă celui păgubit îndreptare."

De ziua Sfântului Nicolae, sărbătoarea catedralei mitropolitane, Vodă Constantin plăti un mare parastas de pomenire a tătânesău, Vodă Nicolae. Și fiind și hramul catedralei, slujbă mare se făcu acolo, cu mitropolitul Nechifor și un mare sobor de preoți. Odăjdiile frumoase, cele mai multe cusute cu fir de aur, străluceau sub bolțile afumate de mulțimea lumânărilor aprinse în fața fiecărei icoane. Șezând în scaunele împărătești, Vodă ascultă cu smerenie liturghia slujită cu toată solemnitatea, dar pe măsură ce cântările se apropiau de sfârșit Vodă dădea semne de nerăbdare din ce în ce mai mari. Când diaconi și călugări tineri așternură pe mese coșurile cu feluritele pomeni care se dădeau, după datină, la pomenirea celui mort, nerăbdarea lui Vodă crescu vizibil. Mitropolitul se aplecă la urechea voievodului și îl întrebă, în șoaptă:

-Ai vreo supărare, Doamne?

Vodă își luă seama că purtarea lui devenise nelalocul lui, așa că făcu un efort și se abținu, purtându-se cu demnitate pe tot timpul slujbei de pomenire a tatălui său. Lăsă neamurile cele mai sărace care se adunaseră sub aripa lui ocrotitoare să împartă pomenile, iar el se retrase cu vlădica în trapeza cea mare din conacul Mitropolitului, unde îl aștepta o masă îmbelșugată.

[80] răsură = adaos la bir, destinat pentru plata cuvenită slujbașilor

Se păstră cuminte pe timpul ritualului de început al mesei, dar când vlădica frânse pâinea și o înmuie în sosul aromat dintr-o tipsie de argint, cu pește gătit cu mare artă, Vodă dădu glas nemulțumirii sale care nu-i dăduse pace tot timpul slujbei.

-Înaltpreasfințite, mă întrebam în timpul liturghiei – care s-a slujit cu multă credință și măiestrie, iar cântările au fost parcă venite de la îngeri din ceruri – mă întrebam așadar, dintre boierii mari și de clasa a doua aflați în naos și pronaos, câți au înțeles elineasca în care s-a făcut slujirea? Nu-i bine pentru adevărata credință așa cum au propovăduit-o apostolii la începuturile Evangheliilor, să aduni credincioșii sub cupola Cerului ortodox și să le spui ceva într-o limbă necunoscută lor, zicând cu mare fală că asta ar fi biserica lui Hristos, adevărata biserică, adică cea care îi tocmită din oamenii acestui pământ. Azi a fost o mare sărbătoare a fariseilor, Înaltpreasfințite părinte, nu a fost a dreptei credințe ortodoxe. Eu, voievodul acestei țări, care mi-a devenit dragă și pe care o simt ca fiind țara mea, poruncesc ca de acum înainte slujirea sfântă să se facă în limba țării, în românește, ca să fie pe înțelesul tuturor, cum se zice în popor, de la vlădică la opincă! Să fie și aici, în Moldova, așa cum am poruncit să fie în Muntenia, biserica ortodoxă română să fie cu adevărat a poporului de limbă românească. Tot așa, mai poruncesc, Înaltpreasfințite părinte ca primele schimbări să le faceți cu egumenii greci ai marelor mănăstiri. Apoi să fie puși stareți aleși de soborul monahicesc dintre credincioșii români. Să pui protopopi români și preoți români în toate bisericile de mir ale Moldovei. Am cumpărat din Muntenia cărțile de slujire scrise în limba românească Ceasloave, Liturghiere, Apostolii, Evangheliere și să fie împărțite peste tot, ca de săptămâna ce începe cu ziua de mâine să se slujească în românește, pe înțelesul tuturor: Nu crezi, Înalte părinte, că auzind Cuvântul lui Hristos pe limba lor, pe înțelesul lor, oamenii vor fi mai buni, pe dată? Dumnezeu Tatăl L-a trimis pe Fiul său pe pământ să-i învețe pe oameni dragostea, să se iubească între ei, să-l iubească și să-i sară în ajutor aproapelui său.

-Doamne, Măria Ta, inima mea saltă de bucurie! Porunca Măriei Tale este vis împlinit pentru mine, o poruncă sfântă. Iar cărțile sfinte, scrise în limba română, vor face să cadă lanțurile și

să se deschidă porțile închisorilor întunericului, întocmai cum li s-a întâmplat sfinților Apostoli Petru și Pavel. Tiparnițele noastre de aici, de la Mitropolie și de la Academia Domnească sunt mici și nu putem tipări cărțile sfinte cele noi, ca să fie îndestule pentru toată țara. Ajută-ne, Măria Ta, să facem tiparnițe la toate eparhiile! Aceasta are să fie fapta cea mai plăcută Scaunului Ceresc, va răscumpăra păcatele răposatului tatălui domniei tale și ale fratelui domniei tale, Ioan.

-După cum ai auzit însăși sfinția ta în Divan, am ridicat birurile de pe umerii bisericii ortodoxe din Moldova, ale mănăstirilor, bisericilor de mir din toate episcopiile. Dar cer, Înalte părinte, ca în Moldova, peste tot locul slujirea să o facă preoți cunoscători de carte. Le-am ridicat și acestora toate birurile, dar de vom afla preoți, cântăreți, diaconi și citeți care slujesc după ureche, necunoscând slovele, pe aceștia îi vom scoate de la slujire și-i vom pune la plata birului țărănesc, la fel ca tot omul prost.

-Îndrăznesc să te întreb, Măria Ta, de unde ți-a venit această mare supărare pe semenii Măriei Tale, pe grecii care te-au urmat din Constantinopol și din insulele Eladei? Și pe preoții neștiutori de carte? întrebă mitropolitul Nechifor.

-Au venit la Cancelaria domnească plângeri scrise împotriva egumenilor de la 2 – 3 mănăstiri din cele mai mari. Asta s-a întâmplat pe vremea când încă eram în Muntenia. Am trimis oameni să vadă de este așa cum scrie în acele plângeri. Și așa era. Am trimis aceiași oameni la toate mănăstirile unde egumenii erau greci. Și s-a văzut că peste tot purtarea egumenilor a fost dintre cele mai rușinoase. Dar n-am apucat să-i schimb, așa cum fac aici, în Moldova. Că și aici grecii aceștia se poartă la fel de rușinos.

-Dar cum anume se poartă, Măria Ta? întrebă vlădica.

-Să-i vezi, ei când ies din sfântul altar cu cădelnița, după ce cădesc icoanele peste tot, pornesc să cădească poporul. Toți acești ticăloși au obiceiul să se oprească cel mai mult timp în fața muierilor frumoase. Și le cădesc de la picioare până la creștet, privindu-le cu ochi nerușinat, de bărbat flămând. Apoi, încărcați cu acest gând murdar, intră înapoi în sfântul altar! Judecă singur, Înalte părinte, ce fel de slujitor curat și cinstit este unul ca acesta?! Și mai am de dat o poruncă! Anume, protopopii să nu se mai

amestece în judecata mirenilor. Ei să vadă numai de pricinile ce țin de biserică. Pentru poporul de rând am pus judecători la fiecare ținut. Ei nu se vor amesteca în treburile bisericii. De asemenea, interzic[81] protopopilor să mai țină închisori și beciuri unde să pună la popreală pe cei pârâți, uneori zile multe la rând și luându-le bani pentru hrană ori pentru răscumpărare. Gata cu aceste obiceiuri rele, care nu fac casă bună cu Dumnezeu, care este numai dragoste. Astfel de protopopi seamănă mai degrabă cu Zaheu, cel ce era vameșul cel rău înainte de a-L fi întâlnit pe Iisus, decât cu un slujitor al dreptei credințe.

Și porniră ispravnicii din toate ținuturile îndată după Boboteaza din anul 1743 să cerceteze pe toți preoții de mir și pe slujitorii bisericești din sate și orașe, să vadă de știu slovele, adică citesc din carte orânduiala slujbelor ori îngână pe din afară ceva care este, de multe ori, cu greșeli. Pe cei pe care-i găseau cu neștiință de carte îi puneau să plătească toate birurile, la fel cu țăranii. S-au îngrozit preoții, chiar și cei mai bătrâni dintre ei acu trudeau din greu să învețe slovele, pe cele slavonești și pe cele grecești. Și de multe ori le amestecau pe unele cu altele, la scris, de ajunseseră de râsul pruncilor învățăcei!

În zilele postului cel mare din acel an sosi la Iași Preafericitul Părinte Patriarh Partenie, al Sfântului Mormânt de la Ierusalim. Fu primit cu toată cinstirea de întregul popor, care îi ieși în cale primindu-l cu mare evlavie, așa cum se cuvine unui Patriarh. El a șezut ceva vreme în Moldova, cercetând și mănăstirile care erau închinate Sfântului Mormânt și verificând sama de bani și hrană cu care erau acestea datoare. Apoi pomeni voievodului Moldovei de multele datorii cu care necredincioșii musulmani încărcau Patriarhia Ortodoxă de la Ierusalim, căutând a-i forța să vândă din biserici și mănăstiri și astfel să-i oprească pe pelerinii din lumea ortodoxă de a se închina la locurile sfinte. Nu numai musulmanii făceau aceste silnicii, chiar și papistașii urmăreau același scop. Vodă dădu crezare Preafericitului și făcu o danie importantă de bani și de vase scumpe, dintre cele ce se folosesc la slujirea în

[81] Interdicțiile pe care voievodul le pune întregii țări, tuturor instituțiilor și persoanelor, inclusiv Bisericii Ortodoxe constituie un drept autocratic, practicat în Evul Mediu în țările române.

biserică. El îndemnă pe boierii divaniți și pe tot poporul Moldovei să dea ajutor fiecare, după puterea lui și după cum îl îndemna inima de creștin. După ce strânse mulțime de daruri și o sumă bună de bani, Patriarhul Partenie plecă, însoțit fiind de mult alai de credincioși, dar și de arnăuți domnești, care făcură de pază pe tot drumul, până la Focșani. Acolo Vodă Racoviță veni în întâmpinare cu alai mare și îl însoți pe Fericitul Părinte la București.

Cu toată evlavia arătată de Vodă și de tot poporul, Moldova nu se putu feri de necazuri. Că răul vine când îți este lumea mai dragă. Hotărârile luate de Vodă într-o domnie dintre cele mai scurte dăduseră nădejde țăranilor că soarta li se va ușura. Dar seceta veni și lovi cumplit. Mitropolitul scoase slujitorii bisericilor pe câmpiile arse de secetă. Cu icoane, cu prapori, spunând rugăciuni și cântând canoane, paraclisuri, stropind cu aghiasmă mare pământul însetoșat, plângând cu lacrimi adevărate, de durere, poporul se ruga fierbinte lui Dumnezeu pentru izbăvirea de secetă. Și Domnul se îndură de oamenii care ajunseseră la capătul răbdării. Ploaia veni și cu primii stropi scăpă câmpiile de la distrugere. Totul înverzi, grâul crescu de la o zi la alta, tot mai frumos, mai plin de boabe. Lumea se bucura gândind la recolte cum nu mai văzuseră pe aceste locuri niciodată. Dar s-au bucurat prea devreme ... Paguba se lăți peste țară cu stolurile de lăcuste care întunecau zarea ... Din nou Vodă Constantin Mavrocordat fu poreclit de popor „domnitorul cel fără noroc", la fel ca la prima lui domnie.

Și cum un lucru rău nu vine singur niciodată, după invazia acelor lăcuste se porni un foc mare la Podul Vechi, în Iași. Totdeauna jăratecul era iscat de la o casă săracă, ce avea acoperiș din paie, dar nu avea hogeag. Și se întinse focul la biserica Sfântul Sava și de acolo ajunse la Sfânta Biserică Trei Ierarhi. Au fost mistuite de flăcări cinzeci de case, poate chiar mai multe.

Știri la fel de cumplite veniră și din Muntenia. Acolo Mihai Vodă Racoviță împreună cu cămătarii cărora le-a dat țara în pradă s-au purtat ca lăcustele și seceta la un loc. Capuchehaia la București a lui Vodă Constantin îi scria, doar la câteva luni de la înscăunarea lui Mihai Racoviță la București: „Află Măria Ta că Vodă Racoviță a șters în Divan toate ponturile bune pe care le-ai

lăsat și prin care țara începuse a se întocmi cu stăruință. Strădania Măriei Tale a batjocorit-o căci a dat țara în jaf la zlotași și la cămătarii turci care au venit după el de la Stanbul. Lăcustele n-ar fi făcut atâta stricăciune câtă au făcut acești jefuitori hrăpăreți. Mujicii au luat calea codrilor. Satele dinspre răsăritul țării s-au mutat aproape cu totul în Moldova, așa cum știi bine însuți Măria Ta. În Oltenia, acolo unde fuseseră 10 sate, acum nu mai este nici unul. Condicile vistieriei Măriei Tale aveau înscriși 116.000 de plătitori de biruri. După un an numai, zice biv vel vistiernicul Munteniei că teamă îi este că au rămas doar vreo 70 poate 75 de mii de plătitori. Am aflat, Măria Ta, că Marele Vizir s-a plâns Sultanului că de când Țara Românească a încăput pe mâna lui Vodă Racoviță bucatele parcă au secat în această țară. Ea nu mai este izvor de zaherele pentru Istanbul și pentru oștirile musulmane. Asemenea, Marele Vizir a zis Sultanului că peste un an ori doi, cel mult, Muntenia va sărăci de oameni atât de rău că nu se va putea lua de acolo nici un ban de haraci. Trimite, Doamne, un arz la Stanbul și îl pârăște pe Vodă Racoviță că a stricat țara și că greu tare va fi de tocmit la loc. Cere Sultanului să-ți dea Măriei Tale înapoi scaunul domnesc de la București, până n-o fi prea târziu."

Cetind această carte, Vodă îl chemă la el pe Petrulis și îi dădu grabnică poruncă:

-Petrulis, grijește și nu scăpa de sub ochi Țara Românească și pe Vodă Racoviță. Acolo se întâmplă un jaf mai grozav ca la război. Să-mi dai lună de lună ce fapte rele au săvârșit zlotașii lui Vodă și cămătarii turci. Să afli ce sate s-au bejenit și încotro au fugit oamenii aceia. Vreau știri la un catastif numai despre Țara Românească, pe care să-l scri și pe turcește, să fim noi gata oricând ne cere Sultanul să-i dăm vești proaspete.

În zilele pomenirii Sfântului Nicolae, Vodă primi firman cu grea afurisenie de la Poartă, în care i se spunea că de la Moscova au pornit doi înalți soli care sunt așteptați de însuși Lumina Lumii, Padișahul Mahmud Întâiul. Vodă Constantin însuși să le facă bună primire când vor ajunge aceia la hotarul Moldovei. Să se îngrijească de conace pe măsura rangului acestor înalți curteni. Să nu lipsească nimica acestor soli și nici alaiului lor. A doua zi după firmanul Sultanului, Vodă primi veste că solii au ajuns la Suceava

și acolo s-au oprit, nemaiputând merge mai departe din pricina zăpezilor care troieniseră drumurile. Să facă bine Vodă și să le facă drum și intrare la conace, pentru măriții soli și pentru alaiul lor, care numără o mie cinci sute de oameni!

Vodă întrunise Divanul pentru sfat legat de această veste care lovea Moldova la fel cu seceta lui Papură Vodă ori cu invazia lăcustelor.

-Aman peste noi, vai de biata țară! Așa cum ne știm noi iernile, acest alai cu nobili ruși care ne socotesc pe noi, de sus până la cel mai de jos moldovean, ca pe niște ticăloși care trebuie să le facem toate voile, vom scăpa de ei numai dacă Bunul Dumnezeu nu-și va întoarce fața de la noi. Trebuie să mânăm spre Suceava cirezi de vite, turme de oi și de mascuri[82], fân, făină de grâu pentru oameni și făină de orz pentru animale, brânzeturi, unt, miere, nuci, fructe uscate și alte multe alimente. Pe viscol, prin nămeți, toate acestea trebuie să ajungă acolo, că altfel urgia Porții se va abate peste țară. Nu avem ce ni se cere, va trebui să cumpărăm din Împărăție multă zaherea. Pentru asta, boieri părinți ai țării trebuie să punem iară văcăritul, cunița și vinăriciul. Peste toți cei înscriși în cărțile de pecetluire. Iar boierii mazâli, adică cei din a doua clasă de boierie, vor plăti aceste dajdii cum plătesc țăranii. Altfel nu avem cum să ieșim întregi, din acest năcaz.

Iertându-i pe marii boieri de la plata acelor dajdii blestemate, Vodă i-a cumpărat pe aceștia. De teama de a nu fi puși la plată și ei, marii boieri, s-au pus pe țară, pe sate și pe orașe, pe conacele mazâlilor și au făcut mare tărăboi ca zlotașii să poată aduna ceea ce aveau de adunat. Iar iarna din acel an a fost grea, peste măsură. Muscalii toți, o mie și cinci sute de oameni, n-au făcut alta decât să mănânce, să bea, să joace, să iasă la vânat și să ceară, să ceară și să amenințe că se vor plânge Sultanului de batjocorirea moldovenilor. Trei luni a ținut vremea rea, trei luni în care în Moldova au secat toate, apele n-au mai avut pești sub gheață, pădurile au pierdut vânatul, satele au înghețat de frig și de foame.

Mai apoi Domnul Dumnezeu s-a milostivit de Moldova și a trimis peste țară o primăvară timpurie. Pădurile au înverzit, pe

[82] mascur, i = porc, în limbajul epocii

răzoare au crescut urzicile și păpădiile. Săracii au găsit ierburi de hrană și au început să prindă puteri. După tot răul iernii și cheltuielile cu călătorii nedoriți, Dumnezeu i-a lăsat pe moldoveni să se întremeze, să prindă nădejde de mai bine. Venea vara, se apropia repejor luna septembrie, se împlinea sorocul pentru mucarerul mare[83]. Capuchehaiele lui Vodă, de la Stanbul trimiteau olăcari cu cereri de bani, pomenind pe demnitarii turci mai mici și mai mari care începuseră să întrebe de dreptul lor la aceste plocoane. Vodă Constantin, însă, tăcea. Nu mai voia scaunul domnesc la Iași. Țara săracă pusă în calea jecmănitorilor mari și mici, creștini și musulmani, nu-i mai era pe plac voievodului care vedea zădărnicite măsurile pe care le luase pentru a chivernisi poporul. Se sfătui cu neamurile din Constantinopol și fu de acord ca mezinul Ioan, mai mic decât el cu doi ani, să fie împins spre Serai cu cererea de căftănire pentru scaunul de domnie de la Iași. Mezinul era cu totul altfel decât toți ceilalți frați, veri, surori și nepoți din neamul Mavrocordaților. Era un om vesel, mereu pus pe petreceri având un alai de prieteni care îl însoțeau, lingușindu-l și prea înălțându-l. Neamurile au socotit că este timpul potrivit să-l chivernisească și pe el cu o domnie, doar era socotit prinț! Astfel că de hramul Sfinților Apostoli Petru și Pavel i se ceti molifta de domnie nouă în catedrala Sfântului Nicolae a Mitropoliei Moldovei. Cu o zi ori două mai înainte, fratelui mai mare, Constantin, același schimni-agasi îi pusese năframa neagră pe umăr și strigase „Mazâl!”,iar acum în zi sfântă îl îmbrăca pe mezin cu caftan domnesc și striga „Alahu akbar!”

Constantin a ajuns cu bine la Istanbul. S-a întremat după o lună de huzur. Prima grjă ce l-a imboldit să iasă din casă a fost să meargă la unul din dascălii lui, să-i ceară ajutor să se spovedească cu adevărat. Voia acea spovedanie care să-l ușureze de toate grijile, să-l curățească din cap până la tălpi. Nu i-a găsit. Muriseră amândoi. Atunci Constantin mazâlul a cerut ajutor la Patriarhie. Un duhovnic așa cum ar fi vrut prințul valah nu se afla la îndemână în vremurile acelea. Dar Neophitus al VI-lea, patriarhul

[83] mucarer = bir ce se strânge de la popor pentru plata firmanului de reconfirmare a voievodului la domnie. Mucarerul mare se plătea la trei ani, cel mic la un an. Obiceiul acestui bir a fost introdus de Mihai Racoviță.

din acel an, l-a îndemnat să stea de vorbă cu boierul Răducan Cantacuzino, un boier valah cu rădăcini în stirpea Cantacuzinilor bizantini. Acesta tocmai se întorsese de la Veneția, unde fusese la studii de filozifie, medicină, matematică, geometrie militară și alte multe științe. El fusese la Veneția pe cheltuiala lui Constantin Vodă. Acesta și-a adus aminte de tânărul boier pe care-l văzuse sclipitor, cu o minte ageră și o mare sete de învățătură. L-a primit la reședința sa din Fanar, nu pentru a-și descărca sufletul de zgura lumii deșarte, ci mai mult din curiozitatea de a vedea un om despre care se spunea că este un erudit. S-a bucurat să afle lucruri bune despre acest tânăr în care-și pusese, cu ani în urmă, nădejdea de sprijin în munca lui de ridicare a țărilor valahe. Și a avut noroc. Și-a dat seama că putea să se delecteze cu cantacuzinul, pe câmpii academice, cunoștințele valahului potrivindu-se cu toate cele adunate de Vodă, de-a valma, în toată viața lui. Dar cel mai mult i-au legat filozofii francezi, numiți în toată Europa ca „iluminați", savanți care împingeau lumea înainte.

Conversațiile cu Răducan se lungeau zile multe, până la ore târzii. Constantin începuse să prindă culoare în obraji, dar starea aceasta de bine nu putea să-i fie dată lui. Sultanul și Marele Vizir nu-l uitaseră. Fu chemat la Serai, la palatul Top Capî și Padișahul îi puse caftanul de domnie nouă pe umeri, trimițându-l să ia scaunul domnesc de la București. Țara Românească ajunsese atât de pustiită sub jaful pus la cale de Mihai Vodă Racoviță și lupii lui flămânzi, încât lipsa zaherelelor care țineau Seraiul și Istanbul în viață îl treziseră pe marele stăpân la realitate.

-Vei aduce în hotare pe toți aceia pe care Racoviță i-a risipit, alungându-i cu nerușinatele și fără capăt pofte de galbeni. Să faci țara la loc, așa cum ai lăsat-o când i-am dat-o acelui mincinos. Iar de vei avea locuitori ce-ți vor sta împotrivă, să-i aduci la ascultare cum vei crede că este potrivit, ca să împlinești poruncile noastre.

Vodă porni la drum, dar de data aceasta nu mai avea vigoarea cu care pornise Marele Hrisov din februarie 1741. Țara risipită se aduna cu greu. Bejeniții nu mai aveau încredere în cuvântul lui Vodă care le promitea lucruri bune, întărindu-și vorbele cu legământul Sultanului. El a simțit, a înțeles că izvorul temerilor acestor mujici loviți cu nemilă este stăpânirea otomană, care

singură uita de promisiuni și cerea mereu, cu amenințări, bani și produse de toate felurile. Munci mult, hrisoavele lui și judecățile lui îl făcuseră iubit de mujici și urât de boieri. Țara se tocmise la loc, acum Muntenia iar era pe placul Sultanului.

Însă în zilele acelei primăveri aducătoare de speranță i s-a adus spre cunoaștere o plângere mai deosebită, a starețului mănăstirii Arnota. Acesta se plângea de rumânii mănăstirii din satele Dobriceni și Bogdănești, care nu mai dau ascultare poruncilor starețului și fraților călugări. *„... până la o vreme aceşti oameni au dat ascultare la cele ce li s-au poruncit de la mănăstire, fiind rumâni ai mănăstirii; iar acum, necum să asculte la alte ascultări ce le poruncim ci încă nici la lucrul mănăstirii nu vor să iasă după cum iaşte porunca mării tale a lucra oamenii care şăd pe moşiile mănăstirilor cîte 12 zile şi să-şi ia dijmă din toate cele ce se află pe moşie..."*

Judecând această pricină în Divan, Constantin Vodă întrebă:

-De unde această nesupunere a rumânilor din cele două sate ale mănăstirii Arnota, boieri dumneavoastră? Este această nesupunere un semn de revoltă, de răscoală? Ați pomenit și prin alte părți asemenea porniri?

-Măria Ta, îngăduie să zic două vorbe despre acești rumâni, zise biv vel paharnicul Mihai Bărbătescu, om cu faimă de bun cunoscător al legilor și obiceiurilor. El, împreună cu vel vistierul Constantin Năsturel erau socotiți cei mai înțelepți judecători din Divan.

-Spune, boierule paharnic. Au nu ești, domnia ta, socotit ca unul din cei mai înțelepți judecători din Divan?

-Eu, Măria Ta, nu mă iau după gura lumii. Eu caut să deslușesc adâncul pricinilor și să fac dreptatea adevărată. Așadar, Măria Ta, această nesupunere a rumânilor din aceste sate este un semn de mare tulburare în popor. Ea vine de la porunca pe care ai dat-o Măria Ta ca toți rumânii care au fugit de pe moșii, ba chiar și din țară, să vină înapoi, că nu vor mai fi socotiți șerbi, adică rumâni, oameni cu *„muncă fără soroc"* ci vor fi așezați pe moșii și vor fi socotiți ca *„oameni cu învoială"* . Adică acești săteni din Dobriceni și Bărbătești, care au stat cuminți în anii domniei lui Vodă Racoviță, rămân legați robi ai pământului, în vreme ce alți

rumâni, prin naștere ca și ei, care s-au bejenit iar acum s—au întors, scapă de rumânie și devin oameni liberi, cu datorii mai puține?! Cum vine asta, Măria Ta? Ei, rumânii mănăstirii Arnota nu sunt creștini ca și ceilalți? Ei pot fi robiți de alți creștini, în vreme ce însuți Măria Ta ai făcut așa o nedreptate? De aici vine supărarea lor și prin nesupunere fățișă vor ca să fie băgați în seamă și ei.

-Adică, după cum spui domnia ta, eu, Constantin Voievod, am măsurat cu măsură dublă?! Pentru unii am devenit mumă, iar pentru alții sunt ciumă?! Acum văd și eu limpede, boieri mari, că acești mujici sărmani au văzut mai bine decât mine, care mă socot un cărturar. Așadar, ce ar trebui să facă Divanul pentru a îndrepta lucrurile, nu doar pentru rumânii din Dobriceni și Bărbătești, ci pentru întreaga țară?

-Îngăduie Măria Ta să spun și eu o părere, ceru îngăduință celălalt judecător ales ca priceput în ale legilor și obiceiurilor pământului, vistierul Năsturel Constantin. Cuminte ar fi, Măria Ta, ca împreună cu vlădica Neofit Cretanul să porunciți tuturor mănăstirilor să-i sloboade pe rumâni din șerbie și să-i facă oameni cu învoială. Hotărârea să fie potrivit învățăturii din Scripturi, că un creștin să nu înrobească pe alt creștin. Și aici poate apărea nemulțumire în altă parte, că Măria Ta ai hotărât peste capul egumenului, ceea ce nu se îngăduie nici Voievodului să o facă.

-Ba este îngăduit, interveni primul jude, paharnicul Mihai Bărbătescu. Când pricina dintre rumâni și egumen este purtat la judecata Divanului, atunci Domnitorul poate hotărî, iar hotărârea lui este tare peste amândouă părțile.

-Bine, dacă-i așa, poruncesc să fie socotiți rumânii din cele două sate, Dobriceni și Bărbătești ca oameni cu învoială, care vor face 12 zile pe an clacă, la arătură, la coasă și la seceră.

-Dar Măria Ta, iarăși ai măsurat cu două măsuri, se băgă în vorbă Constantin Văcărescu, boier vechi și mare moșier. Pe acești rumâni mănăstirești i-ai slobozit din robie, ceea ce este foarte bine și plăcut lui Dumnezeu. Dar se iscă nemulțumire la rumânii boierești. Adică ei nu sunt tot ai țării, adică Vodă nu-i mai mare decât boierul? Nu-i el peste toți?

-Drept îi, așa-i se auziră glasuri firave din adunare. Trebuie să faci dreptate, Măria Ta, să nu ne pomenim cu cine știe ce răzmeriță.

-Eu sunt un slujitor al Porții, îi dau ascultare stăpânului meu, care este Sultanul. Țara Românească și Moldova au fost închinate Imperiului Otoman cu mult timp în urmă, acum noi plătim ceea ce am moștenit. Cât privește slobozirea rumânilor de către boieri, aici Domnul țării nu poate face nimic dacă boierul nu vrea. Eu zic că slobozenia se poate cumpăra de la boier. Rumânul care vrea să se slobozească trebuie să facă o învoială cu boierul. Slobozirea se poate face pe bani sau pe clacă. Dar ceea ce trebuie să facă Divanul este să spună că în această țară nu există rumânie, că toți creștinii sunt slobozi a se răscumpăra. Iată, boieri dumneavoastră, avem a judeca în Divan o pricină la fel ca a mănăstirii Arnota cu rumânii ei din cele două sate. Acu vine egumenul mănăstirii Bistrița cu plângere împotriva satelor Cândoi și Vaideei. Egumenul aduce înscrisuri în bună regulă despre starea de șerbie a locuitorilor acestor sate, dar ei țipă tare că nu sunt rumâni. Eu am în față dovezi, acte semnate de voievozii mai vechi. Nu pot să zic că egumenul n-ar avea dreptate. Dar poruncesc, spre împăcarea părților, ca sătenii din Cândoi și Vaideei să lucreze ca oamenii cu plată, să dea dijma cuvenită și să lucreze 12 zile pe an, câte trei zile iarna, trei zile primăvara, trei zile vara și tot trei zile toamna. Adică nu mai sunt lucrători fără soroc.

-Este bine așa, Doamne? întrebă vistierul.

-Păi nici așa nu-i bine, că a venit egumenul și a zis că acești rumâni și așa nu aduc nici un folos mănăstirii, că tot ceea ce muncesc ei se duce pe biruri. Zice egumenul că eu, Voievodul, să-i las să se răscumpere. Astfel, mănăstirea va avea un folos, că din banii de răscumpărare poate să cumpere lucruri trebuincioase mănăstirii. Domnia ta, vistierule, să dai acestor sate banii de răscumpărare pe care să-i dea sfintei mănăstiri. Că ei sunt săraci, de unde să aibă atâta bănet? Așa, devenind liberi, ei pot plăti suma la vistierie, că doar sunt de acum dajnici ai vistieriei.

Până la urmă boierii Divanului recunoscură că rumânia nu este de nici un folos, nici mănăstirilor și nici boierilor. Vodă spuse

la urmă că va chema la sfat toate stările pentru a găsi calea prin care românii să se răscumpere și să nu mai fie șerbie în țară.

Retrăgându-se în liniștea odăilor lui, Vodă cugetă îndelung la toate întâmplările din urmă, care se purtară cu multă aprindere despre rumânie și în ce fel să fie scoși oamenii din starea de sclavi. El, Vodă, dăduse un hrisov către țară când luase a patra oară scaunul domnesc la București, în care chema bejeniții să se întoarcă la vetrele lor. Încă de atunci își dăduse seama că acei oameni, scăpați la libertate, nu vor veni înapoi ca să-și pună gâturile în jugul șerbiei. Nu mai voia nici unul să devină iarăși, rumân. Și atunci el, Vodă Constantin scrisese în Hrisov că oricine vine înapoi, în țară, *„liber este să se așeze unde voiește și de rumânie să fie slobozi și iertați.”*. Era o vorbă cu tâlc, că oamenii au înțeles că Vodă le-a înlesnit să scape de șerbie. Dar chiar și cei din țară, care erau rumâni, puteau acum să se bejenească vremelnic și apoi să vină înapoi și să se facă oameni cu învoială!

Pritocind în fel și chip cuvintele unui nou hrisov, Vodă gătă de scris o carte nouă, prin care putea să pună capăt rumâniei în Țara Românească, pentru totdeauna. Mai trebuia ca acest hrisov să fie întărit cu semnături, adică să fie o hotărâre a unui Sfat al tuturor stărilor. Acest Sfat a fost întrunit la 5 august 1746 și a hotărât eliberarea rumânilor, numai cu trupul, nu și cu pământ. Boierii, stăpânii rumânilor erau chemați să-i slobozească de bună voie, iar de nu vor voi, rumânul să se răscumpere plătind 10 taleri, de-o vrea boierul ori de nu o vrea. Rumânii adunați pe de laturi la acel mare sfat s-au bucurat tare. Iar 10 taleri este o sumă mare? Cum să fie, măi, dacă o vacă se vinde cu 15 taleri iar un bou cu 20?! *„Văzură-ți, oameni buni, un bou sănătos trage la cântar cât doi rumâni?”* era un fel de șuguială ce s-a scornit de îndată!.

Ce mai pot face de acum înainte noii oameni cu învoială? se întrebau aceștia între ei. Păi rânduiala oamenilor cu învoială a dat-o Vodă mai de mult: 12 zile de clacă pe an, dajdii și dări[84], din care vistieria va plăti peșcheșul sau haraciul și toate alea pe care le va cere turcul. Iar boierul n-are a se băga la strânsul dărilor, că

[84] dajdiile și dările erau: oieritul, dijmăritul pe stup sau roi de albine, vinăritul, văcăritul – dajdia pentru vite era plătit numai de străini, tutunăritul, darea minelor de sare. Mai era Darea, sau Găleata pentru grâu, orz și fân.

acolo este treaba zlotașilor și a ispravnicilor. Iar cine zice că i s-a făcut o nedreptate, are voie să iasă la fața Domnitorului.

După această zi de 5 august, zi mare și sfântă căci era ziua Înaintemergătoare Schimbării la Față, Vodă Constantin se odihni. Țara trăia o bucurie sfântă, măsura abolirii șerbiei fiind văzută de popor ca un dar binecuvântat de la Iisus Hristos, Mântuitorul. În ziua de 6 august lumea a ieșit la biserici, peste tot și a adus slavă Domnului Iisus și Maicii sale, căci i-a adus pe valahii aceștia pe calea dreptății și a milostivirii față de cei săraci. Aduceau slavă și cântau osanale pentru conducătorul țării, că s-a arătat înțelept și plin de milă față de cel sărac. Boierimea, nu toată însă, se alătura bucuriei poporului de jos. Erau destui care cârteau și erau porniți pe intrigi și răutăți.

Nemulțumirile mocnite ale marilor boieri și uneltirile lui Vodă Racoviță se întețiră, apoi curând dădură roade. În aprilie 1748, mai înainte de Sfintele Paște, Vodă Constantin primi din nou năframa de mazâl pe umeri. De data aceasta Sultanul dispuse ca Vodă Constantin să fie mutat la Iași, iar în locul lui să șadă pe Scaunul Domnesc la București, Vodă Grigore Ghica al doilea. Sultanul socotea că acest Mavrocordat trebuie să pună jugul pe gâtul boierilor veliți moldoveni, la fel cum îi adusese la ascultare pe boierii munteni.

-Boieri dumneavoastră, își ziseră unii altora boierii munteni și cei moldoveni la Focșani, în ziua când Vodă Constantin iarăși se întâlni cu ruda sa Vodă Ghica la schimbul scaunelor. Nu credeți că această slugă smerită a Padișahului ne calcă pe noi, boierii cei vechi, pe grumaz? Până când?

Cu toții fură într-o hotărâre că trebuie să-l dea jos, dar să o facă așa fel ca să nu se mai ridice pe un scaun de domnie, în veci. Slujba lui de voievod la Iași nu ținu mai mult de un an. După Sfintele Paști din anul 1749 mai vechea cunoștință schimni-agasi sosi iar la Iași cu năframa neagră.

-Mazâl! Mazâl!

De astă dată demnitarul otoman nu glumea. Luă sipetul cu giuvaericale pe care Vodă Constantin i-l dădu în graba mare și îl puse într-un sac, iar pe Vodă îl trânti la pământ, legându-i mâinile la spate. Fu dus la Istanbul sub pază grea. Ajuns în fața Marelui

Vizir, Constantin reuși să se dezvinovățească. Adusese cu el toate dovezile, condicile vistieriei cu poporul pecetluit care a plătit darea steagului și celelalte dajdii. Caimacamul pe care-l avusese cu un an în urmă avusese toate condicile vistieriei Țării Românești la anul 1748. Așa că Vodă Constantin își arătă fața curată Sultanului și Marelui Vizir și ceru să fie lăsat slobod. Fața i se lungi de uimire când auzi cuvintele Marelui Vizir, care îi recunoscu priceperea de bun gospodar, ba chiar îl lăudă cu prisosință. Dar asta nu era de ajuns.

-Ai făcut voia Luminatului nostru Padișah, așa cum trebuie să faci, că doar ești slugă bună. Dar nu-i destul. Luminăția Sa vrea să dai mai mult. Să crești haraciul cu mai multe pungi și să nu mai cârtești ori de câte ori Împărăția îți cere să dai. Asta să o faci la Moldova dar și la Muntenia. O să stai acolo câte un an și ai să faci voia Stăpânului.

-Asta n-am să o fac, mărite Vizir. Nu mă pot lega să fac ceva ce este peste putința țării, a tuturor sufletelor de acolo, de la mic la mare. Țara nu poate da mai mult! Nici una din țări nu poate da mai mult.

Vodă răspunsese cu răzvrătire în glas împotriva nerușinării Marelui Vizir. Nu se aștepta să fie pedepsit, credea cu tărie că este o slugă folositoare, ce poate fi de folos încă mulți ani înainte.

-Ai fost pârât că din banii vistieriei ai trimis la școli, în străinătățuri, 15 fii de boieri. De ce ai furat de la Măritul Sultan? Au nu știi că tu ești doar o slugă? Toate câte le faci sunt ale Sultanului. Ai uitat? Stăpânul te-a lăsat să ridici biserici, mănăstiri, să dai danii la Ierusalim și la Athos, să cumperi cărți și gazete de peste mări și țări. Te-a lăsat pentru că ai minte isteață și vezi departe. Sultanul a folosit capul tău, dar tu ai uitat că ești doar o slugă. Va trebui să nu uiți că ești doar o slugă! Pentru aceasta vei lua învățătură! Legați-l și duceți-l în exil, în Lemnos. Să fie păzit în cetatea noastră de la Mirina, iar pașa care stăpânește insula să dea socoteală pentru prinsul său.

Lemnosul este o insulă mare, stearpă de păduri dar bogată în vii și în câmpuri roditoare de grâne. Este aproape de coastele Împărăției, fiind ultima insulă mai înainte de strâmtoarea Dardanele. Vodă plecă în exil aducând doar puțini bani, puține

provizii. Familia lui sărăcise, căci Vodă nu apucase să se bucure de bun câștig deoarece turcii îl secau de toate roadele. Dar îngădui să fie însoțit de tânărul boier Răducan Cantacuzino. Măcar cu acesta își mai îndulcea zilele.

Capitolul 21
Căderea

Iubite cititorule!

În toamna anului 1749 Constantin Nicolae Mavrocordat a fost exilat de Sultanul Mahmud I-ul în insula Lemnos. Multe au fost pârile împotriva lui Constantin Vodă Mavrocordat, din partea unor căpetenii turce dar și din partea unor boieri pământeni. Iar lucrul de dărâmare a Domniei lui Vodă Mavrocordat a făcut-o cuscrul său, Mihai Vodă Racoviță. Că în acel an Sultanul Mahmud I-ul l-a dat jos pe marele vizir de care nu-i mai plăcea și a pus în loc pe Abdulah, la care Mihai Vodă Racoviță avea mare trecere. Măcar că era mazilit la Mitilene, Vodă Racoviță a tocmit la Marele Vizir ca să-l dea pe feciorul său mai mare, pe beizadea Constantin să fie domnitor la Iași și să-l facă mazâl pe Constantin Mavrocordat.

Urât lucru! Știindu-l răuvoitor către sine pe Vodă Racoviță, domnitorul nostru a căutat să se împace cu acela, ca să stingă orice năcaz dintre ei. Și s-au înțeles ca Vodă Mavrocordat să deie pe fiică-sa, domnița Smaranda, de nevastă beizadelei de-al doilea al lui Vodă Racoviță, Ionuț. Și după ce s-au înțeles, s-au pregătit de nuntă la Iași. Iar Vodă Constantin a scris la Stanbul ca să fie iertat Vodă Racoviță și să fie scos din exilul la Mitilene. Atunci Vodă Racoviță a tocmit alai de nuntași, trimițându-i cu ginerică Ionuț la Iași. Iar în urma lui Ionuț, a trimis numiri de capuchehaie care să țină Moldova până o ajunge noul voievod acolo, pe Manole spătar, pe Stavarache cel bătrân, pe Arăpache Vlasto și pe Antioh Genetul. Și a ajuns Fotache, trimisul lui Mihai Vodă Racoviță cu cărțile pentru capuchehaiele puse să țină Moldova, iar pe Constantin Vodă Mavrocordat să-l scoată mazâl și să-l trimită la Stanbul.

Urât lucru! Că s-a făcut aceasta când nuntașii stăteau la masă, după ce se făcuse cununia la Mitropolie.

Constantin Vodă Mavrocordat, exilatul în insula Lemnos din porunca Marelui Vizir Abdulah, a sosit la locul de surghiun cu puțin alai de slujitori. Era sărac, exilatul, că Moldova trecuse prin

mari năcazuri și Vodă domnise pe banii lui, că de la amărâți nu avea de unde scoate. Că Moldova trecuse peste un an secetos, apoi veniseră lăcustele care erau roiuri multe de lăsau locul negru, pe unde treceau. Apoi Vodă și Țara avuseseră război cu lazii, negustorii turci pe care-i scosese Vodă cu hatișerif de la Sultan și cu ajutorul seraschierului de la Babadag, Ali Hechimzade. Pe mulți au apucat să-i scoată din țară, le-au ars casele peste tot locul și le-au luat bucatele dosite. Iar aceștia care au scăpat cu viață s-au adunat, ca la 2.800 de lazi, la Huși, gata să se bată cu orice oaste ar trimite Constantin Vodă împotriva lor.

Era sărac Constantin Mavrocordat, dar mai presus de sărăcie era amărât. Sufletul lui era pustiit de atâta nerecunoștință. L-a durut peste măsură să vadă cum mulți din jurul lui, care-i arătaseră prietenie, dăduseră dovezi de dragoste, l-au lucrat de rău și l-au părăsit. Singur tânărul boier Răducan Cantacuzino, eruditul, i-a rămas alături la necaz și l-a însoțit la locul surghiunului. Așa îi grăi Răducanul în prima zi când Constantin Vodă ieși din iatacul său la lumina soarelui ce strălucea deasupra Dardanelelor:

-*„Bogații au sărăcit și au flămânzit, iar cei ce-L caută pe Domnul nu se vor lipsi de tot binele.”* Recunoști, Măria Ta, acest verset din Psalmul 33 al lui David? Ia învățătură de la măritul Rege David și nu-ți pierde nădejdea în dreptatea lui Dumnezeu! Că mai departe zice psalmistul:

„Aproape este Domnul de „cei umiliţi la inimă şi pe cei smeriţi cu duhul îi va mântui.

Multe sunt necazurile drepţilor şi din toate acelea îi va izbăvi pe ei Domnul.

Domnul păzeşte toate oasele lor, niciunul din ele nu se va zdrobi.”

-Măria Ta, care cunoști psalmii și Evanghelia și ai citit sumedenie de cărți ale învățaților din multe popoare, adu-ți aminte de cuvintele psalmistului David care spune, așa cum și tu, Mărite, spui acum, că mulți s-au ridicat împotriva ta, mulți sunt cei care necăjesc sufletul tău. Este de mirare acest lucru, Măria Ta? Nu, nu-i de mirare deoarece slujba Măriei Tale a fost să dai ascultare lui Mamona, la care ești slugă credincioasă. Lui Mamona a trebuit să-i faci pe voie, asuprind poporul tău de credincioși creștini

ortodocși. Am vorbit destule ori despre greutatea slujirii la doi stăpâni, lui Dumnezeu Cel Adevărat și lui Mamona. Că puterea care a stat și stă chiar și acum peste tine, Măria Ta, este a lui Mamona, el pe tine te-a ales să faci rău poporului creștin drept credincios. Te doare și te va durea în veci tot răul pe care îl faci poporului tău, dar nu vei avea altă cale, că nu poți să te lepezi de Mamona întru apărarea neamului tău. Că ești singurul voievod care poți apăra poporul acesta, care a devenit neam al tău. Și îl aperi cu înțelepciune, nu cu vreo răscoală ori război.

-Crezi că m-am lepădat de credința mea? Crezi că arăt trist deoarece mă doare nedreptatea pe care o sufăr de la Mamona, în aceste zile? Mai rău m-a durut când a trebuit să rup ultima fărâmă de pâine de la gura poporului meu, în iarna care a trecut și să i-o dau pașei care mergea doar în trecere prin Moldova, către cetatea Hotinului. Și am râs și m-am arătat vesel și bucuros la fața pașalei, ascunzând astfel plânsul de foame și de chin al poporului meu. Astăzi sunt numai trist, că mi s-a făcut nedreptate. E o tristețe ușoară, la fel ca aceasta, a regelui David care zice că s-au sculat mulți oameni împotriva lui și se bucură de cele ce văd, că s-ar fi lepădat Dumnezeul lui de el. Nu-mi pasă de râsul acestora, că știu că mâine voi striga cu glasul meu și mă va auzi Domnul din muntele cel sfânt al Lui și iute va vindeca sufletul meu.

-Tot răul este spre bine, zic bătrânii neamului nostru și mare este înțelepciunea lor. Mamona m-a pedepsit și m-a surghiunit, continuă Vodă Constantin, iar eu voi prinde puteri în acest răstimp de surghiun. Căci știu că nu m-a lepădat de tot Sultanul de la fața lui. Nu are pe altul care să-l slujească la fel de bine precum o fac eu și frații mei. Voi spune Domnului Dumnezeu toate rugăciunile pe care le-am învățat în viața mea și Domnul mă va sprijini, va înălța capul meu și fără teamă voi privi înainte. Vezi, prietene al meu, că soarta noastră este scrisă în scripturi iar noi va trebui să facem voia Domnului, cu bucurie și dragoste, până la capăt. Cât se va îndura Domnul să mă țină departe de ochiul Sultanului, eu păcătosul, trebuie să mă curăț de toată întinarea relelor obiceiuri ale celui care îmi este Stăpân pământean. Când va repezi Sultanul olăcar să mă scoată din surghiun, voi fi gata să duc mai departe

misia ce mi-am luat, aceea de a scoate din lanțuri pe robii valahi, deopotrivă din Țara Românească și din Moldova.

-Acum, Măria Ta, putem grăi slobozi despre soarta lumii, spuse Răducanul. Nu este iscoadă otomană în preajma noastră, putem să privim spre depărtarea veacului ce va veni și să căutăm un loc bun pentru țările noastre valahe, în libertate.

-Putea-vom să gândim așa departe? întrebă Vodă. Ne va da Bunul Dumnezeu destulă înțelepciune ca să mergem pe calea cea sfântă a gândului luminos? Să nu alunecăm în hăurile ce ne pândesc de-a dreapta și de-a stânga drumului. *Strâmtă este poarta și îngustă este cărarea care duce la viață și doar puțini sunt cei ce o află.* Așa a spus Iisus în predica de pe munte, după cum ne vestește Sfântul Apostol Matei în Evanghelia sa. Crezi că eu, Constantin, din neamul Mavrocordat, sunt printre cei puțini aleși de Domnul nostru Iisus Hristos să merg pe acest drum ce se sfârșește la poarta Raiului? Nu mă ispiti cu deșertăciuni, învățatule cărturar, că mare păcat îți faci, nu doar ție, ci mie, celui ce cred că trebuie să duc această cruce sfântă ce mi-a fost dată!

-De când Divanul boierilor munteni te-a ales să fii Domn, să te așezi pe scaunul domnesc al tatălui Măriei Tale la București, deși abia împliniseși doar 19 ani, până în ziua de azi ai umblat pe această cărare îngustă, pândit fiind de primejdii la tot pasul. De îți cântărim faptele în acești ani de când ești domnitor la Iași și la București, nu vom găsi loc de cădere în capcana necredinciosului Mamona. De ce crezi că Abdulah te-a dat jos de la domnie, Măria Ta? Ce i-a cășunat? Că ai scos din raia niște turci ticăloși care nu făceau bine nici Împărăției? S-au că niște boieri pământeni au găsit cine știe ce pricini prin care te-au pus rău cu Împărăția? Nu, Măria Ta! Abdulah s-a trezit peste noapte mâna dreaptă a Sultanului. Ca să rămână plăcut stăpânului cât mai îndelungă vreme, el trebuie să dea din jurul Divanului pe oricine a fost lăudat la urechea acestui Sultan. Așadar nu vei trece de Abdulah niciodată, nici n-ai cum, că doar ești un ghiaur și a fost loc de un singur Exaporit la Bosfor, în istoria Imperiului Otoman.

-Zici că Abdulah ne urăște pe noi, creștinii, mai mult decât oricine? Pe mine mai mult decât pe alții? De ce să fiu eu înaintea altor creștini în ochii lui? întrebă Vodă.

-Pentru că până acum ai dat dovadă de ascultare față de Măritul Padișah, ai îndeplinit toate poruncile Marelui Vizir și nu ai crâcnit. Dar atunci când ai vrut să primești înlesniri de la Sultan, totdeauna ai fost șiret și l-ai înduplecat să-ți facă pe voie. Abdulah crede că, în șiretenia ta, poate sta pierzania lui, că tu, Doamne, ai putea să-i pierzi capul de pe umeri.

Răspunsul prietenului său putea să fie bun. Putea să lămurească de ce acest Mare Vizir îl pedepsea atât de strașnic, în timp ce toți vizirii de dinaintea lui s-au purtat frumos cu ghiaurul, chiar i-au căutat prietenia. În același timp, în mintea lui Vodă încolți teama: Abdulah putea să-l piardă oricând, nu va fi tras la răspundere de Sultan. Totuși, gândi Vodă, poate fi un licăr de nădejde că acest nemernic păgân nu-l va da pierzării așa de repede? Opri sfatul cu însoțitorul său și se întoarse în căsuța pe care reușise să o cumpere, cu puțini bani. Voia să se roage, să-i ceară Domnului sfatul, ocrotirea și speranța că nu i se va întâmpla nimic.

Tocmai urcau pe cărarea dintre stâncile de pe povârnișul ce străjuia fâșia de nisip de la malul mării, când Vodă se văzu înconjurat de vreo zece ieniceri, cu iataganele scoase pe care le mânuiau amenințător. Un agă mustăcios, cu un turban ce fusese o dată alb la culoare, veni în întâmpinarea lui și, cu glas urât, răstit disprețuitor, îi spuse:

-Ghiaurule, dă-te legat! Asta-i porunca Marelui Vizir Abdulah Pașa!

Neînarmat, fără slugi care să-l apere, Constantin Mavrocordat nu putea să se opună. Făcu un pas înainte, întinzând mâinile împreunate, cu pumnii strânși ca să fie legat. Ceea ce se și întâmplă cu rapiditate. Vodă își păstrase cumpătul, deși la viața lui nu fusese pus niciodată în situații atât de umilitoare ca acum. Răducanul Cantacuzino rămase pironit locului, la îndemnul lui Vodă, care a avut îndrăzneala de a-i striga un mesaj simplu:

-Stai deoparte!

Pe un promontoriu în partea de miazănoapte a insulei se afla un fort bine zidit, cu creneluri de unde ieșeau spre apele Mediteranei câteva țevi de tun. Fortăreața fusese ridicată de turci încă înainte de cucerirea Constantinopolelui și avea misiunea de a

controla intrarea navelor spre Dardanele, dar și ieșirea lor. Garnizoana era una dintre cele mai disciplinate deoarece avea parte de ofițeri conștiincioși, cu frică față de amiralii oștirii musulmane. În mijlocul fortăreței vechea fântână, secată, servea de închisoare. Pe fundul puțului fuseseră fixate în pereți câteva belciuge solide, din fier. De aceste belciuge erau legați osândiții, care fuseseră oameni importanți, apropiați de Serai, dar care căzuseră în dizgrație, din felurite pricini. Prinșii care ajungeau în fortăreața din Lemnos erau oameni a căror urmă trebuia să dispară. Alți demnitari, cu pedepse mai ușoare și care puteau spera la o eliberare câștigată în urma unor plăți grele făcute de neamurile lor, găseau adăpost cu lanțuri la Edicule, închisoarea cu șapte turnuri. Cei care intrau la Edicule mai aveau o speranță ...

Vodă Constantin știa că de va fi închis în puț soarta lui era pecetluită. Însă mergând, înconjurat de ienicerii care-l escortau, Vodă încă nu se gândea atât de departe. Poate că pricina legării lui era alta, poate că va fi chemat să i se propună ceva, ori poate că va fi slobozit ...

Escorta îl duse în mijlocul fortului. Acolo, aga care conducea mica garnizoană dădu poruncă să fie dus jos, în puț și să fie legat cu lanțuri de picioare, de un belciug fixat cu nădejde în peretele de stâncă. De sus, din curtea fortăreței, aga îi strigă:

-Porunca Marelui Vizir Seyyid Abdullah Pașa[85] este că nu vei ieși de aici decât atunci când vei plăti cele 300 de pungi pe care i le-ai refuzat ca preț al mucarerului. Trimite vorbă neamurilor tale să strângă banii și să-i ducă la seraiul Marelui Vizir.

Aga îl împinse pe Răducanu Cantacuzino spre ghizdul fântânii secate și îl îndemnă să-i vorbească condamnatului.

[85] Marele Vizir Seyyid Abdullah Pașa a fost numit de Sultanul Mahmud I-ul la data de 24 august 1747 și a fost mazilit la 2 ianuarie 1750. El era din Kirkuk, o cetate importantă în Imperiul Otoman, fiind situată pe actualul teritoriu al Irakului, la 236 km nord de capitala Bagdad (Wikipedia). *Nu există surse documentare care să consemneze parcursul lui Vodă Constantin Mavrocordat în perioada exilului său în insula Lemnos. Sigur este faptul că în februarie 1756 a fost înscăunat Domn al Țării Românești, în cea de a V-a domnie.*

-Aga fortăreței îmi îngăduie să plec la Stanbul, să merg la casele tale, Stăpâne. Să le spun ce plată ești dator să dai, ca să-ți răscumperi viața și libertatea.

-Spune-le să caute ca împreună cu fratele Ioan, pe care l-am lăsat Domn la Iași, să adune acest mucarer. Să vândă din moșii ce poate, dar să nu vândă casa unde locuiește Doamna Ecaterina împreună cu pruncii noștri.

Banii se adunau greu, zilele de stat în fundul acelui puț se scurgeau încet, poate chiar mai încet decât timpul însuși. Constantin avea 37 de ani când a fost condamnat la această temniță înfiorătoare. Legat cu un lanț de picioare și de mâini, pe fundul unui puț în care soarele pătrundea rar, poate doar câteva ore pe an, condamnat să facă doar 2 – 3 pași înainte și înapoi, Constantin s-a aflat la un pas de rătăcirea minții. Doar credința puternică în Dumnezeu l-a salvat de pierzare. S-a asemuit cu Iona, cel înghițit de peștele cel mare, trimis de Dumnezeu ca pedeapsă pentru neascultare. Constantin se ruga de mai multe ori pe zi și îi cerea Domnului, pocăindu-se, să-i dea soarta lui Iona, că el va fi ascultător și îi va împlini poruncile. Zilele treceau, iar Constantin s-a deprins să-și trăiască clipele murmurând rugăciuni. De la o vreme purta dialoguri cu Creatorul, îi punea întrebări și își formula singur răspunsuri.

Aproape doi ani Vodă Constantin și-a dus viața trăind în Dumnezeu, slăvindu-L și mulțumindu-I. Iar după doi ani glasul credinciosului său slujitor și prieten, Răducan Cantacuzino, i-a împărtășit de sus, peste ghizdul fântânii, că asupritorul său și-a primit pedeapsa. De a doua zi după Sfântul Vasile cel Mare în anul 1750 s-a lățit vestea că Abdullah, Marele Vizir a scăzut în înălțime cu un cap. I-a venit și lui rândul să plătească pentru multe păcate săvârșite față de stăpânul său, Sultanul. Păcatul cel mai greu, al lăcomiei, a fost cel care l-a pierdut. Toată agoniseala lui s-a dus, a fost mutată în cuferele Sultanului. Dar au plătit cu viața și toți ai lui, casa lui.

Nu s-a bucurat de moartea vrăjmașului său. Mai vârtos s-a rugat pentru iertarea sufletului acelui păcătos. N-a cerut să fie slobozit, doar s-a rugat pentru necredinciosul Abdulah, închinătorul la Allah și la Zeul Aur, pe care l-a iubit mai mult și pentru care

a vărsat atâta sânge nevinovat. Iar la jumătatea lui Făurar, după doi ani de temniță grea, lui Constantin Mavrocordat i s-a cetit hatișeriful de slobozire. A aflat mai târziu cine a pus o vorbă potrivită, la locul potrivit ca să i se șteargă pedeapsa surghiunului. A fost așa: neamurile s-au adunat la sfat după ce capul acelui Mare Vizir Abdullah a fost tras într-un par și prins în cuie pe zidul Seraiului:

-Pe cine a numit Sultanul în locul lui Abdullah? l-au întrebat casnicii pe Răducan Cantacuzino care avea multe cunoștințe în lumea cea bună, a ambasadorilor dar și a Patriarhiei Ecumenice.

-Pe Divitdar Mehmet Pașa.

-Îl cunoaște cineva dintre ai noștri? Ce slăbiciuni are?

-Nu-i nevoie să-l cunoști special, zise Răducanul. Trebuie doar să te așezi la rând, la poarta casei sale, cu un sipet frumos lucrat și frumos umplut cu minunății. Pe care să-l pui la picioarele lui foarte prețioase, de Mare Vizir, să te ploconești bătând cu fruntea covorul cel prețios, de pe jos. Apoi să spui cine ești, din ce neam ești și să-l firitisești pentru minunatele daruri cu care Allah l-a înzestrat și pe care Luminăția Sa, Padișahul, le-a văzut în ființa lui și l-a așezat pe locul ce i se cuvine. Și să-i spui că ticălosul Abdullah îl ține la popreală pe neamul tău, Constantin Mavrocordat, fiul marelui Alexandru Exaporitul. Că este exilat pe nedrept, în temnița cea ticăloasă din insula Lemnos.

-Îndură-te, Mărite, de biată familia noastră! Cercetează faptele așa cum le-am povestit noi și sloboade-l, Mărite, că slugă credincioasă îți va fi! Că Sultanul îl cunoaște, știe că este singurul ghiaur care poate ridica din destrămare Cara Iflacul ori Bogdan Iflacul.

La zece zile după ce s-a obișnuit ca lumea să facă covor de spinări plecate în fața lui, Mehmet Pașa, Marele Vizir, a trimis după închinătorul Mavrocordat, ruda acelui fost voievod al Moldovei și Valahiei. Pe acela care l-a firitisit cu acel frumos sipet umplut cu bijuterii alese l-a întrebat fățiș, câte parale crede acela că pot acoperi truda lui de Mare Vizir cât a cercetat pricina celui închis în acel puț adânc din fortăreața de pe Lemnos.

-Mărite Vizir, aceste două pungi sunt tot ce ne-a rămas din averea neamului. Dar te vom sluji cu vrednicie și putem să-ți sporim bunurile, că strădania noastră vine pe calea recunoștinței!

Constantin Vodă nu fu slobozit la câteva zile după ce acele două pungi dolofane își luară locul în lada cea mare din beciul lui Mehmet cel flămând. Neamurile așteptau, pândind la ferești dacă apare vreo solie de la seraiul Marelui Vizir despre soarta iubitului lor Constantin. Dar zilele treceau, s-au adunat săptămâni, câteva luni și nimic nu s-a întâmplat. Atunci Răducanul Cantacuzin s-a încumetat să ceară ușă deschisă la Marele Vizir, să-l întrebe de soarta voievodului său.

-Voievodul tău s-a legat la răposatul mare vizir Abdullah să-și cumpere slobozirea cu 300 de pungi de galbeni. De nu-i avea, nu se lega, ce zici?!

-Nu s-a legat, Mărite, aman de zilele acestui om și ale neamului său. Că domnia la Bogdan Iflak sărăcie mare le-a adus, la toți. Dar Mărite Vizir, bogăția cea mai mare o are acest nobil urmaș al Exaporitului în capul lui. Că pe vremea cât Luminatul Padișah l-a ținut de bine la fața lui, Vodă Constantin i-a trimis multe știri din cele ce se petreceau în regatele Evropei. Că mulți prieteni are Măria Sa Constantin printre elcii aceștia, iar știrile cele mai proaspete la aceștia stau, ferecate cu lacăte grele. Însă Vodă Constantin le afla din gazetele acestor țări și le cerceta cu scrisori la acei elci. Și așa afla mai multe și dădea sfaturi înțelepte Luminatului Padișah. Care totdeauna s-au arătat a fi bune și împlinite. Sloboade-l, Mărite Vizir și folosește acest aur pentru binele Măriei Tale, că Padișahul mereu cere sfatul tău în pricinile Împărăției cu aceste regate evropene.

-Hm, hm! răspunse Marele Vizir. Îmi vinzi vorbe în vânt, ghiaurule? Cu mine vrei să faci negustorie calpă? Pe dată îți iau capul!

- Măria Ta, rogu-te nu te pripi! Constantin Vodă l-a vestit pe Luminatul Padișah despre tulburările de la Sankt Petersburg, cu răsturnarea țarului Ivan al șaselea, până la urcarea pe tron a moștenitoarei Ecaterina, a luat înapoi Crimeea, după cum l-a sfătuit voievodul meu. Cercetează, Mărite și află adevărul! Un sfat atât de bun de la un Mare Vizir îl face pe acesta plăcut foarte la Serai.

Trecu încă o lună de așteptare. Boierul Cantacuzin se dusese la seraiul Marelui Vizir doar cu o punguță cu care a cumpărat intrarea la acel demnitar. Însă daruri nu i-a adus, doar vorbe în

vânt. Însă acele vorbe au sunat tare plăcute și ademenitoare în capul Marelui Vizir. Că supărarea Sultanului și pieirea marilor viziri de la sfaturi proaste s-a tras, asta se știa foarte bine la Înalta Poartă. Așa că acest Divitdar Mehmet Pașa s-a înduplecat să-i dea drumul din exil lui Constantin Vodă și să-l pună la încercare. Și a dat un hatihumaiun[86] de slobozire a prinsului.

Acesta era slăbit foarte. Aga fortului din insula Lemnos spunea neamurilor care au adus acel hatișerif împărătesc că slobozirea se face la timp, că multe zile nu mai are prizonierul, măcar să moară acasă. Răducan l-a purtat pe brațe până la malul mării, unde îl așteptau neamurile într-un caic anume pregătit să-i fie leagăn ușor și moale până în interiorul Cornului de Aur. L-au purtat într-o lectică pe care au dus-o cu pas ușor patru slugi voinice.

Ajuns acasă, în cuibul casei sale, a fost îngrijit cu dragoste să se întremeze, să se odihnească și să se hrănească pentru a prinde puteri. Răducan venea în fiecare zi, după masa de prânz și îi citea tot ceea ce voievodul îi cerea. Diminețile Răducan umbla în Pera, pe la ambasadorii puterilor evropene și culegea vești. Îi aducea gazetele de care acești oameni ai puterilor nu mai aveau nevoie, știrile fiind vechi, trecute.

N-a avut cum să-și arate recunoștința față de binefăcătorul lui Defterdar Mahmud Pașa. Că acesta a fost mazilit în aceeași lună în care l-a slobozit pe Constantin din temnița cea grea.

Minunate sunt căile Domnului către fiii lui, deopotrivă credincioși, creștini ori musulmani! Fie numele Domnului în veci lăudat!

Norocul lui Vodă Constantin a fost trupul sănătos și viguros, cu care-l dăruise Dumnezeu și maica lui, care l-a născut. Într-o lună de zile s-a întremat destul cât să poată sta cu o carte pe genunchi în jilț, la gura șemineului ornat cu plăci din granit colorat, scos din mina de la Dobrogea. Și norocul lui a fost sultanul Mahmud I-ul, care și-a adus aminte de această slugă credincioasă și a pus să-i fie adus la față, să-l vadă ce mai poate face pentru Împărăție

[86] hatihumaiun = hatișerif (ordin scris) prevăzut cu apostila imperială (dex)

De îndată ce se află, în Fanar, că Vodă Constantin Mavrocordat a ieșit la lumină, prietenii vechi începură să-l cunoască din nou.

După un an de la slobozirea din exil, mintea ascuțită a lui Constantin, fost Voievod de Valahia și de Moldova, începu să lucreze, din nou. Citea gazetele, le citea din nou și își construia profețiile politice. Îi dicta lui Răducan să-i noteze aceste profeții, să le scrie și să le urmărească. A constatat că după un timp, nici prea repede, dar nici prea îndelung, profețiile lui se adevereau. Nu întru totul. Se întâmpla să fie abateri, ori că nu l-a simțit pe acel politician în firea lui, ori că cineva din afară intervenea și schimba mersul lucrurilor. A învățat să-și analizeze cu mare grijă greșelile. De aici încolo, Constantin își dicta profețiile sub mai multe variante, ținând seama de împrejurări interne și externe. Când a devenit sigur că prezicerile lui sunt bune, s-a încumetat să-i trimită Sultanului scrisori cu relatări de știri din gazetele străine și cu comentarii în care prezicea urmările acelor știri. A avut grijă să-l invoce pe Dumnezeu, pe Allah, astfel încât Marele Vizir să nu-l acuze de sfătuitor-slugă al lui Șeitan.

Viața tânărului Constantin începuse să se așeze pe o stare de bine, de liniște și de pace în sânul familiei sale. Ziua îi era plină, nu irosea nici un ceas. Se trezea în zori, la cinci ceasuri și se închina la icoane, rugându-se până la ceasul al nouălea. Până la prânzul în care mânca cumpătat, împreună cu doamna sa, Ecaterina și coconii Ioan, Alexandru alintat Deli-Bei, Maria și Ecaterina. Așa cum fusese învățat de mic, de tatăl său, Constantin se silea cu multă dragoste de învățătura beizadelelor Ioan și Alexandru. De prințese avea grijă doamna Ecaterina. Constantin supraveghea strădania coconilor la învățătură, dar se amesteca foarte puțin în munca dascălilor pe care-i plătea bine, așteptând de la ei să sădească în beizadele multe talente și haruri.

Dar studia multe ceasuri din zi și din noapte, cărți alese ale iluminaților francezi, citea gazetele pe care le primea de la Paris, din Italia, de la Viena și din Olanda. Primea scrisori și scria scrisori multe, dar cea mai dragă corespondență a purtat-o cu abatele Fleury, primul ministru al regelui Ludovic al XV-lea, apoi cu apropiați ai aceluia după ce a trecut la cele veșnice la anul

1743. Adeseori recitea sfaturile bunului cardinal care l-a tratat ca pe un prinț cu rare calități, dându-i multe sfaturi de conduită pentru un prinț ales de soartă să conducă o țară creștină mică, însă aflată sub groaznica asuprire a unui stăpân păgân și nemilos.

Ținând în mână una din scrisorile celui ce a fost primul ministru al Franței, Constantin îi împărtășea prietenului său Răducan Cantacuzino crezul său de viață pe care i l-a insuflat ocrotitorul său spiritual, cardinalul de Fleury.

-Dacă Bunul Dumnezeu te-a ales să duci povara unei vieți de mare răspundere, cum ar fi aceea de a cârmui o țară, fie ea mare sau cât de mică, acestă misie trebuie să o duci cu multă grijă, cu dragoste de Dumnezeu, dar și de semenii tăi. Căci așa a spus Mântuitorul, că cel ce vrea să fie mai mare peste frații lui, acela trebuie să fie slujitorul acestora. El nu-și mai aparține, trupul lui și sufletul lui sunt ale Lui Iisus Dumnezeu. Și dacă înțelege că nu-și mai aparține sieși, tot așa de bine trebuie să priceapă că nici cuvintele care-i ies din gură nu sunt cuvintele lui, ci ale Domnului. Căci vorba omului trebuie să fie bine cumpănită. Însuși Iisus este numit în Evanghelii „Dumnezeu Cuvântul".

-Ce vrea să însemne aceasta, Măria Ta? Eu te-am văzut, Slăvite, cât de cumpănit ești la vorbire în toate treburile zilei, cu oameni boieri și cu oameni dintre cei mai de jos. Dar nu te-am văzut cum spui cuvântul la mânie sau cum răspunzi atunci când ești batjocorit, pe nedrept mai cu seamă.

-Nu-i ușor să poți avea stăpânire pe inima ta și pe mintea ta. Dar părinții ortodoxiei ne învață despre rugăciunea inimii, despre cum să faci inima ta sălaș curat unde să-l primești pe Iisus Mântuitorul. Când El își face intrarea în inima ta, nimeni nu va putea să te scoată din lumină. Învață să te rogi neîncetat!

Trecură unul, apoi al doilea an de viață liniștită. Pe Constantin îl găsi, în sfârșit, sluga lui credincioasă, Petrulis, acela care jurase că va fi apărătorul, sluga fără odihnă, a stăpânului. Cu ajutorul lui Petrulis, Constantin află știri din cele două țări valahe. Cel mai mult voia să afle despre starea Țării Românești.

După mazilirea lui în anul 1748, pe Scaunul Domnesc a urcat Grigore Vodă Ghica al doilea. El și-a cumpărat scaunul domnesc cu bani grei, pe care i-a împrumutat de la cămătari. De aceea nu s-

a rușinat să pună biruri grele pe țară pentru a-și plăti datoriile, dar și haraciul și multele biruri către Înalta Poartă. El a murit în 1752, fiind încă pe scaunul domnesc. După răposatul, țara l-a cerut pe beizadeaua Matei. Acesta a domnit doar un singur an, iar Petrulis a venit la Stanbul cu știri proaspete despre Vodă Matei, spunându-le râzând.

-Ce este așa de hazliu, Petrulis? Ori te-ai întâlnit pe drum cu Nastratin Hogea de la care ai aflat o istorie hazlie?!

-Nu, Măria Ta, doar râd de lăcomie și de prostie la un loc. Că aceste două rele apucători omenești s-au sălășluit temeinic în casa Ghiculeștilor. Vodă Matei s-a făcut plăcut boierilor mazâli din Țara Românească, vânzând cu bani buni izvoade de boierie. În trei luni de domnie a căftănit 30 de stolnici, 20 de paharnici și 50 de serdari. Mai apoi a început să ceară galbeni cu împrumut de la marii boieri. Cine i se punea de-a curmezișul suferea curând tot soiul de pățanii rele și rușinoase și nu mai venea la Curte să-și ceară banii înapoi. Mulți boieri și-au dat mâna și l-au pârât la Înalta Poartă și așa au scăpat de nerușinatul. Având însă bani îndestui, Matei Vodă a cumpărat scaunul domnesc de la Iași. Auzit-am că aici s-a purtat cu dragoste și mare milă față de boieri, dar a pus biruri peste biruri pe țară, așa că urât foarte este.

-Vai de biata țară, Petrulis, nu-i de râs! Stai lângă mine și să ne rugăm împreună pentru sărmanii mujici care duc tot greul în această lume ticăloasă.

Mai apoi Constantin s-a mutat cu toată casa lui în insula Chios. Acolo, în casele bunicilor lui și-a găsit liniștea mult dorită, scăpând de zarva Stanbulului. Dar nu-i era dat lui să ducă o viață de bucurii. La 1756, după Bobotează un olăcar trimis de neamurile din Stanbul îi aduse porunca Marelui Vizir de a se înfățișa îndată la Serai. Nișanci Ali Pasha, Marele Vizir al Sultanului Osman al treilea a primit poruncă de la Stăpân să-l căftănească bey cu două tuiuri la București pe acel fiu al Exaporitului care de multă vreme trimite vești despre regii apusului și despre mersul lumii pe acolo.

-Luminăția Ta, Sultanul Sultanilor! Nu mai este acest Mavrocordat folositor Împărăției. El a zăcut în temnița cea grea din insula Lemnos, apoi stă departe de lume de cinci ani. Boierii

care erau sprijinul lui au murit ori s-au tras la odihna bătrâneții pe la moșiile lor. N-are cine să-l mai sfătuiască!

Sultanul însă știa mai bine cine este favoritul lui. Peste capul Marelui Vizir, Osman Sultan a dat un hatihumaiun și i-a pus caftanul de Domn al Țării Românești. Înfățișat fiind Sultanului, acesta a fost firitisit de însuși Stăpânul.

-Pleacă, preaplecată slugă și curăță grădina noastră, a Cara Iflacului. Că în paragină este. Fă-o roditoare așa cum era, la 1748, când din pâri mincinoase fost-ai dat la o parte cu silă mare.

Vineri, pe 20 februarie 1756 Sultan Osman al treilea a pus pe umerii lui Constantin Mavrocordat caftanul domnesc, i-a dat însemnele de bey cu două tuiuri și l-a atenționat – așa cum obișnuiau toți înalții demnitari otomani – cu asprime să fie slugă supusă și ascultătoare, să împlinească tot ceea ce i se va porunci și i se va cere de către Împărăție.

Pregătirile de plecare au durat aproape o lună. În Istanbul era o iarnă blândă, însă olăcarii ce soseau zi de zi dinspre miazănoapte vorbeau de zăpezi mari, geruri și viscole în părțile bulgărești, în munții Rodopi și în Stara Planina. Drumurile erau bune, peste tot, se putea merge cu sania până în câmpia Dunării. Pe acolo vremea a fost capricioasă, nu a nins peste tot, așa că este nevoie de înlocuit sania cu un rădvan. Vodă hotărî că nu poate să pornească la drum cu coconii la vreme de iarnă. Familia rămase pe loc, în Istanbul, iar el porni la drum după ce reuși să împartă câteva pungi cu galbeni la mai marii Împărăției.

Vodă Constantin a ajuns la porțile Bucureștiului în Săptămâna Patimilor Mântuitorului. După datinile bisericii ortodoxe, în aceste zile tot poporul prohodea, nu se putea face mirungerea noului voievod. Cunoscând datina și regulile stricte ale bisericii, Vodă Constantin a poposit la mănăstirea Văcărești, ctitoria tatălui său. Aici a făcut o slujbă de pomenire a răposaților Nicolae, tatăl său și Ioan, unchiul său. La acest parastas au participat cei mai mulți din marii boieri ai țării. Tot aici a stat la slujba de Înviere, iar a doua zi de Paști a intrat în București, făcându-se ungerea sa ca nou domnitor la Biserica Mitropoliei. Hatișeriful Sultanului este citit în Divan în limba turcă, apoi în grecește și la urmă în românește. Agapa obișnuită de la înscăunare a fost sărăcăcioasă și scur-

tă, mai mult pe placul Domnitorului, care se înclinase mult spre asceza monahică în acești ani grei, de exil, temniță și sărăcie. Umblând după bani să întregească cele 300 de pungi cerute de ticălosul vizir Abdullah, fusese nevoit să amaneteze prețioasa bibliotecă moștenită de la tatăl său și pe care a îmbogățit-o el însuși, dând Bibliotecii academice franceze, la schimb, copii după cărți rare și primind cele mai proaspete opere ale filozofilor iluminiști. N-a avut bani să-l plătească pe englezul Barker, cel căruia îi încredințase prețioasa comoară, smulgându-i jurământ și afurisenie dacă ar fi înstrăinat măcar o singură piesă din marea comoară. La fel, fusese strâns de datorii să vândă și casa din Balata unui evreu. S-au despărțit cu greu de casa din mahalaua Balata, unde lăsau în urmă prieteni buni între evreii cu cele mai vechi rădăcini, mergând până la sefarzii alungați de iberici. Casa Mavrocordat era iubită și stimată de evreii sefarzi din Balata și nu numai de aceștia, deoarece tatăl Nicolae Vodă i-a primit să-și facă locuințe și să se ocupe de negustorie în Țara Românească, la anul 1730, puțin înainte de a cădea la pat, cu boala aceea grea care i-a adus sfârșitul.

Doi ani a stat Constantin Vodă pe scaunul domnesc de la București. Au fost doi ani mănoși în care lumea începea să uite de porecla pe care i-o dăduseră moldovenii, încă de la prima sa domnie la Iași: „Vodă cel fără noroc”. Dar n-a scăpat de această pacoste de poreclă. Norocul l-a părăsit când unul din călărașii tocmiți de el să-i ducă și să-i aducă scrisori și cărți tocmai de la Paris, a fost prins și descusut la o vamă de la intrarea în Stanbul. Iar tașca acelui călăraș a ajuns până pe masa Sultanului. Iar acela, văzând ce fel de hârtii, gazete și cărți sunt în acea tașcă, a trimis un capugi-basa să-i pună năframa de mazâl pe umăr. Norocul l-a părăsit, de această dată într-atâta că, după ce a ajuns la Stanbul, din porunca Sultanului a fost închis la Edicule, Închisoarea cu Șapte Turnuri. Și iarăși stă la răcoare trei ani, până în 1761 când același Sultan îi dă slobozire și îi cere să culeagă vești proaspete de la prietenii lui evropeni.

-Înțelegi, boierule Răducan, cât de prost este acest Sultan? Mă închide la Edicule pentru că știu prea multe, apoi mă sloboade de acolo ca să-mi ceară să-i spun, că doar eu știu prea multe. Și

pentru asta, că eu aș ști prea multe și am stat deoparte, îi taie capul unui mare vizir.

-Nu-i prostie, Măria Ta. Sultanul Osman este semeț, nimeni nu-i ca el, doar el poate să facă orice voiește. Și este repezit. El taie mai întâi, abia apoi se întreabă dacă a făcut bine ori ba. Dar nu-i pare rău, că dreptatea este totdeauna de partea lui, că doară este Alesul, Sultanul. Iar acum, te trimite Sultanul să ridici iar Țara Românească ori Moldova?

Dezvăluirea naivă a lui Constantin, un demnitar cu rang de prinț, care are în sânge și în toată ființa lui harul de a sta peste oameni și peste timpuri, l-a îngrijorat pe tânărul lui prieten. Crezul voievodului era foarte puternic, pentru el cel mai important lucru era să-și ducă la împlinire planul de a scoate poporul acestor două țări din sărăcia și oprimarea fără egal în toată Europa acelor timpuri. Acest crez și încredere în dreptatea lui a avut la temelie credința în Dumnezeu. Lungile rugăciuni cărora s-a dedicat cu tot trupul, cu mintea și cu inima, cu sufletul, l-au întărit și i-au dat această siguranță că nu greșește. Și chiar de va greși, chiar de va plăti cu viața asta, greșeala de a-i sluji dușmanului creștinilor nu va atârna prea greu în cântarul cu care îi va fi cântărită întreaga viață la Judecata de Apoi. Văzându-l și simțindu-l, boierul Răducan oftă și zise doar atât:

-Nu-i loc de întors în inima și în mintea Măriei Tale! Fie după voia Domnului. Dator sunt să te urmez, Doamne, și să stau lângă Măria Ta cât mă vor ține puterile. Dar trebuie să știi, Măria Ta, că la vremurile astea este tulburare mare acolo. N-ai aflat, Măria Ta, că se bat neamurile de greci între ei? Că așa se zice, că ar fi războiul capuchehaielor. Iar cel mai viclean și mai rău este unul Stavrachi sau Stăvărache. Ei fac pâri peste pâri, măsluiesc adevărul, aduc martori mincinoși. Ei te pot face să-ți pierzi capul, numai că ai primit să-i faci pe voie Sultanului. Că se bat ca chiorii pe scaunele de domnie. Uite, Măria Ta, vine acuși Petrulis, care îți va întări cele ce ți-am spus eu.

- Nu pot să dau îndărăt, ca racul. Sultanul s-ar mânia foarte și chiar mi-ar putea lua zilele, că da, așa este acest Osman, este un repezit, setos de sânge. Mă trimite înȚara Românească, voi pleca peste două zile. Fie ce-o fi, toți suntem la voia Domnului. Dar eu

am pornit niște tocmeli nouă în această țară. Am făcut un așezământ cum doar prin apusul Evropei mai vezi. Dator sunt să văd ce s-a ales de munca mea. Dator sunt să dreg ce au stricat alții. Cu puterile pe care mi le-a dat Sultanul, pot să-i fac pe acești lupi lacomi să plătească. Am nevoie de ajutorul vostru, al tău, prietene Răducan și de al lui Petrulis, fidelul meu. Mă însoțești, prietene? Trebuie să-ți dau o boierie ca să-ți răsplătesc atâta cheltuială câtă ai făcut cu mine!

Nu trebui să gândească prea mult. Tânărul Cantacuzin se aflase tot timpul sub influența puternicei personalități a voievodului care l-a găsit, l-a ridicat, l-a trimis la școli și l-a onorat cu mare încredere.

Alaiul – sărăcuț! – al lui Vodă Constantin se urnește la drum în zi de Mărțișor. Era soare strălucitor pe un cer senin care părea o boltă de palat peste apele scânteietoare ale Bosforului. Până spre seară drumurile din prejurul Istanbulului fură aglomerate, căruțe încărcate venind cu poveri pentru piețe ori cuhnii de palate, alte căruțe goale, gonind spre baștinile lor, călători care mai de care, bogați în carâte frumos zugrăvite, călăreți pe cai falnici ori pe mârțoage și mulți umblători pe darurile primite la naștere. Ajunseră la primul conac, unde Petrulis îi aștepta în poartă. Poposiră pentru odihnă, spălându-se de praful drumului și gustând bucate frugale, după obiceiul lui Vodă Constantin de a nu se lăcomi pentru prea plinul pântecelui.

Călătoria fu lungă și plictisitoare. Vodă nu dădu semne de dialoguri decât de foarte puține ori, în cea mai mare parte a timpului stând cu nasul într-o carte de rugăciuni, ori în ultima carte primită de la Paris. Ajunseră la capăt de drum, iar în ziua de 20 martie se săvârși tot protocolul mirungerii și căftănirii în noua domnie.

Dar Vodă încă nu apucase să părăsească Stanbulul când neprietenii se puseră pe lucru. Petrulis, care primise de la Vodă câteva giuvaericale și o punguță – subțirică, e drept! – cu galbeni, reuși să scoată la lumină câțiva dintre oamenii lui pricepuți la iscodiri, care îl părăsiseră când banii se gătaseră. Află de unii boieri cunoscuți ca meșteri în trăgătorii de sfori și șopocăituri la urechi, care își începuseră trebile de săpat capcane în calea mai

marilor zilei. Așa, unul dintre aceștia era Nicolae Dudescu, care avea un frate, Constantin, cu care trebuia să ajungă cât de curând la sfat de taină. Altul era Dumitrache Ghica, frate al lui Grigore Alexandru Vodă. Nu mare fu mirarea lui Petrulis când iscoadele lui îi arătară patru boieri munteni, mai de mijloc în clasa a doua de boierie, cum sunt chemați, pe rând mai întâi apoi după câteva zile împreună, la casele Dudescului de unde ieșiră și se puseră pe așteptat la Înalta Poartă ca să încredințeze niște arzuri în mâinile unor eunuci de frunte din Serai, împreună cu punguțe dolofănele cu galbeni. Mai apoi Petrulis află, întâlnindu-se cu unul din slujitorii de la cuhniile împărătești, care aflase de la un bostangiu dintre cei ce făceau de pază chiar la ușa Luminăției Sale, Padișahul, câtă supărare îi stârniseră niște hârtii ce îi fuseseră aduse de Marele Vizir Mehmed Ragip Pașa cel Mare. Sultanul, după ce citi vreo două foi, i le aruncă în nas vizirului, tunând în fel și chip. Mai întâi striga că sunt minciuni, că el cunoaște acest scris și scriere obișnuită a nemernicilor de boieri valahi care se pândesc și se pârăsc unii pe alții. Apoi, după ce Marele Vizir reușise să spună câteva cuvinte, pe semne dovezi în sprijinul celor din arzurile deja citite de Sultan, acela îi striga, reproșându-i că de ce vine așa târziu cu asemenea vești. Dar îi poruncise, la sfârșit, vizirului, să-l lase în pace pe Mavrocordat, să vadă cum își face treaba cu tocmirea la loc a raialei, cum adună birurile și cum trimite la Înalta Poartă banii și bucatele la soroc. Apoi vom vedea.

-Grija ta, vizirule Mehmed, strigă Sultanul, este să vezi cum slugile acestea își fac datoria, fiecare la locul la care a fost pus. Să-i pedepsești pe cei care nu-s de treabă și să-i faci pe ceilalți să se străduiască mai mult, că nici sipetele Împărăției nu pot fi umplute la câte cerințe sunt de acoperit, în toate zilele.

Doi ani trecură ca o clipită. Norocul îl ajută pe Vodă Constantin și țara rodi cu belșug și la câmpie, dar și în pășunile de sub poale de păduri. Cirezile de vite mari și turmele de oi se înșiruiau pe drumurile Împărăției spre porțile așezămintelor unde gelepi și casapi se întâlneau să facă seama animalelor celor grase care veneau de la Dunăre spre a fi puse pe mesele pașalelor, dar și ale oștirilor, veșnic flămânde. Pe la jumătatea lui Făurar, la 1763,

Petrulis sosi după o goană neîntreruptă de câteva zile și ceru intrare grabnică la Măria Sa.

-Aman, aman, Măria Ta! S-a pornit un capugibașă de la Stanbul să-ți aducă năframa de mazâl. Că lucrătura nerușinaților Dudești le-a adus rod. Te vor mazâli, Stăpâne și vor pune om de paie în loc.

-Pe cine, Petrulis? întrebă Vodă arătând o față de om mulțumit, care parcă aștepta de mult să se împlinească ceea ce tocmai auzise, iar acum răsufla ușurat. Eu tocmai am gătat de dus la capăt toate ponturile pe care mi le-am pus pe răboj în urmă cu doi ani. Acu e rândul altora să ducă povara pe cărarea îngustă ce le-am pregătit-o!

Vodă trudise din greu să pună pe roate mersul poruncilor de sus în jos și al împlinirii acestora acolo, jos, păzind și ocrotind cu osebire pe truditorii ce plăteau la soroc biruri și dajdii din sudoarea muncii lor. Acum voia să vadă cât de temeinică fusese gândirea lui și cum se vor lovi, ticăloșii lacomi storcători de foloase necuvenite, de neputința de a-i întoarce la robie pe rumânii pe care el i-a slobozit din lanțuri. Dar Constantin Vodă nu bănuia măcar cât de diabolică era mintea acelora ce-i vor urma pe aceste scaune de domnie.

-Mazâl!

Strigătul se auzi încă înainte ca ușa spătăriei mari să se deschidă. Dar mai înainte se deschise ușa din spatele scaunului domnesc. Acolo apărură patru haldăi cu iataganele scoase din teci, păzind singura ușă pe care s-ar fi putut fugi. Dar Vodă Constantin nu avea nici o intenție de fugă. Își pregătise din timp condicile vistieriei și condica în care ținea toate poruncile de la Înalta Poartă. Se ridică în picioare și se adresă Sfatului Domnesc:

-Pâra aceasta este ticăloasă, iar dovezile sunt măsluite. Aici am toate dovezile că am slujit cu credință Stăpânului. Să aibă luare aminte ticălosul care se lăcomește la banii săracului, că judecata adevărată este cea a Lui Dumnezeu și nimeni nu scapă de ea.

Apoi coborî cele două trepte spre capugibașa, cu mâinile întinse, împreunate în față spre a fi legat. Doi bostangii îl legară, în timp ce bașa striga alte nume:

-Frații Mișoglu, fiii logofătului Mihalache Manu, fii postelnicului Constandin Iorgulescu și doftorul Fotachi.

Îi luară pe toți și porniră de îndată spre Giurgiu. Vodă era sărac, nu avea bani să se îngrijească de cele de trebuință la drum lung. Boierii care fuseseră prinși alături cu el l-au hrănit din merindea lor și i-au strecurat și câțiva galbeni să aibă, la drum. N-a avut parte nici de o cercetare asupra celor ce i se puneau ca vină și nici n-a fost supus la cazne. I s-a adus la cunoștință că din porunca Luminatului Padișah va fi exilat la Mitilene, în insula Lesbos.

N-a stat multă vreme în exil. Familia a rezolvat totul. Dar Constantin a înțeles că numele lui nu mai are trecere la ușa Seraiului. Dușmanii lui, fanarioții greci pe de o parte, în frunte cu familia Ghica și boierii pământeni care îi aveau în frunte pe urmașii lui Vodă Mihai Racoviță au fluturat peste tot acuzația că ar fi furat o sumă mare de bani după ce adunase birurile. Sultanul Mustafa al III-lea n-a dat crezare acelei acuzații.

Ca să nu stea în calea vrăjmașilor lui și nici sub ochii vizirilor și ai Sultanului, Constantin și-a mutat reședința în insula Chios, baștina bunicului său Alexandru Exaporitul. De aici a pornit negustoria, afaceri la care se pricepea foarte bine. În scurt timp a izbutit să refacă averea familiei, dar biblioteca dragă lui nu a reușit să o scoată de la englezul Baker.

Capitolul 22
Pentru cine bate clopotul

Vodă Grigore Callimachi fu mazilit în iunie 1769. Un incident neplăcut a avut loc la Iași: Grigore al III-lea Ghica adusese pentru paza sa la București pe Pașa Mehmed de Rumelia. Callimachi îl invită la Iași. De cum sosi la scaunul Moldovei, între arnăuții de la Curtea Domnească și turcii Pașei se produseră conflicte. Pașa s-a mâniat și a spânzurat doi arnăuți. Ceilalți slujitori ai lui Grigore Vodă Callimachi se revoltară și dezertară, trecând la ruși. Acest incident produse mare supărare și neliniște la Stanbul. Marele Vizir Mehmet Emin fu înlocuit cu Moldovanci Ali Pașa, care la origine era valah. Iar Grigore Callimachi fu socotit un trădător și fu mazilit. Surpriză mare fu gestul Sultanului Osman: el nu mai aşteptă propuneri de la Marele Vizir ci, fără veste, chemă din Chios pe uitatul Constantin Mavrocordat și îl îmbrăcă cu caftan de domn peste Moldova. La 29 iunie, de Sfinții Apostoli Petru și Pavel, acesta fu înscăunat nou voievod.

Dar Sultanul nu i-a dat nici un ajutor, nici oaste și nici bani. L-a trimis să țină boierimea moldovană în frâu, altfel țara va fi socotită trădătoare, după cum trădător fusese socotit și Grigore Callimachi. Noul Mare Vizir, Moldovanci, tocmai fusese înfrânt într-o luptă cu rușii. Constantin Vodă l-a chemat la Iași ca să-i aline suferința bătăliei pierdute. El alinie, în spătărie, pe boierii noi pe care-i ridicase din cei de clasa a doua, lăsându-i deoparte pe marii boieri veliți care duseseră Moldova de râpă sub domnia îngăduitoare a Callimachilor. Divanul jurându-i credință Marelui Vizir, acesta transmise Sultanului că Vodă Constantin reușise să liniștească țara.

Cu un an în urmă, în vara lui 1768 un incident mărunt a declanșat un nou război deschis între Imperiul Otoman și Imperiul Rus. La marginea Basarabiei, un orășel Balta, cu locuitori turci, adăposti vremelnic niște oșteni poloni. În Polonia era mare tulburare pricinuită de alegerea noului rege. Unul din candidați era sprijinit de ruși, celălalt candidat era sprijinit de turci și de francezi. Ei bine, acei poloni care au găsit scăpare în orășelul Balta

fură atacați de niște cazaci ajutați de o oaste rusească. Polonii și toți locuitorii turci fură trecuți prin sabie.

Incidentul de la Balta, când a fost aflat la Istanbul, produse mare agitație în partida războinicilor, cei mai furioși fiind ienicerii, care cereau pornirea unei noi campanii de război, sperând să obțină bun câștig din jafuri și cotropiri. Marele Vizir Muhsinsade fu răsturnat, deoarece nu dorea război, știind că armata otomană este mult mai șubredă decât oștile rusești pe care Țarina Ecaterina a II-a tocmai o înzestrase cu armament modern și generali prusaci, destoinici. În locul lui fu numit Hamza Pașa, care în luna octombrie 1768 declară război Rusiei. La rândul lui, Hamza fu și el mazâlit, iar Moldovanci Ali Pașa, noul Mare Vizir, trecu de câteva ori Nistrul și se ciocni cu corpurile de armată imperiale, aflate sub comanda feldmareșalului Rumianțev. Dar nici noul Mare Vizir Moldovanci Ali nu reuși să câștige nici o bătălie cu rușii. El pierdu Hotinul, pe care rușii îl cuceriră și îl dărâmară, făcându-l una cu pământul. Apoi trecură Prutul în Moldova.

Armata rusă înainta spre Iași. Mătură, în cale, toate rămășițele urdiilor turcești și tătare care se abătuseră din drum pentru jaf. Dar la fel ca necredincioșii înaintea lor, pravoslavnicii căutau și ei prin cotloanele gospodăriilor orice le-ar fi fost de folos și nu-i priveau pe moldoveni ca pe frații lor întru credință. Apropiindu-se de Dunăre, Marele Vizir Ali Pașa Moldovanci se despărți de Constantin Vodă.

-Beyule Constantin, voi trece Dunărea la Oblucița și îmi voi uni bulucurile cu oastea seraschierului de Babadag. De aici, de la Fălciu, poți coborî la Galați și dacă moscalii vor ajunge până acolo, vei căta adăpost la Brăila. Dar să nu părăsești pământul valah, că Sultanul te va socoti trădător și laș. Adică îți vei pierde capul.

-Mărite Vizir Ali Pașa, fie ca Allah să te ocrotească, iar Padișahul să-ți trimită cât de repede ajutoarele de care ai nevoie. Acest război poate că se va întinde pe mai mulți ani, dar moscalii trebuie opriți grabnic. Armata lor este mai puternică, ai simțit-o singur. Și dacă nu vei reuși să câștigi câteva bătălii, tare mă tem că se vor apropia foarte mult de Istanbul!

-Să ne ocrotească Allah de așa ceva, răspunse Ali Moldovanci, cu un glas care trăda îngrijorare și chiar teamă. Nu va scăpa de pedeapsa Sultanului, soarta lui va fi la fel ca a celorlalți mari viziri care au sfârșit sub funia de mătase ori securea gealatului. Îți dau o gardă de 7000 de achingii, să te păzească în refugiul tău.

De la Bârlad la vale drumul trecea peste dealuri sterpe, cu iarbă puțină și uscată. În multe locuri pământul era crăpat de seceta care ținea în acest ținut de la sfârșit de Cuptor până în Brumar. Rareori se abăteau ploi până la lăsarea iernii. Ținut sărăcăcios, sate puține și rare, părăsite de locuitorii care se bejeniseră care încotro. Vodă ajunse la porțile Galațiului cu o zi înainte de praznicul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavrilă. Trase la mănăstirea Precista, pe malul Dunării, pe care o cunoștea de mult. Avea nădejde că moscalii nu vor ajunge până aici, iar dacă orașul va fi atacat se va putea ascunde în biserica fortificată. Exista un loc de refugiu în interiorul zidului bisericii, dincolo de un puț adânc peste care se găsea o punte ce putea fi ridicată. Acolo se putea adăposti zile multe, cu provizii îndestule și apă de băut.

O zi sau două după despărțirea de Marele Vizir, Vodă Constantin se îmbolnăvi. Făcuse febră, capul îl durea și amețea la tot pasul. Renunță la călărit și se urcă în carâta în care i se puseseră saltele și perne destule, încă de la Iași. Rămase o zi și o noapte într-un conac la două verste de orașul Bârlad. Slugile boierului stăpân al acelei căsoaie i-au făcut căldură mare într-un ietac, acolo l-au vârât pe Vodă într-o balie din lemn de stejar plină pe jumătate cu apă fierbincioară în care au turnat ceai din otavă de toamnă și frunze de nuc. Apoi au acoperit balia cu o blană de oaie, de sub care se ițea doar fruntea și nasul bolnavului. Când apa din balie se răci olecuță, Vodă începu să tremure. Atunci o țigancă bătrână cu mâini de vrăjitoare se apropie de baia voievodului și turnă un adaos de apă clocotită, învârtejind cu cercuri blânde, ca o mângâiere, frunzele de nuc ce pluteau deasupra. Tremurul bolnavului încetă. Baba scoase cu două degete alifie gălbuie dintr-un sipețel de porțelan frumos zugrăvit pe dinafară cu flori de nu-mă-uita. Unse fruntea și tâmplele bolnavului cu un deget de alifie, apoi cu ce mai rămase pe deget începu să-i maseze ceafa, gâtul și

umerii slăbănogi, bolborosind un descântec numai de neamul ei cunoscut. Când alifia se întinse bine pe toată pielea cefei și umerilor, baba îl scufundă pe bolnav sub apă până la buze, continuând să-i maseze fruntea și tâmplele brobonite de o sudoare rece.. Ajutoarea ei, o balaoacheșă tinerică pe care o luase să-i fie moștenitoare a toată știința ei de vindecătoare, turna puțin câte puțin apă fierbinte în palmele babei, încălzindu-i-le. Așa, sub palmele fierbinți ale bătrânei, capul bolnavului scăpă câteva strănuturi brutale, după care Vodă se destinse. Dispăru ca prin farmec toată încordarea din trupul care tremurase mai înainte de febră și o somnolență plăcută îl învălui. Bătrâna îi înfășură capul într-un turban din lână moale și îl sprijini de umerii ei, continuând să-i bolborosească la urechi cuvintele acelui descântec care-l făcu pe bolnav să alunece spre somn. Baba făcu un semn și alte două slujnice îl apucară pe Vodă de umeri și de picioare, scoțându-l din apă și înfășurându-l cu pânzeturi moi, uscându-l și apoi culcându-l în așternuturi încălzite din vreme cu cărămizi calde. Bolnavul dormi somn adânc un ceas, două, apoi începu să asude și să se zvârcolească. Slujnicele o aduseră pe baba doftoroaie la patul bolnavului și se traseră afară din ietac. Cu mângâieri blânde bătrâna reuși să-l liniștească pe bolnav, îl dezveli de așternuturile ude și îl șterse, uscându-l. Bolnavul se liniști și recăzu în somn. Veniră slujnicele și îl îmbrăcară cu o cămașă albă cusută cu arnici roșii și negre și îl înveliră bine.

Dimineață Vodă se trezi ca nou născut. Fierbințeala îi dispăruse, sorbi câteva înghițituri dintr-o fiertură de plante îndulcită cu miere aurie, de salcâm. Apoi porunci să fie îmbrăcat și curând porniră la drum. În noaptea lecuirii beyului necredincios sub a cărui poruncă se aflau, oștenii turci se traseră la odihnă în corturi, păstrând liniștea ca să nu-i tulbure stăpânului odihna. Ajunseră la ceasul amiezii la bariera dinspre miazănoaptea orașului. Sosirea turcilor fusese semnalată încă înainte de a ajunge în satul megieș Galațiului, așa că marginea aceasta a așezării era pustie. Nici țipenie de oameni pe drumuri, în curți și case. Carâta Voievodului fu mânată înainte, fără oprire, până ajunseră la porțile mănăstirii Precista. În pragul lor stătea egumenul bătrân, cu doi călugări voinici care purtau pe brațe un colac rumen și o tipsie cu

sare mărunțită. Carâta se opri și Vodă coborî. Primi urarea de bun sosit a călugărilor, rupse o cojiță de colac și o atinse în sare, apoi gustă. Îi plăcu și mai rupse o bucată de pâine, pe care o mâncă pe îndelete. Apoi bătrânul egumen îl pofti pe Măria Sa să intre în trapeză pentru a gusta din sărăcăcioasa mâncare de prânz a lor, a celor ce nevoiesc în rugăciuni pentru păcatele oamenilor.

-Mulțumesc de poftire, părinte, dar se cuvine să mă închin Domnului și Mântuitorului nostru, să-i mulțumesc că m-a ocrotit pe drumul meu și pe care trebuie să-L cinstesc mai înainte de toate.

Vodă intră în sfânta biserică însoțit de Petrulis, sluga credincioasă care l-a urmat pe acest drum care a ajuns la sfârșit. Galațiul era așezat la marginea de miazăzi a Moldovei, era poarta de intrare, dar și poarta de ieșire din țară. Iar Vodă Constantin nu avea voie să iasă pe această poartă, căci pedeapsa Sultanului pentru părăsirea raialei ce i-o încredințase ca să o gospodărească era moartea. Pe drumul de la acel conac al boierului Simion Simila, unde Vodă a scăpat de răceala ce-l încercase cu fierbințeală și dureri în tot trupul, Petrulis încercase să deschidă o vorbire cu Măria Sa despre soarta lui, adică voia să afle ce gând avea Vodă să facă mai departe de va fi ajuns din urmă de muscalii porniți să-l facă prizonier. La Fălciu, despărțindu-se de Marele Vizir Ali Pașa Moldovanci, Vodă aflase că de la Iași feldmareșalul Rumianțev pornise două corpuri de oștire, una condusă de un polcovnic, Fabricius, cu poruncă de a-l prinde pe prințul domnitor Constantin Mavrocordat, iar al doilea corp, mai mare, cu misia de a ataca și a cuceri fortificațiile de la Brăila, apoi de a înainta spre București. Tot Marele Vizir îi dădu lui Vodă poruncă să se ascundă la Galați, să se apere de ruși cât va putea, iar de îi va fi nimicită mica oștire, de 7000 de turci și tătari, să urce în bărci și să vină pe Dunăre la vale, până la Isaccea, de unde să caute să ajungă la Babadag, să se împreune cu oastea cea mare pe care el, Marele Vizir o va conduce să ia Moldova înapoi.

-Ai auzit și ai priceput, beyule, porunca ce ți-am dat-o? Trebuie să aperi de moscali ultima palmă de loc din raiaua pe care ți-a dat-o Sultanul, cetatea Galațiului, iar de vei pierde această bătălie numai împreunându-te cu oastea cea mare vei avea scăpare

de pedeapsa Stăpânului, venind sub aripa ocrotitoare a mea. Acum pleacă și Alah să te ocrotească!

Petrulis nu fusese de față la acest moment al despărțirii lui Constantin de Marele Vizir și de aceea îngrijorarea lui pentru soarta stăpânului său era mare. Nu vedea cum va putea scăpa Vodă din acest loc, o capcană fără ieșire cu viață.

-Măria Ta, trebuie să-mi spui ce gând ai de ne vor ajunge moscalii din urmă, la Galați, și-i vor bate pe acești turci cărora Marele Vizir le-a încredințat viața ta. Te vei lăsa luat prizonier? Vei trece Dunărea, fugind să scapi de pedeapsa Sultanului care îți are familia zălog la Stanbul? Ori ce alta ai în gând? Dă-mi poruncă, stăpâne, ce să fac, ce să pregătesc?!

-Nimic să nu faci, doar stai deoparte, sluga mea cea credincioasă! Domnul va avea grijă de mine, păcătosul!

Atâta a spus, după care s-a lăsat în genunchi în fața icoanei Maicii Precista și s-a scufundat în rugăciuni. Petrulis a ieșit să vadă ce face aga turcilor, cum plănuiește să apere această ultimă fortificație. Știa că biserica are pereți dubli, că acolo pot fi ascunși apărători cu puști și arcuri cu săgeți. Dar Vodă nu va lăsa ca sfântul lăcaș să fie pângărit de necredincioși. Înseamnă că acea cămară dintre ziduri va fi doar loc de adăpostire pentru Vodă și pentru el, singurii credincioși creștini în afara călugărilor care nu au dezlegare să pună mâna pe sabie.

Îl găsi pe bătrânul egumen în trapeză, stând în fața cuptorului și încălzindu-și oasele bătrâne căci umezeala de afară îl pătrunsese.

-Cuvioase părinte, ai pregătit locul de refugiu pentru Măria Sa în zidul sfintei mănăstiri?

-Am pregătit, am pregătit totul de când am aflat că Vodă îi gonit de moscali și vine încoace. Am pus o traistă de pâine și un săculeț cu anafură, un butoiaș cu apă și altul cu apă sfințită. Am mai pus un sipețel cu pastramă de oaie, să ajungă pentru doi – trei oameni o lună de zile. Ce alta să mai pun, boierule? Care-i porunca Măriei Sale?

-Nu știu, nu mi-a dat nici o poruncă, doar atât spune că Dumnezeu va avea grijă de noi!

De la trapeza care se afla la doi pași în fața pridvorului Bisericii, Petrulis ieși să-l cerceteze pe aga Ibrahim. Acesta tocmai termina de stivuit câteva bombe din piatră lângă cele două țevi de tun puse la crenelul zidului de apărare, de o parte și de alta a porții celei mari a mănăstirii. Zidul de piatră ce înconjura mănăstirea nu era o fortificație de apărare în caz de război. Mai mult ținea de pază de hoți și de prădătorii din raiaua Brăilei, care se încumetau să vină pe furiș, să dea lovituri mai mult noaptea, din când în când. Curtea mănăstirii era destul de largă, dar nu avea nici o construcție mai acătării pentru apărare. Grajdul pentru caii de la căruțele părintelui iconom era lipit de zidul dinspre oraș, la câțiva stânjeni de poarta cea mare. Șopronul pentru căruțe și șura cu fân erau lipite de grajd, terminându-se la marginea râpei de deasupra apelor Dunării. Biserica mai avea un punct de apărare, un balcon din lemn ridicat la doi stânjeni deasupra pridvorului. Acolo se puteau ascunde cel mult patru apărători, dar scândurile balconului nu ofereau protecție de gloanțe trase din curte sau de dincolo de zid.

Petrulis aprecie ca la 500 numărul soldaților turci care se buluciseră în curte. Își ridicaseră două corturi mari pentru ei, iar aga Ibrahim luase trapeza pentru sine.

-Agă, ce-ai făcut cu restul oștirii tale? I-ai lăsat dincolo de zid? Nu ți-e teamă că vor fugi, că te vor lăsa descoperit de îndată ce rușii vor ataca?

-Doar Alah știe ce este în mintea oamenilor! Alahu Akbar! răspunse acela, ridicând dintr-un umăr.

În zilele următoare Petrulis ieși în oraș. Ibrahim întărise câteva case mai răsărite de-a lungul drumului ce cobora de la bariera dinspre Bârlad către Dunăre, spre mănăstirea Precista. Acolo așezase grupe de turci împreună cu arcași tătari. Inspectând aceste fortificații improvizate, Petrulis ajunse să-și facă socoteala că din 7000 de oameni cu care plecaseră de la Fălciu, mai rămăseseră jumătate. Restul dezertaseră. Dacă rușii mai întârziau o zi sau două, Petrulis își zise că vor rămâne doar cu apărătorii din spatele zidurilor bisericii Precista. Însă această grijă a lui Petrulis păli a doua zi dimineață: Vodă Constantin se trezise peste noapte cu tuse mare și cu friguri. Din nou trupul lui dădu semne de boală rea, fiind slăbit de posturi lungi și de lipsurile îndurate în cele două

exiluri la care fusese condamnat. Egumenul aduse dintr-un dulăpior din trapeză un săculeț cu plante de ceai. Alese câteva frunze, flori și rădăcini curățate de orice urmă de țărână și făcu o fiertură neagră la culoare și amară la gust. În chilia sa, Vodă stătu culcat toată ziua, bând ceaiul făcut de bătrânul călugăr și murmurând rugăciuni, în timp ce degetele-i slăbite deșirau mătăniile din chihlimbar, cele pe care le primise în copilărie de la maica sa, Pulcheria.

Se apropia sfârșitul lunii brumar (noiembrie) când rușii ajunseră la marginea Galațiului. Era trecut de miezul nopții când un achingiu sosi în goana calului și strigă vestea că rușii au ajuns la marginea orașului. El a strigat în fața porților mănăstirii, fără a descăleca să intre. După ce termină strigătura sa, călărețul întoarse calul și goni către Brăila. Imediat se dădu alarma în incinta mănăstirii. Aga Ibrahim ieși pe poarta cea mare însoțit de 10 soldați cu puști. Aduseră cu ei niște baloți de paie și se adăpostiră în spatele lor, cu puștile pregătite de tragere. În timp ce la mănăstire se făceau aceste pregătiri de apărare, dinspre marginea orașului începură să se audă împușcături.

Zorile se albeau de ziuă când primii călărești ruși ajunseră la casele unde se aflau apărători. Cerul era înroșit acum, dinspre răsărit de la soarele ce se ivea pe un cer fără nori, iar dinspre bariera Bârladului de la casele care ardeau de la sosirea atacatorilor. Vodă Constantin fusese mutat în adăpostul din zidul bisericii unde i se dusese un așternut de câteva saltele umplute cu câlți de lână. Petrulis manevră puntea de peste puțul secat, trăgându-l spre el, ridicând astfel un scut de apărare. Avea pregătite lumânări și un amnar. Dar nu avea nici un fel de arme de apărare, nici puști sau pistoale și nici săbii. Aveau doar un cuțit din cele folosite la trapeză, pentru tăiat pâinea și pastrama.

Atacul rușilor nu dură prea mult. Când poarta cea mare căzu, iar cele două tunuri fură coborâte din locașurile lor, se mai auziră câteva focuri de armă, ciocniri de săbii și răcnete. Apoi se lăsă liniștea. Era semn că aga Ibrahim și ai lui se predaseră. Nu trecu mult și se auzi ușa de la scara interioară deschizându-se. Vocea firavă, tremurată, a bătrânului egumen se auzi urcând pas cu pas.

-Măria Ta, turcii s-au predat. Nu mai este nimeni să te apere. Rușii cer să te predai de bună voie, altfel au zis că vor da foc bisericii. Este păcat de Dumnezeu să ardă sfânta noastră biserică și să mori înăuntru, degeaba. Mai bine, Doamne, dă-te legat.

Vodă îi porunci lui Petrulis să coboare puntea. După ce scârțâitul balamalelor grele încetă, se făcu lumină de la niște făclii purtate de câte doi soldați imperiali care urcau scara, treaptă cu treaptă. Petrulis acoperea cu trupul său pe Vodă ce stătea rezemat de credinciosul său. Când oamenii se aflară față în față, purtătorii de făclii făcură loc unui ofițer cu ținută nobilă, cu epoleți cusuți cu fir de aur.

-Sunt polcovnicul Fabricius, se recomandă acesta în limba franceză. Îl somez pe Alteța Sa, Prințul Constantin Mavrocordat să iasă în față, singur, cu mâinile împreunate spre a fi legat. Sunteți prizonier al Majestății Sale Împărăteasa Ecaterina a II-a. Moldova a fost cucerită de armata feldmareșalului Rumiantev, prinț al coroanei imperiale. Nu are nici un sens ca să vă opuneți.

-Pe dracu, zbieră Vodă Constantin, îmbrâncindu-l pe Petrulis și țâșnind pe lângă el, cu acel cuțit de bucătărie întins în față. În lumina torțelor, chipul lui ascetic, cu părul vâlvoi și ochii bulbucați arăta ca a unui om cu mintea rătăcită. Pe semne că așa și era, nu-i stătea în fire lui Constantin, prinț cu educație aleasă să se poarte fără demnitatea pe care i-o impunea rangul.

-N-ați cucerit nimic, Moldova este raiaua Luminăției Sale Padișahul Osman. Marele Vizir Ali Pașa vine cu oaste mare și vă va zdrobi pe toți, năpârcilor. Închinați-vă în fața mea și dați-vă voi prizonierii Sultanului, stăpânul meu. Și amenința cu acel cuțit caraghios, făcând mișcări de spadasin francez.

O clipă polcovnicul rus rămase descumpănit. Cuvintele și atitudinea principelui moldav erau neașteptate și neadecvate situației. Atât aga Ibrahim cât și egumenul mănăstirii spuseseră că Vodă este bolnav, abia se ține pe picioare. Călugărul îl rugase pe comandantul rus să aibă milă și să se poarte cuviincios cu un om de stirpe aleasă, care este bolnav, pe deasupra.

Făcând un pas involuntar înapoi, polcovnicul îl îmbrânci ușor pe soldatul din dreapta lui, cel ce purta o făclie ridicată deasupra capului. Crezând că gestul comandantului său era un ordin de

acțiune, soldatul fandă la rândul lui, roti făclia în față într-un cerc strâns și profitând de surpriza ce se citea pe fața principelui sări înainte și îi blocă mâna ce ținea cuțitul. Îi răsuci încheietura și, forțându-i brațul, îl lovi pe Constantin Vodă peste ureche, tăindu-i pielea capului. Un trosnet slab s-a auzit, sângele începu să-i curgă din rană și Vodă se înmuie, gata să cadă. Petrulis îl ținu în brațe, scâncind neputincios:

-Prințul meu, voievodul meu, ce-ai făcut?! Aman, aman, aman! și era gata să se prăbușească și el. Era atâta amar și disperare în glasul lui încât polcovnicul însuși se trezi gata să scape o lacrimă, deși era un soldat încercat, cu inima împietrită în fața durerilor dușmanilor lui. În brațele lui Petrulis Constantin Vodă zăcea fără vlagă. Leșinase. L-au scos ținându-l de picioare și de umeri, dându-l pe Petrulis deoparte. Ajunși în curtea bisericii, soldații ruși îl întinseră pe principele fără cunoștință pe lespezile de piatră, făcând cerc în jurul prizonierului, gata să riposteze dacă cineva ar fi făcut vreun gest necugetat.

Cel care își veni cel mai repede în fire fu bătrânul călugăr. Ceru voie polcovnicului să-l lege pe rănit la cap, să oprească scurgerea de sânge. Unul din ajutoarele lui aduse o ciutură de lemn cu apă proaspătă și niște cârpe. Înmuiară o cârpă în apă și îi spălară rana. Se văzu că osul capului era spart deasupra urechii, acolo unde soldatul rus îl lovise năprasnic. Sângele mai curse puțin, dar legându-i rana cu o pânză curată se formă un cheag care opri sângerarea de tot.

La porunca polcovnicului soldații îi legară mâinile și picioarele cu frânghii și îl culcară pe o ușă de lemn, scoasă de la una din chiliile mănăstirii. Pe la amiază aduseră o căruță trasă de două mârțoage, puseră niște fân pe fundul căruței și acolo îl așezară pe nobilul prizonier, cu scândură cu tot. Căruța porni la drum de îndată ce pregătirile se gătară. Douăzeci de soldați fură trimiși să însoțească și să păzească prețiosul prizonier care zăcu, mai tot drumul, fără cunoștință. Trecu o săptămână până când convoiul ajunse la Iași. Descărcând povara domnească, rușii constatară că prizonierul nu era doar rănit, așa cum suna raportul polcovnicului Fabricius, ci era un muribund, având o rană cangrenată din cauza proastei îngrijiri în timpul călătoriei de

aducere la Iași. Încercările medicilor din preajma feldmareșalului Rumianțev nu aduseră mare ameliorare a stării de sănătate a prinsului domnesc. Cangrena la cap nu avea leac și nimic nu se mai putea face.

Feldmareșalul îngădui mitropolitului Moldovei, Gavriil Calimachi, să-i citească moliftele și să facă rugăciuni creștinești, după datini. Constantin Mavrocordat, voievod al Moldovei, se stinse din viață la 15 decembrie 1769.

Numit de popor „voievodul cel fără noroc", Constantin Mavrocordat a slujit pământul românesc și poporul la care ținea ca și cum ar fi fost de un sânge cu el, înfăptuind primele și cele mai importante reforme, slobozind țăranii șerbi din rumânie, în Țara Românească și din vecinie, pe cei din Moldova. A adus importante îmbunătățiri în administrația celor două provincii românești, în fiscalitate, în justiție, a îmbunătățit raporturile dintre țăranii săraci și marii proprietari de moșii. Instituțiile nou create de Constantin Mavrocordat la fel în Moldova ca și în Țara Românească în domeniile cele mai importante ale vieții economice, juridice și sociale vor constitui temelia noului stat unit prin marele act de la 1859.

Învingătorul rus i-a recunoscut meritele ca domnitor credincios, ortodox, deși vasal necredinciosului Imperiu Otoman. I s-au organizat funeralii potrivite rangului său princiar și a fost îngropat în pământ sfânt, într-o latură a catedralei mitropolitane din Iași. Nenorocul l-a însoțit și pe acest ultim drum. De teama de a nu fi dezgropat și spurcat de vreo poruncă strâmbă a Sultanului, la vremea aceea mormântul nu i-a fost încununat cu un monument funerar, cu numele său săpat în piatră. Istoria scrisă strâmb de oameni superficiali nu i-a recunoscut adevăratele merite aproape timp de două secole. Această eroare voită a fost îndreptată abia târziu, prin lucrări scrise de marele nostru istoric Nicolae Iorga care, cercetând documente ale vremii a reconstituit adevărul și l-a prezentat în adevărata sa ipostază, de principe luminat.

Dumnezeu să-L odihnească și să-L răsplătească în Rai pentru faptele lui de bine, săvârșite cu dragoste pentru poporul român pe care l-a iubit cu credință!

Sfârșit

Glosar

A

arz, arzmahzar – plângere scrisă, prezentată Sultanului sau Marelui Vizir

azbuchea = alfabetul (vechi)

alișveriș – afacere, negoț, pricini

marele **armaș** = dregător în Divan răspunzător de temniți, închisori și ocne, precum și de ducerea la îndeplinire a sentințelor domnești

abac, abacă = instrument primitiv de calcul, având mai multe bile colorate înșirate pe vergele înfipte pe un cadru de lemn.

dajdia țărănească = impunere fiscală aplicată clasei boierilor, în cotă parțială din întreg.

pecetluirea birnicilor = un recensământ făcut cu mijloacele primitive ale vremii.

B

bumărel = octombrie;

brumar = noiembrie (popular)

beglerbeg, beilerbei = guvernator general al unei provincii din Imperiul Otoman

bărăția = biserică catolică

bostangiu = soldat din garda sultanului, care avea grijă și de grădinile seraiului.

a-l pune în **butuci** – încătușare cu bucăți de lemne, la mâini, picioare și la gât

C

capuchehaie = reprezentant sau agent diplomatic al domnilor români la Poarta Otomană

casap-bașa – șeful măcelăriei, însărcinat cu aprovizionarea capitalei Istanbul cu vite

conace – case de popas; erau construite din lemn sau cărămizi, solide și împrejmuite, de cele mai multe ori ascunse în păduri, pe văi neumblate. Aceste adăposturi erau folosite nu numai de domnitor ci și de trimișii Porții, de rang înalt, sau de călători străini aflați în trecere spre Istanbul, cu misiuni diplmatice.

ciohodar – slujitor la Curtea Domnească, care îngrijește de obiectele vestimentare ale domnitorului, dar care are o anumită pregătire militară
cisluire, cislă = cotă parte de bir care revine unei persoane ori unei comunități dintr-o sumă obligatorie de plătit. Birurile se plăteau prin cisluire, adică repartizare pe sate, apoi de aici pe gospodării, proporțional cu averea individuală a gospodarilor
cârcserdar = căpitan de miliție locală în Țara Românească. Funcție preluată de la organizarea administrativă a Imperiului Otoman.
chindie = către ora 4 după amiază, când soarele se apropia de apus, în lunile de iarnă (popular)
să-i faci **cercătură** = a-l încerca (arhaism)
bătaie peste cur = termenul despre partea dosnică a trupului omenesc era singurul folosit în limbajul poporului dar și al cancelariilor la acea vreme

D

defterdar = (tefterdar/cefterdar) agent fiscal în teritoriile controlate de turci; perceptor
darea steagului = haraciul, darea de plătit Înaltei Porți
dajdia țărănească = impunere fiscală aplicată clasei boierilor, în cotă parțială din întreg.

E

elci = consuli, reprezentanți diplomatici sau ambasadori ai unei puteri occidentale la Înalta Poartă

F

Făurar = luna februarie, popular

G

gealat = călău (turc)
gloabă = pedeapsă, amendă (arhaism)

H

hatișerif = ordin sau decret emis de cancelaria Porții Otomane către marii demnitari ai imperiului și către domnia țărilor române, purtând pecetea sultanului, pentru a fi executat întocmai
hatihumaiun = hatișerif (ordin scris) prevăzut cu apostila imperială (dex)

I

micul imbrohor – comis împărătesc (marele imbrohor) sau al vizirului (micul imbrohor), trimis cu misiuni politice, uneori să mazilească pe domn sau să dea investitura noii domnii.

ispisoc = act oficial de recunoaștere sau confirmare a unui privilegiu de proprietate.

J

de jurnă = de serviciu de zi (slavonește)

jitar = persoană angajată să păzească semănăturile, în feudalism, în țările române

L

loruși = lor înșuși, pentru sine

M

mucarer – procedură de reînnoire a domniei, constând din firman semnat de Marele Vizir ori de însuși Sultanul. Iar demnitarul în cauză trebuie să plătească un bir anume, cuvenit ca datină la acest procedeu.

boieri **mazâli** = boieri de rang mic, care au avut funcții administrative, dar li s-au luat, la schimbarea domniei. Cum ar fi, că au fost mazâliți din funcții!

martalog = slujitor domnesc însărcinat cu paza granițelor și cu supravegherea punctelor vamale (turc.)

N

Camera Nișanciului – Departamentul de Externe al Înaltei Porți. Instituție ministerială unde funcționau cărturari greci, vorbitori de limbi străine, lucru interzis de Coran pentru dreptcredincioșii Islamului.

nart = preț maximal fixat de autorități pentru vânzarea anumitor mărfuri de primă necesitate; preț al unei mărfi. *Variantă***:** normă de muncă pe care țăranii clăcași erau obligați să o presteze într-o zi pe moșia boierului.

O

ortul = monedă de argint de valoare mică, reprezentând a patra parte dintr-un leu vechi (sau dintr-un taler). ◊ *Ortul starostesc* (sau *vătășesc)* = taxă specială în Moldova (sau, respectiv, în Țara Românească) plătită unui staroste pentru vinul adus la vânzare în târguri (Dex).

ocaua în Muntenia, în evul mediu, avea 1,272 kg.
olac = curier poștal, călare (medieval)

P

paic = soldat din garda personală a domnitorilor valahi
pecetluirea birnicilor = un recensământ făcut cu mijloacele primitive ale vremii.

R

raiaua Cara Iflak – termenul de „raia,,” are sens de unitate teritorial administrativă, iar Cara Iflak era numele sub care era cunoscută Muntenia sau Țara Românească în imperiul otoman.
răpciune = luna septembrie (popular)
rumân = iobag în Țara Românească
rupta = sumă de bani pe care contribuabilii erau obligați să o plătească statului, incluzând toate taxele, dajdiile și alte obligații fiscale

S

serpengea = antrax la oamen(dex)
șenlik, **șinlik** = manifestare de bucurie, cu cântece și detunături de arme de foc (turc)
subaș, subașă = agent de poliție numit de turci în sate și orașe din teritoriile controlate
schemni-agasî = funcție de înalt demnitar care purta scăunelul de argint pe care Sultanul se urca pentru a încăleca. Acesta avea și rol de a înscăuna pe noul domnitor numit de Sultan în scaun domnesc la Iași ori la București.
a face **strâmtorare** = a-l încerca de cinste (arhaism)

T

terdziman = diplomat (turcism, arhaic)

U

ucaz = ordin, ordonanță, decret. Figurativ: hotărâre care nu admite discuție.

V

versta în evul mediu, în țările române, avea 1,067 kilometri
vecin = iobag în Moldova

Z

zaiafet = chef mare (cu lăutari); ospăț, chiolhan

Bibliografie

Nicolae Iorga – *Istoria românilor, volumul VII, Reformatorii*, București 1938

Nicolae Iorga – *„Au fost Moldova și Țara Românească provincii su-puse fanarioților?”, prezentat în ședința Academiei Române din 20 noiembrie 1936, editat de Imprimeria națională, București 1937*

Nicolae Iorga – *Știri nouă despre biblioteca Mavrocordaților și despre viața muntenească în timpul lui Constantin Vodă Mavrocordat*, prezentat în ședința Academiei Române din 23 apr. 1926

Florin Constantiniu – *Constantin Mavrocordat,* Editura Militară, București, 1985

Șerban Papacostea – *Oltenia sub stăpânirea austriacă,* 1718 – 1739, Editura Academiei RSR, București 1971

Cristian-Dragoș Căldăraru – *Biserica fortificată „Precista”, monument de cultură românească,* Editura Partener, Galați, 2010

Friedrich Schwantz von Springfels – *Descrierea Olteniei la 1723*, Editura ISTROS a Muzeul Brăilei „Carol I”, 2017

Cronica Ghiculeștilor – *Istoria Moldovei de la 1695 la 1754*, București, Atelierele grafice Socec&Co, Societate Anonimă 1915

Pseudo-Enache Kogălniceanu – *Letopisețul Țării Moldovii de la domnia întîi și pînă la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat Voievod (1733 – 1774)*
Editura Minerva București 1987, Ediție critică de Aurora Ilieș și Ioana Zmeu

Mihai Faur, masterand – *Biserica în timpul domnitorilor Nicolae și Constantin Mavrocordat,* lucrare de seminar, coordonator științific preot prof. univ. dr. Ioan Moldoveanu, Universitatea București, Facultatea de Teologie Ortodoxă

Dr. Niculina Vârgolici, Facultatea de Litere, Universitatea din București; Dr. Ioana Vasiloiu, Muzeul Național al Literaturii Române – *Constantin Mavrocordat – promotor al culturii*

Constantin Erbiceanu – *Cronicari greci care au scris despre români în epoca fanariotă* – București, Tipografia Cărților Bisericii,

1888 Capitolul 7: Petru Depasta Peloponisianul – Cronicul asupra vieții domnitorului Constantin Nicolae Mavrocordat
Cosmin-Ionuț Lazăr – ***Servitutea personală a țăranilor în spațiul românesc: obicei și reformă în secolul al XVIII-lea*** **– în UtopiQa, nr. 4/2020**

Domnitorii Țării Românești, secolul XVIII

- Mihai Deju Cantacuzino: aprilie 1714 – ianuarie 1716
- Nicolae Mavrocordat: ianuarie 1716 – noiembrie 1716
- Ioan Mavrocordat: noiembrie 1716 – 23 februarie/6 martie 1719
- Nicolae Mavrocordat: martie 1719 – 14 septembrie 1730
- Constantin Mavrocordat: 15 septembrie 1730 – 17 octombrie 1730
- Mihai Racoviță: 17 octombrie 1730 – 24 octombrie 1731
- Constantin Mavrocordat: 24 octombrie 1731 – 16 aprilie 1733
- Grigore al II-lea Ghica: 16 aprilie 1733 – 27 noiembrie 1735
- Constantin Mavrocordat: 27 noiembrie 1735 – 16 septembrie 1741
- Mihai Racoviță: septembrie 1741 – iulie 1744
- Constantin Mavrocordat: iulie 1744 – aprilie 1748
- *Căimăcămie* (Mitropolitul, banul Grecianu, vornicul Dudescu, Antonachi vistier, Fierăscu vistier): februarie – aprilie 1748
- Grigore al II-lea Ghica: aprilie 1748 – 3 septembrie 1752
- Matei Ghica: septembrie 1752 – iunie 1753
- Constantin Racoviță: iunie 1753 – februarie 1756
- Constantin Mavrocordat: 20 februarie 1756 – 14 august 1758
- Scarlat Ghica: august 1758 – iunie 1761
- Constantin Mavrocordat: 16 iunie 1761 – martie 1763

- Constantin Racoviță: martie 1763 – 26 ianuarie/6 februarie 1764
- Mihai Deju Racoviță: 1764 – 1765
- Scarlat Ghica: 1765 – 1766
- Alexandru I Ghica: 1766 – 1768
- *Ocupație rusă 1768*
- Grigore al III Ghica: 1768 -1769
- *Ocupație rusă: 1769 – 1770*
- Emanuel Giani Ruset (Rossetti): 1770 – 1771

Domnitorii Moldovei, secolul XVIII

- Constantin Duca: septembrie 1700 – iunie 1703
- *Căimăcămie* (Ioan Buhuș logofăt): iunie – septembrie 1703
- Mihai Racoviță: septembrie 1703 – februarie 1705
- *Căimăcămie* (Lupu Bogdan vornicul): februarie – martie 1705
- Antioh Cantemir: martie 1705 – iulie 1707
- *Căimăcămie* (Iordache Ruset vornicul, Ion Neculce spătar, Ilie Cantacuzino fost vistier, Ilie Catargiul vistier): iulie 1707
- Mihai Racoviță: iulie 1707 – octombrie 1709
- *Căimăcămie* (în frunte cu Ioan Buhuș logofăt): octombrie – decembrie 1709
- Nicolae Mavrocordat: decembrie 1709 – noiembrie 1710
- *Căimăcămie* (în frunte cu Iordache Ruset vornicul): noiembrie 1710
- Dimitrie Cantemir: noiembrie 1710 – iulie 1711
- *Căimăcămie* (Lupu Costachi vornic, Maxut postelnic, Antioh Jora hatman): august – septembrie 1711
- *Căimăcămie* (Ioan Mavrocordat): septembrie – noiembrie 1711
- Nicolae Mavrocordat: noiembrie 1711 – decembrie 1715
- Mihai Racoviță: decembrie 1715 – septembrie 1726

- *Căimăcămie* (Constantin Costache spătar, Sandu Sturza ban): septembrie – 5 octombrie 1726
- Grigore al II-lea Ghica: 5 octombrie 1726 – 16 aprilie 1733
- Constantin Mavrocordat: 16 aprilie 1733 – 27 noiembrie 1735
- Grigore al II-lea Ghica: 27 noiembrie 1735 – 13 septembrie 1739
- *Stăpânirea militară rusească* (feldmareșalul Münich): 13 septembrie – 24 octombrie 1739
- Grigore al II-lea Ghica: 24 octombrie 1739 – 10 septembrie 1741
- Constantin Mavrocordat: 16 septembrie 1741 – 29 iulie 1743
- Ioan N. Mavrocordat: iulie 1743 – aprilie 1747
- Grigore al II-lea Ghica: mai 1747 – aprilie 1748
- Constantin Mavrocordat: aprilie 1748 – 31 august 1749
- *Căimăcămie* (Iordache Stavrachi): august – decembrie 1749
- Constantin Racoviță: decembrie 1749 – iunie 1753
- Matei Ghica: iunie 1753 – februarie 1756
- Constantin Racoviță: martie 1756 – martie 1757
- *Căimăcămie* (Dumitrașcu Sturza spătar): martie 1757
- Scarlat Ghica: martie 1757 – august 1758
- *Căimăcămie* (Vidale): august 1758
- Ioan Teodor Callimachi: august 1758 – mai 1761
- Grigore Callimachi: mai 1761 – martie 1764
- Grigore al III-lea Ghica: martie 1764 – ianuarie 1767
- Grigore Callimachi: ianuarie 1767 – iunie 1769
- Constantin Mavrocordat: 29 iulie – 15 decembrie 1769
- *Stăpânirea militară rusească* (feldmareșalul P. A. Rumianțev): septembrie 1769 – ianuarie 1775

Cuprins

Cuvânt înainte	5
Mavrocordații	11
Capitolul 1: O probă de domnie	15
Capitolul 2: De-a pitita după Scaun	22
Capitolul 3: La școala puterii	31
Capitolul 4: Schimb de scaune	52
Capitolul 5: Și se făcu așa cum vru el	68
Capitolul 6: Nunta Sultanei	98
Capitolul 7: Miros de pârjol	108
Capitolul 8: Întâiul an de război	114
Capitolul 9: Prima trădare a boierilor divaniți	122
Capitolul 10: Povestiri din război	147
Capitolul 11: Socoteala pagubei	160
Capitolul 12: Scrum și suferință	172
Capitolul 13:Lungul drum al războiului spre pace	190
Capitolul 14: Pohta ce am pohtit	217
Capitolul 15: Lecția austriacă	237
Capitolul 16: Gâlceava din Divan	253
Capitolul 17: Marele Hrisov din 7 Făurar 1741	271
Capitolul 18: La Iași, într-a doua domnie	295
Capitolul 19: Un domnitor luminat	308
Capitolul 20: Sfat despre iubirea creștină	326
Capitolul 21: Voievodul cel fără de noroc	348
Capitolul 22: Pentru cine bate clopotul	368
Glosar	379
Bibliografie	383
Domnitorii Țării Românești în secolul XVIII	385
Domnitorii Moldovei în secolul XVIII	387